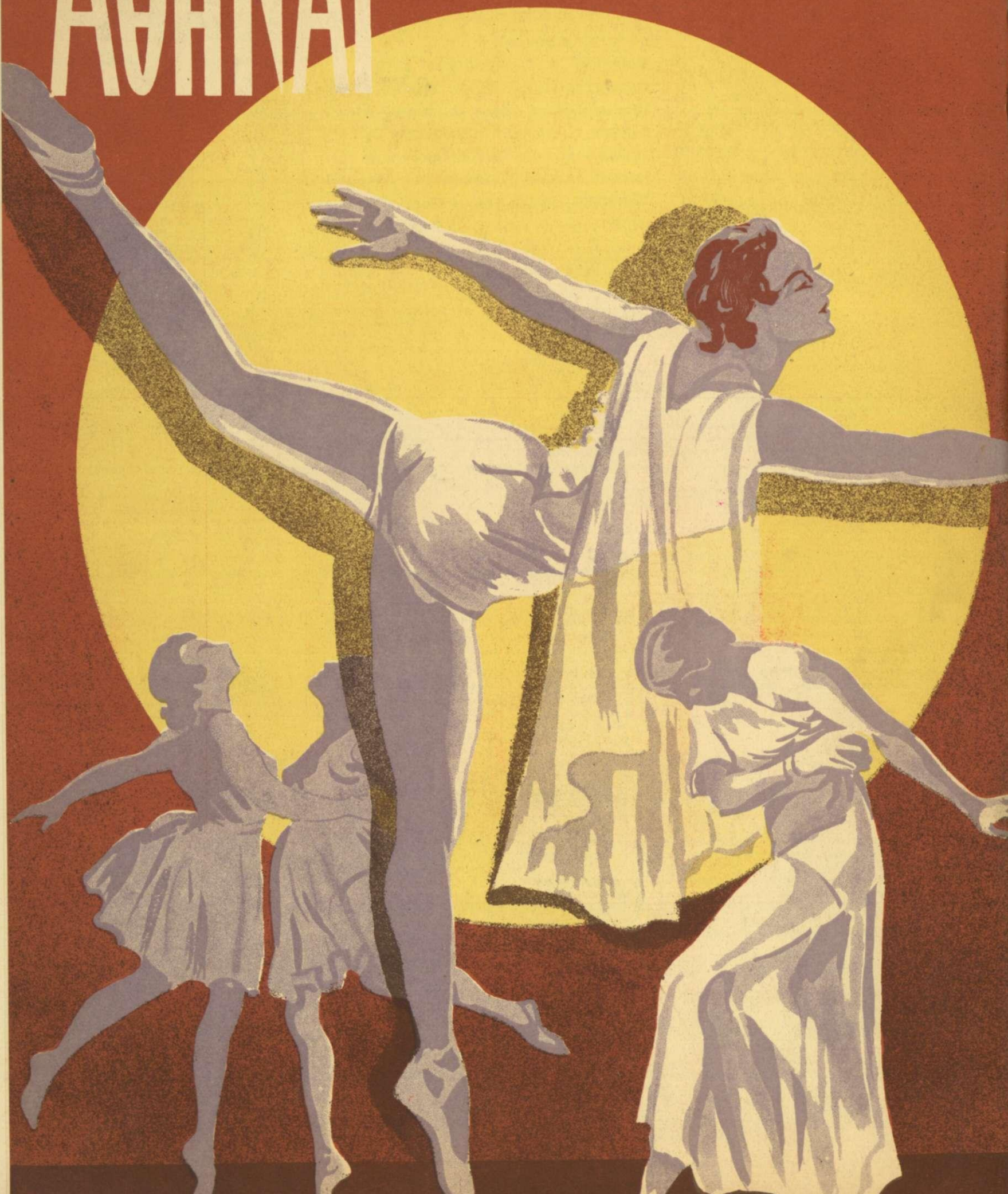

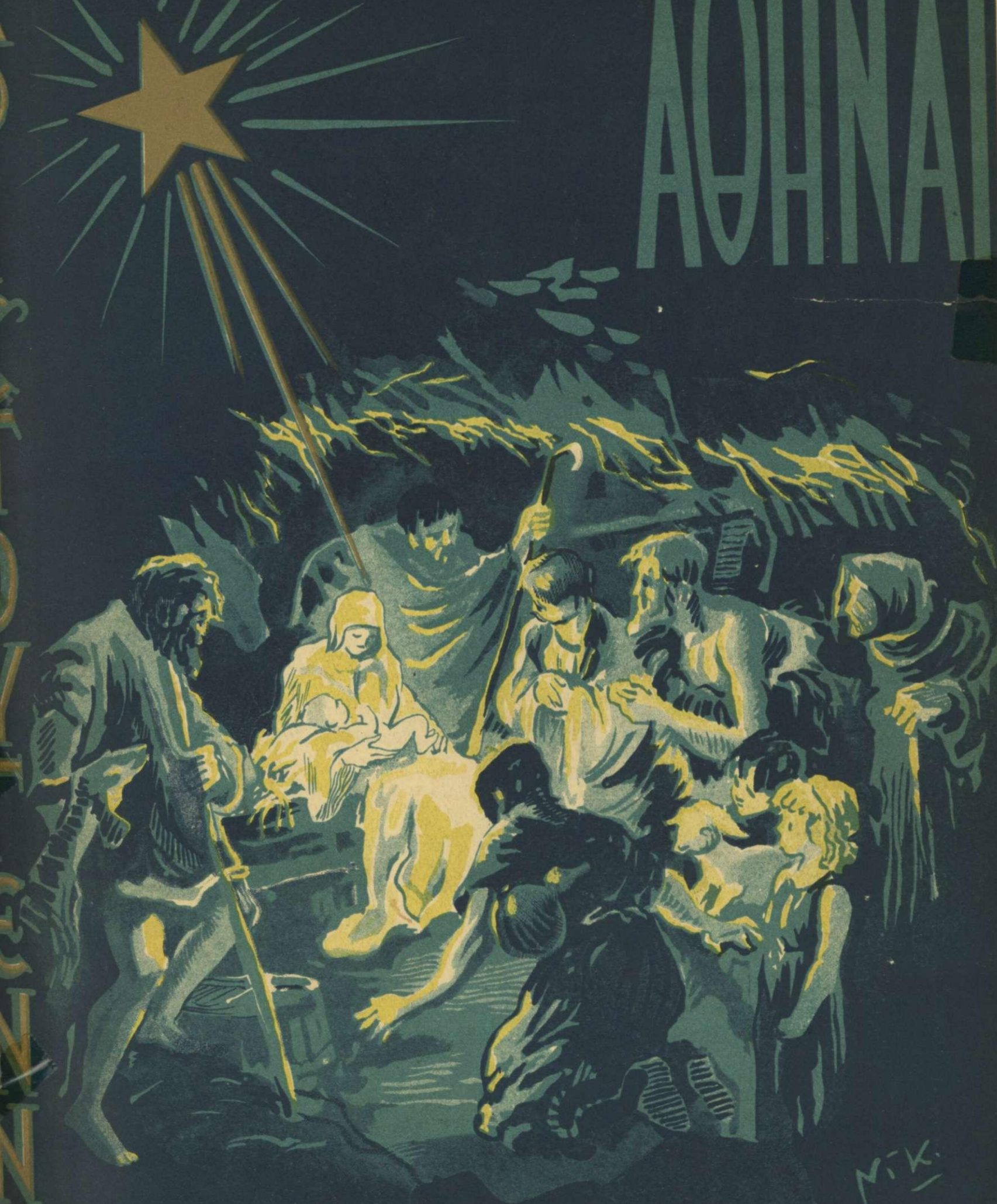
ΑΘΗΝΑΙ

ΤΕΥΧΟΣ 3
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1934

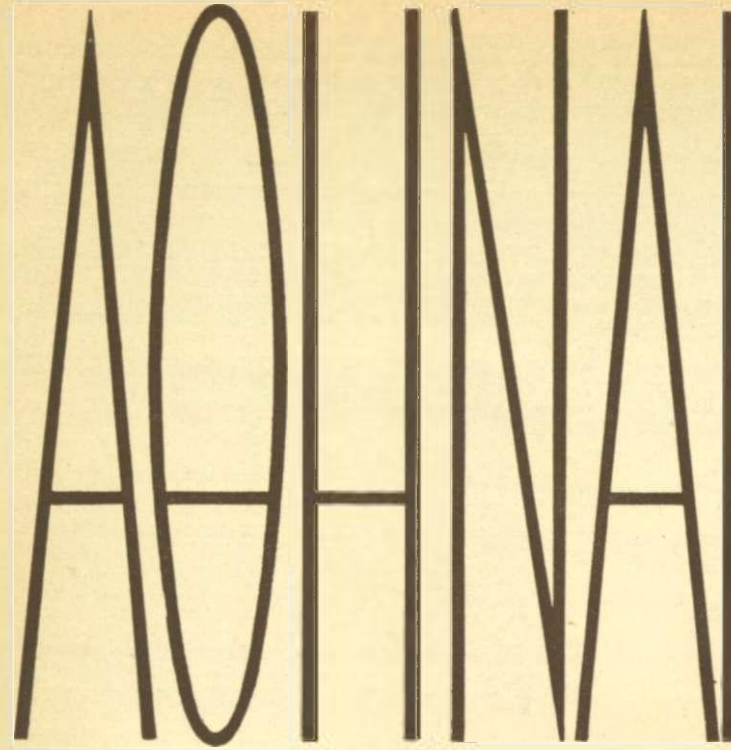
ΑΘΗΝΑΙ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ "ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟ"

ΛΟΓ. Β. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΚΟΟΥ & ΣΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

"ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ" ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΝΙΚΟΣ Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ : ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ

Προς τοὺς ἀναγνώστὰς τῶν
"ΛΘΗΝΩΝ", ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν
μεγάλων εορτῶν τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ καὶ τοῦ νεοῦ ετοῦς ἀπευ-
θύνομεν τὸν ἀπὸ τῆς Μητρος
Ἐκκλησίας χαιρετισμὸν εὐχομένοι
ὡς ἡ χάρις βασιλεύῃ, εἰς τὰς
ψυχὰς τῶν, διὰ τῆς ῥυθμίσεως
τῆς ζωῆς τῶν σύμφωνας πρὸς
τὰς Χριστιανικὰς ἀρχὰς. Εἰς αὐτὰς
καὶ μόνον πρέπει νὰ θεμελιωθῆται
καὶ ἐξ αὐτῶν, νὰ ἀρῆται ἡ
ζωὴ τὰς δυνάμεις τῆς διὰ νὰ
εὐασφαλίζῃ, εἰς τὸν ἀνθρώπῳ
τὴν χάριν καὶ τὴν εὐτυχίαν.

ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν - Χερσοῦσα

Τα Ξυαλό Χρόνια της Αθήνας μας

Έκατό χρόνια συμπληρώνονται αυτόν τον μήνα, από την εποχή που ένα διάταγμα του πρώτου Βασιλέως της Ελλάδος, ώρισε την Αθήνα μας ως πρωτεύουσα των Ελλήνων. Ένας αιώνας περισσότερος εις την ζωή της ιερᾶς πόλεως που ἔζησε καὶ ἐδοξάσθη διὰ τῶν αἰώνων, δὲν θὰ ἦτο βέβαια τίποτε ἐξαιρετικόν. Ἄλλ' εἶναι ὁ διανυθείς, ὁ πρώτος αἰὼν τῆς ἐλευθέρου Ελλάδος, ἡ ὁποία ἀνακτῆσασα μετὰ τόσους ἀγῶνας τὴν ἐλευθερίαν της, ἤλθε νὰ τὴν φυλάξῃ ἐκεῖ ὅπου οἱ ἔνδοξοι ἀρχαῖοι πολῖται της ἐκρατοῦσαν αἰχμάλωτον τὴν Ἄπτερον Νίκην καὶ ἐξεκίνησεν ἔπειτα διὰ τὸν δύσκολον δρόμον τῶν νέων τῆς πεπωμένων. Ἡ Αἴθνα μας, πού ἄλλοτε ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην ὀλόκληρον, φωτίζει τώρα τὸν νέον της δρόμον. Γίνεται ἡ κοίτης, εἰς τὴν ὁποίαν θερμαίνεται ἡ μεγάλη ἰδέα τῆς ὀλοκληρώσεως τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Γίνεται ὁ νοῦς, πού κατευθύνει τὴν δύσκολον προσπάθειαν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἐκείνην πού θὰ φέρῃ ἀπὸ τὰ ἐρείπια εἰς τὴν ἀκμὴν...

Πόση μεταβολή, μέσα εἰς τὰ ἑκατὸ αὐτὰ χρόνια τῆς Αἴθνας μας. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ 1834 εἶναι ἕνας σωρὸς ἐρειπίων καὶ χωμάτων. Στις ἀναμνήσεις του, ὁ ἱατρὸς Ρέζερ πού τὴν ἐπεσκέφθη τὸν Μάϊον τοῦ 1834,

μᾶς δίνει με λίγες χαρακτηριστικὲς γραμμὲς τὴν εἰκόνα της: «...Μονήρεις τινὲς κομψαὶ οἰκίαι, περικυκλούμεναι ὑπὸ λοφίσκων χωμάτων, λειψάνων ἠρειπωμένων οἰκιῶν καὶ καλυβῶν, προεξέχουν ὑπὲρ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Ὑπὲρ ὅλα, διακρίνεται ὁ ναὸς τοῦ Θησέως. Πρὸς δὲ τὴν πόλιν βαδίζει κανεὶς ἀπὸ ὁδοῦ εἰς ὁδόν, ὑπεράνω συντριμμάτων, χωμάτων καὶ ἐρειπίων...» Ὅμως ἐπάνω εἰς τὰ συντρίμματα καὶ τὰ ἐρείπια, ἀρχίζει ἡ δημιουργία. Οἱ τελευταῖοι Δημογέροντες πού διοικοῦν τὴν πόλιν, ὁ Γιαννακὸς Βλάχος, ὁ Γ. Μεταξᾶς καὶ ὁ Μ. Βουζίκης, προσπαθοῦν νὰ τὴν εὐπρεπίσουν ὅσο μποροῦν, γιὰ νὰ δεχθῇ τὸν πρῶτον Ἑλληνικὴν Βασιλέα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους. Δύο δρόμοι εἶναι μόνον χαραγμένοι, ἡ ὁδὸς Ἐρμού καὶ ἡ ὁδὸς Αἰόλου. Ὅλη ἡ ἄλλη πόλις, εἶναι λόφοι χωμάτων. Οἱ Δημογέροντες κατορθώνουν νὰ τοὺς ἰσοπεδώσουν καὶ νὰ ἀναστήλωσουν συγχρόνως τὶς ἐρειπωμένες ἐκκλησίαις τοῦ

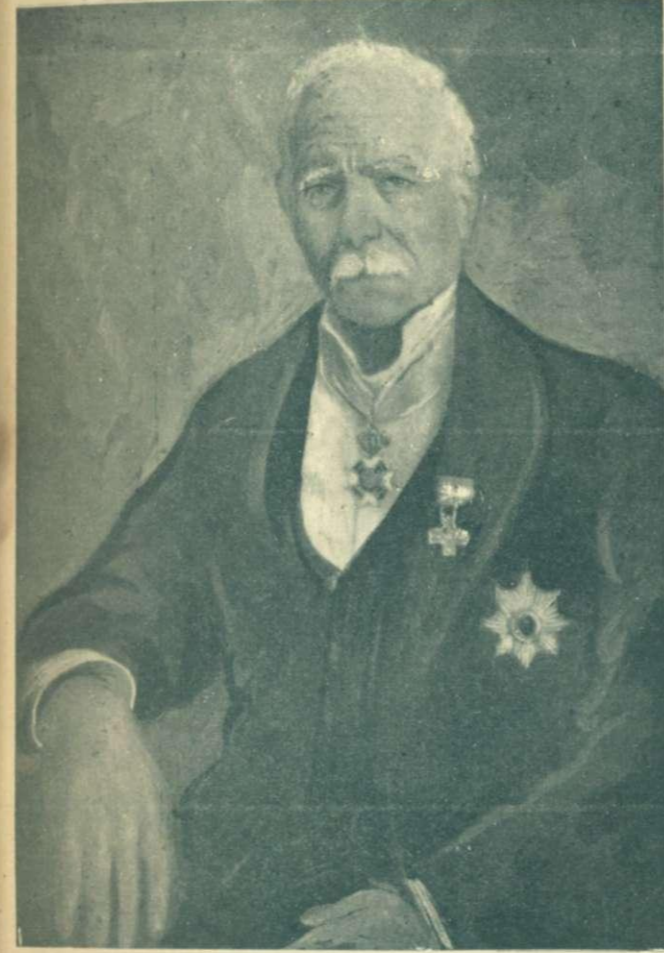
Κατὰ σειράν: Σφραγὶς τῆς Δημογεροντίας Ἀθηνῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν.—Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1837.—Ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν 1841.

Ἐναντὶ σελίς: Ὁ πρῶτος Δήμαρχος Α. Πετράκης· ὁ δεύτερος Δ. Καλλιφρονᾶς, διάδοχος τοῦ Πετράκη.

Μοναστηριοῦ, τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων, τῆς Καπνικαρέας, τοῦ Ἀγ. Νικολάου (Ραγκαβᾶ), τῆς Ρόμβης, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (Καρύτση) καὶ τῆς Ἀγ. Εἰρήνης. Εἶναι τὰ πρῶτα «ἔργα» πού γίνονται εἰς τὴν πρωτεύουσα τῆς Ελλάδος. Οἱ πρῶτοι αἰρετοὶ ἄρχοντες πού παρέλαβαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1835 τὴν πόλιν ἀπὸ τοὺς Δημογέροντας, με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρῶτον Δήμαρχον Α. Πετράκη, παίρνουν εἰς τὰ χέρια τοὺς τὴν βαρεῖα κληρονομία ἐνὸς ἐνδόξου παρελθόντος καὶ τὴν ὑπεράνθρωπη ἀποστολὴ τῆς ἀναβιώσεώς του εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Στὸ πλευρὸ τοὺς βρίσκονται ὁ Βασιλεὺς, τὸ Κράτος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἀρχίζει ὁ δῶν μαζὶ ἡ δημιουργία: Θεμελιώνεται ὁ Βασιλεὺς τὰ Ἀνάκτορα. Θεμελιώνεται ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τὸ 1836 τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον, τὸ ἴδιον πού ὑπάρχει σήμερον. Βάνουν τὰ θεμέλια τῆς κοινωτικῆς ὀργανώσεως οἱ λίγοι ἱατροὶ τῆς νέας πρωτεύουσας με τὴν ἴδρυσιν τοῦ 1835 τοῦ ἱατρικοῦ Συλλόγου καὶ οἱ πρωτοπόροι τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, με τὴν ἴδρυσιν τοῦ 1836 τῆς «Φιλεκαπαιδευτικῆς ἑταιρίας» πού μᾶς ἐχάρισε ἀργότερα τὸ σημερινὸ μέγαρον τοῦ Ἀρσακείου. Μέσα εἰς τὰ πρῶτα πενήντα χρόνια, οἱ σωροὶ τῶν ἐρειπίων καὶ οἱ λόφοι τῶν χωμάτων, γίνονται πόλις. Ὑπάρχουν τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ριζάρειος, ἡ γαλλικὴ σχολή, ἡ γερμανικὴ σχολή, ἡ ἀμερικανικὴ σχολή, ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία, ἡ ἑταιρία τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ, ὁ Εὐαγγελισμὸς, τὸ Μουσεῖον, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ Πτωχοκομεῖον, τὸ Νηπιακὸν Ὀρφανοτροφεῖον (σημερινὸν Βρεφοκομεῖον), τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκωνσταντά, τὸ Ἀμαλλεῖον, ἡ Βουλὴ, τὸ Ζάππειον Μέγαρον, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, ἡ Σιναία Ἀκαδημία, τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, τὸ Φρενοκομεῖον, αἱ φυλακαὶ Συγγροῦ, τὸ Δημοτικὸν Θέατρον, τὸ πάλλευκον Στάδιον.

Μπροστὰ στὸ χάος τοῦ 1834 δὲν εἶναι τίποτα ἢ Ἀθῆνα τοῦ 1884; Τίποτα, ἀπαντοῦν οἱ Ἀθηναῖοι, πού βιάζονται νὰ ἰδοῦν τὴν Ἀθῆνα μας μεγαλοπόλι ὅπως ἡ μεγαλοπόλις τῆς Εὐρώπης, πού ὅμως δὲν ἔχουν ζωὴν πενήντα χρόνων, ἀλλὰ ζωὴ αἰώνων. «Εἶναι ἡ πόλις τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ βορβόρου, ἡ πόλις τῶν ὑδρονομῶν καὶ ὑδρομετρητῶν» γράφει διὰ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ 1885 ὁ Θ. Βελλιανίτης, ἀπεικονίζων τὸν πόνον τῶν «σπευδόντων» Ἀθηναίων. Καὶ ἐλησμονοῦσαν ὅλοι, μπροστὴν ἀγάπῃ τους γιὰ τὴν Ἀθῆνα, ὅτι τὰ πενήντα χρόνια πού εἶχαν περάσει, δὲν ἦταν χρόνια περισυλλογῆς καὶ δημιουργίας ἐνὸς ἐλευθέρου Κράτους, ἀλλὰ χρόνια πού κατηνάλωσαν σχεδὸν ὀλόκληρα εἰς τὸ νὰ πάρῃ τὴν ἐριστικὴν μορφήν αὐτὸ τὸ Κράτος καὶ εἰς τὸ νὰ βάλῃ τὰ θεμέλια τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων του ἕως τοὺς ὑποδοῦλους Ἑλλήνας.

Τὸ 1885, ὁ Δήμος τῶν Ἀθηναίων εὐρίσκει μετὰ πάγιον χρέος 7.140.000 χρυσῶν δραχμῶν. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς πόλεως εἶναι ἀκόμη τόσο ἀσθενικὴ, ὥστε νὰ μὴ κατορθῶν νὰ τροφοδοτῆ τὸ ταμεῖον τοῦ Δήμου. Τὶ μποροῦσε νὰ προσφέρῃ μιὰ πόλις, πού γιὰ τὴν ἐπικοινωνίαν της μετὰ τὸν Πειραιᾶ διέθετεν ἕως τὸ 1868 ἕναν ταχυδρόμον, ἀναχωροῦντα «τρὶς τῆς ἡμέρας, τὴν 6 π.μ. τὴν 10 π.μ. καὶ τὴν 3 μ.μ.» καὶ γιὰ τὴν ἐπικοινωνίαν της μετὰ τὸν Ἄλωνα διέθετεν ἕναν ἱπποσιδηρόδρομον πού ἤνῳνε τὴν Ὀμόνοιαν μετὰ τὸ Θησεῖον, μετὰ τὰ Πατήσια, μετὰ τὸν Ἰλισσόν, μετὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους καὶ τὴν Κολοκυνθοῦν;

Σήμερα, πού τὰ πενήντα χρόνια ἔγιναν ἑκατὸ, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐφέραμε τὴν πόλιν μας εἰς τὸ τέλειον. Τὴν ἐπροχωρήσαμε διῶς. Τὴν ἐφέραμε πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὸ 1834 καὶ τὴν ἀπομακρύνουμε ἀλματωδῶς ἀπὸ τὸ 1884. Ἡ ἀγάπη μας γιὰ τὴν Ἀθῆνα μας, ἡ βιασύνη μας νὰ τὴν ἴσοῦμε εἰς τὸ ἴδιον ἐπίπεδο προόδου τῶν ἄλλων μεγαλοπόλεων ἄς μὴ μᾶς κάνουν μεμψίμοιρους. Ἡ Ἀθῆνα μας βέβαια δὲν εἶναι ἐκεῖνο πού θὰ θέλαμε καὶ πού θὰ εὐχόμεσθε ὅλοι μας νὰ εἶναι. Ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας ἔχει τοῦ κόσμου τὶς ἑλλείψεις καὶ ὑστερεῖ φοβερὰ εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν ἀλλων πρωτεύουσων. Μὰ ὅλα αὐτὰ δὲν θάπρεπε νὰ μᾶς ἀποκαρδιώσουν. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Θάπρεπε ἀντιθέτως νὰ μᾶς ἐμψυχώνουν εἰς τὴν ἰδέαν πὺς καὶ με ποιῆς προσπάθειες θὰ κατορθώσομε καὶ μετὶς μιᾶν ἡμέραν— πού ἐλπίζω νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο μακρὰ—νὰ τὴν φτιάξομε ὅπως τὴν ὀνειρευόμεσθε κι' ὅπως τὴν λαχταροῦμε. Κάθε προσπάθεια εἶναι δύσκολη. Μὰ ὅσο περισσότερες δυσκολίες κατορθῶναι κανεὶς νὰ υπερνικήσῃ ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς προσπάθειάς του, τόσο ωραϊότερο φαντάζει ὑστερότερα τὸ τέλος αὐτό, τόσο μεγαλύτερη ἰκανοποίηση αἰσθάνεται, τόσο ἀπερὸριστη χαρὰ νοιώθει νὰ πλημμυρίζῃ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδίαν του.

Ἡ Ἀθῆνα, ἡ Ἀθῆνα μας, καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν κι' ὅλοι ἐμεῖς πού τὴν ἀγαπᾶμε καὶ τὴν ποιοῦμε ἀληθινὰ, ἔχει ἀκόμη νὰ διανύσῃ ἕνα δύσκολον στάδιον. Ἄς μὴ μεμψιμοιροῦμε κι' ἄς μὴ συγκρίνομε τὴν πρῶτην πρωτεύουσαν, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ 1834 μετὰ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ 1834 καὶ μετὰ τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν τοῦ 1934. Ἄς μὴ λησμονοῦμε καὶ ἐμεῖς, ὅπως οἱ κριταὶ τῶν πρώτων πενήντων χρόνων, ὅτι καὶ τὰ δεύτερα πενήντα χρόνια δὲν ἐπέρασαν ἡμεῖς ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι Ἀθῆνα εἶναι Ἑλλάς καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐκράτησε εἰς τὰ δεύτερα αὐτὰ πενήντα χρόνια τὸ τεράστιον βάρος τῆς ἀπελευθερωτικῆς τῆς προσπάθειας. Ὁργανώσας τῆς Θεσσαλίας πού μόλις εἶδε τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας, ἐπαναστάσεις γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κρήτης, πόλεμος τοῦ 1897, πόλεμοι τοῦ 1912 καὶ 1913, παγκόσμιος πόλεμος ἕως τὸ 1918, Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία ἕως τὸ 1922, ἐσωτερικὲς ἀναστατώσεις ἕως χθὲς ἀκόμη, δὲν εἶναι ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος μόνον. Εἶναι ὑποθέσεις καὶ τῆς Ἀθῆνας μας πού εἶναι ἡ καρδίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς τόσο πραγματοποιεῖ παραλλήλως τὶς κατακτήσεις της. Γίνεται μεγαλοπόλις ὅπως τὴν ὀνειρεύτηκαν ἐκεῖνοι πού πρὸ ἑκατὸ χρόνων ὑποδέχθησαν τὸν Ὄθωνα κάτω ἀπὸ τὸν ἱερὸ βράχον. Γίνεται τὸ σφύζον ἀπὸ ζοῆν, κέντρον τῶν πανελλήνων. Γίνεται ὁ φωτοδότης φάρος, πού φωτίζει τὰ βήματα τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἀπέκτησε μόνον, τῆς μεγαλοπόλεως τὰ ἐφόδια. Αὐτό, εἶναι ἔργον πού ἀπέμεινε γιὰ μᾶς, γιὰ τοὺς σημερινούς καὶ αὐριανούς Ἀθηναίους.

Τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς Ἀθῆνας μας ἄς μᾶς ἐνώσουν σ' αὐτὴν τὴν ὥραν καὶ ἱστορικὴν προσπάθειαν. Ἄς κλείσομε ὅλοι μαζὶ καὶ καθ' ἕνας χωριστὰ εἰς τὴν σκέψιν μας τὴν εἰκόνα μιᾶς ἀντάξιως τῆς ἐνδοξῆς ἱστορίας τῆς Ἀθῆνας, κι' ἄς ξεκινήσομε γιὰ τὴν κατάκτησιν της. Οἱ Ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, ὕψωσαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸν ναὸν τῆς Νίκης, Ἄπτερον, διὰ νὰ μὴ πτερυγίσῃ ποτε μακρὰν τῆς ἱερᾶς πόλεως, καὶ διὰ νὰ συμβολίσῃ τὸν νικηφόρον τέρμα πρὸς τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ φέρεται καθεὺν ὑπὲρ τῆς πόλεως προσπάθειά των. Οἱ σημερινοὶ Ἀθηναῖοι, ἐνωμένοι εἰς τὴν ἴδιαν αὐτὴν προσπάθειαν, ἄς ξεκινήσουν μετὰ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀλχηλωτίσουν μιὰ ἀκόμη φορὰ τὴν Νίκην, διὰ νὰ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν πόλιν των, τὴν πόλιν πού ἔχει ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ ἐπὶ τῆς προόδου τὰ περισσότερα δικαιώματα.

Μ. Μ. Μ. Α. ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Πώς ήθελα να περνῶ τὰ Χριστούγεννα

ΕΟΡΤΙΝΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

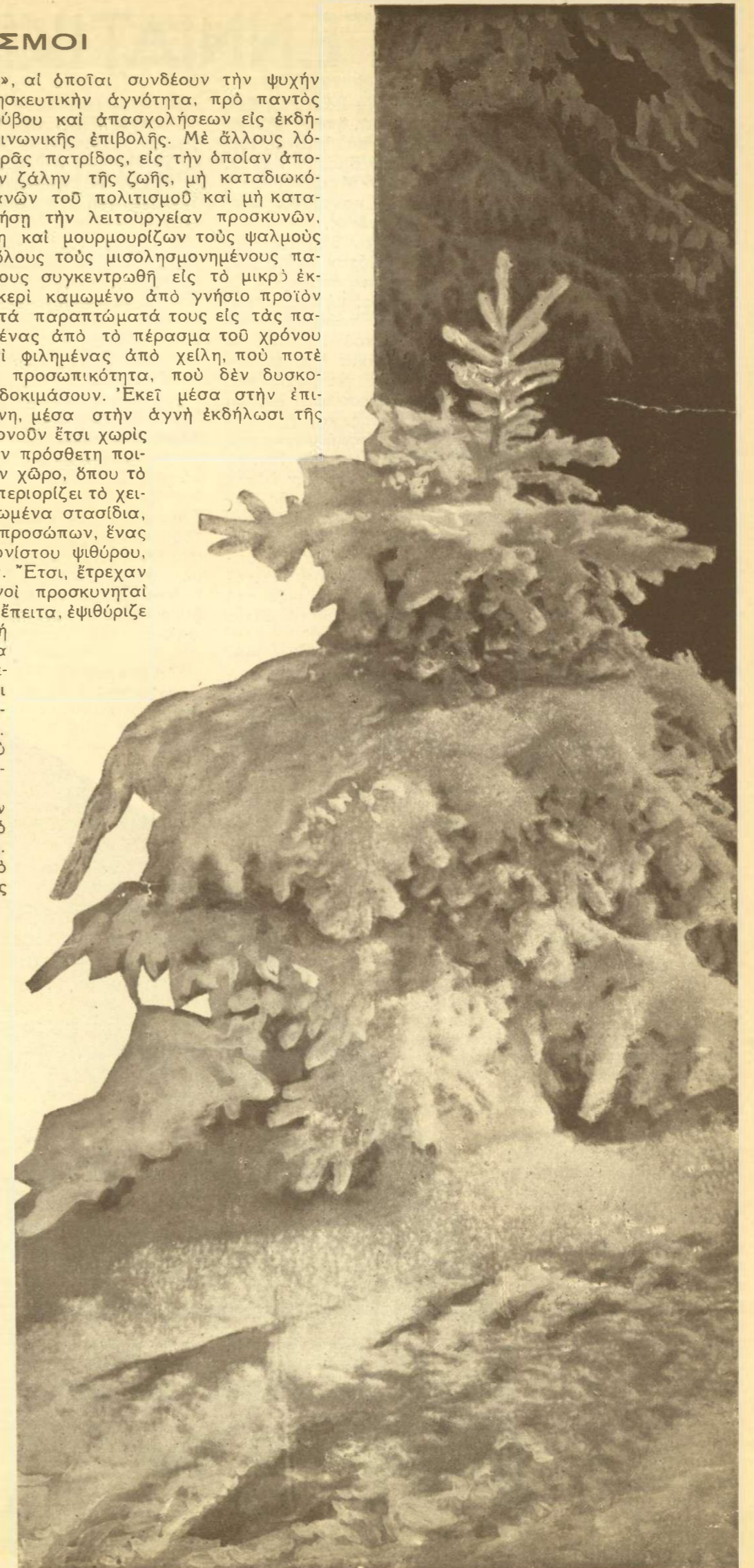
Αί λεγόμεναι «Ἁγίαί ἡμέραι», αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὴν ψυχὴν μᾶς μὲ τοῦ παρελθόντος τὴν θρησκευτικὴν ἀγνότητα, πρὸ παντός ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἔλλειψιν θορύβου καὶ ἀπασχολήσεων εἰς ἐκδήλωσιν μεγαλείου κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιβολῆς. Μὲ ἄλλους λόγους ἔχουν ἀνάγκην ἰδιαιτέρας μικρᾶς πατρίδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποσυρόμενος κανεὶς μακρὰν ἀπὸ τὴν ζάλην τῆς ζωῆς, μὴ καταδιωκόμενος ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μηχανῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μὴ καταδιώκων κανέναν, νὰ παρακολουθήσῃ τὴν λειτουργίαν προσκυνῶν, ἀκούων τὰ χρυσᾶ τοῦ Ρωμανοῦ ἔπη καὶ μουρμουρίζων τοὺς ψαλμοὺς τῶν ψαλτῶν καὶ ἱερῶν μαζί με ἄλλους τοὺς μισολησμονημένους παλαιούς γείτονας. Θὰ ἔχουν ὅλοι τους συγκεντρωθῆ εἰς τὸ μικρὸ ἐκκλησιδάκι, θὰ ἔχουν ἀνάψει ἓνα κερὶ καμωμένο ἀπὸ γνήσιο προῖον μελίσσης, θὰ ἔχουν ἐξομολογηθῆ τὰ παραπτώματά τους εἰς τὰς παλαιὰς εἰκόνας τοῦ τέμπλου μαυρισμένας ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ τὸν καπνὸν τοῦ λιβανιοῦ, καὶ φιλημένας ἀπὸ χεῖλη, ποῦ ποτὲ δὲν ἐζητωκραύγασαν μιὰ μεγάλη προσωπικότητα, ποῦ δὲν δυσκολεύονται μετ' ὀλίγον νὰ τὴν ἀποδοκιμάσουν. Ἐκεῖ μέσα στὴν ἐπιβλητικὴ ἀπλότητα καὶ μετριοφροσύνη, μέσα στὴν ἀγνή ἐκδήλωσι τῆς λατρείας αἱ ἅγίαί αὐταὶ ἡμέραι περνοῦν ἔτσι χωρὶς τὴ θορυβώδη πολυτέλεια, χωρὶς τὴν πρόσθετη ποικιλία. Ἐκεῖ, μέσα στὸν στενὸν αὐτὸν χώρον, ὅπου τὸ ἱερὸ φῶς τῶν ἀναρίθμητων κεριῶν περιορίζει τὸ χειμερινὸ σκοτάδι, πίσω ἀπὸ τὰ σκεβρωμένα σασίδια, ἓνα εὐάριθμο πλῆθος χαρούμενων προσώπων, ἓνας γενικὸς ψαλμὸς ὑπὸ μορφὴν ἀκανόνιστου ψιθύρου, σὲ μεταφέρει σὲ χρόνια περασμένα. Ἔτσι, ἔτρεχαν καὶ τότε μὲ τὰ φαναράκια ταπεινοὶ προσκυνῆται στὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ. Ἔτσι, πῶς ἔπειτα, ἐψιθύριζε ὁ κόσμος ὅλος μαζί τὴν προσευχὴν του. Καὶ ἔτσι, πῶς ὕστερα ἀκόμα, μέσα στὸ σκοτάδι τῶν κατακομβῶν, ἐτελεῖτο ἡ ἴδια ἀπέριττη, γεμάτη πίστι τελετή, μόνο ποῦ τότε ἦτανε τυλιγμένη ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν διωγμῶν.

Ἐχει ὁ τρόπος αὐτὸς κάτι ποῦ σοῦ ἀφαιρεῖ ὀλότελα τὴ σκέψιν. Ἄθελά σου πλημμυρίζεις ἀπὸ τὴν τρελλήν, τὴν ἄδολη, τὴν δικαιολογημένην χαρὰν ὅλου τοῦ κόσμου ἐκείνου ὁ ὁποῖος δὲν ἐννοιῶσε ἀκόμη τὴν ζωὴν. Ἡ φαντασία σου θὰ συντροφεύσῃ τὸ κτύπημα τῆς καμπάνας σὲ τόπους μακρυνούς, ποῦ πηγαίνει νὰ μεταδώσῃ τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα καὶ στὰ αὐτιά κάποιου ξεχασμένου καὶ ταλαιπωρημένου ὀδοιπόρου. Ἐκεῖ μόνο θὰ δῆς τὴν σημασίαν αὐτῶν τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τὴν μεταβολὴν ποῦ φέρνουν στὴν ζωὴν τοῦ κόσμου, ποῦ τὸ κορμὶ του κουρασμένο, ἀποκαμωμένο ἐζήτησε κάπου νὰ ἀκουμπήσῃ μαζί με τὸ μυαλό του.

Ἔτσι θὰ ἤθελα νὰ περνῶ τὰ Χριστούγεννα. Ἄτυχῶς δὲν ἔχω μικρὴν πατρίδα. Ἀπὸ πατέρα Κωνσταντινουπολίτη καὶ μητέρα Ἀθηναίως, τίς ἅγιες αὐτὲς ἡμέρες, ἀνοιγα πάντοτε τὰ μυστικά τῆς ψυχῆς μου στὸ μοναστήρι τῆς Πεντέλης, ὅπου καὶ μὲ ἀνεδέχθη, νῆπιον ὄντα, ὁ ἀυλάρχης Νοταρᾶς.

Ἄλλὰ καὶ αὐτό, ἀφ' ὅτου ἐφηρμόσθη καὶ εἰς κάθε μὴ Ἀγγλικὴ πολιτεία τὸ νέο σύνταγμα, τὸ ἔχασα πλέον καὶ ἄρχισαν ἔκτοτε νὰ πεθαίνουν μία-μία ὄλες μου οἱ ἀναμνήσεις πρὶν παύσω νὰ ἔχω τέτοιες. Διὰ τοῦτο τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας τὰς περνῶ εἰς τὸ Γραφεῖόν μου κυκλοῦμενος ἀπὸ τὰ βιβλία μου, τὰ χειρόγραφα μου καὶ τὸν προστάτην μου Ἅγιον Δημήτριον.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΔΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

ΤΗΜΟΝΟΝ
 ΗΜΟΥΝ ΤΟΤΕ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΖΟΥΣΑ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ. ΣΤΗ γειτονιά μας—λαϊκή μάλλον γειτονιά, όπου τὰ λίγα ἀρχοντικά σπίτια, τὰ ψηλά, ἐξεῖχαν σὰ βράχοι μέσα σὲ θάλασσα ἀπὸ χαμόσπιτα—τὸ πιὸ ἄμορφο κορίτσι ἦταν ἡ Μαρία. Θυγατέρα τοῦ κύρ-Μπάμπη, ἐνὸς φτωχοῦ πρᾶματευτῆ, ποῦ γύριζε τὰ καντούνια φορτωμένος ἴσαμε κεῖ-πάνω πανικά—διάνες, φανέλλες, μαλλομπάμπια, λινομέταξα, δίμιτα, μπόλιες—μὲ τὸ σιδερένιο μπράτσο στὸ χέρι, καθόταν κοντὰ μας μὲ τὴ μάννα της τὴ φάντρα καὶ τὰ μικρότερα της ἀδέρφια, σ' ἕνα σπιτόπουλο, μονόπατο, μὲ δυὸ παράθυρα μόνο, ποῦ τὸ ἰσόγειό του ἦταν ταβέρνα. Ὅσο ἦταν μικρὴ, γύριζε κι' αὐτὴ στὸ καντούνι, ἐπαίξει μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ, ἔμπαινε στὰ μαγαζάκια ἢ στεκόταν στὶς πόρτες νὰ κουβεντιάξῃ ἀθῶα μὲ γειτόνους καὶ γειτονισσες. Ἄλλ' ἄμα ἔγινε ὡς δεκατεσσάρω χρονῶν, καὶ ψήλωσε, καὶ φούσκωσε τὸ στηθάκι της, καὶ σχηματίσθηκαν τὰ γοφιά της καὶ οἱ γαμπούλες της, ἡ μάννα της τὴ συμμαζέψε στὸ σπίτι, γιατί οἱ ἀντρες εἶχαν ἀρχίσει νὰ τὴν κοιτάζουν πονηρὰ καὶ νὰ τὴν πειράζουν. Τὴν ἔβαλε μάλιστα νὰ τὴ βοηθᾷ καὶ στὸν ἀργαλειό, νὰ τῆς μασουρίζῃ μὲ τὴ σβίγα. Ἔτσι ἡ Μαρία σπάνια φαινόταν, πότε σὲ κανένα παράθυρο, πότε στὴν πόρτα της, καὶ μόνο κάπου-κάπου ἡ μάννα της τὴν ἔστειλε νὰ τῆς ψωνίσῃ τίποτα ἀπὸ κανένα μαγαζι—μπακάλικο ἢ μαστιχάδικο ἢ φιλικατζιδικο—ὅπου πῆγαινε καὶ ξαναγύριζε στὴ στιγμή τρεχάτη, ἀληθινὸ μετέωρο ὁμορφιάς, μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα, χωρὶς νὰ κοιτάξῃ ἄνθρωπο.

Κι' ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, τόσο ὁμορφαινε ἡ Μαρία. Δεκάξῃ χρονῶν, ἦταν πιά τέλειο πλάσμα. Μαλλιά καστανά πρὸς τὸ ξανθό, μάτια σκοῦρα μεγάλα, πιθέματα στὸ πρόσωπο γραμμένα μὲ τὸ κοντύλι, κορμί ἀγαλματένιο, καὶ τέτοια ἔκφραση καλωσύνης, ἀθωότητος καὶ σεμνότητος, ποῦ ὅποιος τὴν ἔβλεπε, ἔλεγε:

— Σὰν Παναγιὰ εἶναι!

Οἱ νέοι, τὰ βράδια, κάτω ἀπ' τὰ παράθυρά της τραγουδοῦσαν:

«Μαρία λὲν τὴ Παναγιὰ,
 Μαρία λὲν καὶ σένα...»

Μὰ κι' ἐγὼ ὅταν τὴν ἔβλεπα, τόσο ἄμορφη, τόσο σεμνὴ, γελαστὴ καὶ ροδομάγουλη, μὰ μὲ τὰ μάτια πάντα χαμηλωμένα—κι' εἶχε τόσο μακριὰ μαῦρα τσίνορα!—θυμόμου τὴ Παναγιὰ. Μιά φτωχούλα δεκάξῃ χρονῶν, ὁμορφὴ καὶ σεμνὴ σὰν ἄγγελος, δὲν ἦταν κι' ἡ Ἑβραιοπούλα τῆς Ναζαρέτ, ὅταν τὴ διάλεξε ὁ Θεὸς γιὰ νὰ τῆς στείλῃ τὸ κρῖνο;

Τὴ Μαρία ὅμως τοῦ κύρ-Μπάμπη, τὴν Παναγιὰ τῆς γειτονιάς, κανέναν βέβαια Θεὸς δὲν τὴ διάλεξε: ἕνας καλὸς ἄνθρωπος μόνο. Ὅλοι τὴν καμάρωναν, τὴν θαύμαζαν, τὴν ἀγαποῦσαν—καθένας μὲ τὸν τρόπο του. Μὰ περισσότερο ἀπ' ὄλους τὴν ἀγάπησε ἕνας νέος εἰκοσι χρονῶν, ὁ Πίπης, γιὸς τοῦ κύρ-Διονύση τοῦ καρροτσιέρη, καρροτσιέρης κι' αὐτός. Ἐκεῖ, στὸ ἄλλο καντούνι, ἦταν ὁ στάβλος τους κι' ἡ κατοικία τους—μιά μεγάλη μάντρα μισὴ σκεπασμένη, μισὴ ξεσκεπαστή, ὅπου εἶχαν τὴ μεγάλη τους καρρότσα—ἕνα λαντῶ μὲ καθρέφτες στὰ πορτάκια—τὸ μικρὸ

τους καρροτσῖνο, τὰ τρία τους ἄλογα, τὸ σκυλί τους, τὶς κόττες τους, τὴν προβατίνα τους καὶ τὸ ἀρνί τους. Τὴν οἰκογένεια τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ πατέρας, ἡ μάννα κι' ὁ γιός. Μὰ ἄνθρωποι καὶ ζωντανὰ ζοῦσαν σ' ἐκεῖνο τὸ στάβλο μαζί, ἀνάκατα, κι' ἡ μεγάλη φωτιά ποῦ ἔκαιε συνήθως στὴ μέση, τὶς κρύες νύχτες τοῦ χειμῶνα, τοὺς ζέσταινε ὄλους. Ὅταν ἔβλεπα, περνώντας ἀπέξω, ἀπ' τὴν πελώρια ξώπορτα, τὸ παράξενο αὐτὸ σπιτικό, συλλογίζομουν τὶς ἀραβικὲς οἰκογένειες ποῦ δὲν ξεχωρίζουν τὰ παιδιὰ τους ἀπ' τ' ἄλογά τους. Ἔτσι, μὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ κύρ-Διονύσης καὶ ἡ κυρὰ-Διονύσaina—μιά γυναίκα μὲ μουστακάκι—εἶχαν τέσσερα παιδιὰ: τὸν Πίπη, τὸν Ντορῆ, τὸν Ψαρῆ καὶ τὴ Νανά. Καμμιά φορὰ ἔμπαινε καὶ μέσα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πᾶμε στὴν ἐξοχὴ καὶ θέλαμε καρρότσα.

— Κυρὰ-Διονύσaina, καλημέρα. Αὔριο τὸ πρωτὶ, στίς ἑπτὰ, ἄς ἔρθῃ ὁ κύρ-Διονύσης μὲ τὴν καρρότσα, νὰ μᾶς πάρῃ. Θὰ πᾶμε στὸ Λαγανᾶ. Μπορεῖ;

— Θὰν τοῦ πῶ... Θὰ μπορῆ βέβαια... Δὲν πιστεῶ νάχῃ ἄλλο ἀγῶνι.

Καὶ κοιτάζα ὀλόγυρα μὲ περιέργεια τὸ στάβλο ποῦ ἦταν μαζί καὶ κατοικία—ὄχι βέβαια πολὺ καθαρὴ, μὰ τόσο γραφικὴ κι' ἰδιόρρυθμη! Τὸ σκυλί κοιμόταν μέσα στὸ ὑπόστεγο, ἀπέξω τὸ ἀρνὶ βύζαινε τὴ μάννα του, καὶ σὲ μιά ἄκρη, πάνω σὲ μιά πυροστιὰ, ἔβραζε ἡ παδέλα μὲ τὸ κουνουπίδι, ποῦ ἡ μυρουδιά του σκέπαζε ὀλες τὶς ἄλλες τοῦ στάβλου.

Ἄγάπησε τάχα κι' ἡ Μαρία τὸν Πίπη; Δὲν

ἦταν ἀπίθανο. Κάθε φορὰ ποῦ περνοῦσε ἀπ' τὸ σπιτάκι της, ὀδηγώντας τὸ καρροτσῖνο ποῦ τὸ ἔσερνε μὲ κρότο ἡ Νανά, ἡ κόρη τῆς φάντρας, ποῦ εἶχε κλείσει τότε τὰ δεκάξῃ, πετιόταν στὸ παράθυρο.

Κι' ἴσως ὁ Πίπης ἦταν ὁ μόνος ἄνθρωπος ποῦ τὸν κοιτάζε στὰ μάτια...

Πέρασε κάμποσος καιρὸς...

Δὲν μπορῶ βέβαια νὰ ξέρω τί μεσολάβησε μεταξύ τους καὶ ποιὲς μπορεῖ νὰ τὰν τάχα οἱ σχέσεις τους. Ἄλλο τόσο δὲν ξέρω τί ἐπακολούθησε καὶ πῶς τὰ συμφώνησαν οἱ δυὸ τους πιὸ ὕστερα. Ἐκεῖνο μόνον ποῦ ξέρω θετικὰ εἶναι πῶς ὅταν ὁ πατέρας τοῦ Πίπη πῆγε καὶ βρῆκε τὸν πατέρα της καὶ τοῦκανε πρόταση νὰ παντρεύῃ τὸ γιὸ τοῦ μὲ τὴ κόρη του, ἡ Μαρία προθυμότερα βιάστηκε νὰ πῆ τὸ «ναί».

Ἦταν τότε Μάρτης, κι' ὡς τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου ἔγινε κι' ὁ γάμος, ποῦ δὲν ἡ γειτονιά τὸν βρῆκε ταιριαστὸ κι' εὐτυχισμένο. Γιατί κι' ὁ Πίπης, ὁ νέος καρροτσιέρης, ἦταν καλὸ παιδί. Κανέναν μὲσα σ' ὄλη τὴν πόλι δὲν εἶχε νὰ πῆ κανένα κακὸ γιὰ τὸ παλληκάρι. Σ' ὄλους ἦταν ἀγαπητὸς καὶ μ' ὄλους, ὁ Πίπης, τὰ εἶχε καλά. Ἡ μάννα του, ἡ κυρὰ Διονύσaina, σωστὴ ἀντρογυναίκα, τὸν κρατοῦσε σὲ μεγάλη πειθαρχία.

Ἔτσι δὲν ἔβλεπα πιά τὴ Μαρία, γιατί πολὺ σπάνια περνοῦσα ἀπ' τ' ἄλλο καντούνι, ὅπου εἶχε πᾶει νύφη.

Φανταζόμουν μόνον πῶς κι' αὐτὴ τώρα ζοῦσε μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ στάβλο μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζωντανὰ, καὶ πῶς ἡ σεμνὴ ὁμορφιά της θὰ μεγάλωνε ἀκόμα περισσότερο τὴ γραφικότητά της.

Ὁμολογῶ ὅμως πῶς ποτὲ δὲν εἶχα φαντασθῆ τὴν εἰκόνα ποῦ θὰ βλεπα ἐκεῖ μέσα μιά νύχτα, ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, μὴν εἰκόνα ποῦ θὰ μοῦ μείνῃ

ἀλησμόνητη σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ καὶ ποῦ θάρχεται πάντα νὰ μοῦ προσφέρῃ τὴν ἴδια, σὰν καὶ τότε, εὐχαρίστηση.

Δὲν θυμοῦμαι τώρα—ἔχουν περάσει ἀπὸ τότε χρόνια, χρόνια πολλά—ἂν ἦταν χειμῶνας ἢ ἀνοιξη, Φλεβάρης ἢ Μάρτης.

Ἐκεῖνο μόνον ποῦ θυμοῦμαι καλά καὶ δὲν θὰ ξεχάσω ποτέ μου εἶναι πῶς ἦταν μὴ νύχτα ἄμορφη, γλυκιά, μὲ καθαρὸν οὐρανὸ, γεμάτον ἄστρα, καὶ μὲ πολὺ ἑλαφρὸ βοριαδάκι.

Ὁ πατέρας μου, τὴν ἐπομένη ποῦ ἦταν Κυριακὴ, ἔπρεπε νὰ πάῃ γιὰ δουλειὰ του σ' ἕνα χτήμα μακρινό. Θὰ μ' ἔπαιρνε καὶ μένα μαζί του γιὰ διασκέδαση.

Ἔτσι τὸ βράδυ ἀργά, ἀφοῦ ἀποφάγαμε, μ' ἔστειλε στὸ στάβλο, νὰ πῶ τοῦ Πίπη νάρθη τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτὶ, νὰ μᾶς πάρῃ μὲ τὸ καρροτσῖνο.

Βγήκα καὶ τράβηξα στὸ στάβλο γιὰ νὰ μεταδώσω τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα μου. Σὰν ἔφταξα, βρῆκα τὴ μεγάλη ξώπορτα κλειστὴ. Ἄπλωσα τὸ χέρι μου καὶ κτύπησα σιγὰ γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀνησυχίσω.

Δὲν περίμενα πολὺ. Ἄκουσα στὴν ἀρχὴ τὸ βαρὺ κρότο τῶν βημάτων ποῦ πλησίαζαν καὶ σὲ λίγο ἡ μεγάλη ξώπορτα ἀνοίξε καὶ στὸ κατώφλι της ξεχώρισα τὴν κυρὰ-Διονύσaina.

— Καλησπέρα, μοῦπε μὲ γελαστὸ πρόσωπο κι' ἀποτραβήχτηκε λίγο ἀπ' τὴν πόρτα γιὰ νὰ μοῦ κἀνῃ τόπο νὰ μᾶς μέσα.

— Καλησπέρα κυρὰ-Διονύσaina, τῆς ἀπάντησα καὶ γὰ καὶ προχώρησα γιὰ νὰ μᾶς μέσα στὸ στάβλο.

Μὰ δὲν πρόφταξα νὰ κάμω δυὸ βήματα καὶ στάθηκα μὲ τὸ στόμα ἀνοικτό. Μπροστὰ στὰ μάτια μου ἀπλωνότανε μιά εἰκόνα ποῦ μὲ κρατοῦσε ἀκίνητο στὴ θέση μου καὶ μ' ἀφαιροῦσε κάθε δύναμη νὰ προχωρήσω πιὸ μέσα.

Στὴ μέση τοῦ στάβλου ἦταν ἀναμμένη μιά μεγάλη φωτιά. Αὐτὴ φώτιζε ὀλόγυρα κι' αὐτὴ ζέσταινε σὰν καλοκαίρι. Κοντὰ στὴ φωτιά, πάνω σ' ἕνα χαμηλὸ σκαμνί, καθόταν ἡ πανόμορφη Μαρία.

Σκυφτὴ, χαμηλοβλεποῦσα, γελαστὴ, μ' ἕνα χρυσαφὶ μαντήλι ριγμένο πάνω στὰ καστανόξανθα μαλλιά, ἡ νέα γυναίκα κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της καὶ βύζαινε τὸ μικρὸ της. Ἄνθρωποι καὶ ζωντανὰ γύρω της τὴν κοιτάζαν μ' ἀγάπη καὶ μὲ σεβασμό. Ἦταν μαζί ἡ ὁμορφιά κι' ἡ μητρότης. Τὸ σκυλί μπροστὰ της κοινοῦσε τὴν οὐρά του. Τὸ ἀρνί, μεγάλο πιά, κοιμόταν στὰ πόδια της. Κι' ἡ Νανά, μὲ τὸ πελώριο κεφάλι, βγαλμένο ἀπ' τὸ παχνί, τὴν κοιτάζε.

«—Ἡ Παναγιὰ!» εἶπα μέσα μου ἄθελα.

Καὶ πραγματικὰ καθὼς ἀντίκρουσα ἀνάμεσα στὴν ὑποβλητικὴν ἐκείνην ἀτύοσφαιρα, τὴ Μαρία μὲ τὸ παιδί της, δὲν ξέρω καὶ γὼ γιατί θυμήθηκα τὸ παρασοῦκλι αὐτὸ τῆς Μαρίας, ποῦ τὴν ξεχώριζαν στὴ γειτονιά, καὶ ποῦ τὴ στιγμή ἐκείνη μοῦ φαινόταν δικαιολογημένο ὅσο ποτέ. Ἡ εἰκόνα, ποῦ παρουσιάστηκε ἄξαφνα κι' ἀπρόοπτα στὰ μάτια μου, ἔμοιαζε καταπληκτικὰ μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Φάτης τῆς Βηθλεέμ. Πόσες θαυμαστὲς συμπτώσεις τὴ σχημάτισαν! Καὶ, σὰν ἕνα θαῦμα, δὲν ἐβάσταξε πορὰ λίγες στιγμὲς. Γιατί μόλις μὲ εἶδε, σὰ νὰ ντράπηκε, ἡ Μαρία σκέπασε τὸ μαστό της, σηκώθηκε, καὶ μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά, μῆκε στὸ ὑπόστεγο ἔπου θὰ κοιμόταν.

Μὰ ἐγὼ δὲ θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ!..

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΔΙΗΓΗΣΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ

Είχα εβδομήντα χρόνια να κάνω Χριστούγεννα στην Αθήνα. Άλλες χρονιές, πριν φύγω για την Αμερική, δεν έλειπα ποτέ τέτοια μέρα απ' το σπίτι μας. Όπου και να βρισκόμουν, είτε ταξίδευα, είτε βρισκόμουν σε ξένο τόπο για δουλειές, τα κατάφερα να φτάνω πάντα στην ώρα, για να γιορτάσω με τους δικούς μου. Πότε έφτανα την προπαραμονή, πότε την παραμονή, καμιά φορά κι' ανήμερα. Άλλα να λείπω τότε τη μεγαλύτερη άμαρτία. Αφίνα και δουλειές και νιτερέσσα στη μέση και πριμιζα για τόν Περαιά. Ούτε ξεόδα λογάριζα, ούτε φουρτοδνες, ούτε βαρυχειμωνιές.

— Μωρέ, πού πώς να ταξιδέψης με τέτοια μπουρίνια; μου λέγανε, μια χρονιά, οι φίλοι μου στην Πόλη, που είχα πάει για κάποια δουλειά του μαγαζιού. Τρελλάθηκες; Άσε να σιάξουν λιγάκι οι καιροί και φεύγεις σε δυο-τρεις μέρες. Δέ χάθηκε ο κόσμος.

— Τι έκανε λέει; Σε δυο-τρεις μέρες; Να κάνω δηλαδή Χριστούγεννα, σαν τόν έρημο, μακριά απ' τους δικούς μου; Τέτοιο πράμα δεν γίνεται. Άν είναι γραφτό μου να πνιγώ, θά πνιγώ. Πάλι καλύτερα απ' την έρημιά και τη σκοτεινιά τέτοια μέρα.

Έφυγα. Θαλασσοπνίγηκα, κινδύνεψα, είδα τόν Χάρο με τά μάτια μου, μα έδωκε ο Θεός και, παραμονή πρωί, βρισκόμουν στο σπίτι μου. Έγώ να τούς ψωνίσω τη γαλοπούλα, εγώ να πάω, με τά χέρια μου, τά χριστόψωμα στο φούρνο, εγώ να κουβαλήσω τά ταψιά με τούς κουραμπιέδες, όπως έκανα από μωρό παιδάκι.

— Και τού χρόνου, Βαγγέλη! μου έλεγε ο μακαρίτης ο πατέρας μου. Και τού χρόνου απ' τά χέρια σου να ίδουμε πάλι όλα τά καλά.

Ήμουν κι' ο μικρότερος, βλέπεις. Μα και τ' άλλα μου τ' αδέρφια, παντρεμένα κι' ανύπαντρα, τέτοια μέρα τά είχανε τάξιμο να μαζευτούν στο πατρικό μας. Δεν ξέρω πώς τά καταφέραμε, μα στο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι δεν έλειπε κανένας απ' τόν σόνι μας. Άρσενικοί και θηλυκοί. Λές και είχε βαρέσει ή σάλπιγγα προσκλητήριο και μās είχε μαζέψει από τά τετρατέρατα.

— Μωρέ, και πεθαμένος να είμαι τέτοια χρονιάρα μέρα, θά βρुकολακιάσω νάρθω, καλέ μάννα... Έλεγα χωρατεύοντας στη μητέρα μου.

— Κλούβια κι' άπιαστα, παιδί μου!.. μου έλεγε ή κακομοίρα, φτύνοντας στον κόρφο της. Ό Θεός να σου χαρίζη τήν ύγεία σου νάρχεσαι με τόν καλό, σαν πάντα.

Σέ λίγα χρόνια τά πράματα ήρθαν ανάποδα, κι' έφυγα για τήν Αμερική να βοηθήσω τόν σπύτι μου. Πώς να κρατήσω πιά τόν τάξιμό μου; Πιό εύκολο είναι να βρुकολακιάσης και να γυρίσης στο σπίτι σου απ' τόν τάφο σου, παρά να ταξιδέψης απ' τόν Νιού Γιόρκ στην Αθήνα, ζωντανός, χωρίς ένα σέντς στην τσέπη σου. Και τά δολάρια δεν τρέχουνε στους δρόμους στην Αμερική. Άγωνίστηκα χρόνια, σερβιτόρος, λαντζέρης, άργάτης στις σιδηροδρομικές γραμμές, ως πού να πιάσω κάποια συμμαχιά και ν' ανοίξω κάποιο μαγαζάκι δικό μου. Μα πού Χριστούγεννα πιά στο σπίτι! Ούτε να τόν συλλογιστώ. Και ούτε τά καταλάβαινα πότε φτάνανε και πότε περνούσανε στην ξενιτιά.

Χρόνο με τόν χρόνο, περάσανε είκοσι χρόνια. Ήμουν νέος και γέρασα. Δόξα νάχη ο Θεός, τόν μαγαζάκι δουλεύει καλά, τά τελευταία χρόνια, και τά τσέκια, με τά δολάρια, δεν άπολείπανε απ' τόν σπύτι μου. Ή φαμίλια είδε καλές μέρες. Οι γέροι, κόκκαλα γερά, ζούσανε ακόμα. Βιαζόμουν να τούς προφτάσω ζωντανούς. Μα κι' εκείνοι μου γράφανε «Τί να τά κάνουμε τά λεφτά, παιδί μου, δίχως έσένα; Άρκετά βασανίστηκες στα ξένα. Καιρός σου είναι να γυρίσης, να σε χαρούμε κι' έμεις πριν κλείσουμε τά μάτια μας...» «Θά γυρίσω, θά γυρίσω μάννα, θά γυρίσω πατέρα. Έτούτη τή χρονιά λογαριάζω να πουλήσω τόν μαγαζάκι και να γυρίσω...» τούς έγραφα κι' εγώ καμιά φορά. Τό είχα άποφασί-

σμένο. Μα λογάριζα να τούς κάνω κι' ένα χαρούμενο ξάφνιασμα. Χωρίς να τούς γράψω πότε φτάνω, να κατατάρω τις ημέρες τού ταξιδιού και να τούς πέσω άξαφνα απ' τόν ούρανό, παραμονή τά Χριστούγεννα.

Τώπα και τώκανα. Παραμονή τών Χριστουγέννων, χτυπούσα τήν πόρτα τού σπιτιού μου, στην Πλάκα. Ήρθε και μου άνοιξε μιά μικρή ύπηρέτρια. Πού να με γνωρίζη τόν κακόμοιρο; Όταν έφυγα εγώ για τήν Αμερική, ούτε γεννημένη θά ήταν. Με κύτταξε καλά, κύτταξε και τόν άτοκίνητο, πού περίμενε στην πόρτα, φορτωμένο με βαλίτσες και μπασούλα, και ξαφνιάστηκε.

— Ποιόν γυρεύετε, κύριε; μου είπε.

— Πές στ' άφεντικά σου, παιδί μου—τής είπα—πώς ήρθε ο Βαγγέλης απ' τήν Αμερική. Μα όχι. Μήν τόν πής στους γέρους, να μην τούς έρθη τίποτα κακό απ' τή χαρά τους. Πές' το, κρυφά στην κυρία Κατίνα, τήν αδερφή μου κι' αυτή άς βρής τρόπο να τόν πη στους γέρους. Κατάλαβες; Τρέχα.

Όσο μιλούσα, τόν κακόμοιρο τόν κορίτσι έτρεμε απ' τήν ταραχή του.

— Έσείς είσατε ο κύριος Βαγγέλης; μου μούρισε, σά να μην πιστευε στα λόγια μου.

— Έγώ, παιδί μου, δλος κι' δλος. Τι; Δέ με πιάνει τόν μάτι σου;

Είχε σαστίσει τόν κακόμοιρο τόν κορίτσι. Στεκότανε καρφωμένη στην πόρτα. Με τά πολλά, άνοιξε τόν στόμα της.

— Λείπουνε κύριε.

— Ποιός λείπει;

— Όλοι.

— Και οι γέροι;

— Και οι γέροι. Τους πήρανε με τόν στανιό.

— Και πού πάνε;

— Ταξίδι κύριε.

Δέν πίστεψα τ' αυτιά μου.

— Ταξίδι Χριστουγεννιάτικα;

— Μάλιστα, κύριε. Πήγανε ταξίδι—έκδρομήν να περάσουν τά Χριστούγεννα.

— Μακριά απ' τόν σπύτι τους; Δεν ξέρεις παιδί μου καλά. Κάτι άλλο θά είναι.

— Όχι ξέρω καλά, κύριε. Έτσι τόν συνήθιζονε τώρα δλες οι οικογένειες στον τόπο μας, τις μεγάλες μέρες. Πάνε ταξίδι...

Άκόμα δεν μπορούσα να πιστέψω τά λόγια τής μικρής. Τι διάολο; Έλεγα μέσα μου. Άλλοτες μαζευόμαστε απ' τά τετρατέρατα στα σπίτια μας να κάνουμε Χριστούγεννα. Τώρα φεύγουν απ' τά σπίτια τους να

κάνουν Χριστούγεννα στον κάμπο; Κ' εγώ πού ξεκίνησα απ' τήν Αμερική για να βρεθώ τέτοια μέρα στο σπίτι μου! Δεν καταλάβαινα πιά τίποτε.

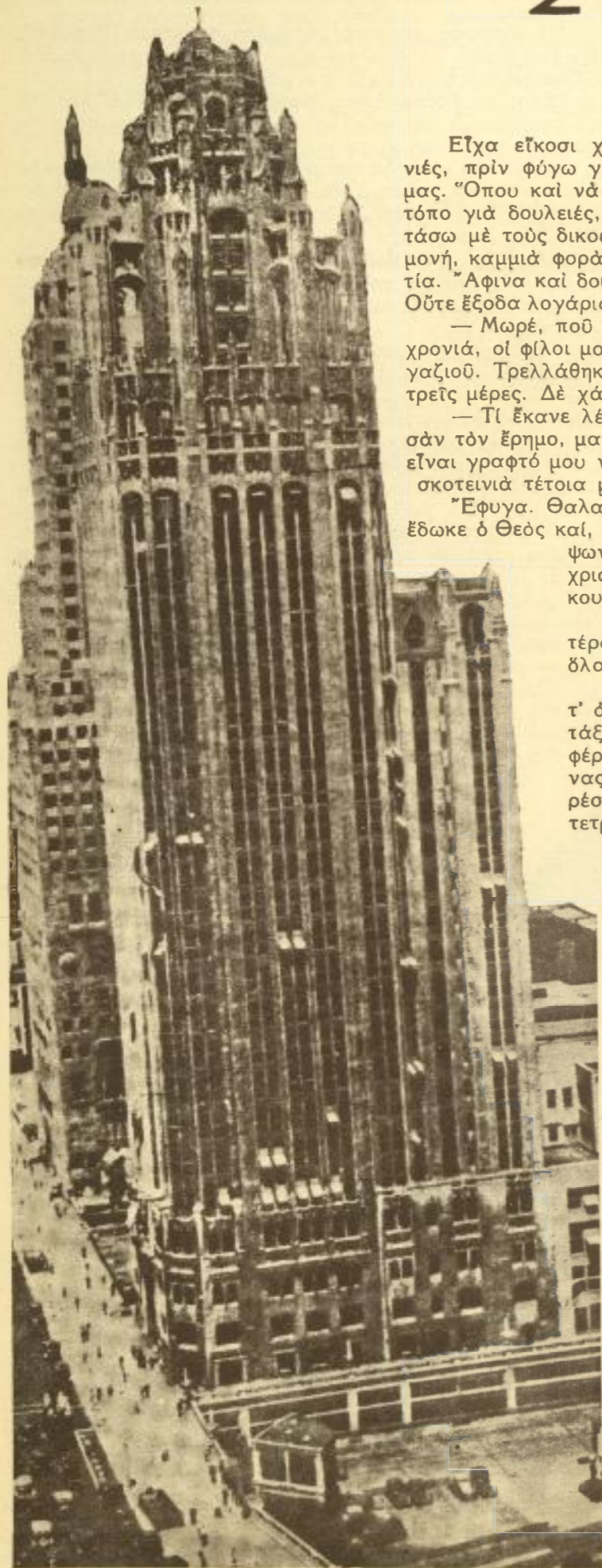
— Έλα, βοήθα με, παιδί μου, ν' ανεβάσουμε τώρα τά πράματα άπάνω.

Με βοήθησε και τ' ανεβάσαμε. Μέσα στην έρημη τραπεζαρία, πού κάθισα να πάρω μιά ανάσα, είδα μιά έφημερίδα άνοιγμένη άπάνω στο τραπέζι. Τά μάτια μου έπεσαν άπάνω σε λίγες γραμμές σημειωμένες με μολύβι.

«Γιά τις γιορτές τών Χριστουγέννων και τής Πρωτοχρονιάς, διοργανώνονται έκδρομές σε διάφορα μέρη τής Ελλάδος. Για περισσότερες λεπτομέρειες ζητήστε πληροφορίες στο πρακτορείο...»

Έτσι, και τή χρονιά αυτή, έκανα πάλι Χριστούγεννα στο ξενοδοχείο.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ
της Ακαδημίας Αθηνών

"ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΤΗ ΠΟΛΕΙ..."

Όταν ήμουν μικρό παιδί μου είχαν πεί ότι κάθε χρόνο, τη νύχτα των Χριστουγέννων, βλέπει κανείς ν' ανατέλλει και νά δδεύη άργά μέσα στην κρύα άπεραντοσύνη του χειμωνιάτικου ούρανού ένα άστρο «πιό μεγάλο και πιό λαμπρό άπ' όλα τά άλλα τ' ούρανού» και πού είνε τó δηγητικό άστρο των Μάγων. Κι' άπό τότε κάθε Χριστουγεννιάτικη νύχτα στεκόμουν ώρα δλόκληρη στο παράθυρο της φωτογυφίας μας, καρτερώντας με λαχάρα την έξαισία εμφάνισι του στών σκοτεινό ούρανό. Ό ύπνος, όμως, έκλεινε πάντα τά παιδικά μου βλέφαρα «πριν άπό την ώρα», όπως με διαβεβαίωναν.

— Πέρασε τó άστρο, μητέρα; ρωτούσα τó πρωί.
— Πέρασε, παιδί μου, αλλά έσένα σέ είχε πάρει ó ύπνος, μου άπαντούσε στερεότυπα.

— Έσú τó είδες, μητέρα; Ήταν ώραίο; έξακολουθούσα νά ρωτάω.

— Τó είδα, παιδί μου, ήταν πολύ ώραίο, άπαντούσε, χωρίς θέρημ, ή μητέρα μου.

Έπί τέλους μία Χριστουγεννιάτικη νύχτα—θάμουν τότε δέκα χρόνων—νίκησα τόν ύπνο. Έμεινα στο παράθυρο άργά, ως την ώρα πού ή μητέρα μου έπέμεινε νά πάω στο κρεβάτι μου, κι' όταν βρέθηκα μόνος στην κάμαρά μου πήγα και πάλι στο παράθυρο κι' έμεινα εκεί ως τά χαράματα, περιμένοντας με καρτερία και μ' έμπιστοσύνη νά φανή στόν ούρανό τó λαμπρό άστρο των Μάγων.

Τó άστρο όμως δέ φάνηκε — και δέ θά ξεχάσω ποτέ την πικρή άπογοήτευσι πού ένοιώσα για την διάφευσι αυτή της πιό ποιητικής προσδοκίας των μικρών μου χρόνων. Ήταν σά νάγινε άξαφνα στην ψυχή μου ένα μεγάλο ράγισμα άπό τó όποίο σιγά-σιγά διέρρευσε κι' έξατμίσθηκε όλο τó άρωμα της άπλοϊκής μου παιδικής πίστης...

Ή άπογοήτευσι πού μου έδωσε ή Βηθλεέμ ήταν άνάλογη. Δέν ξερω πώς ακριβώς περίμενα νά τή βρώ, αλλά ή ποιητική άπήχησι του δνόματος αυτού — Βηθλεέμ! — και ή άπειρη γλυκύτητα των Εύαγγελιακών σελίδων πού την άναφέρθηκε, μ'έκαναν νά την περιμένω διάφορη άφ' ό,τι μου ένεφανίσθηκε. Ουμύομουν έξέ άλλου, πηγαίνοντας νά την έπισκεφθώ, τί συγκίνησι είχε δώσει στόν Λοτί όταν την πρωταντίκρυσε κάποτε άπό πολύ μακριά, στά ύψη ενός μαργαρώδους βουνού, «έλκυστική σά μία ύπερτάτη πατρίδα», με τά καμπαναριά της, τούς ρόδινους κύβους των σπιτιών της και τούς μιναρέδες της άκαθόριστους

μέσα στην άπόστασι σάν των πολιτειών εκείνων του δνείρου και της χιμαίρας πού τά σύννεφα και οι δειλινές άχτίνες σφειδιάζουν κάποτε στά βάθη των θαλασσίων δριζόντων. "Αν και ή πίστι πού μετουσιώνει τά πάντα έλειπε δλότελα άπό τόν Λοτί, ή όμορφιά της όπτασίας εκείνης της Βηθλεέμ ήταν τέτοια, και τόσο μεγάλη ή μαγεία του δνόματός της όταν τó άκουσε άξαφνα νά τó προφέρη άργά και σοβαρά ό άραβας δδηγός του, πού άπό τά μάτια του, γράφει, άνέβλυσαν, άπροσδόκητα κι' άσυγκράτητα, τά δάκρυα «σά μία ύστάτη λατρεία της άναμνήσεως στά πόδια του χαμένου Παρηγορητού...»

Μιά τέτοια συγκίνησι, ένα τέτοιο γλυκό της ψυχής τρικύμισμα προσδοκούσα κι' έγώ άπό τή Βηθλεέμ γιατί, όσο κι' άν μου έλειπε και μένα ή πίστι, δέν είχα πάψει ποτέ νά είμαι εύαίσθητος στην ποιήσι της φυσιογνωμίας του Ήησου και στην γοητεία των Εύαγγελίων.

Τή συγκίνησι όμως αυτή ή Βηθλεέμ δέ μου την έδωσε. Ή βιβλική άτμόσφαιρα πού είχα έλπίσει νά βρώ, δέν ύπάρχει. "Ο,τι άπό πολύ μακριά είχε κάνει στόν Λοτί την έντύπωσι μιάς τεφροδίνης πολιτείας δνείρου, άπό κοντά δέν είνε παρά μία κωμώπολι της Άνατολής φριχτά άσχημισμένη στην γραφικότητά της, νοθευμένη στο τοπικό της χρώμα και κηλιδωμένη στην εύαγγελική της άγνότητα άπό εκείνους ακριβώς για τούς όποιους είνε τó μεγάλο Ίερό της θρησκείας τους: τούς Χριστιανούς!

Τί περίεργο, αλήθεια, πράγμα! Ή Χριστιανική θρησκεία, πού έχει δημιουργήσει τόσο όμορφιά, τόσο ποιήσι και τόσο πνευματικότητα μέσα στους είκοσι αιώνες της ύπάρξεώς της, στους Άγίους της Τόπους εμφανίζεται σά μία θρησκεία άπό την όποία λείπουν ακριβώς ή όμορφιά, ή ποιήσι και ή πνευματικότητα. Οι Έβραίοι δέν έχουν παρά μερικά άγκωνάρια άπό τόν περίφημο ποτέ ναό του Σολομώντος—κι' όμως τ' άμορφα αυτά άγκωνάρια είνε άπό τά ύποβλητικώτερα πράγματα της γής τή δειλινή ώρα πού ή ταπεινωμένη και κατατρεγμένη αυτή φυλή κλαίει έμπρός τους την τραγική της ειμαρμένη. Οι Μωαμεθανοί δέν έχουν παρά ένα τόπο στόν όποίο έπί αιώνες οι Χριστιανοί έρριχναν όλες τις άκαθαρσίες της Ίερουσαλήμ, κι' όμως στόν τόπο αυτό έχουν χτίσει τó τζαμί του Όμαρ πού είνε θαύμα όμορφιάς. Οι Χριστιανοί, για τούς όποιους άν τούτοις ή ποιήσι των Εύαγγελίων άνθιζε παντού σέ λουλούδια στους Άγίους Τό-

Άνω: Θέα άπό την έκκλησιάν της Γεννήσεως της Βηθλεέμ.

Κάτω: Ή βρύση της Παναγίας στή Ναζαρέτ.

πους, πού δέν είχαν παρά νά διατηρήσουν άπλως τή βιβλική τους άτμόσφαιρα, έκαναν δ,τι ήταν δυνατό για νά ξεραίνουν αυτή την ποιήσι και για ν' άλλιώσουν αυτή την άτμόσφαιρα. Εισήγαγαν στους Άγίους Τόπους τόν βιομηχανικό πολιτισμό τους, διέλυσαν τή μαγεία του κηρύγματος της άγάπης και της ειρήνης του Θεού τους με τά στενοκέφαλα θρησκευτικά μιση τους, κατέθλιψαν κάθε τι τó γλυκό, τó φωτεινό και τó άέριπτο κάτω άπό τούς δγκους τεραστίων οικοδομημάτων—έκκλησιών, μοναστηριών και ξεωνών—πού τά διακρίνει τó πιό άθλιο γούστο και, γενικά, μετέτρεψαν τó σπάνιο αυτό καλλιγραφημένο άρχαίο χειρόγραφο με τις θαυμάσιες έγχρωμες εικόνες πού ήταν οι Άγιοι Τόποι σ' ένα κοινό και άσχημο τυπογραφικό βιβλίο με ψυχρές και άνούσιες λιθογραφίες...

Χάρis στους Χριστιανούς, προσωποήσι της σημερινής Παλαιστίνης είνε ή βιβλική εκείνη γυναίκα της Ναζαρέτ με τόν μαύρο χιτώνα και τόν μακρύ μαύρο πέπλο πού την είδα νά γυρνάη άπό τή «βρύση της Παναγίας» έχοντας πάνω στο κεφάλι της αντί μιάς άρχαϊκής στάμνας... Ένα τενεκέ βενζίνας Σέλλ! "Όλα τά έχουν νοθεύσει, όλα τά έχουν άσχημίσει: Ή βρύση της Παναγίας «άνακαινισμένη» με τοίχους και θόλους άπό τσιμέντο και έμπρός στην όποία είνε τοποθετημένοι δύο φύλακες πού δίνουν ποτήρια νερού και εισπράττουν φιλοδωρήματα, άν θυμίζει τίποτα είνε... την Ισραητική πηγή Καρανάνη στο Λουτράκι. Ό Πανάγιος Τάφος είνε, έξωτερικώς, τó πιό άρρυθμο και, έσωτερικώς, τó πιό άθλια διακοσμημένο οικοδόμημα πού είνε δυνατό νά δη κανείς. Στόν κήπο της Γεσημανή, όπου ό Χριστός πήγε και κάθισε «περίλυπος έως θανάτου» κι' όπου θάπρεπε νά ύπνηχαν γαλήνη και λουλούδια μόνο, οι Ρώσοι έχουν άνεγειρεί μία τερατώδη έκκλησία, πού κατέστρεψε άνεπανόρθωτα την ποιήσι του. Στή θέσι όπου ύπήρχε—όπως λένε—τó φτωχικό σπιτάκι του Ίωσήφ και της Μαρίας, και πού δέν θάταν διάφορο άπό τούς σημερινούς κύβους των σπιτιών της Παλαιστίνης, τούς άσπρους και φωτεινούς, οι Φραγκισκανοί μοναχοί έχουν χτίσει ένα μοναστήρι πού δέν διαφέρει κατά τίποτα άπό ένα στρατώνια. Στή λίμνη της Τιβεριάδος έχουν εισαγάγει βενζινακάτους για την άνεσι των τουριστών. Στή Μεκρή Θάλασσα έχουν χτίσει ξενοδοχεία, μπανιέρες, μπάρ και δέ λείπει παρά τó κλασικό Καζίνο. Στήν Ίεριχώ οι μόνες σάλπιγγες πού ήχουν σήμερα είνε τά κλάξον των αυτοκινήτων. Κι' όσο για τή Βηθλεέμ, άν οι Χριστιανοί δέν ύπήρχαν, θά είχε όλη την ανατολίτικη γραφικότητα, άνάμικτη μάλιστα μ' ένα τοσκανικό θέληγτρο, έτσι καθώς άπλώνει άμφιθεατρικά τούς στενόψηλους και κιτρινωπούς κύβους των σπιτιών της με τά λουλακιά τους παράθυρα σ' ένα λόφο ό όποιος είνε όλος χωρισμένος σέ ταρατες καμωμένες άπό τεφρά λιθάρια τοίχων πού συγκρατούν τó κοκκινωπό χώμα μικρών χωραφιών και στην αύχημρότητα του όποίου άνάρρης έλπές και σικίες βάζουν μία τρυφερή νότα πρασίνου. Οι Χριστιανοί, όμως, έχουν εισαγάγει τά ταξί τους πού σταθμεύουν έμπρός στο σπήλαιο της Γεννήσεως, τις έγχρωμες ρεκλάμες των φαρμακευτικών τους σπασιαλιτέ και των ραπτομηχανών τους, τις άντλίες τους της βενζίνας, τά καφενεΐα τους, τούς έμπόρους ιερών άντικειμένων «εις τιμές άσυναγωνίστους», τούς πόλισμαν πού κανονίζουν την κυκλοφορία, τά ούρητήριά τους, τούς φωνογράφους των και τούς τσιτσερόνε τους πού μιλάν έξέ Ισου άσχημα όλες τις γλώσσες και πού δίνουν στην έπίσκεψι των ιερών τόν τόνο έπισκέψως της Μονμάρτρης... Τί συγκίνησι και τί θέληγτρο νά νοιώση κανείς ύστερα άπό όλα αυτά στή Βηθλεέμ;

Άλλά μήπως, τουλάχιστο, τó Σπήλαιο της Γεννήσεως διατηρεί τίποτα άπό την εύαγγελική του ποιήσι κι' άπό τόν βιβλικό του χαρακτήρα; Ή έκκλησία πού τó σκεπάζει, πού τó πνίγει μάλλον, και πού γειτονεύει με τά καφενεΐα και τά καταστήματα δέν παρουσιάζει στά μάτια του έπισκέπτη παρά μία γυμνή αύλή με πολισμένους και «όδηγούς», και τυφλούς τοίχους χωρίς πρόσοψι, χωρίς ρυθμό, χωρίς κανενός είδους χαρακτήρα. Μπαίνει κανείς σ' αυτήν άπό μία χαμηλή πορτίτσα και βρίσκεται μέσα σέ δαιδάλους διαδρόμων και σκαλοπατιών, όπου πηγαινόερχονται κοπάδια τουριστών με τούς τσιτσερόνε των, διασχίζει έλληνικά, άρμενικά και λατινικά παρεκκλήσια όπου λειτουργούν Ιερείς άλληλούποβλεπόμενοι και άλληλομισούμενοι, τέλος δέ, κρατώντας ένα κερι στο χέρι για φωτισμό, κατεβαίνει στο Σπήλαιο άπό μία σκάλα της όποιας τά τοιχώματα είνε σκεπασμένα με ύφασμα «πού δέν πιάνει φωτιά» και είνε δώρο του Μάκ Μαόν» όπως τόν πληροφοροφρεί με άυταρέσκεια ό δδηγός του.

Άνω: Ή θάλασσα της Γαλιλαίας.

Κάτω: Ή έκκλησία του Παναγίου Τάφου.

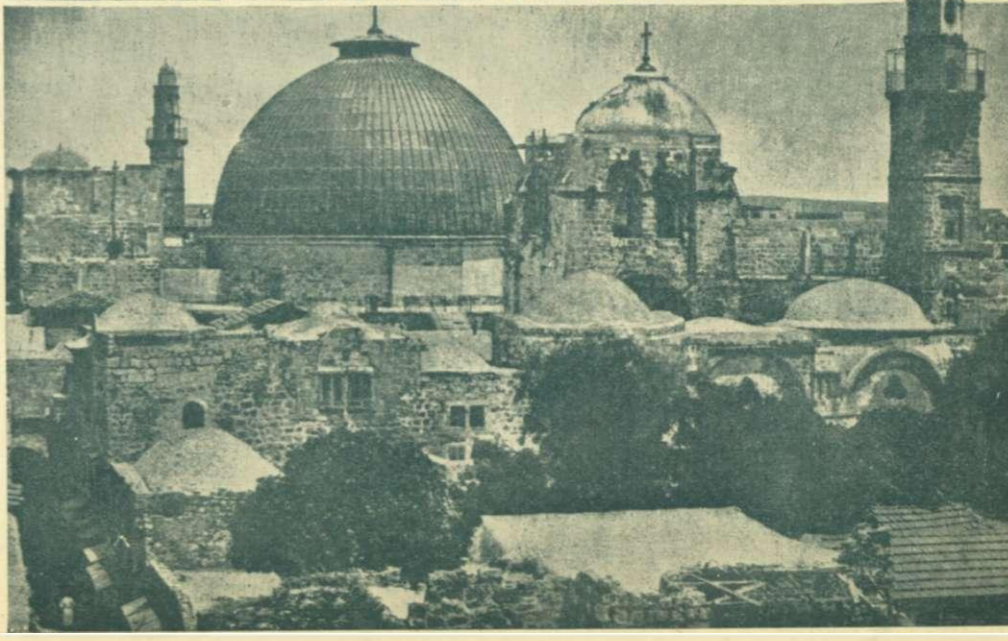
Στό Σπήλαιο της Γεννήσεως, μέσα σέ μία άτμόσφαιρα άποπνικτική άπό τή ζέστη και τή μυρωδιά των κεριών, τó μόνο πράγμα πού δέ βλέπετε είνε τó σπήλαιο ακριβώς. "Όλος ό χώρος του είνε σκεπασμένος άπό ύφάσματα, κουρτίνες και χρωμολιθογραφίες και πιασμένους άπό μανουάλια, άπό παπάδες πού ψαλμωδούν, άπό άγγλους άστυφύλακες πού έποπτεύουν την τάξι (γιατί ύπάρχει πάντα ό φόβος αίματηρών συρράξεων μεταξύ των κληρικών των διαφόρων Έκκλησιών πού έχουν τή συγκυριαρχία του Σπήλαιου), άπό όδηγούς πού «έξηγούν», άπό μικρους βωμούς γεμάτους άσχημι και κεντήματα, άπό τζαμοσκειπασμένες τρύπες πού επιτρέπουν, άμα κολλήση τó μάτι του κανείς, νά ιδη μερικούς πόντους άπό τó «ακριβές» μέρος όπου έγεννήθηκε ό Χριστός ή όπου ύπήρχε ή φάτνη...

Μά όλα αυτά περνούν μπροστά άπ' τά μάτια σας, σάν παραστάσεις ξένες κι' αδιάφορες, σάν παραστάσεις πού δέν κρύβουν μέσα τους ούτε την παραμικρότερη πνοή συγκινήσεως. Κυττάζετε γύρω σας ψυχρά κι' άνόρεκτα, όπως θά κυττούσατε κάτι ξένο. Τίποτα δέν σταματά τó βλέμμα σας, γιατί τίποτα δέν είνε άξιο νά τó σταματήσει. "Όλα, τó κάθε τι, πού βρίσκεται εκεί μέσα και σάς κυκλώνει, δέν σάς θυμίζει ούτε άπό μακριά έστω τόν δνειρώδη κόσμο πού έφτιαξε ή φαντασία σας.

Και παρ' όλη την έπίσημη διαβεβαίωση μιας έπιγραφής ότι «Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est», τίποτα μέσα εκεί δέν ύποβάλλει στο λογισμό τή γλυκύτατη σκηνή της γεννήσεως του Θείου Βρέφους όπως άλλως τή τίποτα δέν ύποβάλλει τή φυσιογνωμία του Ήησου παντού όπου οι Χριστιανοί Έκκλησίες ζήτησαν νά την έντοπίσουν. Κι' άν δέν ήταν, για νά την άνακαλούν, οι λόφοι της Ναζαρέτ όπου ό Χριστός έπαιξε παιδί, τά μονοπάτια της Καπερναούμ όπου άνθίζουν άκόμα τά κρινα πού έδινε για παράδειγμα στους ανθρώπους, οι όχθες της Τιβεριάδος όπου περιέφερε τούς ρεμβασμούς του, ή κοιλάδα του Ίωσασάφ την όποία διέσχισε μπαίνοντας στην Ίερουσαλήμ «έπί πόλω θνυ», τó ύπαίθρο, τέλος, της Παλαιστίνης πού δέν μπόρεσαν (άκόμα) νά τó άσχημίσουν οι άνθρωποι πού τόν λατρεύουν, τά μόνα λόγια του Εύαγγελίου πού θαύρισκαν σήμερα έφαρμογή στους Άγίους Τόπους, θά ήταν τά λόγια του άγγέλου πρós τής Μυροφόρου Γυναίκης:

— Ήησους ζητείται τόν Ναζαρηνό; Ούκ έστιν οδε...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Α Χριστούγεννα θά πη ανάμνησις.
Λ Τί ποιήσι νά ζητήσω σήμερα ἐγώ και
Λ κάθε ηλικιωμένος στα στασίδια τῆς ἐκ-
Ο κλησίας, τῆ νύχτα τῶν Χριστουγέννων;
Τ Ἡ ποιήσις τῆς μεγάλης γιορτῆς ἦ-
Ε ταν τότε.
Κ Μὲ τὴν παιδική μας φαντασία, ἀν-
Α τικρούσαμε στὴν ταπεινὴ ἐκκλησία τοῦ χω-
Ι ριοῦ, τὴν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως καὶ τὴ
Τ βλέπαμε ζωντανή. Τὰ ἀτεχνα βώδια τῆς
Ω φάντης ἦταν ἔτοιμα νά γλύψουν τὸ νεο-
Ρ γέννητο βρέφος, οἱ μάγοι μὲ τὰ πολυ-
Α χρωμα ροῦχά των νά προσφέρουν τὰ
Α δώρα, καὶ ἡ τρελλὴς καμπάνες τῆς ἐκ-
Ι κλησίας μᾶς ἔφερναν μηνύματα ἀπὸ τὸν
Τ οὔρανο, καὶ νομίζαμε ὅτι ἀπάνω ἀπὸ τὰ
Ω σύννεφα καὶ πιὸ ψηλά ἀπὸ τὰ ἄστρα, γί-
Ρ νεται τὸ μεγάλο πανηγύρι τῆς Γεννήσεως.

Ἄς γυρίσωμε λοιπόν, σήμερα τούλα-
 χιστο, ἀπόψε πού εἶναι ἡ μεγάλη νύχτα
 τῶν Χριστουγέννων, στὴν εὐτυχισμένη ἐ-
 κείνη ηλικία, στὴν ηλικία πού νοιώθει καὶ
 χαίρεται τὴ γιορτὴ καὶ γι' αὐτὸ ξέρει νά
 γιορτάζη. Στὸ νησί ὀλόκληρο ἔχει δια-
 χυθῆ κάτι σάν χαρμόσυνοσ πυρετός, ἀπὸ
 τὴν παραμονή.

Στὴ μικρὴ πλατεῖα τοῦ χωριοῦ ἔχει
 στηθῆ ἓνα πρόχειρο, χοντρό καὶ κακότε-

χο τραπέζι. Εἶναι ὁ πάγκος τοῦ ἐφήμερου κρεοπωλείου.
 Ὁ ἐρασιτέχνης χασάπης ἔχει ἀπλώσει ἀπάνω σ' αὐτὸ
 τὰ κομμάτια τοῦ σφαγμένου βωδιοῦ ἢ τοὺς μαθημένους
 διαόνους.

Ἐρασιτέχνης, γιατί σφάζει δυὸ ἢ τρεῖς φορές τὸ
 μῆνα μονάχα. Τῆς ἄλλες ἡμέρες ἐξασκεῖ ἄλλο ἐπάγ-
 γελμα. Εἶναι γεωργός, παπουτσίης, γραμματεὺς τῆς κοι-
 νότητος καὶ κάποτε καὶ ὑποψήφιος... παπᾶς

Τώρα μὲ τὴ νηστεία τοῦ 40ῆμερου εἶχε ἀργία ὄλο
 αὐτὸ τὸ διάστημα. Σήμερα θ' ἀποζημιωθῆ.

Δὲν θά μείνη κάτοικος χωρὶς κρέας καὶ τὸ τραπέζι
 του θά καθαριστῆ σὲ λίγο ἀπὸ τὸ ἐμπόρευμά του.

Ἄλλο πανηγύρι γίνεται στοὺς δυὸ ἢ τρεῖς φούρ-
 νους τοῦ χωριοῦ.

Τὶ κίνησις, τί ταψιά μὲ κρέας, ταψιά μὲ γλυκίσματα,
 χριστόψωμα, τσουρέκια!

Ἡ κνίσσα πού βγαίνει ἀπὸ τὸν πυρωμένο φούρνο
 σκανδαλίζει ὄλη τὴ γειτονιά γύρω καὶ τὰ μικρὰ γειτονό-
 πουλα, πού δὲν ἔχουν σήμερα μάθημα, οὔτε δουλεύουν
 στ' ἀμπέλια ἢ τὰ χωράφια, ἀπολαμβάνουν τὴ μακάρια
 μυρουδιά καὶ περιμένουν μὲ ἀγωνία νά ξημερώση ἡ με-
 γάλῃ μέρα, γιὰ νά «πασχάσουν».

Ἐχουν νηστέψει ὄλα — τὴν ἐποχὴ ἐκείνη — σαράντα
 ἡμέρες καὶ θά «ἀρτηθοῦν» τὸ πρωτὶ, μετὰ τὴ λειτουργία.

Σήμερα δὲν ξέρω ἂν νηστεύουν τὰ παιδάκια τῶν νη-
 σιωτῶν, φοβοῦμαι ὅμως, ὅτι ἔτσι πού τὰ ἀνατρέφουν
 τώρα, τὰ στεροῦν ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητη αὐτὴ ἀπόλαυσι,
 πού προκαλοῦσε ἡ «σοῦπα τῶν Χριστουγέννων».

Ἡ μεγάλη ὅμως ἀσχολία τῶν παιδιῶν ἦταν—
 καὶ εἶναι καὶ σήμερα τὰ «κάλαντα».

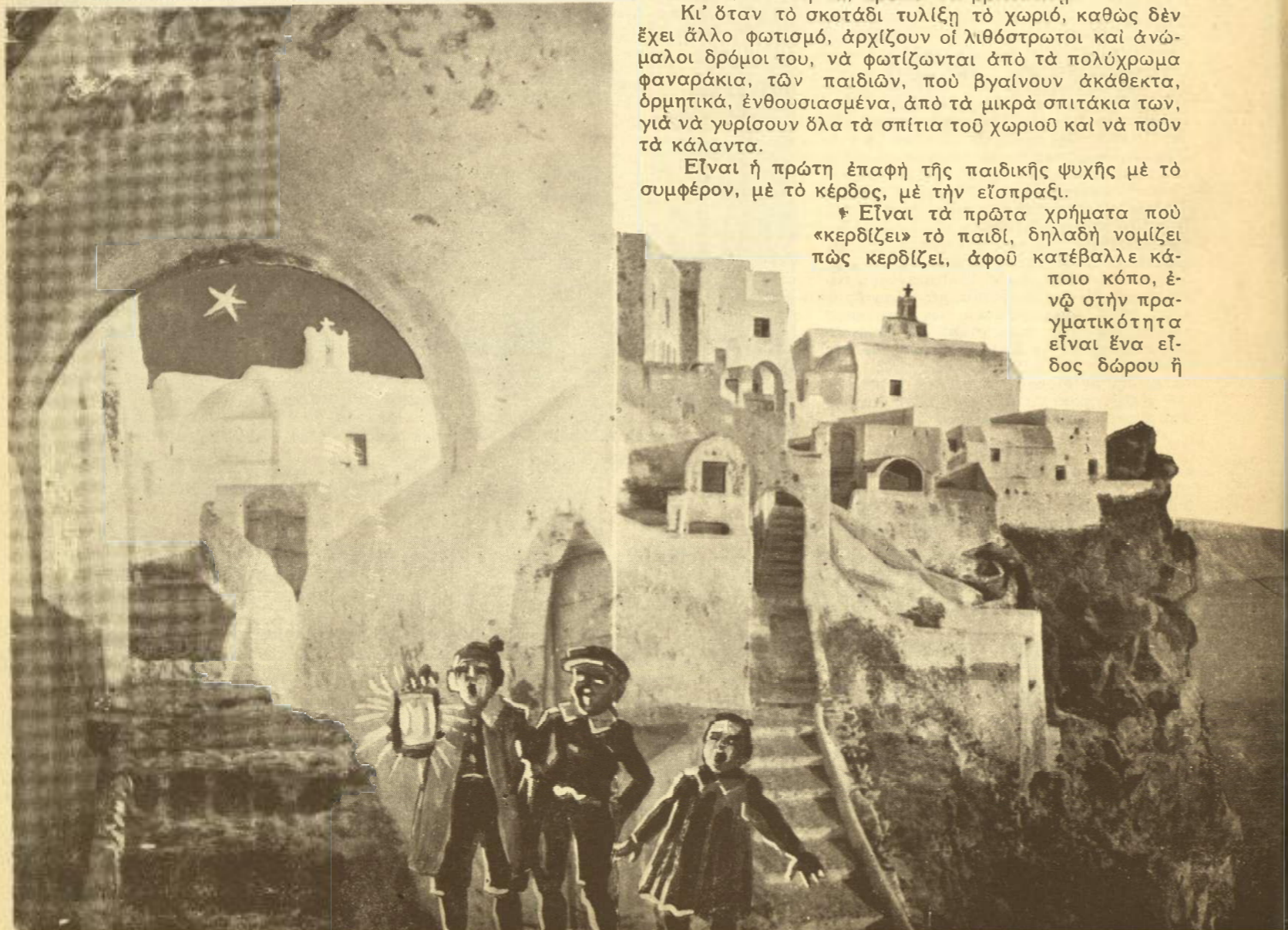
Ὅχι σάν ἐδῶ, στὴν Ἀθήνα, πού ἀνυπόμονοι καν-
 ταδόροι ἢ κερδοσκόποι ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ πρωτὶ νά πε-
 ριέρχωνται τίς γειτονιές, καὶ νά τὰ «λένε».

Ἐκεῖ, στὰ νησιά, πρέπει νά βραδυάση.

Κι' ὅταν τὸ σκοτάδι τυλιξῆ τὸ χωριό, καθὼς δὲν
 ἔχει ἄλλο φωτισμό, ἀρχίζουν οἱ λιθόστρωτοι καὶ ἀνώ-
 μαλοι δρόμοι του, νά φωτίζονται ἀπὸ τὰ πολυχρωμα
 φαναράκια, τῶν παιδιῶν, πού βγαίνουν ἀκάθεκτα,
 ὄρμητικά, ἐνθουσιασμένα, ἀπὸ τὰ μικρὰ σπιτάκια των,
 γιὰ νά γυρίσουν ὄλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ νά ποῦν
 τὰ κάλαντα.

Εἶναι ἡ πρώτη ἐπαφὴ τῆς παιδικῆς ψυχῆς μὲ τὸ
 συμφέρον, μὲ τὸ κέρδος, μὲ τὴν εἴσπραξι.

† Εἶναι τὰ πρώτα χρήματα πού
 «κερδίζει» τὸ παιδί, δηλαδὴ νομίζει
 πὼς κερδίζει, ἀφοῦ κατέβαλλε κά-
 ποιο κόπο, ἐ-
 νῶ στὴν πρα-
 γματικότητα
 εἶναι ἓνα εἴ-
 δος δώρου ἢ

φόρου τῶν ηλικιωμένων πρὸς τοὺς μικροὺς κακόφωνους
 καὶ φάλτσους τραγουδιστὰς τῆς ἑορτῆς.

Συνήθως ἀποτελοῦν μικροὺς ὄμιλους, ἀπὸ δυὸ, τρία
 ἢ τέσσερα παιδάκια. Τὸ ἓνα κρατεῖ τὸ φανάρι μὲ τὸ
 λύχνο, καὶ τ' ἄλλα ἀκολουθοῦν. Ὅργανο κανένα. Καμ-
 μιὰ φορὰ κάποια ἀνάπηρη ἢ βραχυσιασμένη φουσαρμό-
 νικα. Συνήθως ὅμως τίποτα. Οὔτε αὐτὸ τὸ ἀπλό καὶ
 φτηνὸ «τρίγωνο». Κι' αὐτὸ ἀκόμα εἶναι πολυτέλεια γιὰ
 τοὺς μικροὺς ραψφδοῦς τῶν νησιώτικων Χριστουγέννων.

Στέκονται στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ, ἀνοίγουν μὲ
 διάκρισι, ζητοῦν τὴν ἄδεια «νά τὰ ποῦνε» καὶ χωρὶς νά
 προσέξουν ἂν τοὺς διδεται ἡ ἄδεια αὐτή, ἀρχίζουν ἀμέ-
 σως μὲ τὴν «Καλὴν ἑσπέραν, ἄρχοντες, ἂν εἶν' ὁ ὀρι-
 σμός σας».

Οἱ «ἄρχοντες» ἀπλοὶ χωρικοὶ ἢ ταπεινοὶ ἐπαγγελ-
 ματῆς ἀκούουν τὴν εὐφρόσυτον ἀναγγελίαν, κολακεύο-
 μενοι λίγο γιὰ τὴν προσφώνησιν αὐτὴν παρακολου-
 θοῦντες μὲ χαμόγελο τὴν χαριτωμένη «χορῶδια» τῶν
 μικρῶν.

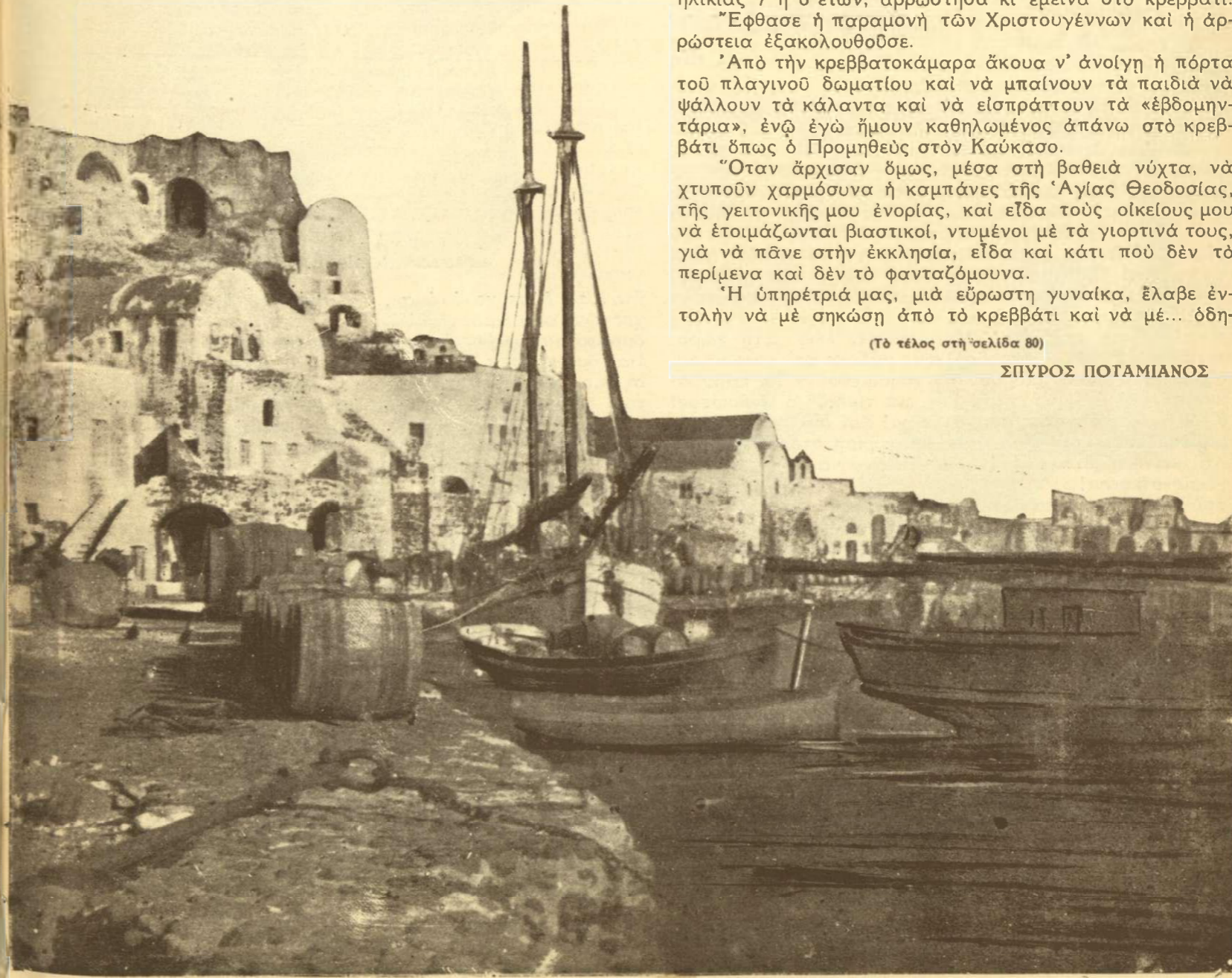
Αὐτοὶ ὅμως εἶναι εὐσυνειδητοί. Δὲν ἀρκοῦνται σὲ λί-
 γους στίχους, ἐννοοῦν νά τὰ ποῦν ὄλα.

Καὶ ἀφοῦ ὑμνήσουν τὸν «ἀφέντη», ὁ ὁποῖος ἀπολαμ-
 βάνει τοὺς ὕμνους, χαϊδεύοντας κάποτε τὰ δάχτυλα τοῦ
 γυμνοῦ του ποδιοῦ, ἀρχίζουν νά ὑμνοῦν καὶ τὴν «Κυρά».

Ἡ κοντόχονδρη συνήθως νοικοκυρά, ἀκούει μὲ ἀγαλ-
 λίασι τοὺς μικροὺς νά τὴν προσαγορεύουν μὲ τὰ ἀπί-
 στευτα αὐτὰ λόγια:

«Κυρά φιλή, Κυρά λιγνή,
 Κυρά καμαροφρύδα...»

Ἐκτὸς τῆς Κυρᾶς κολακεύεται καὶ ὁ σύζυγος καὶ
 ἀμείβει τὸ φωνητικὸν θυμίαμα, μὲ καμμιά δραχμὴ σήμερα.

Σήμερα δραχμὴ. Τότε ὅμως τί ἔδιναν στοὺς μικροὺς
 πού ἔψαλλαν τὰ κάλαντα;

Στὰ ἄλλα νησιά ἴσως μία ἢ δυὸ δεκάρες.
 Στὴ Σαντορίνη, ὅμως, τῆς ὁποίας κυρίως διηγοῦμαι
 τὰ ἔθιμα, ἔδιναν «ἐβδομηντάρια» ἢ «τριανταπεντάρια».

Τὰ περιέργα αὐτὰ νομίσματα ἦσαν... Ρωσικά.
 Μάλιστα. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πρὸ 30 δηλαδὴ ἐτῶν,
 κυκλοφοροῦσαν στὴ Σαντορίνη, δὲν ξέρω ἂν καὶ σ' ἄλλα
 νησιά, μικρὰ ἀργυρᾶ Ρωσικὰ νομίσματα τῶν 10 καὶ 20
 καπικίων.

Τὸ νόμισμα τῶν 10 εἶχε ἀξίαν 35 ἑλληνικῶν λεπτῶν,
 τὸ νόμισμα τῶν 20 εἶχε ἀξίαν 70 λεπτῶν.

Καταλαβαίνεται λοιπόν τί ἡγεμονικὸν φιλοδώρημα
 ἦταν αὐτὸ γιὰ τοὺς μικροὺς τραγουδιστὰς.

Τὰ 35 χρυσᾶ λεπτά ἀναλογοῦν σήμερα πρὸς 12 πε-
 ρίπου δραχμὰς καὶ τὰ 70 πρὸς 25 σημερινὰς δραχμὰς.

Σήμερα οἱ μικροὶ κανταδόροι τῶν Χριστουγέννων,
 δὲν βλέπουν οὔτε στὸν ὕπνο τους τέτοια φιλοδώρηματα.

Γιατὶ ὅμως Ρωσικὰ νομίσματα; Θά τὸ ἐξηγήσωμε
 παρακάτω.

Ἐννοεῖται, κάθε σπίτι ὤφειλε νά δεχθῆ «ὄλα» τὰ
 παιδιὰ πού ἔψαλλαν τὰ Χριστούγεννα.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ κρατοῦσε ἀπὸ τὰς 5 πού σκοτεινίαζε
 ἕως τὰς 7 ἢ 8 τὸ βράδυ.

Κατόπιν ἓνα λιτὸ δεῖπνο καὶ ἀνάπαυσις, γιατί ἡ
 καμπάνες τῆς λειτουργίας θά χτυποῦσαν πολὺ νωρίς.
 Στὰς 2 ἢ 3 μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ὁφείλαν δὲ «ὄλοι» ἀνε-
 ξαιρέτως οἱ χριστιανοὶ νά πάνε στὴν ἐκκλησία.

Αὐτὸ τὸ «ὄλοι» τὸ τονίζω, γιατί θυμᾶμαι ἓνα προ-
 σωπικὸ περιστατικὸ.

Μιά βδομάδα πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, ὅταν ἦμουν
 ηλικίας 7 ἢ 8 ἐτῶν, ἀρρώστησα κι' ἔμεινα στὸ κρεβάτι.

Ἐφθασε ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ ἀρ-
 ρώστεια ἐξακολουθοῦσε.

Ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμαρα ἄκουα ν' ἀνοίγη ἡ πόρτα
 τοῦ πλαγινοῦ δωματίου καὶ νά μπαίνουν τὰ παιδιὰ νά
 ψάλλουν τὰ κάλαντα καὶ νά εἰσπράττουν τὰ «ἐβδομην-
 τάρια», ἐνῶ ἐγὼ ἦμουν καθηλωμένος ἀπάνω στὸ κρεβ-
 βάτι ὅπως ὁ Προμηθεὺς στὸν Κάουκασο.

Ὅταν ἄρχισαν ὅμως, μέσα στὴ βαθειὰ νύχτα, νά
 χτυποῦν χαρμόσυνα ἢ καμπάνες τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας,
 τῆς γειτονικῆς μου ἐνορίας, καὶ εἶδα τοὺς οἰκείους μου
 νά ἐτοιμάζωνται βιαστικοί, ντυμένοι μὲ τὰ γιορτινά τους,
 γιὰ νά πάνε στὴν ἐκκλησία, εἶδα καὶ κάτι πού δὲν τὸ
 περίμενα καὶ δὲν τὸ φανταζόμουν.

Ἡ ὑπέρτεριά μας, μιὰ εὐρωστὴ γυναίκα, ἔλαβε ἐν-
 τολὴν νά μὲ σηκώση ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ νά μέ... ὀδη-

(Τὸ τέλος στὴ σελίδα 80)

ΣΠΥΡΟΣ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

Η δολοφονημένη

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ
ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

— Βρέ τή ξεσίπωτη! Ν' αναστατώση τὸ χωριὸ μιά τέτια μεγάλη μέρα! Κύριε τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενεοῦ! Ἄκουσ ἐκεῖ! Μιά παλιοβρώμα, ποὺ μόλεψε τὸ χωριὸ με τὴν πράξη της, νάχη τὴν ἀδιαντροπιά νά γυρίζη πίσω σπῖτι της μιά τέτια χρονιάρια μέρα! Καὶ κείνη ἡ μάννα της! Ἄκουσ, λέει, νά τῆς ἀνοιξή τὴν πόρτα καὶ νά τῆ δεχτῆ! Μιά πομπεμένη! Μιά γυναίκα ποὺ δόθηκε σ' ἄντρα χωρὶς στεφάνι! Τί νά κάνη, λέει, παιδί της εἶναι! Παιδεμα νά τῆς ἔρθη τῆς βρωμογυναίκα! Τέτια παιδιὰ θέλουνε σοῦβλισμα σάν τὸ λαμπριάτικο τ' ἄρνι! Θέ μου, συγχώρεσέ με γιὰ τὸ μεγάλο λόγο ποὺ εἶπα! Ἄκου πράματα! Μετάνοιωσε, λέει. Στὴ χώρα, λέει, ποὺ πήγε ἔκλαψε, δούλεψε, μάζεψε καὶ κάτι παραδάκια! Μὰ σὲ τί μποροῦν νά χρησιμεύουνε τὰ παραδάκια σὰ μᾶς λείπη ἡ τιμὴ! Γιὰ μιά τιμὴ ζῆ ὁ ἄνθρωπος! Κορίτσι, ποὺ δόθηκε χωρὶς στεφάνι! Καὶ φύλαγε τὸ καταραμένο μιά τέτια μέρα, γιὰ νά γυρίση στὸ χωριὸ μας! Καὶ κείνη ἡ μάννα της!.. Καὶ ἡ Παναγιά, λέει, γέννησε χωρὶς στεφάνι!.. Ἄκου βλαστήμια!.. Ἰσια ἡ Παναγία, ποὺ ἀπόψε γέννησε ἀπὸ θεϊκὴ δύναμη μέσα στὸ σπήλαιο τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστό, κ' Ἰσια ἡ θυγατέρα τῆς κερᾶς Παρασκευούλας. Κερᾶς!.. Κερὶ καὶ λιβάνι στὸ κεφάλι της! Πάει, χάλασε, παιδιὰ μου, ὁ κόσμος!

»Θυμάμαι — βλογημένα, περασμένα χρόνια — πᾶει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότες. Ἦμουνα κοριτσάκι τόσο δά... Τασιώ τῆ λέγανε... Βέβαια Τασιώ... Ἦτανε κόρη τῆς κερᾶ Σταμάταινας τῆς καφοχῆρας... Ὁ θεὸς ν' ἀναπαύη τὴν ψυχὴ τῆς ἄμοιρης τῆς μάννας! Ὅχι νά τὸ λέμε... Καλὴ γυναίκα καὶ νοικοκυρά!.. Φτωχούλα ἡ κακομοίρα, μὰ τίμια καὶ παστρικά... Ξενοδουλέφτρα, μ' ἄξια... Πρώτη στὸ θέρο, πρώτη στὸν τρύγο, πρώτη στὸ ξεβοτάνισμα, πρώτη καὶ καλύτερη καὶ στὸ τραγοῦδι... Δὲ τὸ λέει ἡ ψυχὴ μου νά πάρω ὄρκο, μὰ ἦτανε πολλοὶ ποὺ λέγανε, πῶς τάχατες καὶ στὸν ὕπνο της ἀκόμα ἀκούστηκε πολλὲς φορὲς νά τραγοῦδάη. Ἰσαμε ποὺ μιά μέρα πάει, ἔπαψε ἡ γαλιάντρα νά κελαιδάη!.. Ντύθηκε στὰ μαῦρα, κλείστηκε μέσα στὸ φτωχικὸ της καὶ δὲ φαινότανε παρὰ μονάχα στὶς κηδεῖες!.. Καρδιὲς ράιζε τὸ μοιρολόι της!.. Ἐκλαιγε τὸ χαμὸ τῆς θυγατέρας της!.. Αὐτὴ ἦτανε μάννα! Καὶ τί! Νά πῆς πῶς τὸ κορίτσι της εἶχε τὰ χρόνια τῆς προκομένης ποῦρθε μιά τέτια χρονιάρικη μέρα νά ξεσηκώση τὸ χωριὸ! Ἀνῆλικα

ἦταν τὸ δύστυχο ἀκόμα... Ἦτανε δὲν ἦτανε δεκαφτὰ χρονῶνε σάν ἀμάρτησε!.. Μὰ κι' ὁπραματευτῆς ἦτανε ὁμορφο παλληκάρι... Μελαχρινός, μὲ δυὸ ἡλιους γιὰ μάτια, δυὸ σπαθιά γιὰ φρύδια καὶ δυὸ τσιγκέλια γιὰ μουστάκια... Τὸν εἶδε τὸ ἄμοιρο τὸ κορίτσι, τὸν λιμπίστηκε, τοῦ δόθηκε!.. Ἦτανε τῆς κακῆς ὥρας νά γίνη, καὶ γίνηκε!

— Ἄτιμη, ποὺ πόμπεψες τὸ φτωχικὸ μου!

»Σ' ὄλο τὸ χωριὸ ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς κυρᾶ Σταμάταινας σάν ἔμαθε τὸ κακό!.. Ὑπῆρχανε μαννάδες ὁμορφὲς τότες!.. Ἄρπαζε τὸ κλαδευτήρι καὶ φράπ, πᾶνε οἱ δυὸ ὁμορφες πλεξοῦδες τῆς ἀμαρτωλῆς... Νά σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια! Τὶς ἔκλαψα τὶς δυὸ πλεξοῦδες, ποὺ πῆσανε κάτω ἀπ' τὸ δρεπάνι τῆς μάννας! Τέλια ἀπὸ νιόκοπο χρυσάφι τῆς Βενετιάς, πλεγμένα σὲ δυὸ πλεξοῦδες χοντρές σάν τὸ μπράτσο νιοῦ θεριστή. Τῶξερε τὸ ἄμοιρο τὸ κορίτσι τὸ θησαυρὸ ποῦχε στὸ κεφάλι του. Καὶ τὸν περιποῖδανε! Καὶ τὸν στόλιζε!.. Δυὸ κόκκινα σάν πρωτόβγαλτες παπαροῦνες φιογκάκια κρεμόντουσαν πάντα στὶς ἄκρες τους... Καὶ καμάρωνε ἡ κοπέλλα τὸ θησαυρὸ της! Καὶ μαζί μ' αὐτὴ τὸν καμαρώνανε κ' οἱ ξένοι... Τὸν χαϊρόντουσαν, ποὺ λέει κι' ὁ λόγος, κ' οἱ πεταλοῦδες, τὸν τραγοῦδοῦσαν καὶ τὰ πουλιά, ποὺ σ' αὐτὸν βλέπανε τὴν ἀνοιξὴ νά χαμογελάη μέσα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα! Τὸν ζηλεύανε τὰ κορίτσια, λαχταροῦσαν γιὰ τὴν ἀπόχτησή του τὰ παλληκάρια... Νά ὁμορφοῦσε ἡ κακιά ἡ ὥρα τοῦ θέρου! Ἀνάθεμα τὸνπραματευτῆ, ποὺ ξελόγιασε τὸ κορίτσι!.. Ἦλιος ποὺ πέρασε ἀπ' τὸ χωριὸ καὶ πῆρε μαζί του τὴν ἀνοιξή!.. Ἔτσι πᾶνε τὰ χρυσὰ μαλλιά τῆς ἄμοιρης, ποὺ ὁ θεὸς νά τῆ σχωρή!..

»Τὸ θυμάμαι σὰ νᾶναι κείνη ἡ ὥρα. Τρεῖς φορὲς ἔκανε τὸ σταυρὸ του ὁ παπᾶ-Θόδωρος, σάν ἡ δόλια ἡ μάννα τοῦ ξεμολογήθηκε τὴ μεγάλη τὴν ἀμαρτία τῆς θυ-

γατέρας της! Ἄγιος ἄνθρωπος ὁμορφὸς ὁ παπᾶς! Κεῖνα τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου λὲς καὶ πέρνανε μοσκοβόλημα σάν βγαίνανε ἀπ' τὸ στόμα του!.. Καὶ ξεμολογητῆς ὄχι ψέματα! Σάν ἀνοιξιάτικο χαλάζι πέφτανε οἱ χρυσὲς του οἱ ὀρμήνεις ἢ μὰ ὕστερα ἀπ' τὴν ἄλλη!

— Παπᾶ μου, σοῦπα τὸ ἀμάρτημα τῆς στρίγκλας τῆς θυγατέρας μου! Κάνε τώρα τοῦ λόγου σου κατὰ πῶς λέει τὸ Εὐαγγέλιο!

»Κι' ὁ παπᾶ-Θόδωρος ἔκανε κατὰ πῶς λέει τὸ Εὐαγγέλιο! Κάλεσε τοὺς πρωτόγερους καὶ τοὺς λέει: Τὸ καὶ τὸ. Καλέσανε καὶ κείνοι τὸ χωριὸ καὶ λένε τὸ κακό ποὺ τοὺς βρῆκε! Ἦτανε Κυριακὴ πρωτῆ!.. Αὐγουστιάτικο καλοκαίρι. Οἱ καλοὶ οἱ χριστιανοὶ — καὶ τότες ὄλος ὁ κόσμος πίστευε στὸ θεὸ — μὲ τὸ χαράμηρο πήγαμε στὴν ἐκκλησία γιὰ νά λειτουργηθοῦμε. Κ' ὕστερα σάν πήραμε τὸ ἀντίδωρο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι, βγήκαμε στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας καὶ κεῖ ἀκούσαμε τὸν παπᾶ-Θόδωρο νά μᾶς λέη:

— Χριστιανοί, τὸ μάθατε τὸ κακό ποὺ βρῆκε τὸ χωριὸ μας. Ἄφοῦ κάναμε τὰ χριστιανικά μας καθήκοντα μέσα στὴν ἐκκλησία, πᾶμε τώρα νά πομπέψουμε καὶ τὸ κακό πλάσμα πρὶν μᾶς καταραστῆ ὁ θεὸς καὶ μᾶς στείλῃ κομμιά κακιά ἀρρώστεια.

»Μπροστὰ ὁ παπᾶς κι' ἀπὸ πίσω ὄλο τὸ χωριὸ. Τὶ κλάμα ἦτανε κείνο ποῦκανε τὸ ἀμαρτωλὸ τὸ θηλυκό! «Συγχωράτε με! Δὲν ἔκανα κανένα κακό σὲ σὰς! Ἄν ἀμάρτησα, νά ὁ θεὸς νά μὲ δικάσῃ! Τὸ κακό ποὺ γίνηκε σὲ μένα γίνηκε!..» Ἄκου λόγια! Σ' αὐτὴνε γίνηκε! Κ' ἡ ντροπὴ στὸ χωριὸ!

— Ὁ θεὸς, τέκνον μου, ἔχει τοὺς ἀντιπροσώπους του κάτω δῶ στὴ γῆ, γιὰ νά βλογᾶνε τὸ καλὸ καὶ νά τιμωρᾶνε τὶς κακὲς τὶς πράξεις, τῆς λέει τότες ὁ παπᾶς.

— Δὲν ἔκανα κανένα κακό! Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι κακό!

»Βέβαια ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι κακό. Σάν ὁμορφος ἔρχεται χωρὶς στεφάνι εἶναι ἔργο τοῦ ὄξω ἀπὸ δῶ... Δυὸ ὄρες τὴν πομπέυανε γυρίζοντάς τιν μέσα στὰ στενοσόκακα τοῦ χωριοῦ καβάλλα μὲ τὰ μοῦτρα γυρισμένα στὴν οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου. Μπροστὰ ὁ γαϊδαρὸς μ' αὐτὴνε καὶ πίσω ὄλο τὸ χωριὸ. Κανένας δὲν ἔλειπε. Ἄπο τὸν εἰρνοδικὴ καὶ τὸ δάσκαλο, ἴσαμε τὸ τελευταῖο χωριατόπουλο... Σάν περᾶσανε δυὸ ὄρες τὴν κατεβάσανε ἀπ' τὸ γαῖδαρο, τῆ φτύσαμε οὐλοὶ μὲ τὴ σειρά μας, πρώτα ὁ παπᾶς, ὕστερις ὁ εἰρνοδικῆς κι' ὁ δάσκαλος κ' ὕστερις τὸ χωριὸ, καὶ τὴν παρατήσανε καταμεσῆς στὴν πλατεῖα... Ἄπο τότε χάθηκε!.. Μὰ σὲ λίγο χάθηκε κ' ἡ ἔρμη ἡ μάννα της! Μιὰν αὐγὴ τῆ βρῆκανε πεθαμένη ἀπάνω στὸ φτωχικὸ

της κρεβάτι. Τὴν ἔφαγε τὴν δύστυχη ὁ καημός! Σὰ τὴ σηκῶσανε — τὴν ἔκλαψε τὴν ἄμοιρη ὄλο τὸ χωριὸ, γιὰτὶ ἦτανε καλὴ γυναίκα — τῆς βρῆκανε κάτω ἀπ' τὸ προσκεφάλι της τὶς δυὸ ξανθὲς πλεξοῦδες τῆς πομπεμένης τῆς θυγατέρας της! Ντρεπότανε, κατα ποῦ φαίνεται, ἡ ἔρμη νά τὶς βλέπῃ ὁ κόσμος καὶ τὶς ἔκρυσε κάτω ἀπ' τὸ προσκεφάλι της!

»Περάσανε χρόνια ἀπὸ τότες. Πόσα δὲ μὲ βοηθαίη ἡ θύμησις γιὰ νά σὰς πῶ. Μιά φορὰ ὁμορφος κείνο ποὺ θυμάμαι εἶναι πῶς ἦτανε παραμονὴ Χριστοῦγεννα, σάν σήμερις. Ὁ ἥλιος δὲν εἶχε γέρει ἀκόμα, σάν ἀκουστήκανε οἱ καμπάνες τῆς Μεγαλόχαρης — βοήθειά μας — νά χτυπᾶνε σὰ μανιασμένες! Σταυροκοπηθήκαμε ὄλες οἱ νοικοκυρᾶδες. Γιὰτὶ νά χτυπᾶνε οἱ καμπάνες τέτιαν ὄρα! Πόρτες καὶ παράθυρα σπιτιῶν ἀνοίγουν διάπλατα. «Ὀλοὶ ρωτᾶνε: «Τί τρέχει!» «Τί συμβαίνει!» «Τί εἶναι!» «Γιὰτὶ οἱ καμπάνες!» Κανένας ὁμορφος δὲν ξέρει νά δώσῃ ἀπόκρισι. Σὲ λίγο οἱ ἄνδρες ἀνήσυχτοι πήρανε ἱτὰ σοκάκια ποὺ φέρνανε στὴν πλατεῖα.

— Τὸ μάθατε; Δὲν τὸ μάθατε; Ἦρθε ἡ πομπεμένη! Ἦ πομπεμένη στὸ χωριὸ μας μιά τέτιαν ἡμέρα! Δὲν πέρασε πολλὴ ὄρα γιὰ νά μαθευτῆ τὸ κακό ἴσαμε τὸ τελευταῖο σπῖτι τοῦ χωριοῦ. Κι' ἀκούστηκε τότες μ' ἄβουη λὲς κ' ἔβγαυε ἀπὸ ἕνα στόμα.

— Τὴ σκρόφα, τὴν ἄτιμη, τὴ στρίγκλα, τὴ μπῖσια, τὴ δειξια, ποῦρθε μιά τέτια χρονιάρια ἡμέρα νά μαγαρίση τὸ χωριὸ μας!

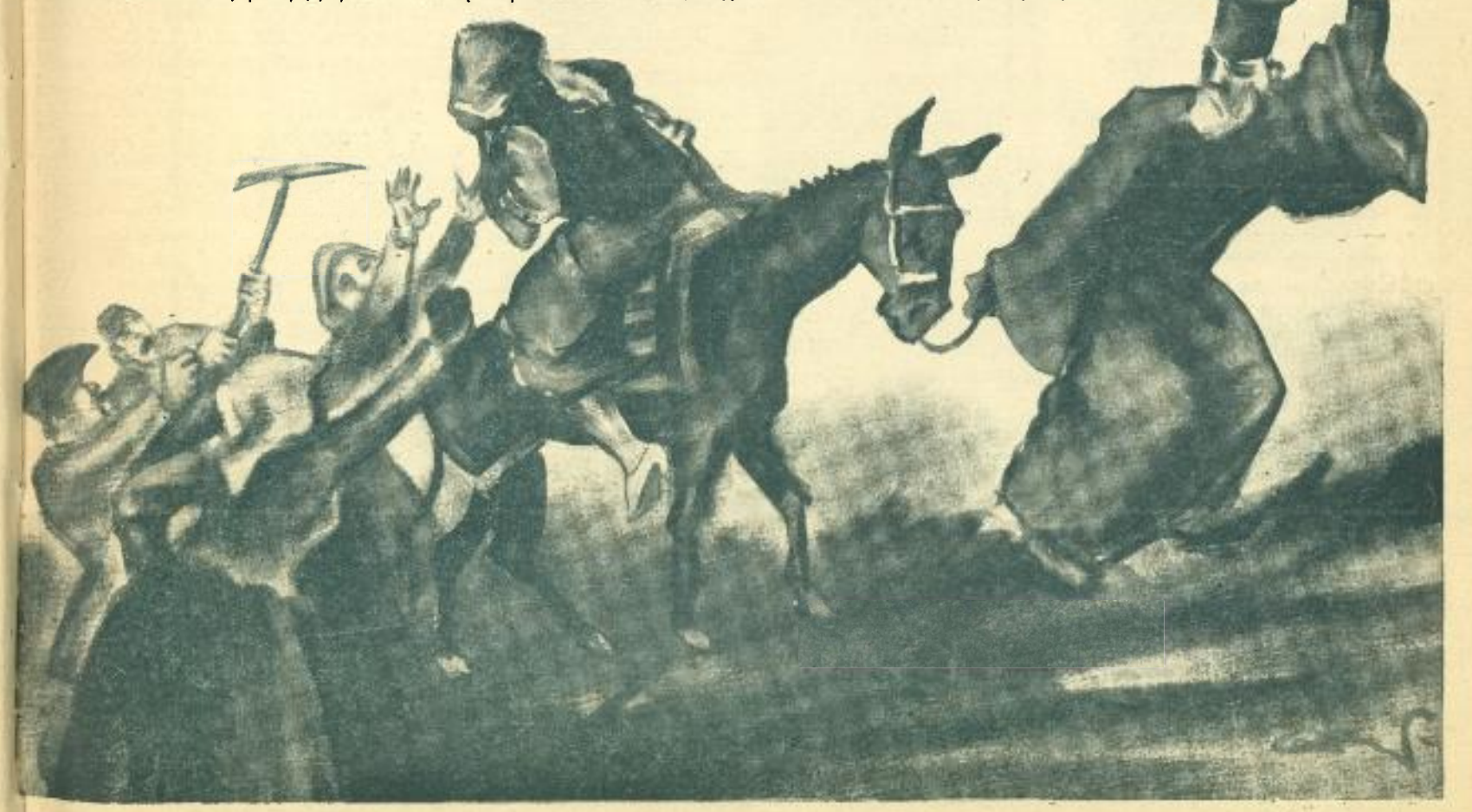
»Ἔτσι μιλάγανε τότες οἱ ἄνθρωποι! Γιὰτὶ ὄλοὶ τότες ἦντουσαν καλοὶ χριστιανοὶ καὶ πιστεύανε στὴ γέννησι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ!

»Πότε μαζεύτηκε κείνος ὁ κόσμος στὴν πλατεῖα! Ὀῦτε παιδιὸ δὲν ἔμεινε σπῖτι του. Καὶ τὰ σοκάκια ὄλοένα καὶ κατεβάζανε, σάν τὰ ποτάμια ὕστερις ἀπὸ δυνατὴ βροχὴ, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ὀλοὶ κάτι κρατοῦσανε στὰ χέρια τους! Ἄπ' τὶς γυναῖκες ἄλλες τὴ ρόκα τους, ἄλλες τὸν κόπανο τῆς πλύσης κι' ἄλλες ἀπὸ ἕνα ἐλατόξυλο τοῦ τζακιοῦ. Οἱ ἄντρες τὶς ἀγκλίτσες τους καὶ τὶς μαγκοῦρες τους!

— Τί γυρεύεις, μωρὴ σὺ, μιά τέτια πῖση μὴ ἡμέρα κι' ἦρθες στὸ χωριὸ μας; Ξέχασες τὴ πομπὴ σου; Τὴ ρωτᾶει ὁ πρωτόγερος.

— Τέκνον τοῦ Σατανᾶ καὶ τῆς Κόλασης, τί ζητᾶς σὺ ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς; τῆς λέει ὁ παπᾶς.

— Συγχωρέστε με, πατριώτες, φωνάζει τότες ἡ πομπεμένη κλαί-

οντας. Ξωμολογήθηκα εκεί που ήμουνα κι' ο παπᾶς μου εἶπε πῶς ὁ Θεός με συγχώρεσε!

— Θὰ ἦτουνε φράγκικος παπᾶς, γιὰ νὰ σοῦ εἶπῃ τέτιο λόγο, τῆς λέει ἡ κυρὰ Στάθαινα, δὲ θὰ ἦτουνε ἀπ' τοὺς δικούς μας!

— Τέτιους παπᾶδες πρέπει νὰ τοὺς ξουρίζουνε τὰ γέ- νεια, φώναξε ὁ μπαρμπᾶ Σπύρος, πού ἦτουνε καὶ λιανοσυγενῆς τῆς! Καὶ σηκώ- νοντας τὴ μαγκούρα του τῆς δίνει μιὰ στοὺ κεφάλι.

»Πὲς ὁ ἕνας, πὲς ὁ ἄλ- λος, βρίζοντάς τὴν ὁ τρίτος, φτόνοντάς τὴν ὁ παρακάτω, δέρνοντάς τὴν ὁ παρακεῖθε ἀναγκάστηκε ἡ καταραμένη νὰ πάρῃ τὰ μάτια τῆς καὶ νὰ πάῃ στὰ τσακίδια τοῦ Θεοῦ.

— Δὲν ἔκανα καμμιά κακιὰ πράξη, φώναξε σέρ- νοντας τὰ πόδια τῆς.

— Νὰ πᾶς, στὸν ἀγα- πητικό σου, μωρή, φώναξε τότες ὁ δάσκαλος — ὁ Θεός ν' ἀγιάζῃ τὸ στόμα του! — καὶ τὴ φτύνει στὰ μοῦτρα.

— Πέθανε στὰ ξένα, λέει τότες ἐκεῖνη.

— Νὰ πᾶς νὰ πεθάνῃς καὶ σὺ μαζὶ με δαῦτον, τῆς ἀποκρίνεται τότες ὁ εἰρνο- δικῆς.

» Ἄμ πῶς!.. Ὁ κόσμος πιστεῦε στὸ Θεὸ τότες! Πῆ- ρε τὰ μάτια τῆς κ' ἔφυγε... Ἄνασάναμε! Ἐνα βάρος βγήκε ἀπ' τὴν καρδιά μας! Ἔτσι τὰ μεσάνυχτα μπορέ- σαμε με καθαρὴ τὴν ψυχὴ καὶ πήγαμε στὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ γιορτάσουμε Θεοῦ τὴ Θεία γέννηση. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ γιὸς τῆς κερά-Γιῶρ- γαινας—πάει κι' αὐτός, πέ- θανε... ὁ Θεός νὰ τὸν σω- ράη καλὸς ἄνθρωπος ἦτανε —κατεβαίνοντας ἀπ' τὴ στά- νη γιὰ νὰ κἀνῃ Χριστούγεν- να με τὴ φαμίλια του, ἔφε- ρε τὸ μαντάτο πῶς ἡ Τα- σιώ, ἡ πομπεμένη, βρέθηκε πεθαμένη, ὄξω ἀπὸ τὸ χω- ριό, σκεπασμένη κάτω ἀπ' τὰ χιόνια.

— Ὁ Θεός τὴν τιμώρησε γιὰ τὴν κακιὰ τῆς τὴν πρά- ξη, εἶπε τότες ὁ παπᾶς σταυ- ροδένοντας τὰ χέρια του καὶ προσκυνώντας τὴ δύνα- μὴ του.

— Γιατὶ ὁ Θεός; Οἱ ἄν- θρωποι τὴ σκοτώσανε, διέ- κοψε μιὰ φωνή.

— Ποιοὶ ἄνθρωποι; Οἱ ἄνθρωποι κάνανε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ διώξανε, κι' ὁ Θεός τὴν ἐτιμώρησε κατὰ πῶς τὸ εἶπε κι' ὁ παπᾶς...

» Τότες ὅμως ὑπήρχανε καλοὶ Χριστιανοί, οἱ πα- πᾶδες ἤντουναν ἄξιοι λει- τουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, οἱ δα- σκάλοι ξέρανε γράμματα κι' ὠδηγοῦσανε τὰ παιδιά τοῦ κόσμου στὸ δρόμο τὸν καλὸ καὶ τῆς τιμῆς, κι' οἱ εἰρνοδι- κες δικάζανε με τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ κι' ὄχι τοῦ δῆμαρχου

ἢ τοῦ βουλευτῆ! Ἔτσι μπορούσαμε καὶ καταλαβαίναμε καὶ τὶς μεγάλες μέρες καὶ τὶς γιορτάζαμε κατὰ πῶς τοὺς ἔπρεπε. Σήμερις οἱ μαννάδες ἀνοίγουνε τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τους καὶ δέχονται τὶς ἀμαρτωλὲς τὶς θυγατέρες τους, δίχως νὰ λογαριάσουνε οὔτε Θεό, μήτε τὸ μονογενῆ του τὸν Υἱό, πού ἀπόψε θὰ γιορτάσουμε τὴ γέννησή του,

κι' οἱ παπᾶδες τὶς συγχώ- ρανε κι' οἱ δασκάλοι δίνουνε σ' αὐτὲς τὸ χέρι, κι' οἱ εἰρνο- δικές τὶς καλωσωρίζουνε!

Κεῖνη τὴν ὥρα ἀκούστη- καν οἱ καμπάνες τῆς Ἐκ- κλησιᾶς νὰ χτυπᾶνε χαρού- μενα... Ἡ γιαγιά διέκοψε τὴν ἱστορία τῆς, σηκώθηκε, σταυροκοπήθηκε τρεῖς φο- ρές καὶ εἶπε:

— Ἄστε με τὸ καλὸ στὴν Ἐκκλησία νὰ γιορτάσετε τὴ γέννηση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Ἐμένα δὲ με βοηθᾶνε πιά τὰ πόδια μου. Μὰ καὶ νὰ με βοηθού- σανε, ποτές μου δὲ θὰ πῆ- γαινα νὰ πάρω ἀντίδωρο ἀπ' τὸ χέρι τοῦ παπᾶ, μιὰ κι' ἀφίνει νὰ μολεύεται τὸ χωριό μας μιὰ τέτια μεγάλη μέρα ἀπὸ μιὰ πομπεμένη. Ἄστε στὴν εὐχὴ τοῦ Χρι- στοῦ καὶ τῆς Παναγίας σεῖς, παιδιά μου!.. Τί τὰ θέτε!.. Πάει χάλασε ὁ κόσμος!

Οἱ ὀξώπορτες δῶν τῶν σπιτιῶν ἀνοιξαν τὴν ἴδια στιγμή καὶ σὲ λίγο οἱ στενοὶ δρόμοι τοῦ ἡσυχου χωριοῦ ἀντηχῆσαν ἀπ' τὰ «καλη- σπερίσματα» τῶν μεστωμέ- νων καὶ πεταχτῶν κοριτσιῶν καὶ τὰ «χρόνια πολλὰ» τῶν δαχτυλομεσῶτων παλληκα- ριῶν. Ὅλο τὸ χωριὸ στὸ πόδι. Γερόντισσες πού χω- ρὶς ἀγκομαχητὸ φέρνουν στὶς ράχες τους τὰ ἑβδο- μῆντα τους καὶ τὰ ὀγδόντα τους χρόνια, κοριτοῦκια πού λένε τὰ πρώτα καλημερί- σματα στὴ ζωὴ, μαννάδες, πού πᾶνε δυὸ-τρία βήματα πίσω ἀπ' τὶς κοπέλλες τους, γιὰ νὰ καμαρώσουνε ὅ,τι ὁ λεβέντης γαμπρός θὰ χαρῆ μεθαύριο, γέροι πού τᾶβαλ- λαν με τὸ χάρο καὶ τὸν νι- κήσανε, ξεχύνονται ἀπ' ὄλα τὰ σοκάκια στὴ μεγάλη πλα- τεῖα, πού ἀνάμεσά τῆς, ἄ- σπρη σὰ νυφούλα, ὑπερή- φανη, φωτολουσμένη ὑψώνει τὴ σεμνὴ σιλουέτιά της ἡ Ἐκ- κλησία τῆς Μεγαλόχαρης. Ὅσοι προφτάσανε γιομί- σανε τὴν Ἐκκλησία. Οἱ ἄλ- λοι ἀπ' ὄξω στὸ προαύλιο. Τί σημασία ὅμως ἔχει αὐτό! Ἡ χάρη τῆς εἶναι μεγάλη! Φτάνει ἴσαμε καὶ κείνους πού δὲ μπορέσανε νὰ στρι- μωχτοῦνε μέσα στὴν Ἐκ- κλησία! Φτάνει κ' ἴσαμε τὴν πομπεμένη, πού μαζεμένη, χαμηλοβλεποῦσα, ἀμίλητη ἔχει ἀποσυρθῆ σὲ μίαν ἀ- κρούλα τοῦ αὐλόγουρου τῆς Ἐκκλησίας!

Θ. Ν. ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ
ΠΕΡΙΦΗΜΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΡΑΦΑΗΛ (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΕΥΒΡΟΥ)

«Η γέννησις τοῦ Χριστοῦ» ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ!

Οἱ ἱστορικοὶ πάντες τοῦ παγκοσμίου θεάτρου συμφωνοῦν, ὅτι μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος εἰς πάσας ἐν γένει τὰς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, καὶ μεταγενεστέρως ἐκτὸς αὐτῶν, ἐπαίζοντο μυστήρια ὑπόθεσιν ἔχοντα τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ θέλουσι πιστεῦσαι, ὅτι τὰ τοιαῦτα μυστήρια ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστα, καὶ ὅμως ἐνωρίτατα, καὶ πολὺ πρὶν ἐμφανισθῶν παρόμοια ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Δύσεως, εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ ὁ Κηρουλλάριος (1043) ἐπέτρεψε νὰ παίζωνται ἐν τοῖς ναοῖς «αἱ ὠδίνες τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ».

Τὶ ἦσαν ὅμως τὰ μυστήρια αὐτὰ παραμένει ἄγνωστον, καθόσον οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐσώθη. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν μυστηρίων, ἐκτὸς τοῦ «Χριστοῦ πάσχοντος», τὸ ὅποιον θεωρεῖται καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον πάντων τῶν μυστηρίων, καὶ τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ», οὐδὲν ἄλλο διεσώθη.

Κ' ἐν τούτοις, πρᾶγμα ἄγνωστον εἰς τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ θεάτρου, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐδιδάχθη ἀπὸ σκηπτοῦ ἐλληνικὸν μυστήριον μετ' ὑπόθεσιν τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Δράστης τῆς παραστάσεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔργου κατ' ἀπομίμησιν τῆς Commedia dell'arte, ὑπῆρξεν ὁ περιβόητος θιασάρχης Βασιλάκης Ἀνδρονόπουλος, ὁ ὅποιος, ἂν δὲν προήγαγεν ὡς ἠθοποιὸς τὴν σκηνικὴν τέχνην ἐν Ἑλλάδι, οὐχ' ἦττον δικαιοδικῶς δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου φαρσέρ τῆς ἐλληνικῆς σκηπτοῦ.

Καθ' ὅλον του τὸν βίον ὁ περιβόητος αὐτὸς φαρσέρ, χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχη θίσει, ἐπιτοφορεῖτο πάντοτε θιασάρχης, ἐκατέρωθεν ὅμως νὰ δίδῃ πολυπροσώπους παραστάσεις ἄνευ τῆς βοηθείας ἄλλων προσώπων—ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων—πλὴν ἐνὸς ὑποτακτικοῦ του, Βασιλάκη καὶ αὐτοῦ ὀνομαζομένου.

Ἐπιβόητος, εὐσαρκός, μετ' ἰσοπέδη ἀπαγγελίαν καὶ μακρὰν κυματίζουσαν κόμην, φέρων πάντοτε ὑψηλὸν πῖλον καὶ βαρῦτιμον γούναν, εἶχε κάμει ἕναρξιν τοῦ σταδίου του κατὰ τὸ 1862 ἐν Κωνιπόλει, συμμετέχων τῶν διαφορῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θιάσων καὶ δρέπων, λόγω τῆς ἀρεσκούσης τότε στομφώδους ἀπαγγελίας του, ἀφθόνως δάφνας καὶ χειροκροτήματα, τὰ ὅποια δὲν τοῦ ἔλειπον καὶ ὅταν μεταγενεστέρως μετέβη εἰς πολλὰς ἄλλας τῆς Τουρκίας πόλεις.

Ἄλλ' αἱ δάφναι τὰς ὁποίας ἔδρεπεν ἐν Τουρκίᾳ δὲν τοῦ ἦσαν ἀρκεταί. ἠθέλησε νὰ δρέψῃ τοιαύτας καὶ εἰς μεγαλιέτερα κέντρα καὶ χωρὶς νὰ πολυσκεφθῇ τὸ πρᾶγμα ἀπεφάσισε, συναποκομίζων καὶ τὸν μοναδικόν του σύντροφον καὶ ὁμώνυμόν του Βασιλάκην τὸν δεύτερον, νὰ διαπλεύσῃ τὸ στενὸν τῆς Μάγχης καὶ νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ κοινῦ τοῦ Λονδίνου.

Πρὸς μεγαλιέτεραν ἐπιτυχίαν τῆς παρατόλμου αὐτῆς καὶ ἐξωφρενικῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως κατάρθωσε, μετ' ἡμερῶν εὐγλωττίαν του, ἥτις τὸν διέκρινε, ν' ἀποσπᾷσῃ μίαν συστατικὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ κάποιου τραπεζίτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἕνα εἰς Λονδίνον συγγενῆ του καὶ πολλὰ ἰσχύοντα ἐκεῖ παρά τῇ ἐλληνικῇ παροικίᾳ.

Μίαν ὁμιχλώδη λοιπὸν πρωΐαν ὁ Ἀνδρονόπουλος, φέρων τὴν μεγαλοπρεπεστάτην γούναν του καὶ τὸν ἀχώριστον ὑψηλὸν τοῦ πῖλον, ἐπαρουσιάετο πρὸ τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνοῦ πρὸς τὸν ὅποιον εἶχε συστηθῆ ἀπὸ τὸν τραπεζίτην τῆς Κωνιπόλεως.

—Ἐπιτρέψατέ μου, ἤρχισε λέγων ὁ Ἀνδρονόπουλος, νὰ αὐτοσυστηθῶ... Εἶμαι ὁ διάσημος τῆς ἐλληνικῆς σκηπτοῦ καλλιτέχνης Βασιλάκης ὁ Ἀνδρονόπουλος, περὶ τοῦ ὁποίου εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἔχετε ἀκούσει...

—Δηλαδή, ἀπήντησε δειλά ὁ μεθ' οὗ συνωμίλει ὁ Ἀνδρονόπουλος, δὲν εἶχα αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν.

—Περὶ ἔργον, πολὺ περιέργον!.. Καὶ ὅμως ἡ φήμη ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἐμοῦ.

—Δυστυχῶς, φαίνεται πῶς θὰ καθυστέρησε στὸν δρόμο... Τάχει, βλέπετε, αὐτὰ τὰ ἀπρόοπτα ἢ φήμη, καμμιά φορά!

—Ἐτσι βλέπω κ' ἐγώ. Πάντως, εἰς τὰ χέρια σας εἶναι νὰ ἀπολαύσετε αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν... Ἀλλὰ πρὸ παντός, σὰς παρακαλῶ, ἀναγνώσατε καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν πού σχεδὸν χωρὶς νὰ θέλω μετ' ἠνάγκασεν ὁ ἐν Κωνιπόλει συγγενὴς σας κ. Ροδόσταμος νὰ σὰς φέρω... Εἶναι, βλέπετε, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς θαυμαστάς μου.

Ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ὁ πρὸς ὃν ἀπηυθύνετο αὕτη, εἶπε:

—Τί νὰ σὰς πῶ, κ. Ἀνδρονόπουλε, ἔχω ὄλην τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ σὰς βοηθῶ, ἀλλὰ νὰ δώσετε παράστασιν ἐδῶ εἰς τὸ Λονδίνον εἶναι πολὺ δύσκολον.

—Ἀλλὰ δὲν πρόκειται, ἀγαπητέ μου κύριε, περὶ μιᾶς παραστάσεως.

—Ἀλλά;

—Περὶ σειρᾶς παραστάσεων. Ἦλθα μετ' ἡμᾶς τὴν πρόθεσιν νὰ

ἐνθουσιάσω τοὺς Ἕλληνας τοῦ Λονδίνου, νὰ τοὺς γνωρίσω τὴν ἐλληνικὴν τέχνην...

—Καλὰ, καλὰ... Καὶ δὲν μοῦ λέτε, ἔχετε πολλὰ πρόσωπα μαζί σας;

—Ἀκριβῶς εἶπεν, πολλὰ ὄχι... Τὸν ρεζισέρ μου ἔχω φέρει μόνον μετ' ἡλπίδα ὅτι ἡ ἐδῶ παροικία θὰ μοῦ προμηθεύσῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα.

—Οἱ ἐδῶ Ἕλληνες, φίλε μου, δὲν ἀνακατεύονται σὲ τέτοια μασκαραλίκια!

—Πῶς εἶπατε; Μασκαραλίκια; Ὀνομάζετε μασκαραλίκια τὴν ὑψηλὴν τοῦ θεάτρου τέχνην, τὴν ὅποیان ἐδόξασαν ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους τὰ μεγαλιέτερα τοῦ κόσμου πνεύματα; Ἄ, με λυπεῖτε πολὺ, ἀγαπητέ μου κύριε...

—Βεβαιωθῆτε πῶς δὲν ἐσκόπουσι νὰ σὰς προσβάλω... ἠθέλησα ἀπλῶς νὰ σὰς προειδοποιήσω πῶς ἐδῶ εἰς τὸ Λονδίνον δὲν θὰ βρῆτε Ἕλληνας ἠθοποιούς... Οἱ ἐδῶ Ἕλληνες μόνον χρηματικῶς θὰ σὰς συνδράμουν, τῇ παρακλήσει μου.

—Τέλος πάντων, ἄς εἶναι κ' ἔτσι... Ἐγὼ θὰ φροντίσω νὰ συμπληρώσω τὸν θλασόν μου... Σεῖς φροντίσατε διὰ τὰ λοιπὰ, διὰ τὸ θέατρον δηλαδή, τὴν διαφήμισιν καὶ πρὸ παντός τὴν διάθεσιν τῶν εἰσιτηρίων...

—Ἐχει καλῶς. Καὶ τί θὰ παίξετε;

—Σκηνὰς ἀπὸ τὸν Οἰδίποδα, τὸν Ἀθανάσιον Διάκον καὶ τὰς Ἐλευθερωμένας Ἀθήνας... Θὰ σὰς καταπλήξω! εἶπε καὶ ἀποχαιρετήσας τὸν δυστυχῆ τοῦ Λονδίνου Ἕλληνα, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας τοῦ τελευταίου τούτου μετ' ἡμᾶς τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ἐν Λονδίῳ ἀκόμη θὰ εὕρισκεν ἐρασιτέχνους νὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸ ἀπονειομένην διαβήμα του.

Ἀφοῦ ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους περιεπλανήθη χαζεύων ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς ἀπεράντου πόλεως, χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὐδένα Ἕλληνα, ἔφθασε κάποτε τὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως, ὅπου μερικοὶ δυστυχεῖς ἐξεφόρτωναν κάποιον ἀτμόπλοιον. Ἐνας ἀπὸ αὐτοῦ, καθίδρωσ καὶ ἐλεεινὸς ἀπὸ τὴν κούρασιν, ἤκουσθη λέγων:

—Ἄσ' στὸ διάβολο! Δὲν εἶναι ζωὴ αὕτη πιά.

Είς τὸ ἄκουσμα τῶν ἑλληνικῶν αὐτῶν λέξεων, ὁ Ἄνδρονόπουλος ἀνεπήδησε καὶ πλησιάσας τὸν δυστυχή ἐργάτην, τὸν ἠρώτησε:

— Δὲν μοῦ λές, παλληκάρι μου, ρωμηὸς εἶσαι; — Σὰν νὰ τὸ κατάλαβες... Ρωμηὸς καὶ δυστυχημένος μάλιστα.

— Ἄ, ἄ! Ἄφισε τίς ἀπελπισίες στὴν μπάνα... Δὲν πρέπει κανεὶς ν' ἀπελπίζεται!... Νά, κ' ἐγὼ πρὸ ὀλίγου ἀναζητῶν Ἕλληνα ἀνά τὰς ἀγυῖας τῆς ἀχανοῦς τοῦ Λονδίνου πόλεως καὶ μὴ εὕρισκον τοιοῦτον, εἶχα σχεδὸν ἀπελπισθῆ... ἀλλὰ νά, τώρα ποῦ συνήντησα, ἐπέσθη ὅτι δὲν πρέπει κανεὶς ν' ἀπελπίζεται. Λοιπὸν, ἀγαπητέ μου κύριε, ἔχω ἀπόλυτον ἀνάγκη τῆς συνδρομῆς σου.

— Τῆς συνδρομῆς μου; Μοῦ φαίνεται, πὼς με κοροϊδεύεις. — Ὄχι, ὄχι, καθόλου δὲν σὰς κοροϊδεύω... Ἀκουσάτέ με, σὲ παρακαλῶ...

Καὶ ἀπὸ δῶ στὸν ἔχει, ἀπὸ ἐκεῖ στὸν ἔχει, τὸν δυστυχημένον ἐκφορτωτῆν, τὸν ἔπεισε διὰ τῆς χειμαρρῶδους εὐλαγῆτός του, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ τὸν ἐτρατάρισε κ' ἔνα οὐτίσκου εἰς ἕνα ἐκεῖ πλησίον εὕρισκόμενον ταβερνεῖον, νὰ λάβῃ χάριν τῶν ἔθνικῶν ἰδεωδῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, μέρος εἰς τὴν παράστασίν του, πρὸς δὲ καὶ νὰ τοῦ προμηθεύσῃ κ' ἕναν ἄλλον Ἕλληνα φίλον του, ἐργαζόμενον ὡς γκαρσόνι εἰς κάποιον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ταμῆσεως δεκάτης ὀδοῦς τάξεως μαγεριῶ.

Συμπληρώσας τοιοῦτοτρόπως τὸ προσωπικὸν τοῦ θιάσου τοῦ Ἄνδρονόπουλου, ἔσπευσε τὴν ἐπομένην καὶ ἀνήγγειλε πρὸς τὸν κύριον πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε συστηθῆ, ὅτι ἠτύχησε νὰ εὕρῃ τὰ κατάλληλα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ θιάσου πρόσωπα καὶ ἐπομένως νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα διὰ τὴν παράστασιν, ἢ ὅποια ἀσφαλῶς, προσέθεσε, θὰ καταπλήξῃ ὄχι μόνον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς ἀκόμη, κί' ἄς μὴ ἐννοοῦν τὰ ἑλληνικά.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὅτε ἐδόθη ἡ περίφημος παράστασις, πράγματι κατέπληξε τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤξευραν ποῦ νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τὸ ρεζιλίκι ποῦ ἔπαθαν μπρὸς εἰς τὰ μάτια μερικῶν Ἑγγλέζων οἱ ὁποῖοι παρηκολούθησαν τὰ κατορθώματα τοῦ Ἄνδρονόπουλου. Ὅλοι αἱ σκηναὶ τῶν δραμάτων αἱ ὁποῖαι ἀνηγγέλθησαν διὰ τοῦ προγράμματος, ἐξετελέσθησαν μονολογικῶς, καθόσον μόνον ὁ Ἄνδρονόπουλος ὠμίλει ἐπὶ σκηνῆς. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦσαν βωβὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ὁ ἦρωσ ἔσπρωχνε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐτὸς ἐμοίετο, ἄλλοτε μὲν ὡς Ἀθανάσιος Διάκος, ἀπειλῶν νὰ σφάξῃ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ τὸν συλλάβουν, ἄλλοτε δὲ, ὁσάκις ἐλησμόνει τὸ μέρος του, παρεμβάλλων ὀλοκλήρους φράσεις καὶ περιόδους ἀσυναρτήτους καὶ ἀσχετοῦς πρὸς τὸν ρόλον ποῦ ὑπεδύετο!

Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως, ἀφοῦ ἐδόθη εἰς τὸν Ἄνδρονόπουλον ἀρκετὰ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσὸν ἐκ τῶν εἰσπραξέων, τοῦ ὑπεδείχθη εὐσχήμως ν' ἀναχωρήσῃ τάχιστα εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἐν Λονδίῳ ἑλληνικῆς παροικίας.

Ἀλλ' ὁ παραγνωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐν Λονδίῳ Ἕλληνας καλλιτέχνης, ἀντὶ νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα, παραλαβὼν τοὺς δύο αὐτοσχεδίους ἑρασιτέχνας τοῦ Λονδίνου καὶ τὸν Βασιλάκην του, μετέβη εἰς Μάντσεστερ καὶ ἐκεῖ ἔπαιξε τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν... «Ὁθέλλων», καταπλήξας τοὺς Ἀγγλοὺς, ὡς γράφει ἡ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπιτόπιος ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Μῶμος», ἥτις καὶ ἐδημοσίευσεν ὀλοσέλιδον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου, ἧς ἀντίγραφον ἐν μικρογραφίᾳ εἶναι ἡ ὡδε παρατιθεμένη: «Τὰς ἀγγλικὰς δάφνας φέρων ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ὑπὸ μάλης μερικὰ ἀντίτυπα τῆς ἐφημερίδος ἧτις ἐδημοσίευσεν τὴν εἰκόνα του, διέπλευσεν ὁ Ἄνδρονόπουλος τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης, ἢ θαλασσοῦ ἀφρα τοῦ ὁποίου ἐρρίπιζε τὴν μακρὰν αὐτοῦ κόμην ἀποχαιρετίζουσαν οὕτω τὰ ἐυγενῆ τῆς Ἀλβιῶνος τέκνα, ἅτινα ἀνεγνώρισαν τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτοῦ τάλαντον. Μετ' ὀλίγον ἡ φωνὴ τοῦ Ἄνδρονόπουλου ἠκούετο ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Τεργέστῃ. Ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη πᾶσαν τῆς Τουρκίας γωνίαν, καταλήξας εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνθα, θέλων νὰ ἐνθουσιάσῃ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν ὅστις οὐδὲν ἑλληνικὸν πατριωτικὸν ἔργον εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ σκηνῆς λόγῳ τῆς αὐστηρᾶς τουρκικῆς λογοκρισίας, κατάρθωσε

νὰ μεταβάλλῃ κρύφα τὰς ἀποθήκας μεγαλεμπόρου τινὸς Ἕλληνος εἰς πρόχειρον θέατρον καὶ ἐκεῖ, ἐνώπιον πλήθους Ἑλλήνων μεταφθεθέντων εἰς ἐργάτας τῶν ἀποθηκῶν, ἔδωσεν ἐπὶ μίαν ὀλοκλήρον ἑβδομάδα τὸν Ῥήγαν Φεραῖον, μίαν τῶν παραστάσεων τοῦ ὁποίου ἐφωτογράφησεν εἰς ἀνάμνησιν Ἕλληνα ἑρασιτέχνης. Ἐκ τοῦ μόνου σφραζομένου εἰς χειρὰς μου ἀντιτύπου τῆς φωτογραφίας ταύτης ἐλήφθη ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν.

Ἦλθεν ἐν τούτοις τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ μίαν ὥραϊαν ἐσπέραν ὁ πολυπαθὴς ὑποτακτικὸς του, ὁ Βασιλάκης ὁ δεῦτερος, ἀφῆκε χρόνους καὶ θλίβιν εἰς τὸν Βασιλάκην τὸν πρῶτον, ὅστις εὐγνώμων πρὸς τὸν συνώνυμόν του, τὸν πρόεπεμψεν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν δι' ἐπικηδείου λόγου μακροτάτου, τὸν ὁποῖον ἠκροάσθησαν μετὰ σεβασμοῦ οἱ τέσσαρες νεκροθάπται καὶ ὁ παππᾶς ὁτινεὶς μόνον εἶχον ἀκολουθήσει τὴν ἐκφορὰν τοῦ δυστυχῶς Βασιλάκη.

Πλὴν μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ ὑποτακτικοῦ του, ὁ δυστυχὴς Ἄνδρονόπουλος ἔμεινε κυριολεκτικῶς ἀπένταρος καὶ κατὰμονος εἰς τὰ βῆθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου εὕρισκετο τότε καὶ ἐν παραμοναῖς μάλιστα τῶν Χριστουγέννων. Ἀλλὰ δὲν ἀπεθαρρύνθη ὁ μέγας φαρσέρ.

Ἡ μοναξιά καὶ ἡ ἀπενταρία τὸν ἐνέβαλον εἰς σκέψεις, ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ προαναγγεῖλῃ διὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τὴν ἐπικαιρὸν. Ἐνεκα δὲ τῶν δαπανῶν—προσέθετεν ἡ ἀγγελία—εἰς ἃς ὑπεβλήθη ὁ πολυπρόσωπος θιάσος, μεταβάς ἐπίτηδες ἐκεῖ διὰ τὴν μίαν καὶ μόνην παράστασιν τῆς «Γέννησεως τοῦ Χριστοῦ», ἡ τιμὴ τοῦ εἰσιτηρίου ὀρίσθη ἐξαιρετικῶς εἰς δύο τέταρτα τοῦ μετρίτι.

Οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης, στεροῦμενοι καὶ ἐκκλησίας καὶ θεάτρου, ἔσπευσαν ἀθρόοι νὰ προμηθευθῶσιν εἰσιτήρια διὰ τὴν «Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ», ἥτις ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ εἰς τὸ μεγαλιέτερον τῆς πόλεως καφενεῖον, καταλλήλως διὰ τὴν περιστάσιν διασκευασθέν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἄνδρονόπουλος ἐφρόντισε νὰ συμπληρωσῇ τὸν θιάσόν του διὰ τῆς προσλήψεως ἑνός... γαϊδαροῦ!

Τὴν ἡμέραν τῆς παραστάσεως τὸ καφενεῖον ἐπληρώθη κόσμου ἀνυπομονούντος νὰ ἴδῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο θέαμα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν ἀπὸ τῆς μικροσκοπικῆς ἐκείνης σκηνῆς τόσα πρόσωπα ὅσα ἀνεφέροντο ἐν τῷ προγράμματι, διότι ὁ Ἄνδρονόπουλος, τυπικώτατος εἰς τὰ τοῦ θεάτρου, εἶχεν ἐκδόσει καὶ χειρόγραφον πρόγραμμα τῶν προσώπων τοῦ δράματος, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐσημειοῦντο μεγάλοις ἐρυθροῖς γράμμασι ἡ Παρθένος Μαρία, ὁ Ἰωσήφ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ἡρώδης, οἱ Μάγοι, οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἡρώδη καὶ ὁ... γαϊδαρὸς.

Ἡ παράστασις ἤρχισε τὴν ὀρισθεῖσαν ἀκριβῶς ὥραν. Πρῶτος ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Ἄνδρονόπουλος, ἀρχαίαν φέρων ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἔχων ἔστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν.

— Ὡ! Ποῦ με ὀδηγεῖς, ἤρχισε λέγων, πε-

ρίλαμπρον ἄστρον; Ἀπηύδησα περιπατῶν. Ἀπέκαμα... Ἄλλὰ τί βλέπω; Ἐστάθη τὸ ἄστρον. Ὡ, ἐδῶ κάπου τὸ μέγα ἐτετέλεσθη γεγονός. Ἄς ἀναπαυθῶ ὅμως ὀλίγον...

Καὶ ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον, ἄνευ πολλῶν διατυπώσεων, στῶνεται ἐπὶ τινος ἐκεῖ εὐρισκομένου σοφᾶ, ἔξავε εἰς τὸ κόλπου του τὴν καπνοσακούλαν του, στρίβει μὲ τὴν ἡσυχίαν τὸ ἕνα σιγάρο, τὸ ἀνάπτει, καπνίζει... καὶ σκέπτεται χειρονομῶν ἐκάστοτε ἐπεξηγηματικῶς.

Τὸ κοινὸν ἐν τῷ μεταξύ μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθώνει νὰ συγκρατήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ἀνυπομονήσιν του, μὲναι ἀφῶνον καὶ παρακολουθεῖ ἐν πραγματικῇ κατανοῦναι τὰς κινήσεις καὶ τὰς χειρονομίας τοῦ μεγαλοπρεπέστατου καπνίζοντος Ἄνδρονόπουλου, ὁ ὁποῖος ὅμως, ὅπως ἀντιθέτως, δὲν φανερώνει οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἀνησυχίαν.

Αἶφνης μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων λεπτῶν ὁ Ἄνδρονόπουλος ἐγείρεται κραυγάζων:

— Τί ἀκούω;! Κλαυθμηρισμοὶ μικροῦ παιδιοῦ ἀντήχησαν εἰς τὰ ὦτα μου! Ὡ, τῆς γλυκείας καὶ μελωδικῆς φωνῆς! Ὡ, τοῦ θεοῦ μέλους!.. Θεοῦ φωνὴ εἶναι βεβαίως αὕτη! — εἶπε καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς σκηνῆς, ὅπου ὑπετίθετο ὅτι ἦσαν τὰ παρασκήνια.

Σιωπᾶ ὅμως ἐκ νέου ὁ Ἄνδρονόπουλος καὶ στέκεται ἐκπληκτός. Τὸ κοινὸν ἀδμονοεῖ ἐτι περισσότερον. Ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ ἀγγίζου τὰ ὄρια τῆς πραγματικῆς ἀγωνίας. Τὰ βλέμματα δῶλον μένουσιν στραμμένα πρὸς τὸν Ἄνδρονόπουλον, καὶ τὰ στήθη τῶν μόλις συγκρατοῦν καὶ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀναπνοὴν τῶν. Ἡ στιγμὴ αὕτη εἶναι πλήρης μεγαλοπρεπειᾶς καὶ δέους.

Ἐπιτέλους ὁ Ἄνδρονόπουλος, κινεῖται ἐκ νέου καὶ πέρνει τὴν ἀπόφασιν νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀποστροφὴν του. Μὲ φωνὴν ἰσχυράν, στρέφει καὶ λέγει:

— Ὡ, τοῦ ἐκπλαύτου θεάματος! Τὴν φάτην βλέπω τῶν ἀλόγων!.. Προσκυνᾶς, Χριστέ, καὶ δοξάζω σου τὸ ὄνομα!

Ἐπιτέλους γονυπετεῖ θεαματικώτατα καὶ ἀρχίζει προσευχόμενος κατανυκτικώτατα ἐνῶς ταυτοχρόνως σύσσωμον τὸ ἀκροατήριόν του ἐσταυροκοπεῖτο.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς ἤτις, διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς ὥρας, διήρκεσε δέκα περίπου λεπτά, ἠγέρθη ὁ Ἄνδρονόπουλος, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ ἀντίθετον τῆς ὑποτιθεμένης φάτης τῶν ἀλόγων μέρος καὶ ἐκραύγασε πρὸς τὰ ἔξω τῆς σκηνῆς.

— Αἶ, σεις μὲ τὰ δῶρα, οἱ κομίζοντες ἀμύρναν, χρυσὸν καὶ λίβανον, προσέλθετε ὡς τάχιστα! Ἀλλὰ προσέξατε! Τί κάμνετε; Ὄχι... Μὴν ἔρχεσθε ἀπ' ἐδῶ, θ' ἀργήσετε. Εἶναι πολὺ μακρὸς ὁ δρόμος... Ἀπὸ τὸ ὄπισθεν τῆς φάτης μέρος πορευθεῖτε...

Καὶ διὰ χειρονομίας ἔδειξε τὸ ὄπισθεν τῆς σκηνῆς μέρος, τὸ ὁποῖον ὑπετίθετο ὅτι ἔφερε συντομώτερον πρὸς τὴν φάτην, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἴδιος ἤρχισε πορευόμενος.

Δὲν εἶχε κάμει δύο τρία βήματα, ὅτε κάποιος ἀπὸ τοῦ ἀκροατηρίου, ἐγερθεὶς, ἐκραύγασε πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἠθοποιόν.

— Τζάνεμ, κύριο Ἄνδρονόπουλο, ντὲ ἀφήνεις τοὺς ἀνθρώπους νῆρτουν ἀπὸ ντῶ νὰ τοὺς ντοῦμε καὶ μεῖς;

— Ὄχι, σεβαστὸν καὶ πολῦτιμον ἀκροατήριον, ἀπαντᾶ ἐτοιμώτατα ὁ Ἄνδρονόπουλος διακόπτων ἐπὶ τινὰς στιγμάς τὸν ρόλον του. Κεκμηκότες γὰρ οἱ μάγοι ἐκ τῆς ὁδοιπορίας... τὴν εὐθεῖαν πρέπει νὰ βαδίσουσι!

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπορεύθη πρὸς τὸ μέρος ἀπ' ὅπου ὑπετίθετο ὅτι ἐφαινετο ἡ φάτην. Ἐκεῖ ἀφοῦ ἐφθασεν ἐστάθη ἐξετάζων δὴθεν τὰ μέρη, καὶ ἔπειτα ἐκραύγασεν:

— Ὡ! Νά καὶ οἱ μάγοι ἐφθασαν! Βλέπω νὰ προσφέρουν τὰ δῶρά των... Ὡ, νά, τώρα εὐλαβῶς γονυπετοῦν. Ἀλλὰ, Θεέ μου, τί ἀκούω! Τί θόρυβος εἶναι αὐτός!;

Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος μένει ἐκπληκτός καὶ ἐν ταῦτ' ὀβριμῶς κραυγῆν.

— Ὡ! Τοῦ Ἡρώδου ἀνθρώποι... προσθέτει. Ἐρχονται πρὸς τὰ ἐδῶ, Θεέ μου! Ἡ ὄψις των κακὰ προδίδει. Ἀπαίσια προμελετοῦν... Ὡ, φρίκη, φρίκη, νὰ σώσω πρέπει τοῦ Ὑψίστου τὸν υἱόν, ἀλλὰ πῶς; εἶπε καὶ ἤρχισε νὰ περιτρέχῃ τὴν σκηνὴν ὡς μαινόμενος.

Αἶφνης, ἴσταται, γονυπετεῖ καὶ αἶφρα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν προσθέτει:

— Ὡ, Θεέ! Σὺ, ὅστις ἔσωσες τὸν υἱόν τοῦ Ἀβραάμ ἀπὸ τῆς σφαγῆς ἐνὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κριοῦ, σώσον καὶ τὸν σὸν υἱόν, ἐμφανίζων μοι τὸ μέρος τῆς φυγῆς του...»

Καὶ μὲ πεποισθῆσιν ὅτι εἰσηκούσθη ἡ παράκλησις του, στρέφεται πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ, ὡ τοῦ θαύματος! βλέπει τὸν γαϊδαρὸν ὃν εἶχε προμηθευθῆ

πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ θιάσου του, νὰ τὸν σπρώχνουν κακῆς ἐσώθεν τῆς σκηνῆς.

— Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου! εἶπε. Ἠγέρθη καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ δυστυχὲς ζῶον, τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῶν βασάνων κατάρθωσε νὰ φέρῃ πρὸς τὸ ἀντίθετον τῆς εἰσόδου του μέρος.

— Ἰδοὺ, λάβετε, εἶπεν ἀποτείνόμενος πρὸς τὴν δὴθεν φάτην, καὶ φύγετε πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἀπειλεῖται ἡ ζωὴ τοῦ θεοῦ βρέφους, φύγετε... Ὡ! Μὲ ἤκουσαν, ἐτοιμάζονται, ἡ Παρθένος Μαρία ἀνέρχεται πρώτη ἐπὶ τοῦ ὄνου, ὁ Ἰωσήφ τῆς διδίδει τὸ βρέφος, ἐξέρχονται, φεύγουν, ἐφυγαν.

Γονυπετήσας δὲ κατόπιν καὶ ὑψώσας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, εἶπε:

— Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ὅτι μ' ἔκανες νὰ σώσω τὸν υἱόν σου. Ἐλπίζω ὅτι ἡ πράξις μου αὕτη θὰ σοὶ καταλογισθῇ εἰς τὸν Παράδεισον!..

Καὶ ἡ παράστασις ἔληξεν ἐν μέσῳ ζωηροτάτων χειροκροτημάτων. Τὸ κοινὸν ἦτο εὐχαριστημένον καὶ ἱκανοποιημένον. Περισσότερον ὅμως δῶλον εὐχαριστημένους καὶ ἱκανοποιημένους, ἦτο ἀσφαλῶς ὁ Ἄνδρονόπουλος ὁ ὁποῖος δὲν ἐπίστευε ποτέ εἰς μίαν τόσοσιν μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ τὸ κυριώτερον ὅτι θὰ κατάρθωνε νὰ περατώσῃ ἡρέμως καὶ ἄνευ ἀπευκταίου τὴν παράστασιν.

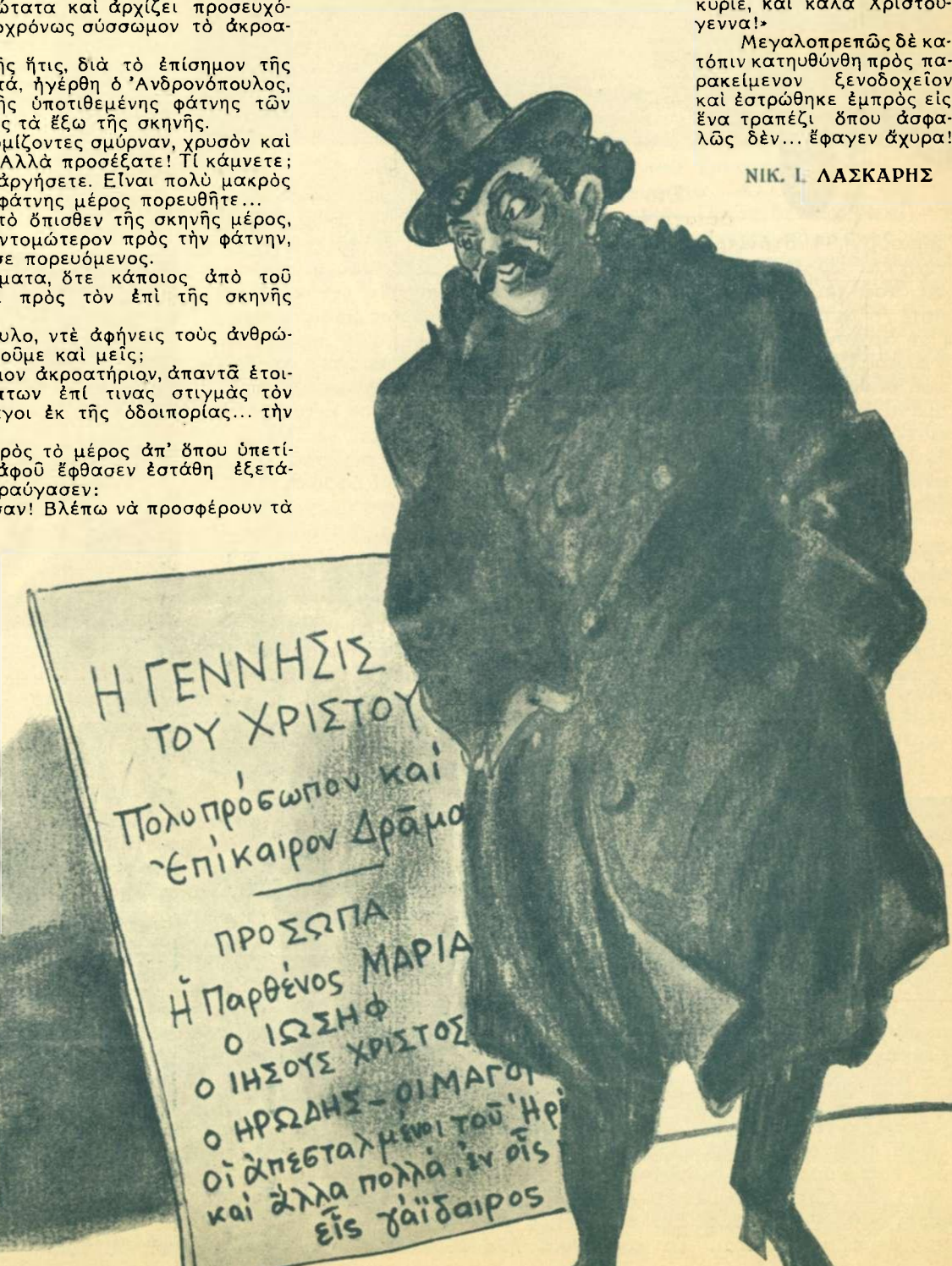
Ἐξερχόμενος κατόπιν ὁ Ἄνδρονόπουλος μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τοῦ καφενεῖου συνήντησε πρὸς τῆς θύρας αὐτοῦ κάποιον ὅστις ἐφαινετο ὅτι ἀνυπομόνων τὸν περίμενε.

— Ἀκουσε, κύριε Ἄνδρονόπουλε, τῶ λέγει. Πολὺ καλὴ ἦταν ἡ παράστασις σου, ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ πολὺ μὴν τὴν ἐπαναλάβῃς, γιατί πρέπει νὰ ξέρης πὼς ἐμεῖς ἐδῶ δὲν τρώμε ἀχυρα.

— Περί αὐτοῦ ἤμην βεβαίωτατος, φίλτατε κύριε, ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρονόπουλος. Ἀλλ' ἂν σεις δὲν τρώτε ἀχυρα, ἔπρεπε νὰ φάῃ ἀπὸ δαῦτα ὁ γαϊδαρὸς μου καὶ με καταλαβαίνετε, πιστεύω. Χαίρετε, φίλτατε κύριε, καὶ καλὰ Χριστούγεννα!

Μεγαλοπρεπῶς δὲ κατόπιν κατηβύθη πρὸς παρακείμενον ξενοδοχεῖον καὶ ἐστράφηκε ἐμπρός εἰς ἕνα τραπέζι ὅπου ἀσφαλῶς δὲν... ἔφαγεν ἀχυρα!

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ΖΕΥΓΑΡΙΑ

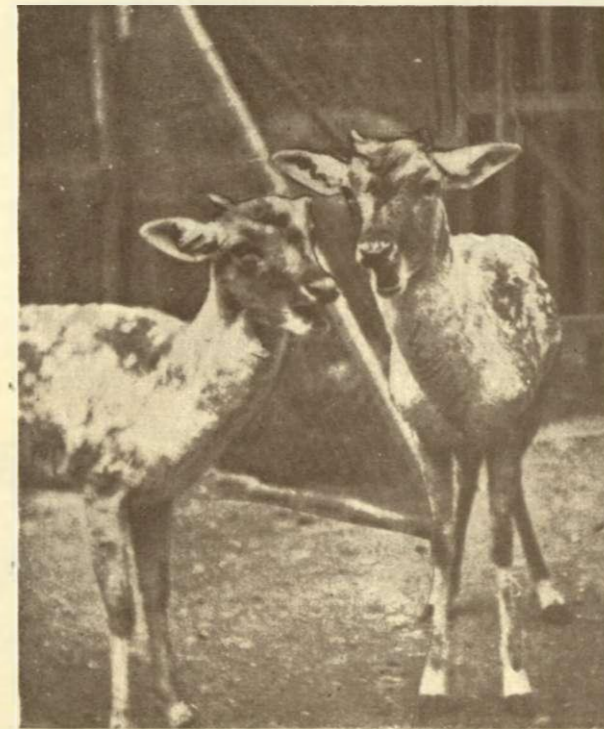

άλλ' ή φύσις εύρηκε τρόπο νά έκδηλωθῆ. 'Επήρε μορφή εύγενείας. Κι' αυτό εἶνε μιά μόνο φάσις στὸν πολύμορφο πρώτο ἀγῶνα τῆς συνεννοήσεως. Πόσα τεχνάσματα, τί τσαλλίμια ἐκ μέρους καὶ τῶν δύο. Κινήσεις πού εἶνε σάν νά τις διευθύνουν δύο ἀντίπαλα στρατηγεῖα, πού προσπαθοῦν τὸ ἓνα νά κυκλώσῃ τὸ ἄλλο. 'Εκεῖνος βασανίζεται, βλέπει ὅτι αὐτὸ εἶνε ποτάμι με κλωθογυρίσματα, θέλει νά συγκρατηθῆ ἀλλὰ δὲν μπορεῖ, εἶνε σάν νάχασε τὸ φρένο τοῦ μοτέρ πού τὸν κινεῖ, κι' ἐκεῖνη κάνει ὅτι φεύγει, ὅτι θέλει νά τὸν ἀποφύγῃ καὶ ὅμως κυττάζει διαρκῶς ἀν' ὁ ἄλλος ἐξακολουθῆ νά τὴν ἀκολουθῆ. Καὶ περιμένει.

Εἶπαν τὰ πρώτα τους λόγια καὶ τραβᾶνε κατὰ τὸ δειλινὸ στὸ δρόμο τους ἔξω στὶς μακρυνὲς ἄκρες τῆς πόλεως. "Ὅλα εἶνε ὠραῖα γύρω τους. Τὸ τοπεῖο αὐτὸ θὰ τὸ θυμῶνται σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ. Κανεὶς ζωγράφος ὅμως ἄς μὴν πᾶν νά τὸ ζωγραφίσῃ με τὰ μάτια του. Δὲν θὰ ἰδῆ παρὰ ἓνα δρομάκι πού πάει ἀνάμεσα σὲ χωματόμαντρες, με μαδημένη πρασινάδα ἀπάνω, ἓνα σκονιομένο μικρὸ πεδκό, μιά κλειστή σκεβρωμένη ξύλινη πόρτα πού φράζει τὴν εἴσοδο ἐνὸς κήπου, ἓνα φωτῶ σπιτάκι με μιά γαζία ἀπόξω, ἀνθρώπους πού γυρίζουν με κουρασμένο βῆμα ἀπὸ τὴ δουλειά τους, μιά γρηά πού κυττάζει πονηρὰ τὸν νέο καὶ τὴ νέα.

Τὸ μυστικὸ θαδμα ἀποκαλύπτεται μόνο στὸ ζευγάρι. Μπροστὰ στὰ μάτια του φουντῶνε μιά πρωτοφανῆς ἀνοιξίς. 'Η χωματόμαντρες ἔχουν σκεπασθῆ με ἄνθη. Με ὄλα τὰ ἄνθη πού εἶδαν ὡς τώρα σὲ κήπους, σὲ γλάστρες, σὲ βάζα, σὲ χρωμοτυπίες. 'Ὁ κισσὸς κάνει ἓνα ζωντανὸ πράσινο ἀραβούργημα γύρω ἀπὸ τὴ μάντρα, τὸ πεδκό εἶνε σάν νά βγῆκε ἀπὸ τὴ δροσερὴ καρδιά τοῦ δάσους, τὰ ἄνθη τῆς γαζίας εἶνε ἀπὸ χρυσάφι. "Ἀνθρώποι δὲν ὑπάρχουν στὸ δρόμο. Τὸ φοβερὸ σάν τῆς σκληρῆς μοίρας βλέμμα τῆς γρηᾶς δὲν τὸ βλέπουν καθόλου. Οἱ δύο τους εἶνε οἱ μόνοι κύριοι αὐτοῦ τοῦ βασιλείου. 'Η σκεβρωμένη ξυλόπορτα, ἀν θὰ ἦταν δυνατὸ ν' ἀνοίξῃ καὶ νά κλείσῃ πίσω τους καὶ νά τοὺς ἀφήσῃ ν' ἀπομονωθοῦν στὸν κήπο, θὰ ἦταν γι' αὐτοὺς ἡ χρυσὴ πύλη τοῦ παραδείσου. Καὶ ὅσο τὰ χέρια τους σφίγγονται πίσω διασταυρούμενα γύρω ἀπὸ τὶς μέσες, τόσο θαυματουργεῖ τὸ τοπεῖο μπροστὰ στὰ ἐκστατικά τους μάτια.

Τὸ ζευγάρι ἔχει ἀπομονωθῆ πρώτη φορά. 'Η πόρτα

εἶνε κλειστή, ἢ ἀν βρέθηκε σὲ μιά βεράντα ἀνοιχτή, ἢ σὲ μιά ἀκρογιαλιά περιμένει νά τὸ προστατεύσῃ ἡ νύχτα ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια. Εἶνε πάντα βυθισμένο σ' ἓνα ἄδυτο ὅπως ἐκεῖνοι πού ἐμυσταγωγούσαν στὰ 'Ελευσίνα. 'Αλλὰ ποῖός δὲν τὸ ἔχει ἰδῆ; Ποῖός δὲν τὸ ζέρει. 'Η γυναίκα γίνεται σάν ἓνας ὄριμος καρπὸς στὴν πειδὸ χυμώδη του ὄρα. Θὰ μπορούσατε νά δρ-κισθῆτε ὅτι δὲν τὴν εἶδατε ποτὲ αὐτὴν τὴν ἴδια τόσο ὠραία καὶ τόσο ἐπιθυμητὴ, οὔτε καμιά ἄλλη πού νά μπορῆ νά συγκριθῆ μ' ἐκεῖνη. Τὰ χέρια σπασμωδοῦν ἀπάνω στὸ ἀγαπημένο σῶμα, νομίζει κανεὶς ὅτι εἶνε ἔτοιμα νά παραλύσουν καὶ ὅμως τίποτε ποτὲ δὲν ἔχουν καταθλίψει με τὴν δύναμη. Ζητεῖ ὁ ἓνας τὸ μυστικὸ τῆς ὑπάρξεώς του στὸν ἄλλο. Τὰ χεῖλη γεύονται ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆ γλυκύτερη οὐσία τῆς ζωῆς, στὰ μάτια ἀστράφτουν

ἥλιοι, χιλιάδες ἄστρα, ἀνοίγονται οὐρανοὶ καὶ ὄλα τὰ βύθη με τὰ ἄγνωστα μυστικά τους. Εἶνε σάν μιά πάλη ἀγωνιώδης, πού δὲν κερδίζεται τὸ λαμπρὸ της κύπελλο παρὰ μαζὺ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο καὶ πού ἀφήνει τὰ σώματα ἐλαφρὰ με μετουσιωμένο τὸ αἷμα σὲ αἰθέρα, σάν νά μπῆκε στὶς ἀρτηρίες τὸ ἰχώρ πού δίνει τὴν ἀθανασία. 'Εκεῖ κινεῖται καὶ θριαμβεῖ ἡ δημιουργία.

"Ὅλη ἡ φύσις κάνει τὸ ἴδιο, γιατί μόνο ἔτσι μπορεῖ νά ὑπάρξῃ. Γι' αὐτὴ τὴ μεγάλη τῆς ὄρα παρασκευάζεται ὀλοένα. Αὐτὸ εἶνε ἡ ἀνθήση. Τὰ λουλούδια εἶνε τὰ ἐξασια χεῖλη τῶν φυτῶν πού οἱ στήμονες καὶ οἱ ὑπεροῖ των βρίσκουν τὸν τρόπο νά φιληθοῦν, ρίζες κρυμμένες στὴ γῆ ἐνώνονται, μιά μυστικὴ λειτουργία ἔρωτος τελεῖται

Στὸ Ταλμούθ ἔχει σωθῆ μιά προϊστορικὴ ἀσιατικὴ παράδοσις. 'Ὁ πρώτος ἀνδρᾶς εἶχε δημιουργηθῆ στὸν τραχὺ Καύκασο, καὶ ἡ πρώτη γυναίκα στὴ γόνιμη καὶ ὠραία γῆ τῆς Βαβυλωνός. Καὶ παρ' ὄλο πού ἡ ἀπόστασις πού τοὺς ἐχώριζε ἦταν τόσο μεγάλη καὶ δὲν εἶχαν ἰδωθῆ ποτέ, ἡ μεταξὺ τους ἔλξις ἦταν τόση, ὡστε ἀμέσως μόλις ἐπῆραν ζωὴ ἄρχισαν νά βαδίζουν ὁ ἓνας πρὸς τὸ σημεῖο πού βρισκόταν ὁ ἄλλος. 'Εννενηντα ἡμέρες κι' ἐννενηντα νύχτες ἐπερπατοῦσαν ὡς πού σουναντήθησαν κι' ἐστάθησαν ἐκστατικοὶ με τὰ μάτια βυθισμένα στὰ μάτια καὶ τὰ χέρια τους ὑψώθησαν σὰ σὲ κοινὴ δέηση κι' εὐχαριστία πρὸς τὸ δημιουργὸ γιὰ τὸ κοινὸ δῶρο καὶ ὕστερα ἔγιναν διπλὸ δαχτυλίδι γύρω ἀπὸ τὰ παλλόμενα σώματα. 'Εκεῖ στὸ ὠραιότερο παραδεισιακὸ τοπεῖο, στὴν ὄχθη τοῦ Εὐφράτη, ὅπου εὐτυχοῦσε ἡ φύσις ἐσχηματίσθη τὸ πρώτο ἀνθρώπινο ζευγάρι.

'Απὸ ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί αὐτὸς εἶνε ὁ προορισμὸς του. Νά ζευγαρωθῆ. Κι' ὅ,τι ἔγινε καὶ γίνεται στὴν ἱστορία ἀπέρρευσε καὶ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη πού δημιουργεῖ τὸ ζευγάρι. Δηλαδή ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως. Καὶ ὅτι κι' ἀν συμβῆ, ὅσοι πολιτισμοὶ κι' ἀν ἔρθουν, ὅσες μεταβολές κι' ἀν γίνουν, τὸ ζευγάρι θὰ μείνῃ ἀναλλοίωτο καὶ ἡ ποιήσις του δὲν θὰ πάψῃ νά βρίσκῃ νέα ὀλοένα τραγούδια καὶ κάθε ἀνθρώπος θὰ αἰσθάνεται στὸν αἶψα τὸν πόθο τοῦ πρώτου, τῆς ἀσιατικῆς παραδόσεως, πού ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Καύκασο γιὰ νά πᾶν νά βρῆ τὴ γυναίκα πού πῆγαινε καὶ κείνη σ' αὐτὸν γιὰ τὸν ἴδιο λόγο. Διαφορετικὰ θὰ εἶχε πάψῃ ἡ ζωὴ.

Τὸ ἀγοράκι καὶ τὸ κοριτσάκι πού κάθονται στὴν εἰκόνα τόσο φιλικὰ τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο εἶνε σπανία περίπτωσις. 'Ὁ κανὼν εἶνε τὸ τσάκωμα. Κυττάξετε τὰ παιδιὰ στὸ δρόμο. Οἱ πιτσιρικάι δέρνουν τὶς μικρές. Τὰ ἀγόρια δὲν χτυπιοῦνται μεταξὺ τους παρὰ ὅταν ἔχουν κάποια αἰτία. 'Αλλὰ τὰ κοριτσάκια ὑποφέρουν ἀπὸ τοὺς μικροὺς τῆς ἡλικίας τους χωρὶς ἐξηγημένο ἀνάμεσά τους λόγο. Στὰ μικτὰ σχολεῖα τὰ ζωηρὰ ἀγόρια στὴν ἐντελῶς ἄδολη ἡλικία καταβασανίζουν στὸ διάλειμμα τὶς μικροὺλες. Τὸ γιατί δὲν τὸ ξέρουν οὔτε αὐτὰ τὰ ἴδια. Εἶνε τὸ ἐνστικτο πού σαλεύει. Αὐτὸ πού θέλει νά κατανικήσῃ τὸ θῆλυ. "Ὅπως ὁ πετεινὸς πού δὲν ἐνοχλεῖ τὸν ἄλλο παρὰ ὅταν πρόκειται νά διαμφισβητήσῃ κάτι, ἀλλὰ ραμφίζει τὶς κοττοῦλες, πού δὲν τοῦ φταίνε ὡς τόσο. Εἶνε τὸ πρώτο στάδιο στὸ δρόμο τοῦ ζευγαρώματος.

Βλέπετε αὐτὴν τὴν κομψὴ γυναίκα πού τῆς ἔπεσε ἡ τσάντα στὸ πάτωμα; Πολὺ πιθανὸν τὴν ἔβριξε μόνη τῆς ἐπίτηδες ζητώντας μιά ἀφορμὴ ἐπικοινωνίας με τὸν κύριο πού κάθεται στὸ ἄλλο τραπέζι. Τὸ γνωστὸ κολπάκι. Μπορεῖ αὐτὸ νά εἶνε πράγματι τυχαῖο γεγονός. 'Ὅπωςδήποτε ὁ ἄντρας θὰ σκύψῃ νά τὴ σηκώσῃ. 'Αλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε ὅπως φαίνεται ἀπλῶς μιά χειρονομία ἀνθρώπου πού ξέρει νά φέρεται. Τὰ κοινωνικὰ ἦθη δυσκολεύουν τὴν γρήγορη προσέγγισι,

τόν βλέπει από τότε που γεννήθηκε στην ίδια θέσι. Σκέπτεται. Και ποιός μπορεί να ξέρη τί αναταράζεται πίσω από ένα ελαφρά αύλακωμένο μέτωπο, ποιά ήχώ από παληά βάσανα και ποιά βοή από σημερινά.

Ένα ζευγάρι περνάει. Εκείνος κρατά σφικταγκαλιασμένη την αγαπημένη του. Εκείνη γέρνει τρυφερά το κορμί της πάνω του και το βλέμμα της καθρεφτίζεται μέσα στα μάτια του αγαπημένου της. Προχωρούν δίχως να μιλάνε. Τί να πουνε άλλωστε; Υπάρχουν στιγμές που και τὰ ωραιότερα λόγια, που κι οί πολυτιμότερες φράσεις ώχριοδν μπροστά σ' όσα μπορεί να έκφραση ένα τρυφερό και χαδιάρικο βλέμμα. Και τὸ ζευγάρι τὼν νέων έρωτευμένων ζεϊ τὴν ώραν εκείνην τίς στιγμές αυτές.

Τὸ βλέμμα τῆς κυρίας αφήνει τὸ φυτό, τοὺς παρακολουθεϊ και ἡ ὄψις της ζωηρεύει. Τὸ κλειστό της στόμα μισανοίγει σάν για ἕνα ἀνεπαίσθητο στεναγμό, που εἶνε μαζὺ ἀνακούφισις και λύπη. Ἦρθε ἡ ἀνάμνησις. Ἡ κυρία θυμάται. Τὸ μυαλό της πάει σ' ἕνα ἄλλο ζευγάρι, που τὸ ἀποτελοῦσε αὐτὴ μ' εκείνον που τὴν ἔκαμε ν' ἀκούση τὴν πρώτη ἐξομολόγησι. Λόγια χαμένα στο βάθος πολλῶν χρόνων, που φθάνουν σήμερα σάν μιὰ ήχώ σχεδόν σβυστή. Ὑστερα ὄραματίζεται ἕνα ἄλλο ζευγάρι. Αὐτὸ που ὑπῆρξε τὸ μοιραίο της ζωῆς της.

Ἀνοιγοκλείνει τὰ σκοτεινά βλέφαρα σάν νὰ θέλη νὰ κρατήση ἢ νὰ διώξη τὸ ὄραμα. Γιατί αὐτὸ εἶνε εὐχάριστο και θλιβερό μαζὺ. Θλιβερό γιατί πέρασε και δὲν θὰ ξανάρθη. Και εὐχάριστο γιατί αὐτὸ τῆς δείχνει τὸ κέρδος τῆς ζωῆς της. Τί ἄλλο ἔχει νὰ σκεφθῆ κανείς ἀπὸ τὰ περασμένα. Αὐτὸ εἶνε ἡ παληά πηγή που ἐξακολουθεϊ νὰ δίνει μιὰ δροσιά στο

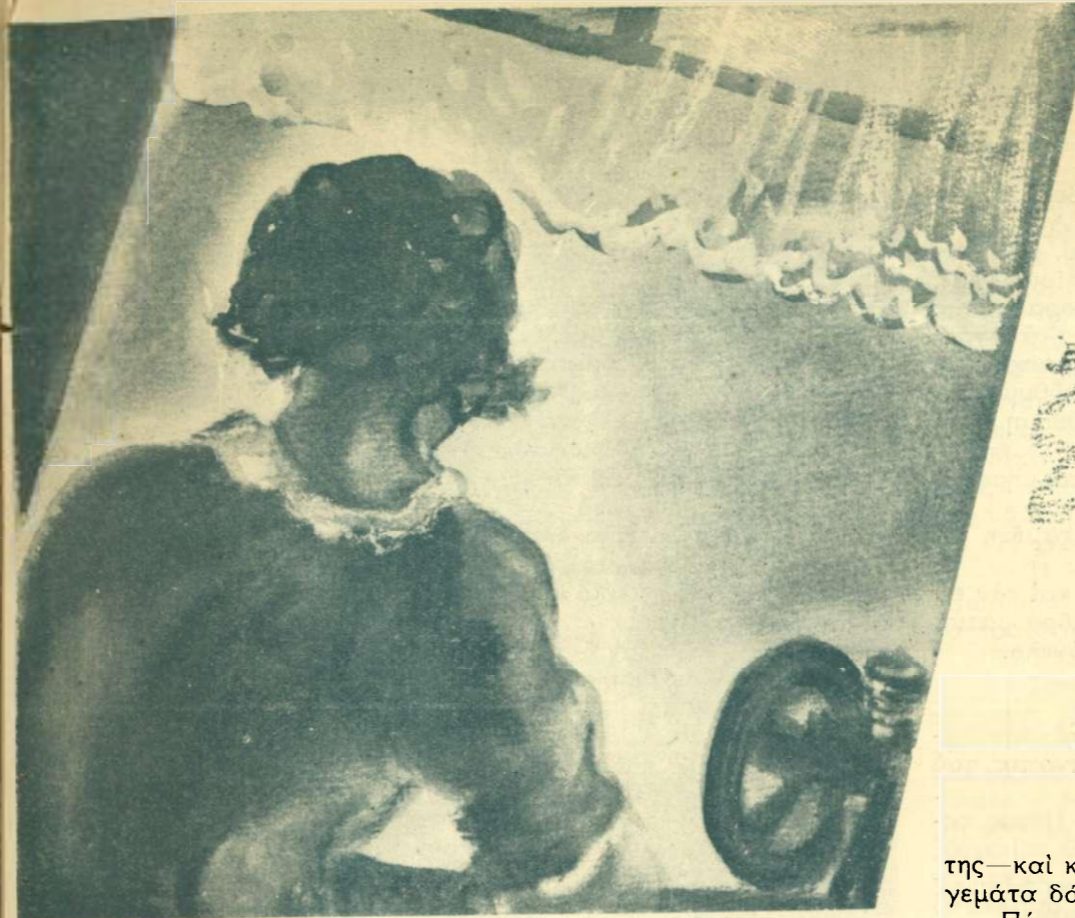
στογνὸ παρὸν τοῦ ὄριμου πλάσματος. Νὰ θυμάται πὼς μιὰ φορά εἶχε ζευγαρωθῆ. Και αὐτὸ φθάνει σάν νὰκαμε κάτι κανείς στὸν κόσμο.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

μ' ὄλους τοὺς τρόπους, με ἀσάθμητες και ἀγνώστου μορφῆς δυνάμεις, που τίς ξέρουν μόνο αὐτὰ τὰ ἴδια. Τὰ μάτια τῶν ζαρκαδιῶν που ἐπλησίασαν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο λάμπουν, ποτὲ δὲν εἶνε τόσο στυλινό τὸ τρίχωμά τους, τὰ κομψά τους σώματα τρέμουν σάν ἀπὸ μιὰ ἀγωνία, ἡ ὁποία δὲν εἶνε παρὰ ἡ μέθη που τὰ ὀδηγεϊ στὴν εὐτυχία. Ἀπάνω στο κλαδί δύο πουλιά εἶνε σάν νὰ μιλοῦν, στὸν αἰθέρα ὁ σπουργίτης και ἡ σπουργιτίνα γίνονται ἕνα κουβάρι, οἱ κύκνοι καθὼς κινοῦνται ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλο εἶνε σάν νὰ ἐξομολογοῦνται, βρίσκουν τὴν πραγματικὴ τους Λήδα. Και τὸ κελάδημα δὲν παύει στὸν κῆπο. Μιὰ μουσικὴ ἔρωτικὴ ἐκκληση, που δὲν ξέρει τίποτε ἀπὸ μᾶς, που μᾶς μαγεῦει παρὰ τὸ μεγάλο της σκοπὸ.

Στὸ δρομάκι τοῦ κήπου περνᾶ ἀργά μόνη μιὰ κυρία. Ἡ τάγια της ἀποδίδει τὰ ἥρεμα τόξα τοῦ κορμιοῦ, που εἶνε ὡς τόσο λυγρό. Τὸ μικρὸ της καπέλλο ἐπιτρέπει νὰ φαίνωνται τὰ γκριζὰ μαλλιά της. Ἡ φρεσκάδα τοῦ προσώπου της δείχνει τὸ πρόσωπο ἀσπρισμα, ἀλλὰ βέβαια ἡ κυρία δὲν εἶνε ἐντελῶς νέα. Στίς γωνιές τοῦ στόματος, που ἔχει ἀρχίσει νὰ τὸ χωνεύη ἡ ἡλικία, ἔχει ἀφήσει τὴν πτυχή της μιὰ ἥρεμη λύπη. Γύρω στὰ μάτια της, στο σχῆμα τῶν κογχῶν σκοτεινιάζει ἡ σκιά τῆς ζωῆς που πέρασε.

Κάθεται στὸν πάγκο ἀπέναντι σὲ μιὰ μικρὴ τεχνητὴ λίμνη και τὸ βλέμμα της μένει καρφωμένο σ' ἕνα πολυτρίχι που διαρρέουν ἀπὸ τὰ φύλλα του ὑγρά διαμάντια στὴν ἐπιφάνεια τῆς μικρῆς λίμνης. Ἀθέατα πουλιά φτερουγίζουν ἀπάνω ψηλά στὰ φυλλώματα, κόσμος περνάει ἀπὸ μπροστά της, μιὰ χαρωπὴ κραυγὴ παιδιοῦ ἀκούγεται, ἀλλὰ εκείνη ἐξακολουθεϊ νὰ ἔχη τὸ βλέμμα στο ἴδιο φυτό. Ἀλλὰ δὲν εἶνε αὐτὸ που τὴν ἀπορροφᾶ και δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ἰδῆ και ν' ἀκούση τίποτε ἄλλο. Τὸ ἔχει ἰδῆ τόσες φορές, τὸ ξέρει ὅπως τὸν Ὑμητιὸ που

**ΣΜΥΡΝΕΪΚΕΣ
ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ**

καὶ
ἐπι
ἐρημη...

της—και κοιταζε ἀφηρημένη ἔξω ἀπὸ τὸ τζάμι με μάτια γεμάτα δάκρυα.

Πόσες θλιβερὲς ἀναμνήσεις μέσα στο μελαχρινὸ ὄμορφο ἐκεῖνο κεφάλι με τὰ σγουρά μαλλιά.

Δυὸ χρόνια πρὶν—δὲν εἶχε ξεσπάσει ἀκόμα στὸν κόσμο ἡ συμφορὰ τοῦ μεγάλου πολέμου—εἶχε γνωριστῆ με τὸ Στάμο στο πανηγύρι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα στὸν Γκιόζ-τεπέ. Ἐπάνω στὰ ὑψώματα τοῦ λόφου που ἦταν ἡ Ἐκκλησία, σ' ἕνα μικρὸ μαγαζὶ ἐξοχικὸ, στολισμένο με σημαίες και μυρτιές, χόρευαν τὰ παλληκάρια με τὰ κορίτσια τὸ Σμυρνέικο συρτό.

Ἡ Στάσα, πλάϊ σὲ μιὰ φιλενάδα της, ὀρθῆ στὴ γωνία, κοιταζε γελαστὴ και χαρούμενη τὰ ζευγάρια τῶν χορευτῶν. Μιὰ ζυγιά παιχινδία—σαντοῦρι, βιολί και κόψα—ἐπαίζαν ὄμορφους μερακλήδικους σκοπούς. Ὁ ἀμάνες ἔπαιρνε κ' ἔδινε και τὰ ποτήρια πηγαίνοερχόντανε με τὸ ρακί και τοὺς μεζέδες. Ἐξω τὸ φεγγάρι, εἶχε ἀπλωμένο τ' ἀσημι του, στὴ θάλασσα τοῦ Σμυρνέικου κόλπου, που ὁ βραδυνοὸς μπάτης τοῦ Ἰουλλίου ἐφρεσκάριζε κ' ἀπλωνε τὰ πανιά τῶν καϊκιῶν, σάν λευκὲς περιστεριῶν φτεροῦγες.

Ἡ Στάσα παρατήρησε δυὸ μάτια, δυὸ ἐκφραστικὰ ζαφειρένια μάτια που τὴν κοιτάζαν ἐκστατικά, σάν νάταν μεθυσμένα ἀπὸ τὴν ὄμορφιά της. Ἦταν ὁ Στάμος, ὄρθιος πλάϊ στο παράθυρο με δυὸ τρεῖς φίλους παρέα, περιμένοντας σειρὰ για νὰ χορέψουν. Τὸ κορίτσι μαγνητίστηκε ἀπὸ τὴ δύναμη που εἶχε τὸ βλέμμα τοῦ παλληκαριοῦ και χαμήλωσε τὰ μάτια ροδοκόκκινη τώρα.

Τὸ τριανταφυλλένιο σύννεφο που ἀπλώθηκε στὰ μάγουλά της, ἔκανε ὄμορφότερη τὴ μελαχρινὴ της ὄμορφιά.

Ὁ τραγουδιστῆς τοῦ μαγαζιοῦ ἐτραβοῦσε ἕναν ἀμανέ σαμπαῆ:

Ἄμάν! Μελαχρινὸ μου πρόσωπο
σάν βάλης κοκκινάδι
και πεθαμένοι μάτια μου
σηκώνεις ἀπ' τὸν Ἄδη!

Ὁ Στάμος τὴν κοιταζε χαμογελῶντας. Ἐκείνη ντροπαλὴ τοῦρριξε μιὰ δειλὴ ματιά. Αὐτὸ ἔφθανε. Τὸ ρακί κ' ἡ ματιά της τοῦ ἔδωκε θάρρος. Τὴν πλησίασε και τῆς πρότεινε νὰ χορέψουν.

—Ἐνα χορὸ μαζὺ μου;
—Εὐχαριστῶ. Δὲν μπορῶ ν' ἀργήσω γιατί με καρτερᾶ στὸν αὐλόγυρο τὸ ἔκκλησιᾶς ἡ μητέρα μου.

Ἡ φίλη της μῆκε στὴ μέση.
—Ἐλα καλέ! Πόση ὥρα θὰ χορέψης. Δυὸ βόλτες θὰ κάνης.

Ἐκεῖνος τῆς ἔδωκε τὸ μαντήλι, ἔριξε στὰ παιχινδία μιὰ λίρα κ' ἄρχισαν τὸ συρτό. Ὁ κόσμος γύρω καμάρωνε τὸ μελαχρινὸ κορίτσι πλάϊ στο ξανθὸ παλληκάρι.

Μεγάλο σοῦσουρο στὴ γειτονιά τῆς Λυπημένης Παναγιάς. Στίς ἐξορτες οἱ γυναικοῦλες κρυφομιλοῦσανε και κουνοῦσαν τὸ κεφάλι τους με θλίψη.

—Ἡβοί καλέ! Τί συφορά!

—Μὰ τ' εἶνε; Τί γίνηκε;

—Καλὲ δὲν τὰ μαθες; Ἦπατήσανε οἱ Τοῦρκοι τὸ σπίτι τῆς Ἐφταλιάς τῆς χήρας κ' ἠπήρανε τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ τῆς κόρης τῆς.

—Τὸ Στάμο τὸ Νταγλάρη; Ἄχου μάτια μου! Και θὰ τονε στείλουνε στὴν πέτρα ἔ;

—Και τὸν εἶχε κρυμμένο ἡ ἔρημη ἔξη μῆνες λείει, χωρὶς νὰ τὸ ξαίρη Χριστιανός. Ἦφυγε ἀπὸ τῆς ἀδρεφῆς του, για νὰ γλυτώση ἀπὸ τ' Ἀμελέ Ταμπουροῦ. Σάν τὴ γάτα ζοῦσε τὸ κακόμοιρο μέσα στο ταβάνι για νὰ σωθῆ.

—Σπιονιά θάπεσε! Και τὸ κορίτσι;

—Ἄστα! Ἀλαλόφωνη ἡ καύμένη ἡ Στάσα! Χλωμὴ σάν τὴ Παναγία, δὲ μιλά, μονάχα κλαίει. Τὰ μάτια τῆς βρῶση, γιατί ξαίρει πὼς ὄποιος Χριστιανός πάει στὰ ἐργατικά τάγματα, δὲν γυρίζει πίσω ζωντανός!

Στὴν ἄλλη γωνιά τοῦ δρόμου, ἡ ἴδια ἱστορία ἀπασχολοῦσε τίς γειτόνισσες με ἄλλο ὄμορφος τρόπο.

—Νὰ σοῦ πῶ κοκῶνα μου. Οὔτε ἡ μάννα τῆς ἦταν οὔλη τὴν ἡμέρα σπίτι, οὔτε ὁ γαμπρός ἦταν κλειδωμένος στο ταβάνι. Θὰ τὰ λέγανε με τὴ μικρὴ, και νὰ σοῦ πῶ και τὸ ὕστερο: Ἄντρας ἦτανε!

—Πολὺ σωστά. Ὁμορφο κορίτσι ἡ Στάσα, νηὸς κ' ὄμορφος κ' ἐκεῖνος, μοναχὸ στο σπίτι οἱ δυὸ τους!... Μὰ τώρα θέλει θεογνωσία;

—Ἄχ! γ' αὐτὸ κλαίει ἡ δόλια, διπλὴ πίκρα, διπλὸς καμός.

—Ἐγὼ λυποῦμαι τὴ μάννα. Τί θὰ τῆνε κάνη τώρα; Ἡβοί! Φτύστε τὸν κόρφο σας!

Μέσα στὴ συμφορὰ που πλάκωσε τὸ σπίτι τῆς χήρας, οἱ γειτόνισσες φρόντιζαν νὰ προσθέσουνε και τὴ διαπόμπευση τοῦ κοριτσιοῦ.

Ἦτανε Νοέμβρης τοῦ 1915. Ὁ οὐρανὸς τῆς Σμύρνης, ὁ ὠραῖος γαλάζιος οὐρανὸς τῆς Ἀνατολῆς, τώρα ἦταν σκεπασμένος με γρίζα σύννεφα, κ' ἕνας ἀέρας ὑγρὸς και ψυχρὸς ἐσάρωνε τὰ φύλλα τῶν δένδρων, που χόρευαν ἕνα μελαγχολικὸ στρόβιλο ἐπάνω στὰ καλντηρίμα τῶν στενῶν δρόμων.

Ἡ Στάσα καθισμένη πλάϊ στο παράθυρο, ἄφινε τὸ κέντημα που κρατοῦσε—ξενοδοῦλευε κ' αὐτὴ κ' ἡ μάννα

Τὰ λαλούμενα ζωντάνεψαν. Ὁ τραγουδιστὴς ἄρχισε μὲ πῶ πολλὸ κέφι:

Ἄν εἶσαι κι' ἂν δὲν εἶσαι
τοῦ δήμαρχου παιδί,
ἐγὼ θὰ σὲ φιλήσω
κι' ἄς πάω φυλακὴ!

Ἔστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, ὁ Στάμος συνώδευε ἀργά, ἀργά, τὰ δύο κορίτσια ὡς τὸν αὐλόγυρο τ' Ἀη Παντελεήμονα, γεμάτο ἀπὸ ταμένους στὴ χάρη του, π' ἀγρυπνοῦσαν καθισμένοι στὰ στρωσίδια καὶ στὰ κιλίμια, μέσα στὴ ζέστη τῆς καλοκαιριάτικης νύχτας. Τὰ βαποράκια τῆς Χαμηδιῆ γεμάτα κόσμο σφύριζαν, τὰ τραμ μὲ τ' ἀλογάκι πήγαιναν κ' ἤρχοντο μὲ πανηγυριώτες, καὶ οἱ βάρκες, τὰ κατίκια κι' ἄλλα πλεούμενα, ἔφερναν παρέες εὐθυμες μὲ κιθάρες καὶ μαντολίνα, πού σκορπίσαν τὴν εὐθυμὴ νότα στὸ πανηγύρι.

— Θὰ φύγετε μὲ τὸ ὑστερνὸ βαποράκι; τόλμησε νὰ ρωτήσῃ ὁ Στάμος.

— Ὅχι θὰ μείνωμ' ἐδῶ. Ἡ μητέρα εἶνε ταμένη νὰ ἀγρυπνήσῃ στὴ χάρη του.

Δὲν μποροῦσε νὰ τῆς ἀφήσῃ τὸ χέρι. Λὲς καὶ τὸν εἶχαν δεμένο γιὰ πάντα κοντὰ τῆς ἐκείνη τὰ μαῦρα μάτια, τὰ κοράλια χεῖλη καὶ τὸ σεμνὸ κι' ἄθωο χαμόγελο.

— Ποῦ καθοῦστε στὴ Σμύρνη;

— Στὴ Λυπημένη Παναγιά.

Ἔμαθε τὴ διεύθυνσή της. Θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ξαναδῇ, νὰ καλλιεργήσῃ τὸ μικρὸ λουλοῦδι τῆς ἀγάπης πού φύτρωνε ξαφνικά στὴν καρδιά του.

Πόσες φορές πέρασε ἀπὸ τὴν πόρτα της! Πόσες φορές ἀνοιξεν ἐκείνη δειλὰ τὸ τζάμι, γιὰ νὰ τοῦ πῆ σιγά, νὰ τὴν καρτερᾷ στὸ ντουρσέκι καὶ πόσες φορές ξεχάστηκαν οἱ δύο τους στὴ σκοτεινὴ γωνιά τοῦ δρόμου, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀστεριῶν.

Μιά μέρα τέλος τὴν ζήτησε ἀπὸ τὴ μάνα της. Φτωχὸς αὐτὸς ἐργάτης χρυσοχόος, φτωχὴ κ' ὄρφανὴ κ' ἐκείνη.

— Παιδί μου, τοῦπε ἢ μητέρα, μὴ θαρρεῖς πὼς ἔχομε νὰ τὴν δώσωμε προίκα. Ὁ ἄντρας μου, μοῦ τὴν ἄφισε κοιλάρφανη, κ' εἶδα κ' ἤπαθα νὰ τὴ μεγαλώσω ἢ ἔρημη.

— Δὲ ζήτησα τίποτα ἐγὼ! εἶπε κ' ἐκείνος. Κ' ἐγὼ φτωχὸς εἶμαι, μὰ θὰ δουλέψω γιὰ νὰ τὴ ζήσω.

Ἔτσι μῆκε στὸ σπίτι ἀρρεβωνιαστικὸς πιά, δταν ἐξέσπασε ἢ μεγάλη συμφορὰ τοῦ πολέμου. Στὴν Τουρκία ἐφαρμόστηκε τὸ σχέδιο τοῦ Γερμανοῦ Φὸν ντὲ Γκόλτς, τὰ ἐργατικά τάγματα, Ἄμελὲ Ταμπουροῦ, μιά ἀναγκαστικὴ στρατολογία τῶν Χριστιανῶν γιὰ νὰ φκειάνουν δρόμους. Ἔργασία ἐπίπονη, καταναγκαστικά ἔργα, μέσα στὰ χιόνια τοῦ χειμῶνα καὶ στὶς κάψες τοῦ καλοκαιριοῦ, χωρὶς φροντίδα, περίθαλψη, ροῦχο. Καταδίκη σὲ ἀργὸ θάνατο... Χιλιάδες πήγαιναν, λίγοι γύριζαν πίσω. Ὁ κόσμος ἔκρυβε τὰ παιδιά του, τοὺς ἄντρες, τοὺς ἀδερφοὺς.

Ἔτσι κ' ἡ κόνα Ἐφταλία γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὴν κόρη της νὰ λυώνῃ ἀπὸ καῦμὸ καὶ χτυποκάρδι, δέχτηκε νὰ κρύψῃ τὸ γαμπρὸ της μέσα στὸ ταβάνι, καρτερῶντας νὰ περάσῃ ἡ μεγάλη μπόρα.

Ἐξὴ μῆνες ἦταν κρυμμένος δταν τὸν βρήκανε. Τυχερὸ του ἦτανε; Σπιονιά; Ποιὸς τὸ ξέρει;

Ἡ φτωχοῦλα κόρη καθισμένη πλαίι στὸ παράθυρο, βλέπει στὸ πένθιμο χορὸ τῶν φθινοπωρινῶν φύλλων πού σωριάζονται κατάχαμα, ὄλη τὴν τραγωδία τῶν μαραμῶντων ἐλπίδων της, ὄλο τὸ περίλυπο παραμῦθι τῆς ταπεινῆς ζωούλας της. Τί θ' ἀπογίνη ἐκεῖνος; Θὰ τὸν ξαναἰδῇ ἄρα γε;

Τὸν ἑαυτὸ της τὸν ξεχνοῦσε ὀλότελα.

Ἡ μάνα της μῆκε στὴν κάμαρα καὶ τὴν εἶδε.

— Ἐλα παιδάκι μου! Μὴν κάνεις ἔτσι! Ὅλα θὰ περάσουν. Δόξα σοι ὁ Θεὸς εἶνε γερός καὶ παλληκάρι, κι' ὁ πόλεμος δὲν θὰ βαστάξῃ χρόνια. Ἐλα σφοῦγγε τὰ μάτια σου. Μὴν κλαῖς πιά. Ἀρρεβωνιαστικὸς σου ἦτανε. Δὲν ἦταν ἄντρας σου. Τί νὰ πῶ ἐγὼ, πού μοῦ τὸν πῆρ' ὁ θάνατος τριῶ μὴνῶ νύφη;

Ἡ Στάσα τὴν κοίταξε σάν ὑπνωτισμένη. Σηκώθηκε ἀπότομα:

— Μητέρα—εἶπε μὲ φωνὴ πού

ξεψυχοῦσε—ὁ Στάμος ἦτανε ἄντρας μου. Κ' ἐμένα μ' ἄφησε μ' ἕνα... παιδί.

Ἡ μητέρα χλώμιασε. Ἄ—

νοιξε τὰ μάτια διάπλατα καὶ κοίταξε τὴν κόρη της μὲ θυμὸ. Σήκωσε τὸ χέρι της σφιγμένο σὲ γροθιά πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της καὶ εἶπε:

— Τί λὲς μωρή; Τόκανες κι' αὐτό;

Ἡ Στάσα χαμήλωσε τὸ πρόσωπο στὸ στήθος.

— Ἄλλοι τὴν ἔρημη! Τί μοῦ ἦτανε γραφτό; ξεφώνησε ἢ μητέρα χτυπώντας μὲ τὰ δύο της χέρια τὸ κεφάλι.

Ἐκλαψε πικρὰ κ' ὕστερα ἤρθε ἐπάνω ἀπὸ τὴν κόρη της πού ἦταν σωριασμένη σὲ μιά γωνιά, χλωμὴ κι' ἀμίλητη:

— Γιατί νὰ μοῦ τὸ κάνης αὐτὸ τὸ ρεζίλικι; εἶπε. Γιατί; Μωρή, δὲν συλλογιστικες πὼς δὲν ἔχεις οὔτε μπαμπᾶ, οὔτε ἀδερφό, οὔτε προστάτη; Αὔριο νὰ κλεισῶ τὰ μάτια μου, τί θὰ γείνης;

— Θὰ δουλέψω, ὅπως δουλεύω καὶ τώρα.

— Ἄλλοι μου! Τ' ἤθελα νὰ τόνε βάλω μέσα στὸ σπίτι μου τὸ φεῖδι!

Ἡ Στάσα σηκώθηκε ἀπότομα.

— Μαμά, μὴ τόνε βρίζεις. Δὲ φταίει οὔτ' ἐκεῖνος, οὔτ' ἐγὼ, οὔτε κανένας. Ἦταν τυχερὸ μου.

Τότε μόνο παρατήρησε ἢ Ἐφταλία, πὼς ἡ κατάσταση τῆς κόρης της ἦταν ἀρκετὰ προχωρημένη.

Κουνοῦσε τὸ κεφάλι μὲ ἀπελπισία. Σὲ ποιὸν νὰ πῆ τὸν πόνο της; Ποῦ νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ μεγάλο μυστικό;

Τὸ βράδυ, δταν ἢ Στάσα σκοτωμένη ἀπὸ τὴ θλίψη, ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ, ἢ μητέρα γλύστρησε στὴν αὐλὴ καὶ

μῆκε στὴν κάμαρα τῆς κόνα Γιωργούλας μιάς συγκάτοικης πού ἤξαιρε πολλὰ καὶ μποροῦσε νὰ τῆς δώσῃ μιά συμβουλή.

Τῆς τὰ ἐξιτόρισε σταράτα κι' ὀλοκάθαρα. Ἡ Γιωργούλα, μιά γυναίκα ἀδύνατη, μαυριδερή, μὲ μιά μύτη σάν τοῦ κόρακα καὶ μάτια βαθουλὰ καὶ βαμμένα, ἄρχισε νὰ τῆς λὲ μὲ ὕφος μυστηριώδικο:

— Τώρα πιά τὸ γενόμενο δὲν ξεγένεται. Κλέφτης ἄπιστος καθάριος νοικοκύρης, οὔτ' ἐσὺ οὔτ' ἐγὼ, οὔτ' ὁ μπάμπια Πίτσηκας! Μὴν τὰ σκαλίζεις γειτόνισσα! Ἄν ἤλειπε τὸ μωρὸ πού θάρρη οὔλα σιάνουνε. Γαμπρός ἦτανε, δὲν εἶνε γυῖος πού σοῦ κάβει τὰ φυλλοκάρδια. Σήμερα αὐτός, αὔριο ἄλλος. Μὰ ἔλα πού εἶνε ἢ μομπή στὴ μέση; Κι' ἄμα ἀνοιξοῦνε οἱ βρωμόγλωσσες δὲ θὰ σὲ πλένῃ τὸ Χαλκᾶ Μπουνάρι! Ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ. Νὰ πᾶς στὸ Μπιτ Παζάρι νὰ ἀγοράσῃς χαβουτσόσπορο. Θὰ βρῆς κ' ὄξω ἀπὸ τὸ Ἰσαρ τζαμί. Νὰ τόνε βράσῃς νὰ τὴ δώσῃς νὰ πιῇ, νὰ ρίξῃ τὸ παιδί.

Ἡ χήρα σταυροκοπήθηκε:

— Τί λὲς κόνα Γιωργούλα μου; Νὰ πάρω ψυχὴ στὸ λαϊμό μου; Ἔστερα, εἶνε ὀχτῶ μὴνῶ, ὅπως μοῦπε κι' αὐτὰ τὰ πράματα εἶνε πίζουλα! Ἄχ! τί συμφορὰ μ' εὔρε!

Ἡ Γιωργούλα ἐπέμενε.

— Τότε νὰ τῆνε πᾶς στὴν Κυριακοῦλα τὴ Λιάδαινα τὴ μαμή, ἐδῶ κοντὰ, πίσω ἀπὸ τὴν Τσικουδιάς τὸ χάνι. Αὐτὴ ξαίρει καὶ μπαλώνει τέτοιες δουλιές. Θὰ τὴν κάνῃ μιά γητεῖα μὲ ἀπήγανο νὰ πῆσῃ τὸ παιδί χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτα ἢ λεχοῦσα. Ἔτσι πούρθανε τὰ πράματα, γιὰ νὰ μὴ ρεζιλευτῆς, πρέπει νὰ σφαλῆς τὰ μάτια, κ' ἢ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους! Τί νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγὼ! Νὰ μὲ δῆς θεόστραβη, ἄ δὲ σὲ πονᾷ ἢ καρδιά μου.

Ἡ δύστυχη μάνα τὴν κοίταξε σάν ἀφηρημένη. Ἡ ἄλλη πῆγε σ' ἕνα ντουλάπι τ' ἀνοιξε, πήρε ἕνα κουτί χάρτινο, κ' εἶπε μὲ ἐπίσημο ὕφος:

— Στάσου νὰ σοῦ ρίξω τὰ χαρτιά νὰ δοῦμε. Σήμερα εἶνε Παρασκευὴ καὶ βγαίνουνε.

Ἀπλῶσε στὸ τραπέζι ἕνα σκέπασμα ἀπὸ μικρὰ κομματάκια τσόχας, κεντημένα γύρω μὲ χρωματιστὸ μαλλί, ἀνεκάτωσε τὰ χαρτιά καὶ τὰ ἔβαλε μπροστὰ στὴ μητέρα τῆς Στάσας:

— Ἐλα κόψε μὲ τὸ δεξιὸ καὶ μελέτησε.

Ἡ Ἐφταλία χώρισε τὰ χαρτιά σὲ τρεῖς σειρὲς ἀπὸ ἔνθα στὴν κάθε μία καὶ σκέπασε μερικὰ μὲ κείνα πού περισσεύσαν.

— Κακομοῖρα μου, καῦμὸ πού τόνε πήρες κατάκαρδα! Μαράζι! Νάτο ὁ ἄσσος μπαστοῦνι. Γιὰ ἕνα κουπάτο μὲ μιά σπαθάτη. Ξανθὸς δὲν εἶνε ὁ γαμπρός σου; Μὰ στάσου, ὦρα βραδυνὴ σὲ τρία τέρμενα θάχτετε γράμμα καλέ! Βλέπεις; Τὸ τρία μπαστοῦνι καὶ ὁ ἄσσος σπαθί. Τὸ στέφανο εἶν' ὄξω γιὰ τὴν ὥρα, τὸ τρίο κοῦπα. Ἔχεις νὰ λάβῃς παράδες;

— Ἀπὸ κάτι ξένα ραψίματα...

— Θὰ στὰ φέρουνε ὦρα τραπεζιοῦ ἀπὸ τὸ σπίτι μισθῆς φιλομελάχρουνης καὶ μιά εἶδηση ἀπὸ ἕνα ντινεράτο...

Ἡ δύστυχη μάνα τὴν ἄφινε νὰ λὲ ὡς ποῦ στὸ τέλος σηκώθηκε κουρασμένη, τὴν καληνύχτισε καὶ γύρισε στὴν κάμαρά της φαρμακωμένη κι' ἀμίλητη.

Στὸ χλωμὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ εἶδε τὴν κόρη της ξαπλωμένη στὸ διβανάκι. Ἦταν ἄσπρη σάν νεκρὴ καὶ κάτω ἀπὸ τὰ κλειστὰ μάτια της φαινόταν δυὸ αὐλάκια, σημάδια τῶν δάκρυων πού ἔχουσε.

Ἡ μάνα ἀναστέναξε βαθεῖα, ἔρριξε μιά πονεμένη ματιὰ στὸ παιδί της καὶ ψιθύρισε:

— Παναγιά μου, σῶσε τὸ παιδί μου! σῶσε κ' ἐκεῖνον τὸ δυστυχισμένο!

Ἐνας μῆνας πέρασε. Ἦταν τώρα Δεκέμβρης μὲ τὶς κακοκαιριές του. Ἀπὸ τὸ Στάμο κανένα γράμμα. Τὰ γράμματα τῶν Χριστιανῶν περνούσαν ἀπὸ πολλὲς λογοκρισίες καὶ δὲ φτάνανε πάντα στὸν προορισμὸ τους.

Ἡ Στάσα ἔρεβε.

Σκυμμένη πάντα ἐπάνω στὴ ξένη δουλιὰ εἶχε τὸ νοῦ προσηλωμένο σ' ἐκεῖνον πού χαροπάλευε μέσα στὰ χιόνια, σπάζοντας πέτρες.

Ἐφθασαν οἱ Παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων. Ὁ κόσμος προετοιμαζότανε γιὰ τὶς γιορτές. Μ' ὄλη τὴ συμφορὰ τοῦ πολέμου τὸ κάθε σπίτι ἦταν ξεσηκωμένο γιὰ

ΣΥΛΒΙΟΣ

(Τὸ τέλος στὴ σελίδα 80)

Το ψώνισμα

Δέν ξέρω γιατί κάθε φορά που άκούω γυναίκες νά συζητάνε σοβαρά κι' έπίσημα γιά τήν οικονομική κρίσι, τά προβλήματα και τήν αντίμετώπησή της, μου ρχεται άθελα στό νοϋ, δη εκείνη ή σειρά τών συλλογισμών που κάποτε έκανε ένας μπεκρής προκειμένου νά κατορθώση τήν ισοσκέλιση του οίκονομικού προ-

υπολογισμού τών ήμερησίων έσόδων και έξόδων του. Σύμφωνα λοιπόν με τό περίφημο αυτό ανέκδοτο του περι οϋ ό λόγος μπεκρής, που καθώς λένε οι 'Ιταλοί, si non e vero e ben trovato, ό κύριος αυτός έν τή προσπάθεια του νά ισοφαρίση τό ποσόν τών καθημερινών άποδοχών του με τό ποσόν τών καθημερινών άπαιρητήτων έξόδων του, άρχιζε έτσι:

Έσοδα
Δραχμές 50

Έξοδα
Κρασί 30
Ψωμί 5
Φαί 15
Υπνος 10
Τσιγάρα 5
Τό όλον 65

Ήτοι, έλλειμμα δραχμές 15 και συνεπώς μηδέν εις τό πηλίκον... μηδέν στόν προϋπολογισμόν και νέα κατανομή:

Έσοδα
Δραχμές 50

Έξοδα
Κρασί 30
Ψωμί 3
Φαί 10
Υπνος 8
Τσιγάρα 4
Τό όλον 55

Και διά δευτέραν φοράν ήτοι, έλλειμμα δραχμές 5 και συνεπώς... μηδέν εις άμφοτερα, μηδέν εις τήν νέαν προσπάθειαν και νέα κατανομή:

Έσοδα
Δραχμές 50

Έξοδα
Κρασί 30
Ψωμί 2
Φαί 8
Υπνος 7
Τσιγάρα 3
Τό όλον 50

Έπιτέλους! Ή ισοσκέλιση που ζητούσε ό μπεκρής κατορθώθη. Τά έσοδα δραχμές πενήντα, τά έξοδα δραχμές πενήντα και—τό ρούσιαστικώτερο—κρασί δραχμές τριάντα!

Καθώς βλέπετε—δέν χρειάζονται άλλωστε ειδικές γνώσεις οίκονομολογίας γιά νά τό αντιληφθήτε—ή προσπάθειες του μπεκρής που έστρέφοντο κατ' άρχήν στό πώς νά κατορθώση νά φέρη τήν μιαν άκρη με τήν άλλην, έκρυσαν ταυτόχρονα κι' έναν άλλο σοβαρότερο και σπουδαιότερο σκοπό: πώς νά έπιτευχθή άπ' άλλους αυτούς τούς άξομειωτικούς πίνακες νά μείνη μέχρι τέλους ανέπαφο και άκέραιο τό διατεθειμενον ποσόν της προμηθείας του καθημερινού κρασιου. Κι' ό μπεκρής κατά τοϋτο θά μπορούσε νάταν υπερήφανος, ότι κατώρθωσε άπ' ενός μεν—είναι ή αλήθεια με αίματηρές θυσίες ψωμιου, φαγιου, ύπνου, τσιγαρου— νά έπιτύχη του σκοπου του και άπ' έτέρου νά διαφύγη τόν πειρασμόν άποδοχής θέσεως Ύπουργου τών Οίκονομικών.

Τους ίδιους αυτούς συλλογισμούς, χωρίς βέβαια νά ναι μπεκρής και χωρίς ό έπιδιωκόμενος σκοπός νά ναι ή άγορά του κρασιου, τούς κάνει κάθε γυναίκα. Κι' αυτή, ίδια κι' άπαράλακτα, σάν τόν μνημονευθέντα μπεκρής, πέρνει ως δεδομένο τό ποσόν τών έξόδων της και γύρω άπ' αυτό κάνει τούς προϋπολογισμούς της:

Έσοδα
Δραχμές 3000

Έξοδα
Τουαλέτες 2000
Φαί 800
Υπνος 450
Φως 50
Υπηρεσία 200
Διάφορα 500
Τό όλον 4000

Ό προϋπολογισμός άπορρίπτεται μετ' έπαίνων και άνευ άργοπορίας έπιχειρείται νέος:

Έσοδα
Δραχμές 3000

Έξοδα
Τουαλέτες 2000
Φαί 600
Υπνος 400
Φως 25
Υπηρεσία 100
Διάφορα 200
Τό όλον 3325

Καινούριος τσίφος. Καινούριος προϋπολογισμός. Και συνεπώς ή ανάγκη ενός νέου, προβάλλει ξανά έπιτακτική και άναπόφευκτη. Δέν ύπάρχει όμως κανένας λόγος νά συνεχίσουμε παραπάνω. Άδικος κόπος κι' άδικη προσπάθεια. Τό άποτέλεσμα θά ναι πάντα τό ίδιο, τό ίδιο δηλαδή του μπεκρής. Ή γυναίκα στό τέλος θά κατορθώση νά φέρη τήν μιαν άκρη με τήν άλλην, νά ισοσκελίση τά έξοδα με τά έσοδα και—ξανά τό ούσιαστικώτερο— νά μήν μειώση ούτε κατά μιαν πεντάρα τό κατά πρώτον υπολογισθέν ποσόν τών τουαλετών της.

Πώς θά τό κατορθώση αυτό; Με ποιές θυσίες; Με ποιές περικοπές; Όλα αυτά είναι δευτερεύοντα σημεία. Τό κύριο και τό σπουδαιότερο είναι πώς άπό τόν πρώτο υπολογιστικό πίνακα, ίσαμε τόν τελευταίον, θά αναγραφεται πάντα τό ίδιο ποσό για τις τουαλέτες της. Ά! όλα κι' όλα! Αυτό είναι τό μυστικό της. Τό ίδιο αυτό μυστικό που, άπ' τις πενήντα δραχμές έξησφάλιζε στό μπεκρής τις τριάντα για κρασί και που άπό τις τρεις χιλιάδες έπιτρέπει στην γυναίκα νά διάθεση τις δύο για τις τουαλέτες της.

Ή γυναίκα κι' ό μπεκρής, που άσφαλώς δέν έχουν κανένα άλλο κοινό γνώρισμα, στό σημείο αυτό σου δίδουν τήν έντύπωση πώς άποτελούν τό ίδιο και τό αυτό πρόσωπο. Ό μπεκρής θυμίζει τή γυναίκα. Ή γυναίκα τόν μπεκρής...

Τό οίκονομολογικό πνεύμα του μπεκρής άμιλλάται τό οίκονομολογικό πνεύμα της γυναίκας. Τό κατόρθωμα της γυναίκας, είναι άντάξιό του κατόρθωματος του μπεκρής...

Ή μόνη διαφορά που ύφίσταται ανάμεσά τους είναι ό σκοπός. Κρασί θέλει ό μπεκρής. Τουαλέτες ή γυναίκα. Τί φυσικώτερο άπ' αυτό; Κι' έπειτα—ας μη ξεχνάμε—πώς σκοπός της ζωής κάθε άνθρώπου είναι ή άπόκτησις εκείνου που αγαπά. Συνεπώς... συνεπώς με τόν πίνακα αυτόν άνά χείρας, άν θέλετε, έλάτε νά κάνουμε μαζί ένα μικρό περιπατάκο στό δρόμο αυτόν της πρωτευούσης που ποτέ του—σας τό βεβαιώ—δέν πρόκειται νά γνωρίση τις συνέπειες μις οίκονομικής κρίσεως, έστω και της πιο σκληρής, στό δρόμον αυτόν που φέρει τό όνομα ενός άρχαίου θεου, του θεου του Έμποριου και που στην άδιάκοπη σειρά τών βιτρινών του, φέρει τό έλαφρότατο φορτίο άραχνοϋφαντων και μετάξιων γυναικείων ύφαιμάτων, έξ αντιθέτου όμως, βαρύτατο κι' άσήκωτο γιά τά πορτοφόλια τών πατεράδων, τών άδελφών, τών συζύγων, τών φίλων και τών έραστών!..

Είναι ο πιο περιεργός μά κι' ο πιο ευχάριστος περιπατάκος που μπορείτε να κάνετε στη ζωή σας. "Όσο μικρή κι' αν είναι η διαδρομή του, τόσο, δόλότελα αντίθετα, μεγάλη είναι η διάρκειά του. "Όσο άσημαντος κι' αδιάφορος σ'ας φαίνεται την πρώτη στιγμή, τόσο μεγαλοπρεπής κι' επίσημος σ'ας φαίνεται ύστερότερα σ'αν τον γνωρίσετε. . .

"Έχετε τύχει ποτέ στη ζωή σας, σ' άνοιγμα μελισσοφωλιάς: "Αν, ναι, τότε μόνο μπορείτε νάχετε μια μικρήν ιδέα της ατμοσφαιρας — της ατμοσφαιρας αυτής της γεμάτης παλμό, κίνηση, βόμβο, φωνές, γέλιο, χαρά, φώς — που σ'ας κυκλώνει άμέσως μόλις πατήσετε το πόδι σας σ'ένα από τα πεζοδρόμια του ανατορικού αυτού δρόμου που κατοικεί η Α. Μ. ή Γυναικεία Μόδα.

"Ανάμεσα απ' τις βιτρίνες — λές χιλιάδες σκοπιές — παραμονεύουν κάθε κίνηση, κάθε βλέμμα, κάθε σκέψη σας, άραχνοϋφαντοι και μετάξινοι φύλακες. "Ένα κοκτέιλ από χρώματα σ' άπειρες αποχρώσεις και τόνους, ένα μωσαϊκό από τ'ά πιο ιδιότροπα κι' άπιθανα σχήματα και σχέδια, μία συναυλία από τις πιο αντίθετες άρμονίες, ένας κόσμος δλόκληρος που άρχίζει από τη γεμάτη παιδιάστικην άθωότητα άσπρη, χιονάτη, μετάξινη κορδέλλα που θά μπλεχτή φióγκος γύρω απ' τ'ά ξανθά μαλλιά μιάς παιδούλας και φτάνει ίσαμε την έλαφρά ρόδινη —σάν σάρκα— άραχνένια κομπιναιζόν που θά χαϊδευθ' γύρω απ' τ'ό τριζάτο κορμί μιάς ώμορφης γυναίκας.

"Όλα αυτά, τ'ό ένα πλάι σ'ό άλλο, τ'ό ένα ανάμεσα σ'ό άλλο, τ'ό ένα πάνω σ'ό άλλο. Τ'ό βλέμμα ζαλιζεται, δέν μπορεί νά ξεχωρίση, θολώνει. "Αν σ'ας λέγανε ξαφνικά νά μπήτε μέσα σ'ένα απ' αυτά τ'ά μαγαζιά γιά νά ψωνίσετε κάτι, δέν θά κατορθώνετε τίποτα. Θά χάνετε τ'ά λόγια σας, θά ξεχνούσατε τί σ'ας είπαν νά ψωνίσετε, θά νοιώθατε γιά μιά στιγμή μιάν άτέρμονη έπιθυμία: ν' άνοιξετε την άγκαλιά σας και ν' άγκαλιάσετε μέσα της, δλον εκείνον τ'ό μεταξένιο κι' άραχνοϋφαντο κόσμο.

Κι' όμως η δυσκολία αυτή που προβάλλει γιά σ'ας, γιά τη γυναίκα δέν ύφίσταται. "Η γυναίκα κινείται ανάμεσα στην άτμόσφαιρα αυτή πιο άνετα απ' ό,τι κινείται μέσα σ'ό ίδιο της τ'ό σπίτι. Κινείται κι' αναπνέει άνάλαφρα όπως θ' αναπνέατε σεις αν σ'ας έφερναν ύστερα από την κοπιαστική δουλειά του γραφείου σας, την συντροφευμένη μ' ένα σωρό ξένες ανάσες, καπνούς τσιγάρων, ιδρώτα, στην έξοχή, σ'όν καθαρό άέρα, κάτω απ' τις φωτερές άκτίνες μιάς λιόχαρης ήμέρας ή τ'ό δροσερό άεράκι μιάς φεγγαρόλουστης νύχτας.

Τ'ό ψώνισμα, ή άτμόφαιρά του, ή διαδικασία του, είναι τ'ό πιο άγνό, τ'ό πιο χαρακτηριστικό, τ'ό πιο ούσιαστικό στοιχείο της γυναίκας. "Όποια

θέση είχαν ή ιεροτελεστίες γιά τις έίρειες της έποχής της "Άσπασίας και της Φρόνης, όποια θέση είχαν ή εικονολατρεία γιά τις Βυζαντινές "Αρχόντισσες της έποχής της Θεοδώρας και της Κασσιανής, όποια θέση είχε τ'ό φιλι γιά τις ευαίσθητες ρωμαντικές παρθένες της έποχής του "Αλφρέδου Μυσσέ και τ'ων Παράσχων, τέτοια μιά θέση έχει και τ'ό ψώνισμα γιά τις σημερινές άγοράστριες της όδοϋ "Ερμού, τις σημερινές αυτές άγοράστριες της έποχής της Μπριγκέττε Χέλμ και της Μόλισσον.

"Η όδός "Ερμού είναι ένας δρόμος που δέν επιδέχεται, δέν επιτρέπει και δέν γνωρίζει καμμιάν συμβιβαστικότητα, έστω και την παραμικρή. Κι' ή γυναίκες τ'ό ξερον αυτό πολύ καλά. Περισσότερο καλά μάλιστα απ' ό,τι πρέπει. Τ'ό φανερώνει κάθε σκέμη τους, κάθε κουβέντα τους, ό... προϋπολογισμός τους. Τ'ό πακετάκι που θ' άποκομίση μαζί της καθώς θά φεύγη από τ'όν "Ανατορικών αυτόν δρόμο της Α. Μ. της Γυναικείας Μόδας, θ'ά ναι άκέραιο, άτόφιο, σύμφωνο με ό,τι πριν είχε προϋπολογισθή. "Αν τώρα, λίγο πιο ύστερα, καθώς θά κατηφορίζη πρ'ός την "Αγορά ή σ'ά Χαυτεία, άναγκαστή νά μειώση την άξια του περιεχομένου χίλιων δυό άλλων χρειωδών κι' αν τ'ά πακετάκια που θά άποκομίση μαζί της μετά την έπίσκεψη της σ'ό έδωδιμοπωλείο, σ'ό κρεοπωλείο, σ'ό άρτοποιείο και... και... σ'ε μερικά άλλα άκόμα... «λεϊο...», θ'ά ναι ίσχνά κι' άναιμικά, λές... άτροφικά, αυτό δέν έχει καμμιά σημασία κι' ούτε μπορεί νά την κρατήση σκεφτική έστω κι' έλάχιστα δευτερόλεπτα.

Και μ' όλο της τ'ό δίκηο άλλωστε. "Ας μη ξεχνάμε π'ώς ίδιον τ'ων μεγάλων οικονομολόγων είναι νά μ'ην επανέρχονται κάθε τόσο στις μελέτες των. Τί σ'όι λοιπόν οικονομολόγοι σοβαροί θ'ά ναι αν άναθεωρούσαν τ'ους προϋπολογισμούς των; Π'ώς;

Συνεπώς, είπαμε και λέμε:

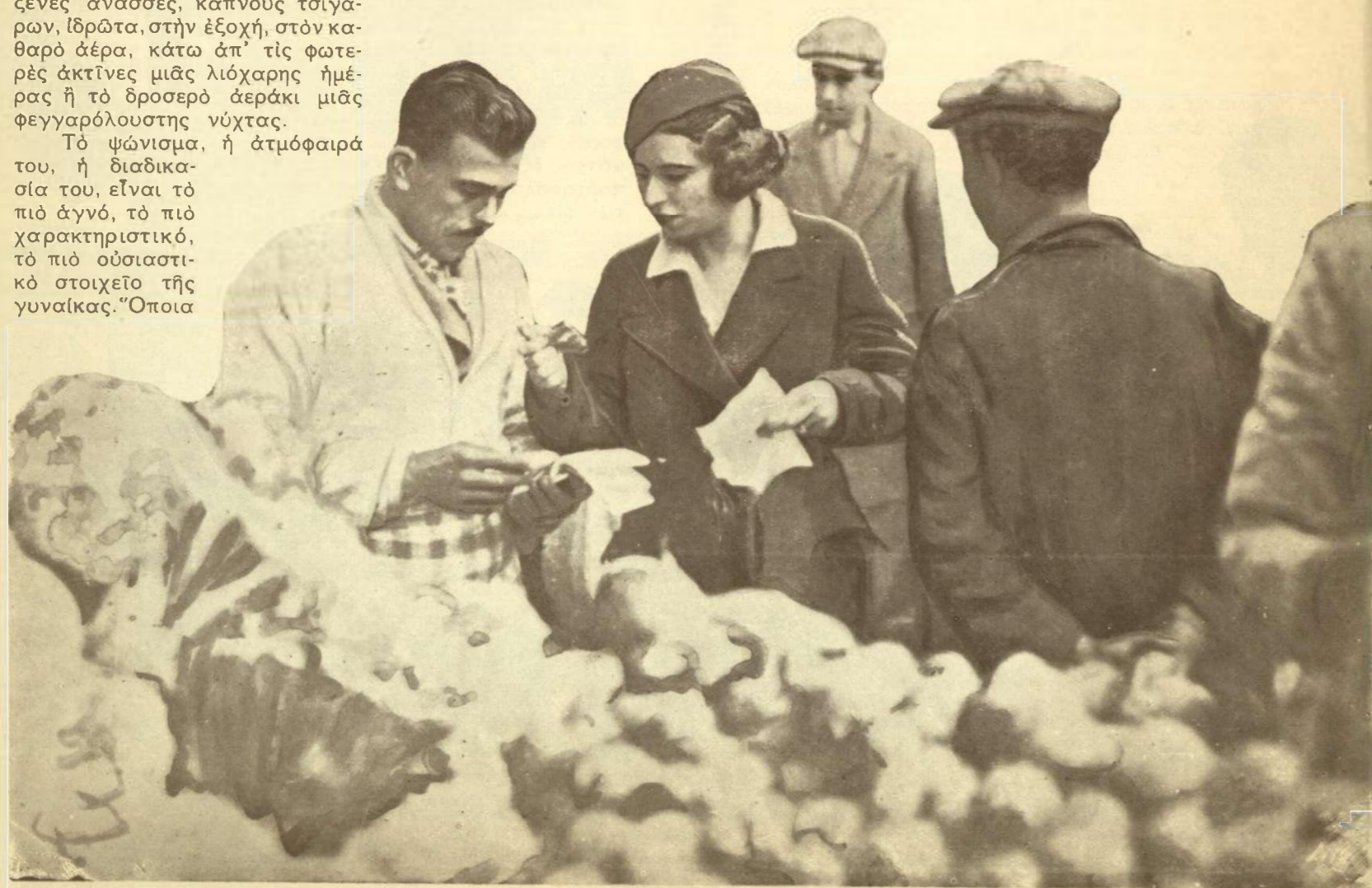
"Έσοδα: δραχμές 3000 "Έσοδα: τουαλέττες 2000

ήτοι μ' όλλα λόγια:

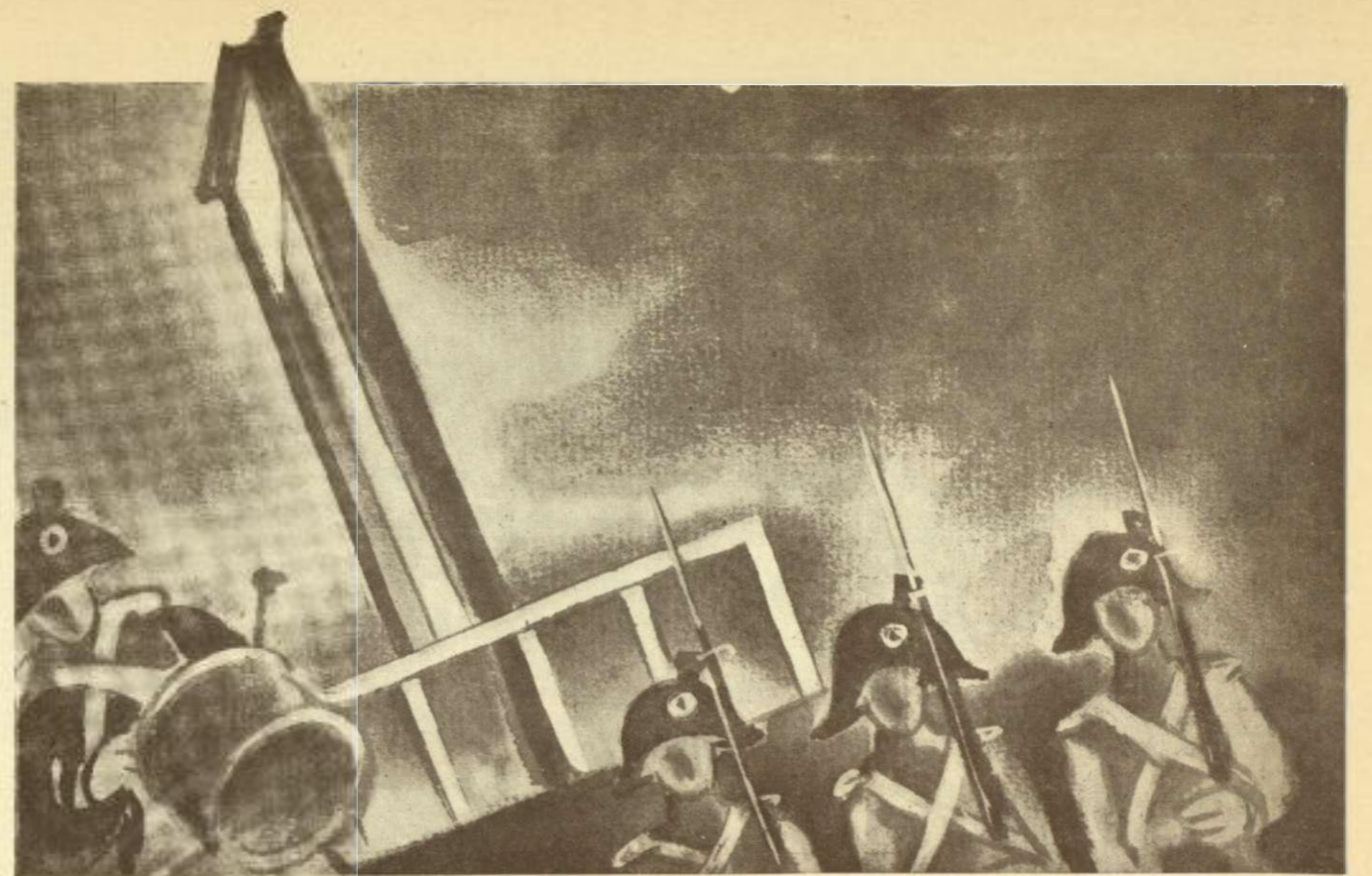
«τουαλέττες ίσον συντελεστής σταθερός»
«άλλες άνάγκες ίσον συντελεσται άνεύθυνοι»

"Επειτα απ' αυτό τί άλλο νά πούμε;

ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ

ΤΑ ΧΑΙΤΑ ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗ

ΤΟΥ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗ

Την έποχή που ή Γαλλική "Επανάσταση είχε βυθίσει σ'ό αίμα δλόκληρη την χώρα, τ'όν καιρό άκριβώς της τρομοκρατίας που κατά χιλιάδες οί άνθρωποι πήγαιναν σ'ή Λαιμητόμο, σ'έναν από τ'ους πύργους του Δικαστικού Μεγάρου έφεγγε κάθε νύχτα ένα φ'ως, που μόλις τ'ό αντίκρυζαν οί άργοπορημένοι διαβάτες, ένοιωθαν τ'ό αίμα νά παγώνη στις φλέβες τους. Γιατί ξέρανε π'ώς κάτω από τ'ό φωτάκι εκείνο έργαζότανε ό περίφημος Φουκιέ-Τενβίλ, ό δημόσιος κατήγορος, ό τρομερός εισαγγελεύς που έστελνε κάθε μέρα εκατοντάδες ανθρώπων μπροστα σ'ό "Επαναστατικό Δικαστήριο και από εκεί σ'ή Λαιμητόμο.

"Η ζωή αυτού του ανθρώπου ήταν μιά αδιάκοπη σκλαβιά. Κοιμόταν τρεις μονάχα ώρες τ'ό ημερονύκτιο. "Όλες τις ύπόλοιπες ώρες τις περνούσε ετοιμάζοντας θύματα γιά τ'ή φρικιαστική μηχανή του θανάτου. "Όλα τ'ά χαρτιά περνούσαν από τ'ά χέρια του Φουκιέ που τ'ά μελετούσε εύσυνείδητα, καταλήγοντας όμως πάντα νά ζητ'ά την καταδίκη σ'ε θάνατο του κατηγορουμένου.

Τ'ό ανθρωπόμορφο εκείνο τέρας, εκπροσωπούσε δλόκληρο τ'ό πνεύμα της τρομοκρατίας. Κάθε φορά που φοβότανε μήπως χάση τ'ό μακάβριο θάρρος του, τ'ώρριχνε σ'ό πιστό, μεθούσε, και τότε τ'ό φοβερό έπαγγελμα του, τ'ού άρεζε: κορόιδευε τ'ους μελλοθανάτους που τ'ους έστελνε σ'ό δήμιο, τ'ους συνάδευε ίσα με τ'ή λαιμητόμο κι' ύστερα ξαναγύριζε σ'ή φρικιαστική δουλειά του. Κι' όμως, τί άβυσσος είναι ή ανθρωπίνη ψυχή! "Ο άλύπητος τρομοκράτης ήταν από την άλλη πλευρά ένας πατέρας που λάτρευε τ'ά δυό διδυμα παιδάκια του. Μόλις έπαυε νά εκδίδη τις καταδικές σ'ε θάνατο και τέλειωνε την δουλειά του, ό Φουκιέ, βιαζότανε νά γυρίση σ'ό σπίτι του γιά νά παίξη με τ'ά παιδιά του και νά κουβεντιάση τρυφερά με τ'ή νεαρή γυναίκα του. Κι' ό τρομερός αυτός άνθρωπος είχε κρεμασμένο πάντα γύρω απ' τ'ό λαιμό του, ένα εικονισματάκι της Παναγίας! Ποιός θά μπορέση άραγες ποτέ νά φθάση σ'ό βάθος της καρδιάς τ'ού ανθρώπου αυτού;

Την παραμονή τ'ων Χριστουγέννων του 1793, ό Φουκιέ-Τενβίλ είχε πάει σ'ό Παλαι-Ρουαγιάλ, τ'ό κομψότερο μέρος του Παρισιού της έποχής εκείνης. Τ'όν δημόσιο κατήγορο δέν τ'όν γνώριζαν παρά μόνον όσοι σύχναζαν σ'ά επαναστατικά δικαστήρια. Κανένας δέν τ'όν είχε δει ποτέ σ'ε κέντρα που βασιλεύε τ'ό γλέντι κι' ή εύθυμία. Κι' όμως, αυτός βρισκόταν εκεί, περπατώντας με ύφος άνησυχο, σ'άν νά ένοιωθε πάνω του τ'ό βάρος όλων τ'ων έγκλημάτων του.

Τί έγύρευε κεί; Τ'όν τράβηξε ή ζωή; "Ο θόρυβος; "Η κίνηση; "Η χαρά; Νυχτοπούλι που μόλις είχε βγει από τ'όν πύργο του, ό άνθρωπος αυτός τ'ού θανάτου, ήθελε νά ζήση λιγάκι ανάμεσα σ'ή έγέγνοιαστη και σ'ή χαρούμενη ζωή.

"Ήταν παραμονή τ'ων Χριστουγέννων και παρ' όλο που ή "Επανάσταση είχε καταργήσει τις θρησκευτικές γιορτές, τ'ό έθιμο τ'ού «ρεβεγιόν», τ'ού γλεντιού αυτού της Χριστουγεννιάτικης νύχτας, εξακολουθούσε νά παραμένη. Σ'ε κάθε γιορτινή νύχτα, εξακολουθούσαν νά ποτήρια και πηγαινούχρονταν οί άνθρωποι που ήσαν άποφασισμένοι όπωσδήποτε νά γλεντήσουν. Μπροστά σ'ε μιά προχειροστημένη θεατρική σκηνή, κάποιοι παληγάτος ξεφώνιζε:

— Μεγάλοι και μικροί, εμπάτε σ'ό θέατρο του Σεραφείμ! Θά ήθετε άνδρεια και Καραγκιόζη! "Ο πολίτης Σεραφείμ θά παραστή τ'ό πατριωτικό δράμα «"Η πεντάμορφη και τ'ό θηρίο!» "Αγοράστε εισιτήρια γιά τ'ό λίγο θ' άρχιση ή παράσταση.

Σ'ό ταμείο σπρωχότανε μιά μάζα δλόκληρη από μικρά παιδιά, που άλλα τ'ά συνάδευαν οί γονείς τους κι' άλλα υπήρτες. Τ'ό θέατρο τ'ων άνδρειακών είχε μόλις εμφανισθή σ'ό Παρίσι, κι' όλα τ'ά παιδάκια δέν όνειρεύονταν τίποτα άλλο, παρά π'ώς θά κατορθώναν νά παρακολουθήσουν μιά παράσταση. Κάθε βράδυ τ'ό θεατράκι τ'ού «Παλαι-Ρουαγιάλ» ήταν γεμάτο από κοριτσάκια κι' αγοράκια που διασκέδαζαν μ' όλη τους τ'ήν καρδιά.

Την στιγμή που άνοιγε ή πόρτα τ'ού θεάτρου κι' άρμούσαν μέσα τ'ά μικρά, ό Φουκιέ-Τενβίλ βρέθηκε εκεί μπροστά. Και καθώς έστρεψε κι' είδε όλα εκείνα τ'ά χαρούμενα νειάτα, ό άπασιος διαβάτης σταμάτησε. Μιά ώρα περπατούσε ανάμεσα σ'ή χαρά, και μιά περιεργή λάμψη είχε φωτίσει τ'ή σκοτεινιασμένη ψυχή του. Χριστούγεννα! "Ήταν Χριστούγεννα! Ποιός άνθρωπος μπορεί νά βεβαιώση π'ώς αυτή ή λέξη τ'όν άφήνει άσυγκίνητο, δέν τ'ό ξαναθυμίζει κάτι από τ'ήν παλιά, εύτυχισμένη του ζωή;

Κι' ό Φουκιέ άρχισε νά θυμάται... Κάποτε κι' αυτός ύπήρξεν ένα παιδάκι, σ'άν κι' αυτά έδω. Είχε ζήσει χρονιές εύτυχισμένες, γεμάτες παιδικά όνειρα κι' έλπίδες. Είχε κάνει χαρούμενα Χριστούγεννα κι' αυτός κάποτε... .

Και χαμηλώνοντας τ'ό καπέλο γιά νά κρύψη τ'ό πρόσωπό του, ό φοβερός τρομοκράτης, άγόρασε ένα εισιτήριο και μπήκε σ'ό θέατρο τ'ού Σεραφείμ. Πήγε και κάθησε σ'ε μιά γωνιά, σ'ή τελευταία γραμμή, που βασιλεύε ένα πυκνό σκοτάδι και που κανένας δέν θά μπορούσε νά τ'όν δη.

Μιά λατέρνα έπαιζε ένα γνωστό λαϊκό τραγουδάκι, κι' όλα τ'ά μικρά πλασματάκια χειροκρότησαν από ένθουσιασμό. "Υστερα ένα μεγάλο φωτεινό τετράγωνο σχηματίστηκε μέσα τ'ό σκοτάδι, κι' άμέσως άπλώθηκε μιά άπόλυτη σιωπή, που μόλις τ'ήν χαλούσαν οί μικρούλες άναπνοές που πρόδιναν τ'όση άγωνία, όση και ευχαρίστηση.

"Ακούστηκαν τρεις κτύποι, κι' ύστερα ή φωνή τ'ού Σεραφείμ που άνήγγελε τ'ήν έναρξη της παραστάσεως.

— Πολίται, θά έχω τ'ήν τιμή νά σας παραστήσω σ'ήν αρχή μιά κωμωδία που θά είναι εκτός προγράμματος...

Κι' ή κωμωδία άρχισε, διακοπτόμενη κάθε τόσο από τ'ά παιδικά ξεκαρδίσματα, ή από τις φωνούλες που άρχιζαν όλες μαζί μερικά από τ'ά πιο γνωστά λαϊκά ρεφραίν. "Η χαρά τ'ων μικρών μεταδίδονταν τώρα και σ'ους μεγάλους που ήτανε μαζί τους, Σοβαροί άνθρωποι, μητέρες, υπηρέτριες, διασκέδαζαν τώρα και αυτοί. "Ένας γερολοχίας της "Εθνοφυρούρας, που ήταν έντεταλμένος γιά τ'ήν τάξη και που παρακολουθούσε δυό φορές κάθε μέρα τ'ό θέαμα, ξεκαρδίζόταν κι' αυτός. Κι' ό ίδιος ό Φουκιέ-Τενβίλ, χαμένος σ'ή γωνιά του, είχε χάσει τ'ό βλοσυρό του ύφος. "Ήτανε κατάπληκτος γιά τ'ό έβλεπε π'ώς σ'ήν πόλη που τρομοκρατούσεν, ύπήρχεν ακόμα τόπος γιά τ'όση γέλοια και γιά τ'όση χαρά.

"Υστερα από λίγο γίνθη ένα διάλειμμα. "Αψαν τ'ά φ'ωτα, κι' ό θιασάρχης-καραγκιοζοπαίκτης Σεραφείμ εμφανισθηκε σ'ήν πλατεία. Είχε τ'ήν συνήθεια νά βγάξη δίσκο, εκτός από τ'ά εισιτήρια που είσέπρατε. Κι' αυτή ή εμφάνιση τ'ού Ινδάλματός των άποτελούσε γιά τ'ά μικρά μιά καινούργια πηγή χαράς. "Αν και κουτσός, στραβός και καμπούρης, προσήλωνε όλα τ'α γεμάτα θαυμασμό βλέμματα τ'ων μικρών που με τ'ήν καρδιά κτυπώντας από συγκίνηση τ'ού προσέφεραν τ'ή μεγάλη και χονδρή δεκάρα που μόλις χαρούσε σ'ά χερσάκια τους.

Και τότε μόνον ό Φουκιέ-Τενβίλ είδε π'ώς μπροστά του

ἀκρι-
βώς κα-
θόντανε δύο
κοριτσάκια, πού
τά συνόδευε
μία
γκουβερνάντα. Θάταν δέ-
κα ή δώδεκα τό πολύ χρο-
νών. Μονάχα αυτά δέν έδειχναν
πώς διεσκέδαζαν μέ τό καραγκιο-
ζοθέατρο.

Σφιγμένα κοντά στη γκουβερνάντα
τους, είχαν ένα ύφος φοβισμένο και μελαγχο-
λικό, πού έρχόταν σ' αντίθεση μέ τό χαρούμενο
περιβάλλον. Η γκουβερνάντα προσπαθούσε νά τά
διασκεδάση ζαναλέγοντας τά άστεία του Σεραφείμ. Μά-
ταια όμως. Τά κοριτσάκια εξακολουθούσαν νά ναι κατσουφια-
σμένα και τά μεγάλα μάτια τους πρόδιδαν μιά άπέραντη θλίψη.

Τήν ίδια στιγμή άνοιξε ξανά ή αύλαία και ξανάρχισαν τά
χειροκροτήματα κι ή ζητωκραυγές. Ο Φουκιέ-Τενβίλ πασετή-
ρησε πώς ή μικρές γειτόνισσές του έμεναν σιωπηλές κι άκίνη-
τες. Ο Σεραφείμ έπαιξε τήν περίφημη φάρσα του «Τά καμώματα
της γάτας» κι όλοι γελοούσαν μέ τήν καρδιά τους, κι αυτός άκόμα
ό Φουκιέ-Τενβίλ. Μόνον ή δυό μικρούλες μένανε σιωπηλές.

Η θλίψη αυτή παραξένευε, μά στενωχωρούσε κιόλας τόν
δημόσιο κατήγορο. Κι' όμως, ήταν τόσο συνηθισμένος στά ανθρώ-
πινα δάκρυα! Έκείνο όμως πού του έκανε έξαιρετική έντύπωση
ήταν ή αντίθεση της χαράς όλου του κόσμου και της θλίψης
των δυό παιδιών. Γι' αυτό έσκυψε πρós τό μέρος της γκουβερ-
νάντας και τή ρώτησε:

- Μήπως ή δυό αυτές μικρούλες είναι άρρωστες;
- Όχι, πολίτα, τού άπάντησεν ή γκουβερνάντα.
- Γιατί λοιπόν δέν γελάνε σάν τ' άλλα παιδιά;
- Η γκουβερνάντα χαμήλωσε τή φωνή της κι άπάντησε:
- Είναι θλιμμένες, πολίτα!
- Κανένα πένθος;
- Κάτι τέτοιο, μουμούρισε μεσ' τά δόντια της ή γυναίκα.

Τά δυό κοριτσάκια στό ίδιο αυτό διάστημα είχαν στρέψει
πρός τόν Φουκιέ-Τενβίλ και παρακολουθούσαν τό διάλογό του
μέ τήν γκουβερνάντα τους. Στο λιγοστό φώς πού βασίλευε μέσα
στην αίθουσα, ό κατήγορος νόμιζε πώς διέκρινε δάκρυα στά
μάτια τους. Κι' ό Φουκιέ ήταν έτοιμος νά εξακολουθήσει τό έρω-
τηματολόγιό του, μά αντίκρουσε τέτοια θλίψη στά μάτια των παι-
διών, πού φοβήθηκε νά συνεχίσει. Ξαναχώθηκε πάλι στην γωνιά
του και δέν πρόφερε πιά ούτε λέξη.

Η αύλαία ξανάνοιγε τώρα γιά τήν τελευταία πράξη του
έργου «Η πεντάμορφη και τό θηριό» πού ό Σεραφείμ τού είχε
δνομάσει «πατριωτικό έργο». Πραγματικά έβλεπε κανένας μιά
περίπολο, ένα πράκτορα της επιτροπής ασφαλείας, ένα δημο-
φύλακα και τό δήμιο. Στο έσωτερικό ενός σπιτιού διακρίνον-
ταν ένας άριστοκράτης πού συνωμοτούσε έναντίον της Δημο-
κρατίας. Ο πράκτωρ της Ασφαλείας τόν κατήγγελε, και ξεκι-
νούσε ή περίπολος, έφθανε στό σπίτι και συνελάμβανε τόν άρι-
στοκράτη, άδιαφορώντας γιά τά παρακάλια της γυναίκας του
και των παιδιών του. Στην έπόμενη εικόνα έβλεπε κανένας τόν
άριστοκράτη στη φυλακή, πού σέ λίγο έμπαινε ό δήμιος γιά
νά τόν πάρει και νά τόν πάει στη λαμητόμο.

Έτσι τελείωνε τό μικρό εκείνο δραματάκι κι' ό Σεραφείμ
πρόσθεσε σάν έπιλογο:

- Ο άθλιος αυτός θά ύποστη τήν κατάλληλη τιμωρία γιά
τά εγκλήματά του. Έτσι, πρέπει νά πεθαίνουν οι έχθροι της
έλευθερίας. Και τώρα άν ή παράσταση σάς άρεσε, νά ξανάρ-
θετε νά τιμήσετε τόν Σεραφείμ!

Ο Φουκιέ-Τενβίλ δέν είχε άκούσει άπ' όλα αυτά σχεδόν
τίποτε, γιατί όλη ή προσοχή του ήταν στραμμένη πρós τά θλιμ-
μένα κοριτσάκια πού καθόντανε μπροστά του. Όταν στη σκηνή
είχεν εμφανιστή ό άστυνόμος κρατώντας στό χέρι τή μαγγούρα
του, τό μικρότερο από τά δυό κοριτσάκια είχε σφιχθή πάνω στην
γκουβερνάντα του, μέ τό προσωπάκι χωμένο μέσα στη γού-
νινη καπα του, δέν είχε σηκώσει πιά τά μάτια του πρós τό
θέαμα. Τό άλλο, αντίθετα, παρακολουθούσε μέ έξαιρετική προ-
σοχή καθέ έπεισόδιο του δράματος: κι' ό Φουκιέ μπορούσε νά
διακρίνη τά χαρακτηριστικά της πού είχαν άλλοιωθή από τή
συγκίνηση. Από τά μάτια της φτωχής μικρούλας κυλούσαν χον-
δρά δάκρυα πού ούτε σκεπτόταν νά τά συγκρατήσει ή νά
τά κρύψει. Και τή στιγμή πού ή στρατιώτες ρίχθηκαν πάνω
στόν άριστοκράτη γιά νά τόν συλλάβουν, τό μεγαλύτερο κορι-
τσάκι σφάλισε μέ τά δυό του χέρια τό στόμα του γιά νά πνίξει

μιά
φωνή πού
δέν μπόρεσε
όλοτελα νά τήν
συγκρατήσει και
πού μόλις φάνηκε ό
δήμιος νά δένη τόν αιχ-
μάλωτο γιά νά τόν πάει στόν
τόπο της εκτελέσεως δέν μπόρε-
σε νά συγκρατήσει περισσότερο και
φώναξε πνιχτά:

- Μπαμπά!... Μπαμπάκα μου!
- Και αναλύθηκε σέ λυγμούς.
- Η γκουβερνάντα τήν πήρε τότε στην άγ-
καλιά της:

Σώπα μικρούλα μου, τής είπε σιγά σι' αυτή
της, σόπα... Μπορείς νά μάς καταστρέψεις όλους...

- Δέν μπορώ... δέν μπορώ, μουμούρισε πνιχτά ή μι-
κρούλα κι' άνασκήκωνοντας τά μάτια της άφισε τό βλέμμα της,
ένα βλέμμα γεμάτο τρυφερότητα μά και πόνο νά χαϊδευθή στό
πρόσωπο της γκουβερνάντας της.

- Ναι μικρούλα μου, συνέχισε αυτή προσπαθώντας νά χα-
μηλώσει άκόμα περισσότερο τή φωνή της, ναι μικρούλα μου,
έχεις δίκιο... Ο πόνος σου είναι μεγάλος... μά δέν πρέπει νά
δείχνεις τίποτα... πρόσεξε... Μιά λέξη μόνο φτάνει γιά νά μάς
χαντακώσει... Κι' έπειτα μη ξεχνάς...

- Τι; ρώτησε ή μικρούλα και στά μάτια της σάν άστραπή
πέρασε γρήγορα, γρήγορα μά άκαθόριστη και φυγαλέα έλπίδα.

Η γκουβερνάντα δέν άπάντησε άμέσως. Έσκυψε πιά πολύ
και χαϊδεύοντας τό κεφαλάκι της μικρούλας, μουμούρισε σι-
γανά, σχεδόν μεσ' τά δόντια:

- Ο Θεός, μικρούλα μου, είναι μεγάλος...
- Ο Θεός... ό Θεός, ψέλλισε μηχανικά ή μικρούλα και τά
μάτια της βούρκωσαν έτοιμα νά ξεσπάσουν σ' ένα δυνατό
κλάμμα.

Η γκουβερνάντα τήν είδε και φοβήθηκε. Φοβήθηκε πώς άν
εξακολουθούσαν νά μένουν εκεί θά μπορούσε νά κινήσουν τήν
προσοχή του κόσμου.

Η παράσταση όμως, είχε τελειώσει κι' οι θεαταί καθώς
βιαζότανε νά βγούν δέν πρόσεξαν τις δυό άπελιπισμένες μι-
κρούλες πού σιγανόκλαιαν. Κανένας, κανένας εκτός από τόν
δημόσιο κατήγορο πού καθόταν άκριβώς από πίσω τους και πού
φαινότανε πώς κι' αυτός δέν πρόσεξε τά δάκρυά τους!

Η γκουβερνάντα, τράβηξε γλήγορα-γλήγορα τά κοριτσάκια,
μά ό Φουκιέ-Τενβίλ άνοιξε τό βήμα του και τις έφθασε λιγά
μέτρα παρακάτω.

- Συγγνώμη, είπε στην γκουβερνάντα, θέλω νά σάς ρω-
τήσω κάτι.

Η γυναίκα άνεγνώρισε τό γείτόνά της του θεάτρου Σερα-
φείμ. Έκείνη τήν έποχή όλος ό κόσμος έλεγε πώς ό Φουκιέ-Τεν-
βίλ είχε τό πρόσωπο μιάς τίγρης. Τήν στιγμήν, όμως, εκείνη
φαίνεται πώς ή φυσιογνωμία του δέν ήταν τόσο τρομερή, γιατί
ή γκουβερνάντα, βλέποντας τόσο πραγματικό ενδιαφέρο και
συγκίνηση, δέν δίστασε καθόλου νά σταματήσει.

- Παρατήρησα τή συγκίνηση αυτών των παιδιών, συνέχισε
ό Φουκιέ. Θά ήθελα νά μάθω τί τις κάνει νά είναι τόσο θλιμ-
μένες. Μπορεί κι' ή φωνή του Φουκιέ, μόλις άκούγονταν ένω τά
μάτια του κοίταζαν δεξιά και άριστερά μέ άησυχία—μπορεί
νά τους φανώ χρήσιμος...

- Είθε, πολίτα, νά μπορή, μουμούρισε μεσ' τά δόντια της
ή γκουβερνάντα, μά σχεδόν άμέσως σώπασε και στρέφοντας τό
πρόσωπο βύθισε τό βλέμμα της στά μάτια του Φουκιέ-Τενβίλ.
Μιά σκέψη πέρασε γρήγορα-γρήγορα μεσ' άπ' τό μυαλό
της. Μιά σκέψη φόβου. Ποιός μπορούσε νάταν ό άγνωστος αυ-
τός πού τής μιλούσε; Ήταν άραγε κανένας καλός άνθρωπος,
κανένας από τους «δικούς» των ή μήπως ήταν κανένας μυστι-
κός πράκτορας, σάν όλους αυτούς πού καθώς λέγανε γυρίζανε
μεσ' τή πόλη και προσπαθούσανε νά ανακαλύψουνε τό μυστικό
του ένός και του άλλου.

Μά ήταν τόσο ήρεμο τό βλέμμα του Φουκιέ-Τενβίλ, πού ή
γκουβερνάντα άπεφάσισε νά μιλήσει.

- Ω, πολίτα, είπε χαμηλώνοντας όσο μπορούσε τή φωνή
της, τό πράγμα είναι πολύ άπλό!... Όλα αυτά είναι από δικό
μου φταίξιμο. Θέλησα νά διασκεδάσω τά καυμένα αυτά τα
παιδιά πού χθές δοκίμασαν μιά μεγάλη συγκίνηση, μά δέν μέ
βοήθησεν ή τύχη. Δέν ήξερα πώς ή παράσταση του Σεραφείμ
τελειώνει μ' αυτό τό άπαίσιο δράμα πού θύμισε στις μικρού-
λες μου μιά τραγική σκηνή.

- Τι τούς θύμισε;

- Ο πατέρας τους συνελήφθηκε χθές ως ύποπτος, και ώδη-
γήθηκε στην φυλακή της Κομισιερζερ!...

- Στη φυλακή πού κανένας δέν γλυτώνει!

- Ναι, πολίτα...

Και πιά χαμηλόφωνα άκόμα ή γκουβερνάντα πρόσθεσε:

- Λένε πώς τήν άλλη εβδομάδα θά περάση από τό έπανα-
στατικό δικαστήριο...

- Πώς λέγεται ό πατέρας αυτών των κοριτσιών. Λέγε
γρήγορα...

Η γυναίκα δίστασε ξανά γιά μιά στιγμή. Φοβήθηκε μή-
πως είπε περισσότερο άπ' όσα έπρεπε. Μά δέν της δόθηκε
καιρός νά σκεφθή περισσότερο. Η μικρότερη άπ' τις δυό
παιδούλες πού συνόδευε, μέσα σέ μιά κίνηση τρελής έλπί-
δας πού κάνει τόν άνθρωπο ν' άρπάζεται κι' από τά πιά άπι-
θανά άκόμα πράγματα, άνασκήκωθηκε στά πόδια της και
στρέφοντας τό πρόσωπο σήκωσε τά
μεγάλα μάτια της πρós τόν άνθρωπο
πού στό πρόσωπό του έβλεπε ένα
προσάτη, και τούπε, μέ φωνή πνι-
γμένη από τους λυγμούς:

- Κύριε... άν μπορείτε... κάντε νά γυρίση κοντά μας ό
Μπαμπάς μας... λέγεται κόρης ντέ Κουρβίλ...

Κι' άνοιγοντας τά μικρά χεράκια της άγκάλιασε τό λαιμό
του Φουκιέ-Τενβίλ πού είχε σκύψει γιά νά άκούση καλύτερα τή
φοβισμένη φωνούλα. Τότε ό τρομερός εισαγγελέης έσφίξε τό κο-
ριτσάκι μέ μιά άγρια χαρά στό στήθος του, κι' ύστερα, σπρώ-
χνοντάς της βάναυσα, έφυγε κάνοντας μεγάλα βήματα και εξα-
φανίσθηκε μέσα στό πλήθος.

Τήν έπομένη, πήγανε στόν προγονικό ήργο των Κουρβίλ
ένα σφραγισμένο έγγραφο πού έπάνω του ήταν γραμμένα τά
έξής:

«Στήν Φελισιτέ και στην Λόουρα Κουρβίλ,
γιά Χριστουγεννιάτικο δώρο»

Και κάτω άπ' αυτές τις γραμμές μιά δυσανάγνωστη τσί-
φρα. Ήταν ή διαταγή της άπελευθερώσεως του κόμητος, πού τό
ίδιο εκείνο βράδυ γύρισε στός δικούς του και δέν ένοχλήθηκε
πιά ποτέ από κανένα.

Κι' έτσι ή άδυσώπητη καρδιά του Φουκιέ-Τενβίλ συγκινή-
θηκε κάποιον χριστουγεννιάτικο βράδυ, βλέποντας τόν σπαραγμό
δύο παιδιών. Και δέν μπορούμε παρά νά σκεφθούμε πώς δταν,
ύστερα από δέκα όκτώ μήνες, έφθασεν ό καιρός ν' άνέβη κι' αυ-
τός στη λαμητόμο, στην ίδια αυτή λαμητόμο πού είχε στεί-
λει τόσο κόσμο, και πέρασε μέσα από τους δρόμους του Παρι-
σιού, κάτω από τους γεμάτους μίσος και χαρά χλευασμών του
όχλου, κάτω από τήν πιά άγρια θύελλα εκδικητικών άλλαλαγμών
πού έρράπισεν ποτέ έναν άνθρωπο, δέν μπορούμε παρά νά σκε-
φθούμε πώς, μέσα στό χαρούμενο Παρίσι, ύπήρχαν δυό παιδιά
πού έκλαιγαν, δυό μικρά κοριτσάκια, πού τά μάτια τους έχυ-
ναν πύρινα δάκρυα, δάκρυα γεμάτα πόνο και άγάπη, όσο άνα-
λογιζότανε πώς σέ λίγο θά πεθαινε ό άνθρωπος πού σ' αυτόν
χρөөσωτόσαν τή ζωή του πατέρα τους.

Και πούς τάχα θά τολμήσει νά άμφισβητήσει πώς τά δάκρυα
πού έχυσαν ή δυό μικρούλες γιά τόν θάνατο του Φουκιέ-Τεν-
βίλ, δέν αντίστάθμισαν, στη ζυγαριά της αιώνας δικαιοσύνης,
τό μίσος και τήν κατάρτα του κόσμου όλόκληρου!

GEORGES JEUNETRE

της Γαλλικής Ακαδημίας

Copyright Περιοδικού «ΑΘΗΝΑΙ»

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΛΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΗΓΚΙΑΣ

Γεννήθηκε τὸ θεῖον ἀγόρι,
— λαλήστε τὸ ὄργανα κι' αὐλοί! —
Γεννήθηκε τὸ θεῖον ἀγόρι,
καθεὶς τὸν ἐρχομὸ του ἄς πῆ.

Ἐδῶ και τρεῖς χιλιάδες χρόνια
εἶχε ὁ Μεσσίας προφητευτεῖ,
ἔδῶ και τρεῖς χιλιάδες χρόνια,
προσμέναμε τὴ μέρ' αὐτή.

Ἄχ, εἶν' ὠραῖο και μαγικὸ
κι' εἶνε γεμάτο αἰθέρια χάρη.
Ἄχ, εἶν' ὠραῖο και μαγικὸ
κι' εἶνε τῶν οὐρανῶν κάμαρι.

Ἐνα παχνὶ γιὰ κατοικιά του,
στ' ἄχυρα ἢ κούνια του ἢ μικρή,
ἕνα παχνὶ γιὰ κατοικιά του
κι' ἐδέχτη νὰ ταπεινωθῆ.

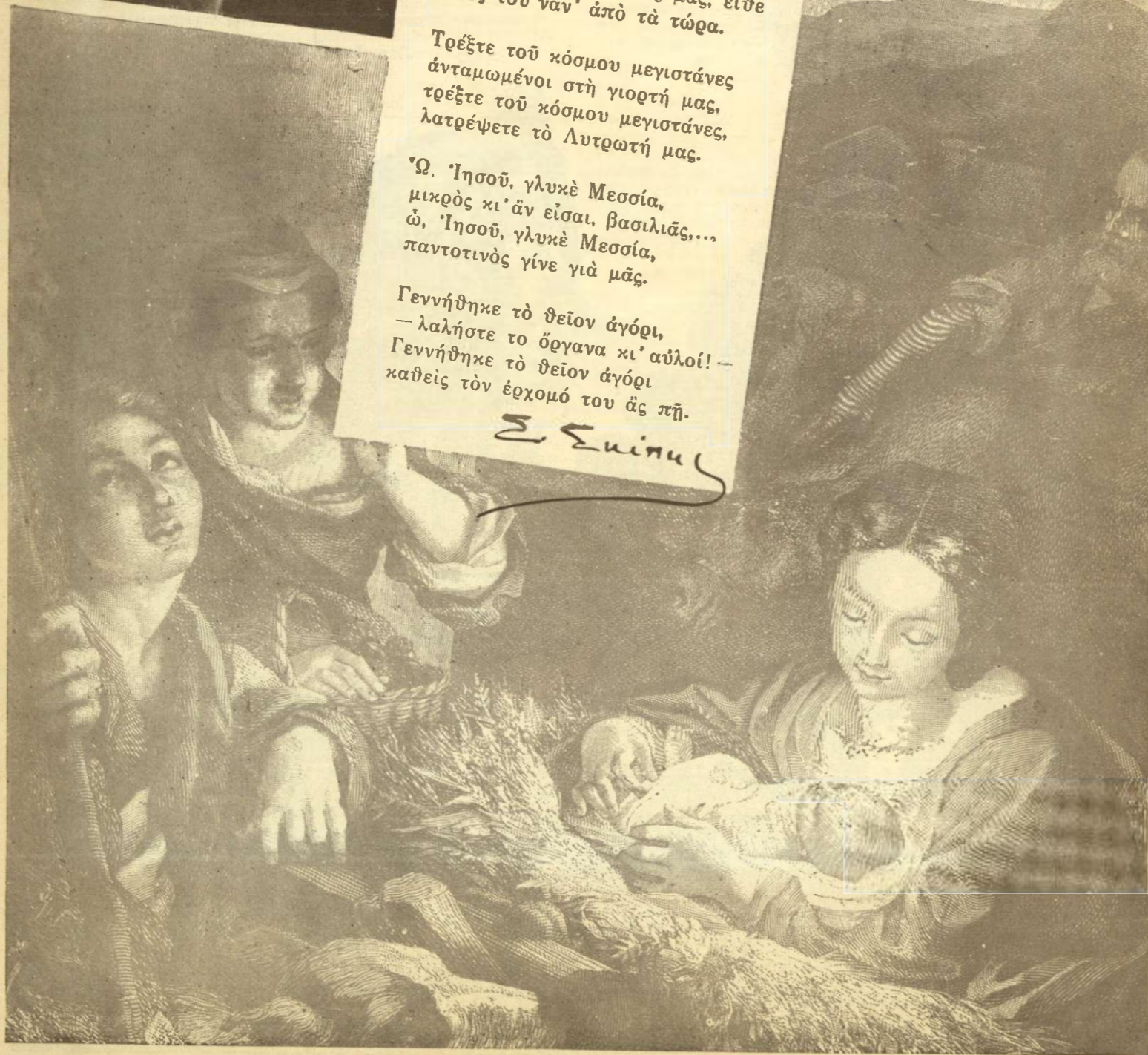
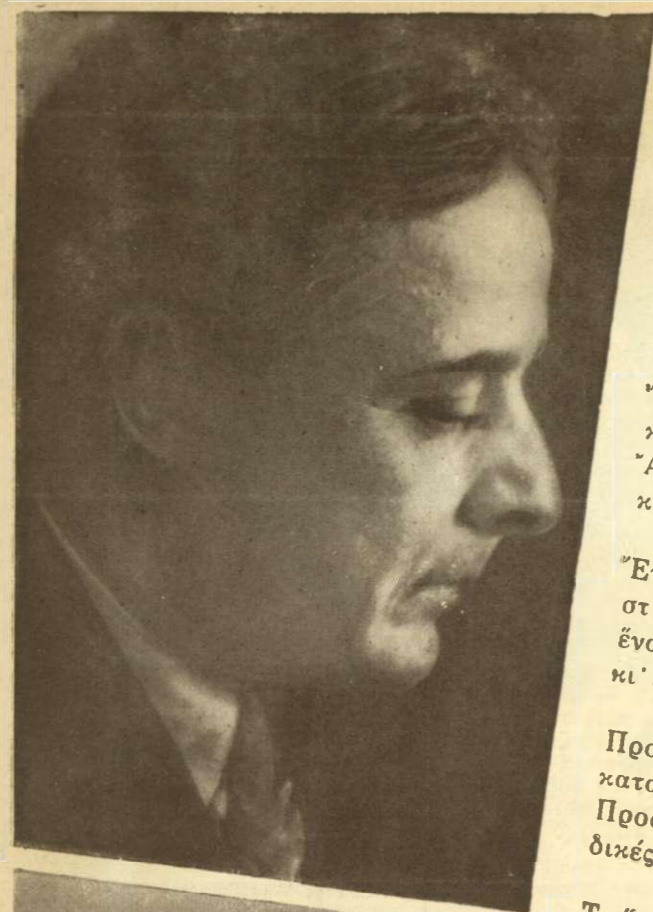
Προσμένει τις καρδιές μας. Ἦρθε
κατακτητῆς των, — ἅγια ἢ ὦρα! —
Προσμένει τις καρδιές μας, εἶθε
δικές του νὰν' ἀπὸ τὰ τώρα.

Τρέξετε τοῦ κόσμου μεγαστάνες
ἀνταμωμένοι στὴ γιορτὴ μας,
τρέξετε τοῦ κόσμου μεγαστάνες,
λατρέψετε τὸ Λυτρωτὴ μας.

ὦ, Ἰησοῦ, γλυκὲ Μεσσία,
μικρὸς κι' ἂν εἶσαι, βασιλιάς, ...
ὦ, Ἰησοῦ, γλυκὲ Μεσσία,
παντοτινὸς γίνε γιὰ μᾶς.

Γεννήθηκε τὸ θεῖον ἀγόρι,
— λαλήστε τὸ ὄργανα κι' αὐλοί! —
Γεννήθηκε τὸ θεῖον ἀγόρι,
καθεὶς τὸν ἐρχομὸ του ἄς πῆ.

Σ Σειπυ

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ Α. CORREGGIO

«Ένας ξυλοκόπος
διατρέχει περι-
σότερου κινδύ-
νου από έναν
Αεροπόρο

Άνω: Ξυλοκό-
πος — συντελε-
στής ασφάλι-
στρων 120% / 100.

Κάτω: Έπαγ-
γελματίας αε-
ροπόρος 100% / 100.

Στόν αιώνα μας, στόν αιώνα
αυτόν τής ταχύτητος καί τής προ-
όδου, υπάρχει τάχα κανένα ἐπάγ-
γελμα πού νά μιλά πιά ζωηρά στήν
άνθρώπινη φαντασία από τό ἐπάγ-
γελμα τού αεροπόρου; Οί κίνδυνοι
τούς όποους διατρέχουν σέ κάθε
στιγμή, οί καινούργιοι αὐτοί Ίκαροι,
προσδίδουν στό ἐπάγγελμά τους
μιάν έντελώς ἐξαιρετικήν αίγλη.
Κι' όμως, θά μπορούσε τάχα νά
φαντασθῆ κανείς, ότι υπάρχουν άλ-
λα, πιά ταπεινά καί πιά καταφρο-
νεμένα ἐπαγγέλματα, πού κρύβουν
περισσότερους κινδύνους, από ό-
σους κρύβει ἡ κατάκτησις τών αἰ-
θέρων; Ἀσφαλώς όχι!

Κι' όμως ἔτσι συμβαίνει, ἂν
κρίνουμε από τούς καταλόγους
τών μεγάλων ἀσφαλιστικῶν ἐ-
ταιριῶν, πού καθορίζουν τά ἀσφά-
λιστρα καί τούς κινδύνους κάθε
ἐπαγγέλματος, καί πού εἶναι τόσο
μεγαλύτερα όσο μεγαλύτερος εἶ-
ναι ὁ κίνδυνος πού διατρέχει ἕνας
ἐργαζόμενος από τήν φύση τοῦ ἐ-
παγγέλματός του. Ἐξ ἄλλου, γνω-
ρίζοντες ότι ὁ καθορισμός τών ἀ-
σφαλιστρῶν, ἀποτελεῖ γενικῶς ὀλό-
κληρη ἐπιστήμη καί γίνεται ἐπί τῆ
βάσει πολυπλόκων μαθηματικῶν
ὕπολογισμῶν, μπορούμε νά εἴμεθα
ἀπολύτως βέβαιοι, πῶς τό ποσόν
τῶν ἀσφαλιστρῶν γιά τά ἐργατικά
ἄτυχήματα ἀποδίδει πραγματικά
τό μέγεθος τῶν κινδύνων πού ἐνυ-
πάρχουν σέ κάθε ἐπάγγελμα.

Ἔτσι — ὅσο κι' ἂν αὐτό φανῆ
παράξενο — ἀποδεικνύεται, ότι τό
πιό ἐπικίνδυνο ἐπάγγελμα εἶναι τό
ἐπάγγελμα τοῦ... ξυλοκόπου, ἀφοῦ
οἱ ξυλοκόποι πληρώνουν τά μεγα-
λύτερα ἀσφάλιστρα γιά τούς κιν-
δύνους πού διατρέχουν.

Πραγματικά, ἕνας ξυλοκόπος
πρέπει νά πληρώσῃ ἀσφάλιστρα 120
τοῖς χιλίοις γιά νά μπορῆ νά εἶναι
ἥσυχος, πῶς ἂν πάθῃ κανένα δυσ-

τύχημα, θά μπορούσε νά ζήσει, ή πώς άν πεθάνη αυτός, θά είναι έξησφαλισμένη ή οικόγένειά του, μέ τό ποσό πού θά τής καταβάλη ή ασφαλιστική εταιρία.

Άμέσως ύστερα στόν κατάλογο τών επικινδύνων αúτων επαγγελμάτων, έρχεται ή αεροπορία και ή καταδάφισις κτιρίων. Οί άνθρωποι πού βγάσουν τό ψωμί τους πετώντας στούς αίθέρες, άψηφώντας τούς τόσους κινδύνους, κι' αúτοι πού γκρεμίζουν τά έτοιμόρροπα σπίτια, πληρώνουν για άσφάλιστρα 100 τοίς χιλίοις.

Τό φόρτωμα και τό ξεφόρτωμα τών βαγονιών είνε έπίσης επικίνδυνο και άντιπροσωπεύεται έίς τούς πίνακας τών ασφαλιστικών έταιριών μέ συντελεστή άσφαλιστρών 90 τοίς χιλίοις.

Άντιθέτως πάλι ύπάρχουν επαγγέλματα πού μάς φαίνονται τρομερά επικίνδυνα και πού δέν είνε όμως τόσο φοβερά, όσο νομίζουμε. Έτσι ο χημικός, πού ζή μέσα στα δηλητήρια και πού κινδυνεύει σέ κάθε στιγμή νά φαρμακωθή ή νά τιναχθή στόν άέρα, ασφαλίζεται έναντιον αúτων τών κινδύνων μόνο μέ 26 τοίς χιλίοις. Κι' ή ασφάλεια είνε ακόμα πιό φθηνή, πράγμα άπίστευτο, γι' αúτους πού ασχολούνται μέ τήν κατασκευή και τήν βιομηχανία εκρηκτικών ύλων. Έτσι, οί κίνδυνοι πού διατρέχουν όσοι εργάζονται σέ άποθήκες πολεμοφοδίων και σέ πυριτιδοποιεία, πού ένα τσιγάρο μπορεί νά προξενήση άφάνταστες καταστροφές, καλύτερονται μέ τήν καταβολή ώς ασφαλιστρών ένός ποσοστού μόνον 7 έπί τοίς χιλίοις!

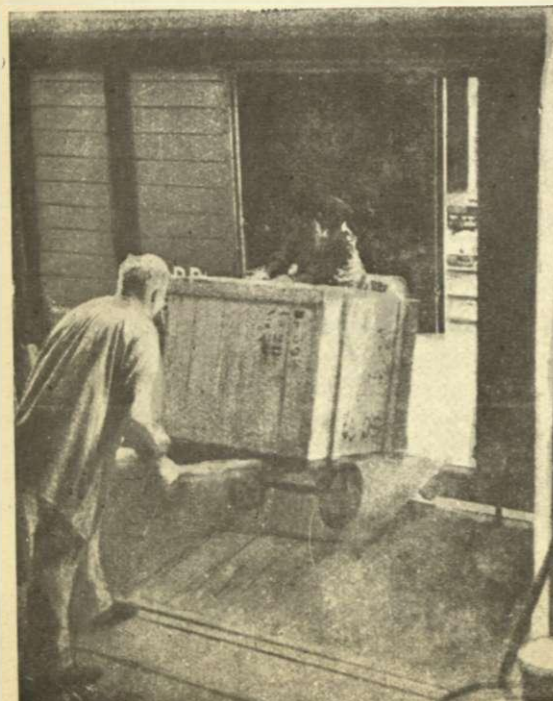
Άλλα πάλιν επαγγέλματα, ειρηνικώτατα φαινομενικά, φαίνεται πώς κρύβουν κινδύνους άκατανοήτους για τούς πολλούς. Γιατί, πώς άλλοιως νά εξηγήσουμε τό γεγονός, ότι οί εργάται βαρελοποιοί πληρώνουν για άσφάλιστρα ένα συντελεστή πού είνε συνήθως 42 τοίς χιλίοις, μά πού κάποτε φθάνει τά 90; Πληρώνουν δηλαδή όσα σχεδόν και οί αεροπόροι, πού έχουν νά άντιμετωπίσουν τήν τραγική συντριβή πάνω στο έδαφος από χίλιες διαφορετικές άφορμές.

Οί κίνδυνοι όμως, τούς όποιους διατρέχουν οί αεροπόροι, είνε φανταχτεροί, άν μπορούμε νά τούς χαρακτηρίσουμε έτσι, και μιλάνε ζωηρότατα στήν φαντασία μας, ένφ τό ταπεινό έπάγγελμα του βαρελοποιού περνά άπαρατήρητο, όσο κι' άν οί κίνδυνοί του είνε σοβαροί και πραγματικοί.

Οί αριθμοί αúτοι, πού βασίζονται σέ ύπολογισμούς άνταποκρινομένους στήν πιό αú-

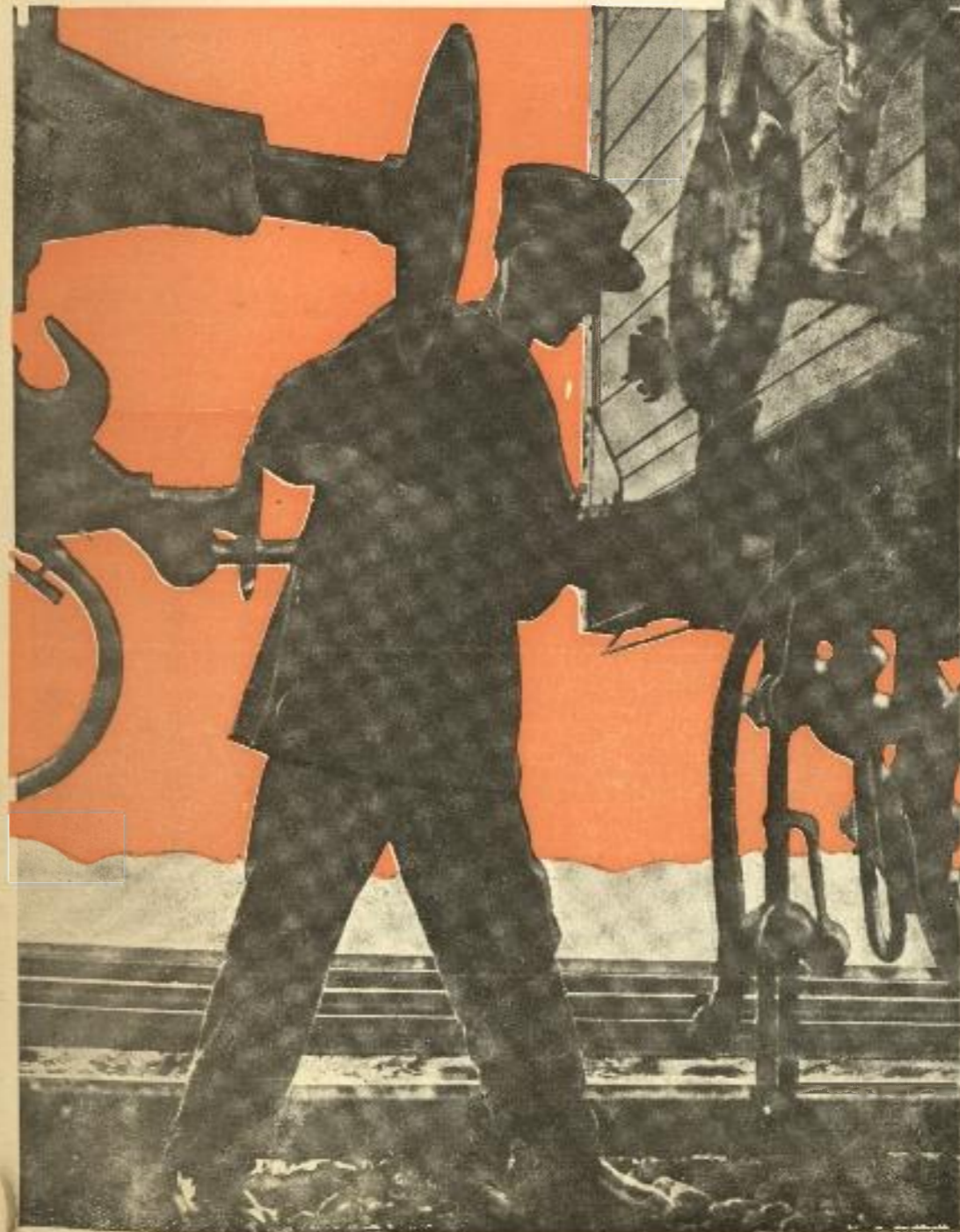
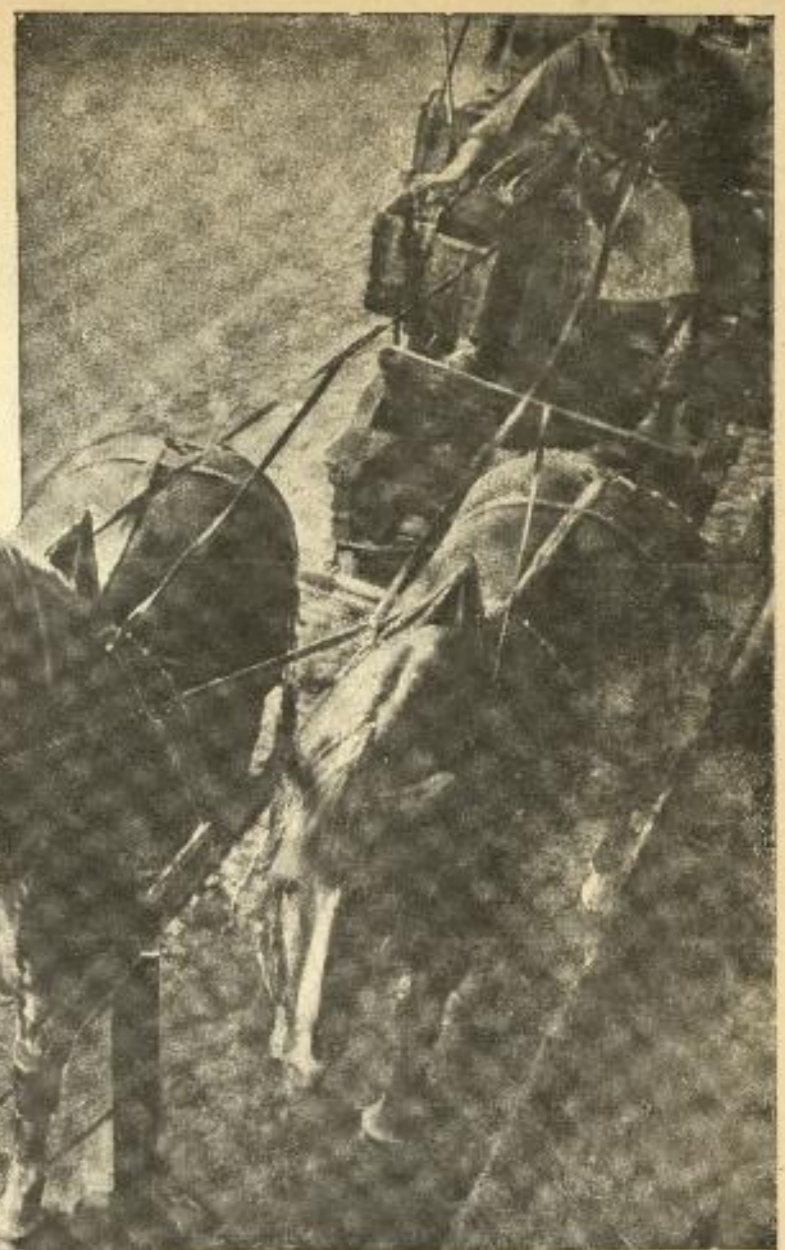
Κατά σειράν: Έργάτης ηλεκτρικών και τηλεγραφικών καλωδίων - συντελεστής ασφαλιστρών - 60 %/100, έργάτης μεταφορών 90 %/100, χημικός 26 %/100, ύπάλληλος γραφείου 2 %/100, έργάτης οικοδομών 80 %/100. *Έναντι: Τροχοπέδιτης 18 %/100, καραγωγείς 66 %/100.

στηρή πραγματικότητα, ανατρέπουν βέβαια όλες τις ιδέες μας για τούς κινδύνους, πού κρύβει ή κάθε δουλειά. Δέν θά πιστεύαμε ποτέ, ότι οί οδηγοί τών κάρρων διατρέχουν περισσότερους κινδύνους από τούς οδηγούς τών φορτηγών αυτοκινήτων. Κι' όμως αúτο συμβαίνει. Άπόδειξις πώς οί πρώτοι ασφαλίζονται έναντιον τών εργατικών άτυχημάτων, πληρώνοντας γι' άσφάλιστρα ένα 66 τοίς χιλίοις, ένφ οί δεύτεροι πληρώνουν μόνον 28!

Όλα αúτα τά περίεργα και τά κάπως άκατανόητα εκ πρώτης ύψεως συμβαίνουν, γιατί ο άληθινός κίνδυνος κρύβεται εκεί πού δέν τόν περιμένουμε. Και τό πραγματικό θάρρος τις περισσότερες φορές δέν είνε ασφαλώς εκείνο πού παρουσιάζεται στα μάτια του κόσμου πλαισιωμένο από αγγλιν και ρώμην. Κι' έδώ συμβαίνει, ότι συμβαίνει ακριβώς στόν πόλεμο, όπου ο ταπεινός φαντάρος τής πρώτης γραμμής, ο ένας ανάμεσα στα εκατομμύρια, κινδυνεύει σέ κάθε στιγμή τήν ζωή του, ένφ ο ώρσιος αξιωματικός του έπιτελείου, πού όλος ο κόσμος τόν θαυμάζει σαν πρότυπο άνδρείας και παλληκαριάς, είνε σχεδόν άπολύτως ασφαλής στο γραφείο, όπου είνε σκυμμένος πάνω στούς χάρτες του.

Βέβαια, ένας γραφειοκράτης, ένας ύπάλληλος τραπέζης, ένας λογιστής, δέν διατρέχει, σοβαρό κίνδυνο, λόγω τής φύσεως τής δουλειάς του. Τό πολύ-πολύ νά πάθη από μιάν

υπερκόπωτη πνευματική. Γι' αúτο και τά άσφάλιστρα πού πληρώνουν για ένδεχόμενον άτύχημά τους είνε μηδαμινά: 2 μόνο τοίς χιλίοις!

Ένφ ύπάρχει πολύ μεγαλειτέρα πιθανότης νά τσακίση τουλάχιστον ένα πόδι του ο κτίστης πού σκαρφαλώνει στο τελευταίο πάτωμα ένός ουρανοξύστη, και πού αιώρειται πάνω από τό κενό για νά βάλη ένα τούβλο ή νά περάση μιά τραβέρσα. Για τό λόγον αúτόν ο κτίστης είνε ύποχρεωμένος νά πληρώνη γι' άσφάλιστρα ένα ποσοστόν αρκετά έξογκόμενο, και τό όποιον άνέρχεται στα 100 τοίς χιλίοις.

Έτσι, σαν θελήση κανένας νά έξετάση προσεκτικά από περιέργεια ή από ένδιαφέρον τούς καταλόγους τών ασφαλιστικών έταιριών, νά τούς μελετήσει, νά τούς συγκρίνη και νά τούς παραβάλη, θά δη του κόσμου τά παράξενα και άπίθανα πράγματα. Κι' όμως—όπως συμβαίνει τις περισσότερες φορές άλλωστε—τά πιό άπίθανα πράγματα είνε και τά πιό άληθινά. Έτσι οί ξηροί αριθμοί τών ασφαλιστικών καταλόγων, δίνοντάς μας τόν άψευδέστερο και πραγματικώτερο καθρέφτη τής ζωής και τών κινδύνων της, μάς αναγκάζουν μοιραία, άνασκευάζοντας ένα σωρό λανθασμένες άντιλήψεις μας, ν' αρχίσουμε νά βλέπουμε μέ έντελώς διαφορετικό βλέμμα, ένα σωρό ανθρώπους πού πριν ή ύπαρξή τους μάς φαίνότανε άσήμαντη και άνάξια ίσως κάθε ένδιαφέροντος και προσοχής...

Τέσσερα

Ιστορικά ερωτήματα του θρυλικού Ιλάρχου Γεωργίου Μουρούζη

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΩΔΗΣ ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.—ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ ΜΑΒΙΛΛΗΝ, ΤΟΝ ΥΠΑΣΠΙΣΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΤΟΝ ΠΡΙΓΚΗΠΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΕΒΙΤΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΑΛΛΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΝ ΓΚΟΛΑΡ

Ο άληθινός πρίγκιπς της παλαιάς Αθηναϊκής ζωής.

Είς την Ξεφυαν της παλαιότερας Αθηναϊκής εποχής ξεχωρίζει ένα θρυλικόν όνομα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξελιχθῆ καὶ εἰς παράδοσιν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ φέρεται εἰς τὰ χεῖλη τῶν ἀφηγουμένων τὴν παλαιότεραν Αθηναϊκὴν ζωὴν.

Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶνε τοῦ περιφήμου Αθηναίου ἱλάρχου Γεωργίου Μουρούζη, τοῦ τολμηροῦ ἀριστοκράτου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ὁποῖος μετὰ τὰς παρατόλους πράξεις του καὶ τὰ κατορθώματά του, εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀφῆκεν ἐποχὴν καὶ ὄνομα, φερόμενον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἐπρόκειτο περὶ ἑνὸς εὐγενοῦς Αθηναίου ἀξιωματικοῦ, δεινοῦ μονομάχου, τοῦ ὁποῦ ὁ ζωηρὸς χαρακτῆρ ἀσφαλῶς εἶχε παρεξηγηθῆ καὶ τὸν ὁποῖον, μετὰ θάνατον, αἱ Αθηναῖκαί ἐφημερίδες τῆς παλαιότερας ἐποχῆς διώδασιν κυκλοφορίαν καὶ ἐλείψει ἄλλου θέματος, ἀναγνωσματοποίησαν μέχρι σημείου ὑπερβαίνοντος καὶ τὴν μᾶλλον τολμηρὰν μυθολογίαν.

Κατὰ τοὺς Ψευτοδόδωρους, λοιπόν, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Μουρούζης εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἔγινε βασιλεὺς τῶν Κανιβάλλων, ἠγάπησε ἐπὶ τὸν Βόρειον Πόλον μετὰ ποδηλάτων, συνελήφθη ἀιχμάλωτος ὑπὸ τῶν ἐρυθροδέρμων καὶ ἐσθῆθη ἐπὶ τρία ἔτη εἰς ἕνα δάσος ὅπου τὸν ἐπροσκυνοῦσαν ὡς θεόν, κατεπόθη ἀπὸ ἕνα κροκόδειλον καὶ ἐπισκέφθη, ἔτσι, τὴν Βουλιαγμένην Ἡπειροῦ Ἀτλαντίδα, ἐταξίδευσεν μετὰ ἕνα πλοῖον τῆς πρὸ αἰῶνων ναυαγισίας Μεγάλης ἀρμάδας, ἰδὼν ὅλα τὰ θαυμάσια τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν... ἐκοσμοκίχλιας λεύγας ὑπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπαθε ὁ ἀτυχὴς Αθηναῖος ἱλάρχος διὰ νὰ ἐξητὸ ἀτύχημα νὰ γίνῃ ἀνάγνωσμα ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Πραγματικὴ ἀφήγησις τῆς ἱστορίας τοῦ δεινοῦ Αθηναίου μονομάχου Γεωργίου Μουρούζη μόνον εἰς ἕνα στενὸν φίλον του καὶ συγκάτοικόν του ἐν Κερκύρᾳ ὅπου συνυπῆρτον ὡς ἀξιωματικοί, δύναται ν' ἀποδοθῆ.

Ὁ ἱλάρχος Γεωργίου Μουρούζη ἐγεννήθη κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1863 καὶ ἐφανεύθη εἰς ἡλικίαν 44 ἐτῶν ὑπὸ κακοποιῶν εἰς τὸ Παρίσι κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1907.

Ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Μουρούζη, ἔλκοντος τὸ γένος ἐκ τῆς γνωστῆς ἠγεμονικῆς οἰκογενείας, πρῶτην ἀξιωματικὴν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ ὑπασπιστοῦ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' καὶ τῆς Ἑλένης Β. Μουρούζη, τὸ γένος Μαυρομιχάλη.

Ὁ Μουρούζης ἦτο καὶ ἀπεκαλεῖτο πρίγκιψ, λόγῳ τῆς ἠγεμονικῆς καταγωγῆς του. Εἶχεν ἀρίστην ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν καὶ ἦτο ἀριστὸς εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὄπλων καὶ εἰς καθῆ ἀσκήσιν. Ἦτο μετὰ μίαν φράσιν «μοναδικὸς τύπος» διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ λόγῳ τῶν προσαναφερομένων προσόντων του, ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἰδίου, τοῦ ζωηροῦ χαρακτῆρός του.

Ὅλος ὁ βίος τοῦ Μουρούζη ἦτο μίαν διαρκῆς περιπέτεια, μίαν συνεχῆ ἐκκεντρικότη, μίαν ἀδιάκοπος ἀναζητήσις κινδύνων καὶ δόξης, μίαν ζωὴν πραγματικῶς Ἀρτανιάν, παλαίοντος μεταξὺ ἡρωισμῶν, συμπλοκῶν, οἴνου καὶ κινδύνων.

Προτοῦ καταταχθῆ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἱλάρχου, ὁ Μουρούζης εἶχε κερδίσει ἐπωμίδας ἐπὶ ἐπωμίδων ὡς πολεμιστῆς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων εἰς τὴν Δαχομήνην. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν, ὁ Μουρούζης, ἐπολέμησε μετὰ τὸ σύνταγμα τῶν Ζουάβων καὶ ἐτιμήθη μετὰ τὸ παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Κατόπιν ὁ Μουρούζης ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἱλάρχου, ὑπηρετήσας εἰς τὰς φρουρὰς Ἀθηνῶν, Κερκύρας, Λαρίσης κλπ., μέχρις ὅτου συνέβη εἰς τὴν Κηφισιᾶν ζωηρότατον ἐπεισόδιον μετὰ τοῦ πρίγκιπος Νικολάου, τὸ ὁποῖον ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε

τὴν μονομαχίαν Πάλλη - Μουρούζη, μετὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Μουρούζης ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Προτοῦ προχωρήσωμεν εἰς τὰς δύο ἱστορικὰς μονομαχίας τοῦ Μουρούζη, τὴν μίαν μετὰ τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ πρίγκιπος Νικολάου κ. Πάλλον καὶ τὴν ἄλλην μετὰ τὸν ἀείμνηστον ποιητὴν Μαβίλλην εἰς τὴν Κέρκυραν, νομίζομεν, ὅτι ἔχει θέσιν εἰς τὴν παρούσαν ἐξιστόρησιν μίαν παρένθεσιν, ἀποτελουμένην ἀπὸ τὰ περιεργότερα σημεῖα τῆς περιπετειώδους ζωῆς τοῦ θρυλικῶς Αθηναίου ἱλάρχου.

Ὁ Μουρούζης, ὅπως καὶ ἀνωτέρῳ ἀναφέρομεν, ἦτο γόνος μίαν ἀπὸ τὰς τὰς καλλιτέρας καὶ ἀριστοκρατικότερας οἰκογενείας τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ἡ ζωηρότης τοῦ χαρακτῆρος του ἐξεδηλώθη εἰς περιεργὸν συνδυασμὸν μετὰ τ' ἀναμφισβήτητα ψυχικά του χαρίσματα καὶ πρωτίστως τὴν εὐγενικὴν ἀνατροφὴν του, ἡ ὁποία κυρίως τὸν καθίστα συμπαθέστατον εἰς τὴν Αθηναϊκὴν κοινωνίαν. Ἀλλ' ὁ Μουρούζης δὲν ἦτο μόνον γενναῖος μονομάχος, καὶ νέος μορφωμένος καὶ ζωηρὸς ταυτόχρονα. Εἶχε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ περιέργους καὶ ἐκκεντρικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἐφθάνον καὶ μέχρι προσωπικῶν ἰδιοτροπιῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀναμειξῆς του εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἐνένευσαν ἄλλοτε μὲν τὴν συμπάθειαν, ἄλλοτε τὴν ἀκατάλληλιν καὶ ἄλλοτε τὸν φόβον.

Τὰ νυκτερινὰ γλέντια τοῦ Μουρούζη εἰς τὰς παλαιὰς Ἀθῆνας, τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Λάρισαν ἀφῆκαν ἐποχὴν καὶ παρέμειναν ζωηρὰ ἀκόμη εἰς τὴν μνήμην τῶν συγχρόνων του, οἱ ὁποῖοι τὰ ἀφηγοῦνται.

Ὁ Μουρούζης καὶ ὅταν ἦτο ἀξιωματικὸς καὶ ὅταν ἦτο πολίτης δὲν εἶχε κανὲν ἄλλο ἐλάττωμα ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ ποτόν. Ἡ ἀδυναμία του, ἰδιαιτέρως, ἦσαν ἡ μύρσα Μονάχου καὶ τὸ λικέρ. Καὶ τὰ τρελλὰ γλέντια του κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποῶν ἐγένοντο αἱ καταπληκτικώτερα καὶ ἀλησμόνητοι τολμηραὶ πράξεις του, ἐλάμβανον διαστάσεις μόνον μετὰ τὸ ποτόν. Διότι προτοῦ νὰ πῆ ὁ Μουρούζης, κατὰ τὴν ἔκφρασιν παλαιοῦ Αθηναίου φίλου του, ἐνεφανίζετο ὅπως ἡ φρονιμώτερη ντεμουαζέλα.

Εἰς τὸ παλαιὸν Αθηναϊκὸν ἐστιατόριον ὁ «Βύρων» οἱ θαμῶνες ἕνα χειμερινὸ βράδυ ἀπῆλθον ἕνα ἀπὸ τὰ εὐθυμότερα κατορθώματα τοῦ Μουρούζη. Ὁ Αθηναῖος ἱλάρχος εἶχε καθῆσει ἐμπρὸς ἀπὸ ἕνα μικρὸν τραπεζάκι εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης καὶ διέταξε τὴν ὀρχήστραν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ Ἀθιγγάνους μουσικοὺς νὰ καθίσουν ὅλοι γύρω του καὶ νὰ παίζουν διάφορα κομμάτια κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Πράγματι ἡ ἐπιθυμία του ἐξετέλεσθη καὶ ὅταν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου μουσικοῦ τεμαχίου ὁ Μουρούζης ἔρριψε χρυσὰ νομίσματα εἰς τοὺς μουσικοὺς, ὁ ἀρχιμουσικὸς ἐσηκώθη, μέσῳ ἀπολύτου σιγῆς καὶ εἶπεν ὑψηλοφώνως:

— Εἶδα αὐτοκράτορας καὶ βασιλεῖς, εἶδα ἠγεμόνας, εἶδα πρίγκιπας, εἶδα εὐγενεῖς πλουσίους καὶ ἑκατομμυριούχους ἀστους, ἀλλὰ ποτέ μου, ὁμοιωθῶ, εἰς ὄλους αὐτοὺς δὲν συνήτησα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος...

— Κάνε δουλειὰ σου ἀδελφέ! τοῦ εἶπεν ὁ Μουρούζης. Καὶ ἡ ὀρχήστρα ἤρχισε πάλιν νὰ παίζῃ διάφορα μουσικὰ κομμάτια. Ἡ ἴδια σκηνὴ ἐπανελήφθη καὶ ἡ προσφώνησις τοῦ ἀρχιμουσικοῦ ἐανάγινε.

— Κάνε δουλειὰ σου ἀδελφέ! ἔλεγεν ὁ Μουρούζης καὶ ἔρριπτε πάλιν χρυσὰ νομίσματα καὶ ἔτρωγε καὶ ἔπινε. Εἰς τὸ μεταξύ ὅμως... ἦλθεν ὁ Μουρούζης στὸ κέφι.

— Εἶδα αὐτοκράτορας, ἐπανελάβε καὶ τότε ὁ ἀρχιμουσικός, εἶδα καὶ βασιλεῖς...

— Ἄ... ἀδελφέ μου, ἐφώναζεν ὁ Μουρούζης αἰφνιδίως, ὡς πολλοὺς εἶδες καὶ τὸ παράκανες. Καὶ χωρὶς κανεὶς ἐκ τῶν παρισταμένων νὰ προφθάσῃ νὰ τὸν συγκρατήσῃ ἄρπαξε τὴν σαμπανιέρα μετὰ τὸ παγωμένο νερὸ καὶ τὴν ἐξεκένωσεν εἰς τὸ κεφάλι τοῦ ἀρχιμουσικοῦ.

Τὸ ἐστιατόριον ἀνεστατάθη. Καὶ ὅλοι ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ παρέσυραν τὰ τραπεζάκια καὶ ἔσπασαν τὰ γυαλικά.

Ὁ Μουρούζης κατόπιν ἐκάλεσε ψυχραιμώτατα τὸν καταστηματοῦχον, ἐπλήρωσε ἱπποτικώτατα τὰς ζημίας, ἐκαληνύκτισε καὶ ἀπῆλθε.

Ἀφορμὴ μονομαχίας τοῦ Γεωργίου Μουρούζη μετὰ τὸν Κερκυραῖον ποιητὴν Μαβίλλην ὑπῆρξε τὸ ἀκόλουθον ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰς ἐκτιθεμένας ὑπὸ παλαιοῦ φίλου του, λεπτομερέως, προέκλεσεν ὁ Μουρούζης εὐρισκόμενος εἰς κατάστασιν εὐθυμίας.

Ὁ Μουρούζης τότε ὑπῆρξε εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Κερκύρας καὶ συγκατάκει μετὰ τὸν κ. Καράκαλον, φέροντα τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ σύμπτωσιν, ὄλλγας ὥρας πρὸ τοῦ ἐπεισοδίου ὁ Μουρούζης, ἀκούσας πολλὰ τὰ καλά διὰ τὸν Μαβίλλην, παρέκλεσε τὸν κ. Καράκαλον νὰ τοῦ τὸν συστήσῃ γιὰ νὰ γίνου φίλοι. Ὁ κ. Καράκαλος ὑπεσχέθη νὰ τὸ πράξῃ τὴν ἐπομένην.

Τὴν νύκτα ὅμως ὁ Μουρούζης ἐμπῆκεν εἰς ἕνα παραλιακὸν ζυθοπωλεῖον τῆς Κερκύρας ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐκάθητο εἰς μίαν γωνιακὴν τράπεζαν ὁ Μαβίλλης μετὰ κάποιον φίλον του, περσικὸν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ κρατῶν μαστίγιον, διέταξε νὰ ἐξέλθουν ὅλοι οἱ θαμῶνες ἔξω. Ὁ Μουρούζης ἦτο στὸ κέφι καὶ ὅταν ἦτο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ μείνῃ μόνος διὰ ν' ἀποφεύγῃ τὰ ἐπεισόδια μετὰ τοὺς διπλανοὺς του.

Ὁ Μαβίλλης καὶ ὁ φίλος του δὲν ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των. Ἐμείναν ἀτάραχοι εἰς τὸ τραπεζάκι τοῦ ζυθοπωλεῖου καὶ ἐξηκολούθησαν νὰ συζητοῦν μετὰ ψυχραιμίαν καὶ ἀδιαφορίαν. Ὁ Μουρούζης τότε, χωρὶς νὰ γνωρίξῃ τὸν Μαβίλλην, τοὺς ἐπλησίασε καὶ εἶπε:

— Γιατὶ σείς κάθεσθε ἀκόμη;

Ὁ Μαβίλλης μετὰ τὸ γαλήνιον ὕφος του, χωρὶς ποσῶς νὰ ταραχθῆ εἰς τὴν θέαν ἀνθρώπου εὐρισκόμενου εἰς τὸ κέφι, ἀπῆν-

τησε ὅτι περιμένει μετὰ τὸν φίλον του τὴν ἀφίειν τοῦ ἀτμοπλοίου διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Πρὸς στιγμὴν ὁ Μουρούζης ἐφάνη καταπραυνθεὶς μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν. Ἐπέστρεψε καὶ ἐκάθησεν εἰς τὸ τραπέζι του καὶ διέταξε νὰ τοῦ φέρουν ἕνα μπουκάλι μύρσαν τοῦ Μονάχου. Ἀλλ' ἀφοῦ ἔπιε τὸ πρῶτον ποτήρι ἐφαίνετο ἐνοχληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Μαβίλλην καὶ τοῦ φίλου του καὶ ἐσηκώθη καὶ εἶπε πρὸς τὸν Μαβίλλην:

— Φαίνεται νὰ εἶσαι ποιητῆς... δὲν μὰς λὲς κανένα ποίημα; Ὁ φίλος τοῦ Μαβίλλην εὐξέσπετος ἄνθρωπος καὶ ὀπλισμένος μετὰ περὶστροφον ἐτοιμάσθη διὰ τὰς κακομεταχειρισθῆ τὸν Μουρούζην, μὴ γνωρίζων περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται, ἀλλ' ὁ Μαβίλλης ἀφοῦ τὸν καθυσέχασε, ἐστράφη μετὰ ἡπιον ὕφος πρὸς τὸν Μουρούζην καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲν εἶνε ἐδῶ ὅτε τόπος, οὔτε κατάλληλη ὥρα γι' αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητεῖτε...

Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὸν Μουρούζην θαμῶνες ἐξαναμπίησαν εἰς τὸ ζυθοπωλεῖον καὶ ἡ ἐμφάνισις των ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Μαβίλλην ἀφ' ἐτέρου ἐξῆψε τὸν Μουρούζην, ὁ ὁποῖος, κινῶν τὸ μαστίγιόν του, ἐτινάχθη ὀρθος καὶ ἐφώναξε:

— Ἐξώ...

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ Μουρούζης κατέφευγεν ἐν κτύπημα διὰ τοῦ μαστιγίου του ἐναντίον τοῦ Μαβίλλην, ὁ ὁποῖος τότε, μετὰ τὴν αὐτὴν ἀταραξίαν ἐσηκώθη μαζί μετὰ τὸν φίλον του καὶ προσβεβλημένος πλέον, ἐξῆλθε τοῦ ζυθοπωλεῖου, χωρὶς ν' ἀπάντησῃ εἰς τὸ κτύπημα.

Τὴν ἴδιαν νύκτα ὁ Μαβίλλης ἐπεσκέφθη τὸν κ. Καράκαλον πρὸς τὸν ὁποῖον ἀφηγήθη τὰ διατρέξαντα καὶ τὸν παρέκλεσε νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ, μαζί μετὰ κάποιον φίλον του, ὡς μάρτυρας μονομαχίας. Καὶ πράγματι, τὸ πρῶτὴν ἐπομένην οἱ δύο μάρτυρες ἐπεσκέφθησαν τὸν Μουρούζην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον του καὶ τοῦ ἐξήγησαν τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς των.

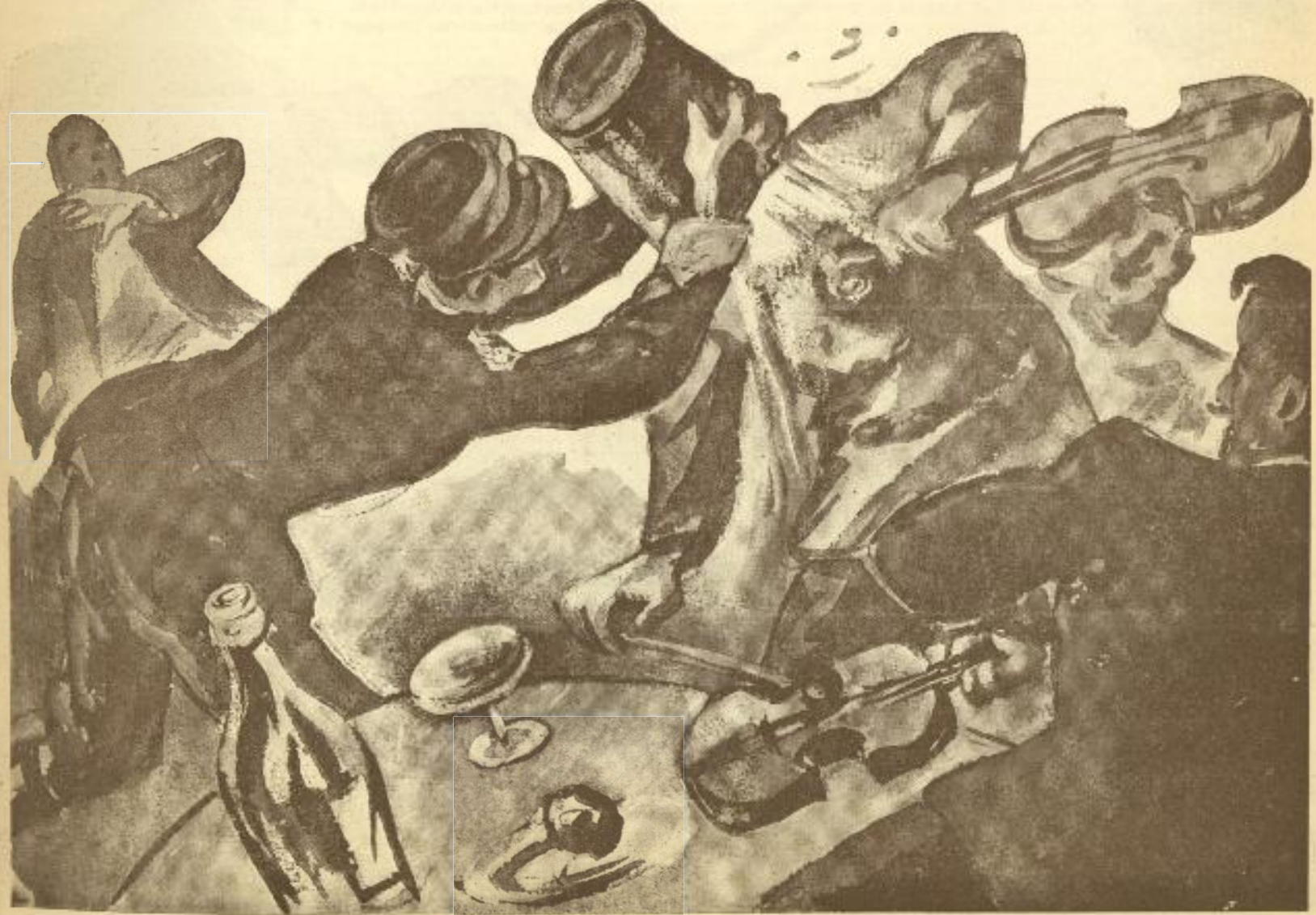
Ὁ Μουρούζης ἀπήντησεν ἀμέσως:

— Καίτοι, εἶπε, πᾶν ὅτι πρῶτῳ τὴν νύκτα... δὲν τὸ ἐγκρίνω τὴν ἐπομένην, ἐν τούτοις εἶμαι εἰς τὰς διαταγὰς σας.

Καὶ οἱ μάρτυρες τοῦ Μαβίλλην ἀφοῦ συνεννοήθησαν μετὰ τὸν Μουρούζην διὰ τὴν συνάντησιν των μετὰ τοὺς ἰδιοκτοὺς τοῦ μάρτυρας ἀπῆλθον. Ἀλλ' ὁ κ. Καράκαλος, ὡς φίλος τοῦ Μουρούζη, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον του καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ καὶ ἰδιαιτέρως τὰ καθέκαστα τοῦ ἐπεισοδίου του μετὰ τὸν Μαβίλλην.

Ὁ Μουρούζης τοῦ ἐξεδήλωσε κάπως τὴν δυσαρκεσίαν του διότι ἐδέχθη νὰ γίνῃ μάρτυς τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλ' ὁ κ. Καράκαλος τοῦ εἶπε:

— Μὰ γιατί δὲν ἐπερίμενες νὰ σοῦ συστήσω τὸν Μαβίλλην, ὅπως μοῦ ἐζήτησες, ἀλλὰ ἐβιάστηκες νὰ συστηθῆς μόνος σου κατ' αὐτὸν τὸν παράδοξον τρόπον ποῦ συνηθίζεις πάντοτε;

Ο Μουρούζης άκακος, όπως πάντοτε και γελαστός άπήντησε:

— Μά αυτός έτυχε να βρεθής μπροστά μου... Δέν έφανατζόμουνα ποτέ αυτήν την κακήν σύμπτωση...

Αί συνεννοήσεις διά την μονομαχίαν έπροχώρησαν. Όταν δ κ. Καράκαλος έπέστρεψε διά να συνεννοηθής με τον προσβληθέντα ποιητήν, εύρηκε τον κ. Μαβίλλην διαβάζοντα τους κώδικας της μονομαχίας.

Ο Μαβίλλης του έπλε με νευρικήτητα:

— Διώρισε μάρτυρας ο Μουρούζης; Σάς παρακαλώ να τελειώνουμε γρήγορα και να κτυπηθώμεν αύριον τόν πρωτό, διότι δηλή πόλις έμασε τόν νυκτερινόν έπεισόδιον και πρέπει γρήγορα να δοθής μία λύσις...

Ο κ. Καράκαλος αντίληφθεις την δικαίαν νευρικήτητα του Μαβίλλη, έπλε:

— Πολύ καλά! μία βολή από 20 βημάτων και διά παραγγέλματος, έινε αρκετή...

— Και άν άποτύχουμε και οι δύο, ηρώτησεν ο Μαβίλλης.

— Τότε, άπλούστατα, θά σφίξετε ο ένας τόν χέρι του άλλου...

Ο Μαβίλλης εξάνεστη:

— Μά θέλεις να μέ κάμης γελοϊόν; Μπορεί να θεωρηθής λύσις αυτή;

— Τότε τι θέλεις;

— *Οχι τί θέλω. Τι λέγουν οι κώδικες. Διάβασε τους κώδικας και θά ίδής τί πρέπει να γίνει. Πρόκειται περί προσβολής άνευ λόγου. Είς την περίστασιν αυτήν πρέπει να γίνει μονομαχία ή διά παραγγέλματος μέχρις άποτελέσματος, ή με τρεις βολάς και με σκόπειον τουλάχιστον 30 δευτερολέπτων. Αυτό επιβάλλεται να γίνει.

Αλλά ο Μουρούζης είς τόν μεταξύ άναγνωρίζων τόν δικαίον του Μαβίλλη και φερόμενος είς τας περιστάσεις αυτές ίπποτικώτατα, έδήλωσεν είς τους μάρτυρας τά εξής:

— Δέν έπιθυμώ, κύριοι, να δώσω είς τόν κ. Μαβίλλην συνήθη ίκανοποίησιν άρμόζουσαν είς άνθρωπον τόν όποιον ποτέ δέν θά έσκεπτόμην να προσβάλω χωρίς άφορμήν. Θέλω να πεισθής περί αυτού δ κ. Μαβίλλης και θά τόν πείσω έγώ ο ίδιος, με την ίκανοποίησιν την όποιαν θά του δώσω...

Τό μεσημέρι της ίδιας ημέρας ώρισθη και ο τόπος της μονομαχίας. Δύο ομάδια μετέφερον τους αντίπαλους, τους μάρτυράς των και ένα λατράν είς τόν προσδιορισθέν μέρος.

Είς την μορφήν του Μουρούζη έλαμπε παραδόξως τόν ασθημα της χαράς και υπερηφανείας και οι συνοδοί του έπεριμέναν με άγωνίαν και περιέργειαν την εξήγησιν του φαινομένου. Ο Μουρούζης έφιγουράριζε με την άπαστράπτουσαν στολήν του, ή όποια τόσον ώραία προσημρόζετο είς τόν λιγερό σόμα του και είχεν ύφος άριστοκράτου αξιωματικού της έποχής εκείνης, ο όποιος μετέβαινε είς λαμπράν τελετήν.

Μετά παρέλευσιν όλίγων λεπτών οι δύο αντίπαλοι με τους μάρτυράς των, συνητάντο είς τόν ορισθέντα, διά την μονομαχίαν τόπον.

Ο Μουρούζης, ώραϊος καθώς ήτο και μεγαλοπρεπής, έστάθη άπέναντι του Μαβίλλη. Και μέ άσκεπή την κεφαλήν του ύψηλά, μέ γλυκώτατον και άνδρικότατον τόνον φωνής, έπλε:

— Κύριε Μαβίλλη, μου συμβαίνει άτυχώς, ένίστε, κατά τας μετά τόν μεσονύκτιον ώρας, να εύρίσκωμει είς κατάστασιν ή όποια μέ παρασύρει είς πράξεις διά τας όποιας λυπούμαι έγκαρδίως, την έπομένην.

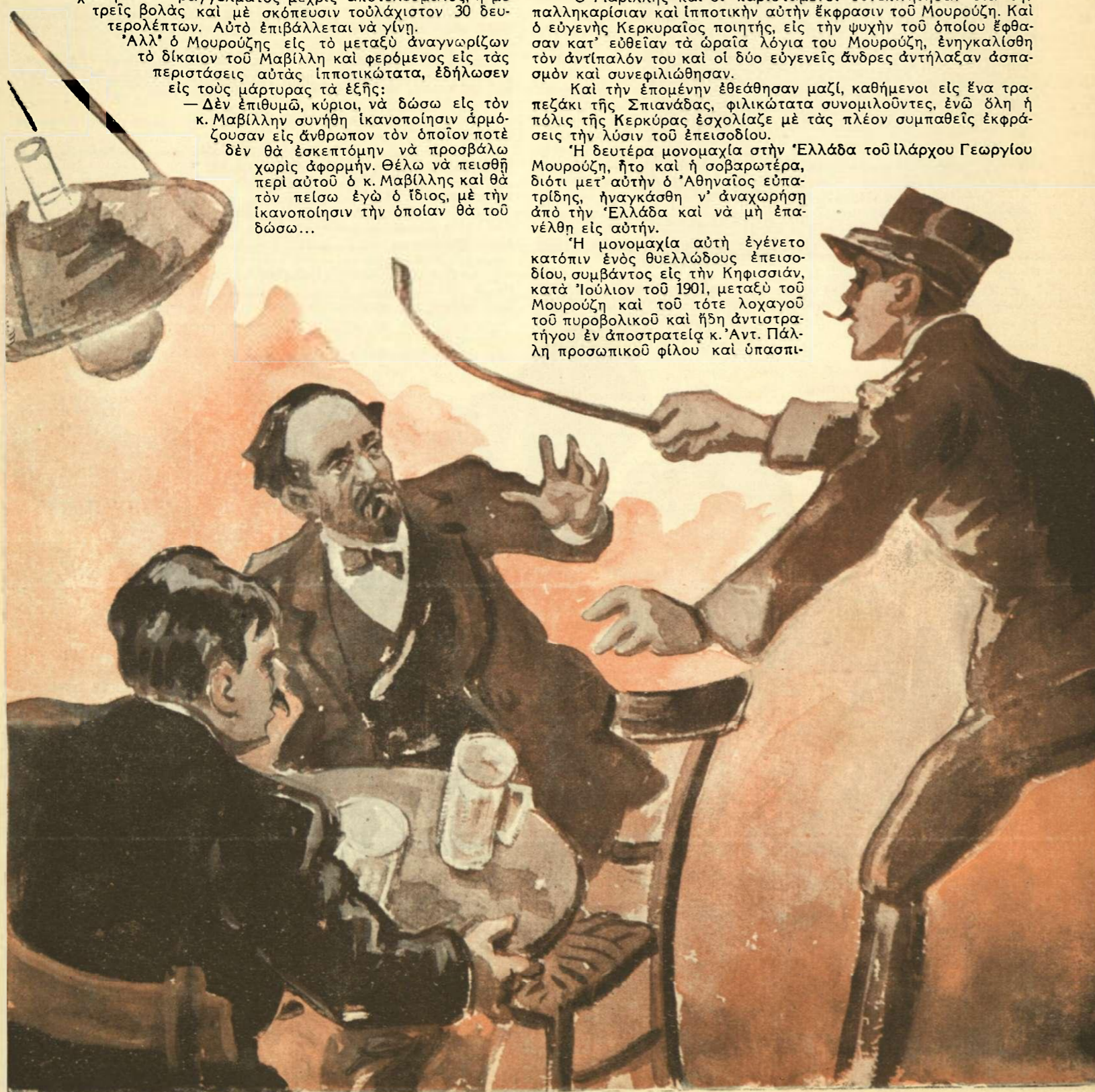
Προχθές την νύκτα υπό τοιαύτας συνθήκας και χωρίς να σάς άναγνωρίσω, σάς προσέβαλα δεινώς και έρχομαι να σάς διαβεβαιώσω και ένώπιον των κυρίων περί της λύτης την όποιαν αισθάνομαι δι' ότι έπραξα ένάντιον των προθέσεών μου.

Θά είμαι εύτυχής άν λησμονήσητε ότι συνέβη και άν μου κάμειτε την τιμήν να μέ θεωρήτε φίλον σας είς τόν μέλλον... Ο Μαβίλλης και οι παριστάμενοι συνεκινήθησαν διά την παλληκαρίαν και ίπποτικήν αυτήν έκφρασιν του Μουρούζη. Και ο εύγενής Κερκυραίος ποιητής, είς την ψυχήν του όποίου έφθασαν κατ' εύθειαν τά ώραία λόγια του Μουρούζη, ένηγκαλίσθη τόν αντίπαλόν του και οι δύο εύγενείς άνδρες άντήλαξαν άσπασμόν και συνεφιλιώθησαν.

Και την έπομένην έθεάθησαν μαζί, καθήμενοι είς ένα τραπέζακι της Σπιανάδας, φιλικώτατα συνομιλούντες, ένώ δηλή ή πόλις της Κερκύρας έσχολλάζε με τας πλέον συμπαιθείς έκφράσεις την λύσιν του έπεισοδίου.

Η δεύτερα μονομαχία στην Έλλάδα του Ιλάρχου Γεωργίου Μουρούζη, ήτο και ή σοβαρώτερα, διότι μετ' αυτήν ο Αθηναϊός εύπατρίδης, ηναγκάσθη ν' άναχωρήσει από την Έλλάδα και να μη επανέλθη είς αυτήν.

Η μονομαχία αυτή έγένετο κατόπιν ένός θυελλώδους έπεισοδίου, συμβάντος είς την Κηφισίαν, κατά Ιούλιον του 1901, μεταξύ του Μουρούζη και του τότε λοχαγού του πυροβολικού και ήδη αντιστρατήγου έν άποστρατεία κ. Άντ. Πάλλη προσωπικού φίλου και ύπασπι-

στού του πρίγκηπος Νικολάου, εξαδέλφου δέ του αντιστρατήγου κ. Κωνστ. Πάλλη, πρώην Έπιτελάρχου της Στρατιάς Μ. Άσίας. Κατά την έποχήν εκείνην, πολύ όλίγα και άσαφή πράγματα είχον γίνει γνωστά άναφορικός προς τά βαυθέτερα αίτια της μονομαχίας αυτής, λόγω κυρίως της μυστικότητας, ή όποια έκρατήθη έπιμόνας ως έκ της παρουσίας της Βασιλικής οικογενείας προς τους κύκλους και τας συναναστροφάς με τας όποιας δέν ήσαν τελειώς άσχετοι αί άφορμαί της προαναφερομένης μονομαχίας.

Μόνον αί λεπτομέρειαι του έπεισοδίου, τας όποιας θ' άφηγηθώμεν κατωτέρω έγιναν γνωσταί, διότι και οι μάρτυρες και ο κ. Πάλλης και οι αύλικοί και ο Μουρούζης μέχρι της στιγμής κατά την όποιαν έγκατέλειψε την Έλλάδα, παραιτηθείς έκ των τάξεων του στρατεύματος, ούδέν περισσότερο είπον.

Περί τίνος όμως επρόκειτο; Έξ όλων των άφηγήσεων των προσώπων, τά όποια εύρίσκονται είς θέσιν να γνωρίζουν—λόγω των σχέσεών των κατά την έποχήν εκείνην—τά σχετικά προς την μονομαχίαν ταύτην πράγματα, προκύπτει, χωρίς κάμειαν άμφιβολίαν ότι ούδεις λόγος έχθρότητος ύπήρχε τότε μεταξύ των δύο αντιπάλων, οι όποιοι συνητήθησαν είς τόν πεδόν της τιμής, δηλαδή μεταξύ του λοχαγού του πυροβολικού κ. Άντ. Πάλλη και του άλσημονίου Γεωργίου Μουρούζη.

Τούναντιον άάλιστα, μεταξύ των οικγενειών των αντιπάλων αί σχέσεις ήσαν και εξακολουθούσαν και σήμερον φιλικώταται. Αί άφορμαί του έπεισοδίου της Κηφισίας και της μονομαχίας, ή όποια ήκολούθησεν, άφώρων προσωπικώς τόν πρίγκηπα Νικολάου και τόν Ιλαρχον Μουρούζη, αί σχέσεις των όποιων, όπως έκ των ύστερων άπεδείχθη και έβεβαιώθη παρά προσώπων φιλικώτατα και προς τους δύο προσκειμένων, είχον ένταθής δι' ώρισμένην άφορμήν.

Και ή άφορμή αυτή ύπήρχε κάποιον αισθηματίκι του Γεωργίου Μουρούζη προς άριστοκράτιδα κυρίαν της έποχής εκείνης, ώραιότητην και γνωστότάτην είς τους αύλικούς κύκλους, ή όποια άνταπεκρίνετο και αυτή είς τόν αισθημα αυτό και ή όποια φαίνεται ότι, χωρίς να θέλη, έθεσε, κατά την ίδιαν έποχήν... πύρ και είς την καλλιτεχνικήν καρδίαν του πρίγκηπος Νικολάου.

Και τόν δεύτερον αυτό πύρ δέν ύπήρχε και αυτό άκαπνον. Διότι ο νεαρός, τότε, πρίγκηπος Νικολάου έφρόντισε να φθάσουν οι καπνοί του προς την αίθερίαν εκείνην κυρίαν, άδιαφορών διά τόν ένδιαφέρον της έτέρας πριγκηπικής καρδίας ή όποια ήτο του Γεωργίου Μουρούζη.

Αλλά ο Μουρούζης έλαβεν γνώσιν έγκαίρως της πλαγίας κινήσεως του πρίγκηπος Νικολάου και της γενομένης προς την έν λόγω κυρίαν έμμέσου ντεκλαρασιόν, περί του ζωηρού αισθηματός του.

Αυτό ήτο άρκετόν διά να γίνει ο Αθηναϊός Ιλαρχος έξω φρενών ένάντιον του πρίγκηπος Νικολάου.

Και μέ τόν άνυπόκριτον και ζωηρόν χαρακτήρα που είχεν ο Ιλαρχος Μουρούζης, ίδίως είς τας ώρας τού κεφιού του, έκηρύχθη άκάλυπτα έχθρός του πρίγκηπος Νικολάου και ήρχισε να τού άποστέλλη διάφορα συνθηματικά μηνύματα.

Ένα μεσημέρι συνητήθη είς τόν Γιαννάκη, μέ κάποιον προσωπικόν φίλον του πρίγκηπος Νικολάου, άνώτερον αξιωματικόν και γνώριμόν του, προς τόν όποιον είπεν άποτόμως:

— Να συστήσης στό φιλαράκο σου, να καθήση φρόνιμα,

διότι άν είνε αυτός πρίγκηπος του... πυροβολικού, να μή λησμονή, ότι έγώ είμαι πρίγκηπος του... ίπποτικού!..

— Δέν μπορώ να πώ τέτοιο πράγμα... είπεν ο κοινός φίλος των δύο αντιπάλων πριγκηπων.

— Άκουσε πού σου λέω έγώ... άν θέλεις τόν καλό του να τού τά πής!..

Φαίνεται όμως, ότι ο κοινός φίλος διεβίβασε προς τόν πρίγκηπα Νικολάου τας φράσεις του Μουρούζη, ο δέ πρίγκηπος άπήντησε μέ άδιαφορίαν:

— Εύτυχώς υπάρχουν κενάί θέσεις είς τόν φρενοκομείον!..

Και ή άπάντησις αυτή έπήγεν είς τ' αυτήν του Μουρούζη. Άπό την ημέραν εκείνην ο Μουρούζης έγένετο πλέον έκτός έαυτού. Είς ώρισμένους φίλους του είπεν, ότι είς την φράσιν αυτήν του πρίγκηπος θ' άπάντηση δημόσια «κατ' εύθειαν προς αυτόν και επί παρουσία πολλών προσώπων και ότι ο πρίγκηπος θά πάρη διδακτικόν μάθημα για να μάθην πολλά περισσότερα πράγματα άφ' όσα έδιδάχθη...»

Την άπειλήν του αυτήν ο Μουρούζης— όπως έσυνειθίζεν άλλως τε— δέν ήργησε να πραγματοποιήση και σύντομα μάλιστα.

Κατά τας ημέρας εκείνας είς τόν ξενοδοχείον «Μελά» της Κηφισίας επρόκειτο να δοθής γεύμα προς τιμήν του πρίγκηπος Νικολάου, είς τόν όποιον ήτο προσκεκλημένος και ο πρωθυπουργός Θεοτόκης, ύπουργοί, άνώτατοι αξιωματικοί, κυρίαι και κύριοι της αύλής και άλλα διακεκριμένα πρόσωπα της Αθηναϊκής άριστοκρατίας της έποχής εκείνης.

Ο Μουρούζης τόν έμαθε. Έμαθεν έπίσης την ημέραν και την ώραν του γεύματος.

Με την άπαστράπτουσαν στολήν του Ιλάρχου άνέβηκεν είς την Κηφισίαν και κατηβύθη είς τόν ξενοδοχείον «Μελά», όπου κατ' εκείνην την ώραν τόν γεύμα επρόκειτο να τελειώση και οι έκλεκτοί συνδαιτήμονες εύρίσκοντο μεταξύ τυρού και άχλαδιού.

Ο Μουρούζης δέν εξήγησε ν' άναγγεληθής. Αλλά σημειωτέον, ότι και κανείς από τους άνθρώπους του ξενοδοχείου δέν επεχείρησε κατά την έφαρμοζομένην δι' όλους τους άλλους συνήθειαν, να ζητήση να τόν άναγγεληή είς τόν γευματιζόντα πρίγκηπα.

Ο Μουρούζης έτράβηξε κατ' εύθειαν και έμψηκεν μία και δυό είς την αίθουσαν του γεύματος και έστάθη έναντι του πρίγκηπος μέ ψήν ή όποια έδημιούργησεν άμέσως τόν πανικόν είς τους συνδαιτήμονας.

Όλοι έστράφησαν και τόν παρετήρουν, γνωρίζοντες πολύ καλά τόν Μουρούζην και όντες βέβαιοι, ότι κάτι όχι εύχάριστον θά συνέβαινε.

Ο Μουρούζης δέν έχασε καθόλου καιρόν. Και άπευθυνόμενος προς τόν πρίγκηπα Νικολάου, έφώναξε γαλλιστί:— Βούζ' έτ έν βρως λας...

Δηλαδή:

— Είσθε ένας πρίγκηπος δειλός!

Η βαρεία αυτή φράσις του Μουρούζη, έκστομισθεΐσα ένώπιον τριάνκοντα σχεδόν προσώπων, παρήγαγε κατάπληξιν.

Ο μακαρίτης Θεοτόκης τεταραγμένος και υπό την ιδιότητα του πρωθυπουργού ήγέρθη διά ν' άποπέμψη τόν παρεκτραπέντα Ιλαρχον, άλλ' είς τόν μεταξύ ο παρακαθήμενος του πρίγκηπος Νικολάου λοχαγός του πυροβολικού κ. Πάλλης, βεβήσας ότι τόν καθήκον του ήτο να τεθή αντιμέτωπος του προσβληθέντος βαρέως τόν πρίγκηπα, ήγέρθη και ώρμησεν ένάντιον του Μουρούζη.

Ταραχή έπεκράτησεν είς όλην την αίθουσαν, πολλάί κυρίαι έλιποθύμησαν και οι δύο αξιωματικοί, ο κ. Πάλλης και ο Μουρούζης ήλθον αύθωρεί είς χείρας.

Ο κ. Πάλλης ήρπασε τόν Μουρούζη από τόν στήθος επί του όποίου ήσαν άνηρτημέται αί διεμβολαί των παρασήμων του άλλ' ο Μουρούζης ήρπασε τόν κ. Πάλλη από τόν λαϊμόν, ένώ ταυτόχρονας ο πρίγκηπος Νικολάος κατέφερε διά της ράβδου του κτύπημα κατά του Μουρούζη.

Είς τόν μεταξύ εισήλθον είς την αίθουσαν και οι ύπάλληλοι του ξενοδοχείου και έχώρισαν τους δύο αξιωματικούς, έκ των όποιων ο μέν κ.

Πάλλης παρέμεινε είς την αίθουσαν ο δέ Μουρούζης άπήλθε

του ξενοδοχείου, χωρίς κανείς να τολμήσει να τον ενοχλήσει και κατήλθεν εις τὰς Ἀθήνας.

Τὸ γεγονός διεδόθη ἀμέσως εἰς ὅλην τὴν πρωτεύουσαν. Τὴν ἐπομένη ἀντιπλάγησαν οἱ μάρτυρες καὶ παρεκτός τῆς δικαιοσύνης καὶ δικαστικῆς διαδικασίας ἡ ὁποία ἀπατήθη ἐναντίον τοῦ Μουρούζη, ἐκλονίσθησαν τὰ γίνῃ καὶ ἡ μονομαχία, διὰ ραβδῶτων πιστολῶν. Ἐξ ἀποστάσεως 20 βημάτων.

Ὁ Μουρούζης ἐζήτησε νὰ γίνῃ ἡ μονομαχία μέχρις ἀχρηστεύσεως τοῦ ἑνὸς τῶν ἀντιπάλων. Εἰς τοῦτο συμφωνήσε καὶ ὁ κ. Πάλλης, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μονομαχίας ἦτο ἀπροσδόκητον.

Ἡ συνάντησις εἰς τὸ πεδὶον τῆς τιμῆς ἔγινεν εἰς ἓνα γήπεδον παρὰ τὰ Πατήσια.

Ἐκλονίσθη σκόπευσις 15 δευτερολέπτων.

Εἰς τὴν μαρτύρων κρατῶν τὸ ὠρολόγιον ἐξεφώνησε τὸ κανονιστικὸν παράγγελμα.

—Ἐτοιμοὶ κύριοι... Ἐν... δύο... τρία... Πῦρ...

Δύο πυροβολισμοὶ ἀντήχησαν σχεδὸν ταυτοχρόνως, ἐκ τῶν πιστολῶν τῶν δύο ἀντιπάλων, οἱ ὅποιοι ψυχραϊμώματα ἴσταντο ἐναντι ἀλλήλων. Οὐδεὶς ἔλασε.

Ἡ σφαῖρα τοῦ κ. Πάλλης ἠτύχησεν. Ἡ σφαῖρα τοῦ Μουρούζη εἶρε τὸν κ. Πάλλην πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος κάτωθι τοῦ ὑπογαστρίου καὶ διατρήσασα τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ πανταλονίου του, ἀφήκε μικρὸν ἦλον κτυπηθέντος μετάλλου.

Τὶ εἶχε συμβῆ; Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ τῆς τσέπης τοῦ πανταλονίου τοῦ κ. Πάλλης ὑπῆρχε χρυσὴ ταμπακέρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτύπησε καὶ παρέμεινε ἡ σφαῖρα τοῦ ραβδῶτου πιστολλοῦ τοῦ Μουρούζη, καὶ τοιούτοτρόπως ὁ κ. Πάλλης διέφυγεν τὸν κίνδυνον.

Ἡ ταμπακέρα αὐτὴ ἦτο δῶρον τοῦ πρίγκηπος Νικολάου πρὸς τὸν κ. Πάλλην καὶ τὸ δῶρον αὐτὸ ὑπῆρξεν ὁ σωτὴρ τοῦ προσωπικοῦ φίλου τοῦ πρίγκηπος, ὁ ὅποιος ἐξ αἰτίας του, καὶ χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐξῆ προσωπικὰς ἀφορμὰς, ἐμονομάχησε μὲ τὸν Μουρούζην.

Καὶ ἡ μονομαχία ὑπῆρξε μὲν ἀνάμικτος καὶ ἔληξε διὰ συμφωνίας τῶν μαρτύρων, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ γίνῃ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην τῆς λήξεως αὐτῆς συμφωνίας τῶν δύο ἀντιπάλων.

Ἡ διαμονὴ στὸ Παρίσι τοῦ Γεωργίου Μουρούζη—μετὰ τὴν μονομαχίαν του μὲ τὸν κ. Πάλλην—εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπενοῦσε ἡ σῆμα, ἀνευ ἐπισόδων. Ἀργότερον ὅμως τὰ πράγματα ἠλλάξαν καὶ ἡ εὐαίσθησις, κατὰ τὰς ὥρας τῆς εὐθυμίας, τοῦ Ἀθηναίου ἱλαρχοῦ ἀνεπύθη καὶ πάλιν μετὰ τὸ κέφι του καὶ τὴν ἀδυναμίαν του πρὸς τὰς ἐκπλήξεις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρίσκειτο εἰς τὸ Παρίσι ὁ ἀειμνηστὸς Ν. Θεοτόκης πρωτότοκος υἱὸς τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Γ. Θεοτόκη, μὲ τὸν ὅποιον ὁ Μουρούζης ἔκαμνε τακτικὰ παρῆαν.

Ἐνα βράδυ εἶχαν πάει μαζί εἰς τὸ καφέ—Ἀμερικανὸν, ἔνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα καὶ ἀκριβώτερα παρισινὰ κέντρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Μὲ πολὺν κόπον κατάρθωσαν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀριστοκρατικῆς κοσμοσυρροῆς τοῦ παρισινοῦ ἐκείνου κέντρου, να εὔρουν ἓνα τραπέζακι, δίπλα εἰς ἓνα ἄλλο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκάθητο ὁ πρίγκηψ Καραγεώργεβις μέλος τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου τῆς Σερβίας.

Ὁ Καραγεώργεβις παρετήρει μὲ περιέργειαν καὶ μὲ βλέμμα ἐπιμονῶν τὸν Μουρούζην. Ἀλλὰ τὸ περιεργὸν βλέμμα του, καρφωθὲν ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν ἐπ' αὐτοῦ, παρεξηγήθη ὑπὸ τοῦ Μουρούζη καὶ ἐξεληθή ὡς ἀπειλητικόν.

Ἀιφνιδίως ὁ Μουρούζης ἐσηκώθη καὶ ἐπλησίασε τὸν Καραγεώργεβις:

—Δὲν μοῦ λέτε, τοῦ εἶπε, μήπως σκέπτεσθε νὰ πληρώσετε καὶ φόνον θεάματος;

Ὁ Καραγεώργεβις ἐφάνη παραξευθεὶς.

—Δὲν σὰς ἔνωδ'...

—Μ' ἔννοεῖτε, ἀλλὰ προσποιεῖσθε διὲν μ' ἔννοεῖτε. Διατί μὲ κυττάζετε ἔτσι, τόσο ὥραν; Τὸ παρακάματε...

—Αὐτὸ εἶνε δικὸς μου λογαριασμός, δὲν ἔχω νὰ δώσω λόγο σὲ κανένα.

—Κάνετε λάθος. Σὰς ἀπαγορεύω ἐγὼ νὰ ἐξακολουθήσητε αὐτὸ τὸ περιεργὸν καὶ ἐνοχλητικὸν κύταγμα. Μπορεῖτε νὰ κυττάζετε ἔτσι κανένα ἄλλο θεάμα καὶ ὄχι ἐμένα...

—Μοῦ τὸ ἀπαγορεύετε;

—Μάλιστα.

—Καὶ πῶς μπορεῖτε νὰ μοῦ τὸ ἀπαγορεύετε;

—Ἐτσι! ἀνέκραξεν ὁ Μουρούζης.

Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν κατέφερε δύο ἰσχυρότατα ραπίσματα εἰς τὸν Καραγεώργεβις.

Ἡ ἀθουσα ἀνεστατώθη ἀμέσως. Ὁ μακαρίτης Θεοτόκης τετραγμένως ἠγέρθη καὶ προσεπάθησε νὰ καθησυχάσῃ τὸν Μουρούζην, ὁ ὅποιος ἐπανήλαθε καὶ ἐκάθησε εἰς τὸ τραπέζι του.

Πρὸς μεγίστην ὄμως ἐκπληξίν τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου ἡ προσοχὴ ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐπισοδίου, ὁ Καραγεώργεβις ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως ἢ ἐνεργείας, μετὰ τὸ ράπισμα ἔστρεψε τὸ κάθισμά του πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, οὕτως ὥστε τὰ βλέμματά του νὰ μὴ συναντῶνται μὲ τὰ βλέμματα τοῦ Μουρούζη.

Τὴν ἴδιαν στιγμὴν ὁ «Μαῖτρ» τοῦ κέντρου ἐπλησίασεν ἀνησυχος τὸν Μουρούζην καὶ τοῦ εἶπε χαμηλοφώνως:

—Τὶ σὰς συνέβη κύριε;

—Τίποτε, ἀπήντησεν ὁ Μουρούζης.

—Γνωρίζετε αὐτὸν τὸν κύριον ποῦ ἐκτυπήσατε;

—Ὅχι...

—Εἶνε ὁ ὑψηλότατος πρίγκηψ τῆς Σερβίας Καραγεώργεβις...

—Χαίρω πολὺ, ἀπήντησεν ὁ Μουρούζης. Σὰς παρακαλῶ, τότε, νὰ τὸ δώσετε τὴν κάρτα μου...

Καὶ ἀπὸ τὸ πορτοφόλι του ἔβγαλε τὴν κάρταν του, τὴν ὁποῖαν ὁ «μαῖτρ» ἔσπευσε νὰ δώσῃ εἰς τὸν Καραγεώργεβις καὶ νὰ τοῦ ψιθυρίσῃ κάτι εἰς τὸ αὐτί...

Ὁ Καραγεώργεβις δὲν εἶπε λέξιν. Καὶ ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν κάρταν τὴν ἔβαλεν εἰς τὴν τσέπην του.

Τὴν ἐπομένην, αἱ πρώιναι Παρισινὰὶ ἐφημερίδες ἀνεγράφον τὸ νυκτερινὸν ἐπισόδιον τοῦ καφέ—Ἀμερικανὸν καὶ ὁ Μουρούζης ἀνέμενε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον του τοὺς μάρτυρας τοῦ Καραγεώργεβις. Τὸ ἀπόγευμα τὸν συνήντησεν ἓνας ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Πρεσβείας μας, ὁ ὁποῖος εἶχε μάθει τὸ νυκτερινὸν ἐπισόδιον.

—Ποῦ θὰ γίνῃ ἡ μονομαχία; ἠρώτησε τὸν Μουρούζην.

—Ποῖα μονομαχία;

—Μὲ τὸν Καραγεώργεβις.

—Δὲ βαρύνεσαι... ἀπαντᾷ ὁ Μουρούζης. Ὁ ἄνθρωπος ἦλθε στὸ Παρίσι νὰ... φάῃ καὶ νὰ πιῇ. Δὲν ἦλθε νὰ κάμῃ μονομαχίας, γιὰ τέτοιους φιλοδοξοῦς...

Τὴν ἐπομένην ὁ Μουρούζης ἐπρόκειτο νὰ φύγῃ διὰ τὴν Νίκαιαν, ὅπου ἐπρόκειτο, κατόπιν προσυνηνοήσεως καὶ συναντήθη μὲ κάποιον Ἀθηναῖον συγγενῆ του, δι' ἰδιωτικὰς του ὑποθέσεις. Καίτοι δὲ εἶχε ἐπιγυῖσεν ἀνάγκη νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴν τὴν συνάντησιν, ἀπέφυγεν ἐν τούτοις, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Παρίσι, διότι δὲν ἠθέλε νὰ δημιουργηθῇ ἢ ἐντύπωσις, διὲν ἀπέφυγε νὰ δώσῃ τὴν αἰτιησομένην ἱκανοποίησιν εἰς τὸν προσβληθέντα ἀντίπαλόν του.

Εἰς μάτην ὅμως ἐπερίμενε τοὺς μάρτυρας ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. Καὶ κατόπιν ἠγαγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Νίκαιαν ἀφοῦ ἐπιστῆθη διὲν ὁ Καραγεώργεβις δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποστείλῃ μάρτυρας μονομαχίας.

Ὁ Μουρούζης παρ' ὅλα τὰ τρελλὰ γλέντια του καὶ τὰς ἐκπλήξεις ποῦ προεκάλει, ὅταν εὐρίσκειτο ἐν καταστάσει εὐθυμίας, ἦτο φανατικὸς ἐχθρὸς τοῦ κουτσαβακιοῦ.

Δὲν ἔχωνε καὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ βλέπῃ κουτσαβάκῃ ἐπὶ ἴδιας ἀπ' ἐκείνους ποῦ ἐννοοῦσαν νὰ φαίνονται ἠρωες ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη.

Ἐπηρετῶν εἰς τὴν φρουρὰν Πατρῶν, ἓνα βράδυ ἐπήγεν εἰς ἓνα καφέ—σαντάν, τὸ ὁποῖον ἦτο γεμάτο ἀπὸ νταῆδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐμπῆκε μέσα μὲ τὴν στολὴν τοῦ ἱλαρχοῦ καὶ ἐκάθησεν εἰς ἓνα γωνιακὸ τραπέζακι, ὅπου παρήγγειλε καφέ.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νταῆδες ἐγύρισαν καὶ τὸν κυττοῦσαν καὶ ἔκαμαν διάφορα νταϊλίτικα σκέρτα, κάποιος δὲ ἐξ αὐτῶν, γιὰ νὰ πειράξῃ τὸν Μουρούζην καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ τὸν γνωρίζῃ ἐσήκωσε τὸ ποτήρι του καὶ ἐφώνασε:

—Νὰ ζήσουν ρε παιδιὰ ὅσοι δὲν ἔχουν γαλόνια...

Ὁ Μουρούζης ἀντελήφθη τὸ πείραγμα. Καὶ ἀπεφάσισε νὰ κόψῃ τὴν μύτη τῶν νταῆδων καὶ νὰ τὰ βάλῃ μὲ ὄλους μαζί μόνος του.

Κτυπᾷ, λοιπόν, δυνατὰ τὸ τραπέζι, καλεῖ τὸ γκαρσόνι καὶ φωνάζει:

—Ἐπειδὴ θέλω νὰ γλεντήσω μόνος μου, νὰ μοῦ κάμουν τὴν χάριν οἱ κύριοι θαμῶνες νὰ πάρουν ἀέρα...

Ἐμπρός ἀμέσως!

Καὶ ταυτοχρόνως βγάζει τὸ πιστόλι του καὶ πυροβολεῖ δις εἰς τὸν ἀέρα.

Πατεῖς με, πατῶ σε, ὅλοι οἱ νταῆδες ἐσηκώθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐνῶ ὁ Μουρούζης ἀπελάμβανε τὸ κωμικὸν ἐκεῖνο θέαμα τῆς φυγῆς τῶν ψευτοπαλληκάρδων, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀφθονοῦσαν.

Ἡ ἀθουσα ὅμως δὲν εἶχε ἐκκενωθῇ τελείως διότι εἰς μίαν γωνίαν ἐκάθητο ἀκόμη τρεῖς—τέσσαρες καὶ εἰς μίαν ἄλλην πέντ' ἔξ.

Ὁ Μουρούζης ψυχραϊμώματα ἐφώνασε:

—Ἐσεῖς τί κάθεσθε ἀκόμη;

Οἱ ἀπομειναντες νταῆδες τότε ἔβγαλαν τὰ πιστόλια των.

Ὁ Μουρούζης εἰς τὸ θέαμα αὐτὸ πετᾷ τὸ δικὸ του πιστόλι καὶ βγάζει τὸ σπαθί του. Καὶ μὲ θηριώδη ὀρμητικότητα προχωρεῖ κατ' ἐπάνω των. Τότε καὶ οἱ ὑπόλοιποι νταῆδες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ἄλλ' ὁ Μουρούζης δὲν ἐσταμάτησε ἐδῶ. Μία καὶ δύο ἐπήγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν στρατῶνα, παρέλαβεν ὄλους τοὺς ἱππεῖς του καὶ κατήλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ κάμῃ... ἐκκαθάρισιν τῶν νυκτερινῶν κέντρων ἀπὸ τοὺς κουτσαβάκῃδες.

Καὶ ἀφοῦ ὅλοι οἱ κουτσαβάκῃδες ἐξηφανίσθησαν, ὁ Μουρούζης ἐπήγε μὲ τοὺς ἱππεῖς του εἰς τὸ καφέ—σαντάν εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεοτομίσθη ἡ φράσις «νὰ ζήσουν ὅσοι δὲν ἔχουν γαλόνια...» καὶ διέταξε νὰ δώσουν εἰς τοὺς ἱππεῖς του ἀπὸ ἓνα ποτήρι μύτρα.

Κάποτε ἄλλοτε πάλιν ὁ Μουρούζης ὑπηρετῶν εἰς τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ Λαρίσης ἐπήγε μίαν νύκτα εἰς τὸ μοναδικὸν καφε—σαντάν τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἦτο γεμάτο ἀπὸ κουτσαβάκῃδες, βλασημούντας καὶ ὕβριζοντας καὶ ἀπειλοῦντας τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα.

Ὁ Μουρούζης εὐρίσκόμενος εἰς τὸ κέφι, χωρὶς νὰ δώσῃ προσηλὴν εἰς τὸ περιβάλλον καὶ εἰς τὰς ἀκουστέας φράσεις, ἐκάλεσε τὸν καταστηματοῦρχον, ἓνα μουστακαλὴ κουτσαβὸν καὶ τοῦ παρήγγειλεν ἓνα ποτήρι μύτρα.

Ὅταν ἡ μύτρα ἐκομίσθη ὁ Μουρούζης βλέπων εἰρωνικῶς τὸν κουτσαβὸν εἶπε:

—Τώρα, ἀφοῦ ἔχεις καφεσαντάν γιὰ νὰ διασκεδάζουμε πρέπει νὰ χορεύῃς καὶ λιγάκι...

Ἐκεῖνος τὰ ἔχασε. Ἐζήτησε τρόπον ν' ἀποφύγῃ καὶ μὴ εὐρίσκειν ἄλλον διέξοδον εἶπε:

—Καπετάνιο μου δὲν ἔχουμε ὄργανα... Πῶς θὰ χορεύω;

—Δὲν πειράζει, χωρὶς ὄργανα!

Τὶ εἶχε καὶ νὰ κάμῃ ὁ κουτσαβὸς, ὁ ὁποῖος σημειωτέον ἐγνώριζε τὸν Μουρούζην, ἤρχισε νὰ χορεύῃ συνεχῶς ἐπὶ μίαν ὥραν, ὅπως οἱ ντερβίσηδες, ἕως ὅτου ἀνεκάμη καὶ ἔπεσε ἐπάνω

εἰς μίαν καρέκλαν ἐξηντηλέμος. Εἰς τὸ μεταξύ ὅμως οἱ ἄλλοι κουτσαβάκῃδες ποῦ ἦσαν μέσα εἰς τὸ καφέ—σαντάν ἔφυγαν, ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον, προβλέποντες δυσάρεστες ἐκπλήξεις. Καὶ οἱ θαμῶνες ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις καὶ ἐξηκολούθησαν τὸ γλέντι ἡσυχώτερα.

Αἱ περισσότεραι μονομαχίαι τοῦ Γεωργίου Μουρούζη ἔγινον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Δύο ἔγινον εἰς τὸ Παρίσι, μία εἰς τὴν Πετροῦπολιν καὶ μία εἰς τὸ Τουμπουκτοῦ τῆς Ἀφρικῆς, ὅταν ὁ Ἀθηναῖος μονομάχος ὑπηρετεῖ ἐκεῖ εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατὸν ὡς ἐπιλαρχος.

Εἰς τὸ Παρίσι ὁ Μουρούζης ἐμονομάχησε μὲ τὸν κ. Γκολάρ πολιτικὸν συντάκτην τοῦ «Φιγκαρώ», διότι οὗτος εἰς κάποιο ἄρθρον του ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν «Γκρέκ» μὲ τὴν ἔννοιαν «κλέπτου», κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος, διὰ τὸν Μουρούζην, προσέβαλε τοὺς Ἕλληνας.

Ὅταν ὁ Ἀθηναῖος εὐπατριδῆς ἐδιάβασε τὸ ἄρθρον, διέκρινε πρόθεσιν τοῦ Γάλλου δημοσιογράφου νὰ λογοπαίξῃ καὶ νὰ θίξῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας.

Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, μὴ καὶ δύο, ἐπήγε στὰ γραφεῖα τοῦ «Φιγκαρώ» καὶ ἐζήτησε τὸν κ. Γκολάρ.

Ὁ κ. Γκολάρ τὸν ἐδέχθη ἀμέσως.

—Ἐπιτρέψατέ μου, τοῦ εἶπε ὁ Μουρούζης εἰς τὴν ὥραν Γαλλικῆν, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ μικρὸ παιδί μίμιλε, νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν ἐντιμότητά σας. Εἶμαι ἓνας Γκρέκ...

Ὁ Γκολάρ ἐξεπλάγη. Καὶ τὸν ἐκύτταξεν ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ὀφθαλμῶν.

—Ἐνῶν τὴν ἐκπληξίν σας, ἐξηκολούθησεν ὁ Μουρούζης, ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ, ἀξιότιμε κύριε, νὰ πιστεύσητε διὲν εἶμαι ἀπὸ τοὺς... Γκρέκ ἐκείνους τοὺς ὁποίους σεις γνωρίζετε, ἀλλὰ Γκρέκ, γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποῖαν, ἴσως, κάποτε, θὰ συναντήσατε εἰς τὰ βιβλία τῶν σπουδῶν σας...

Ὁ Γάλλος δημοσιογράφος ἐσηκώθη ἀμέσως καὶ εἶπε πρὸς τὸν Μουρούζην:

—Παρακαλῶ καθήσατε καὶ ἔλθετε εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς σας.

—Δὲν κοραῖζομαι. Θὰ καθῆσω, ἴσως, ἀφοῦ μὴ ὑποσέβηθε διὲν ἐνα ἐπαρθεῖσθε τὸ λάθος σας καὶ θὰ διευκρινήσητε τὴν φράσιν τοῦ χθεςινοῦ ἄρθρου σας. Ἐάν τοῦτο πραγματοποιηθῇ, ὅπως δὲν ἀμφιβάλλω, πιστεύσατε διὲν θ' ἀποδειχθῇ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν διὲν πράγματι ἡ Εὐγένεια εἶναι θεὰ τῆς Γαλλίας...

Ὁ Γκολάρ ἔσπευσε ἀμέσως νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν Μουρούζην διὲν μὲ τὸ ἄρθρον του δὲν εἶχε ἀπολότως καμμίαν πρόθεσιν νὰ ὑβρίσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας.

—Ἐγὼ νομίζω καὶ ἐπιμένω εἰς τὸ ἀντίθετον. Τουλάχιστον περὶ αὐτοῦ πείθωμαι ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου σας, ἡ ὁποία δὲν δίδει μὲν ἀποδείξεις, ἀλλὰ σοβαρὰν ὑπόνοιαν. Τί σὰς πειράζει ἄλλως τε νὰ δώσετε μίαν ἐξηγήσιν;

—Ἀδύνατον!...

—Σύμφωνος. Δικαιώματά σας. Ἄλλ' ἔχω καὶ ἐγὼ κάποιο δικαίωμα, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ κανεὶς νὰ ἐξασκήσω... Χαίρετε, ἐντιμότητε...

Καὶ στρέψας τὰ νῶτα του ὁ Μουρούζης ἀπῆλθεν ἀμέσως ἀφοῦ ἀφήκεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἐκπλήκτου Γάλλου δημοσιογράφου τὴν κάρταν του.

Δύο ὥρας ἀργότερον ἐπισκέπτοντο τὸν κ. Γκολάρ, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ «Φιγκαρώ», δύο μάρτυρες τοῦ Μουρούζη, οἱ ὅποιοι καὶ τοῦ ἐξήγησαν ἀμέσως τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς των.

Ὁ Γάλλος δημοσιογράφος ἠρώτησε:

—Μήπως πρόκειται νὰ μονομαχήσω καὶ μὲ ἄλλους Ἕλληνας;

Ὁ εἰς ἓκ τῶν μαρτύρων, ἀντιληφθεὶς τὸ πείραγμα, ἐπλήρωσεν ἀμέσως:

—Ὅχι κύριε, ἔνας εἶνε ἀρκετός...

Τὴν ἐπομένην τὸ ἀπόγευμα εἰς τὰς 4, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν τῶν μαρτύρων, ἡ μονομαχία ἐγένετο δύο χιλιόμετρα ἔξωθι τῶν Παρισίων, εἰς τὸν μεγάλον κήπον ἐπαύλειως ἀνηκούσης εἰς ἓνα συγγενῆ τοῦ ἑνὸς τῶν μαρτύρων.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ὅταν κατέφθασαν καὶ τὰ δύο ἀμάξια, ὁ κ. Γκολάρ, εἶπε εἰς ἓνα τῶν μαρτύρων τοῦ Μουρούζη, παρὰ τὰς διατάξεις τῶν κωδίκων τῆς μονομαχίας:

—Ἐπιμένει ὁ πελάτης σας εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως;

Ὁ μάρτυς τοῦ Μουρούζη, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ἐλληνικῆς πρεσβείας εἰς τὸ Παρίσι ἀπήντησεν ἀμέσως:

—Δὲν γνωρίζω. Ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζω εἶναι διὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν δίδονται ἐξηγήσεις εἰς τὸ πεδῖον τῆς τιμῆς...

Ὁ Γκολάρ ἐτινάζθη, πειραχθεὶς.

—Σωστό, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα ἐδῶ διὰ νὰ δώσω ἐξηγήσεις. Ἐδῶ ὄμιλον μόνον τὰ δπλα...

—Σύμφωνος.

Δέκα λεπτὰ ἐχρειάσθησαν διὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ ἔδαφος καὶ νὰ κανονισθῶσιν αἱ προβλεπόμεναι, ἀπὸ τοὺς κώδικας ἀποστάσεις. Ἀκολουθῶς ἐξητάσθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς τέσσαρας μάρτυρας τὰ πιστόλια καὶ ἐγεμίσθησαν σύμφωνα μὲ τοὺς κανονισμοὺς.

Ὁ κ. Γκολάρ, λαμβάνων τὸ πιστόλι του, ἠθέλησε νὰ χαριτολογήσῃ:

—Ἄς βάλωμεν, λοιπόν, καὶ ἄλλην μίαν ὑπογραφήν εἰς τὸ ἄρθρον μας...

Ἐσκόπευσαν καὶ οἱ δύο. Ὁ εἰς τῶν μαρτύρων μετὰ 15 δευτερολέπτων σκόπευσιν ἐφώνασε:

—Πῦρ...

Ταυτοχρόνως δύο σφαῖραι διεσταυρώθησαν καὶ ἡ μία ἐσηκώθη εἰς τὸν ἀριστερ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΙΚΕΛΙΚΟΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Η χειρίστη και μακροτέρα περίοδος της Εύρωπης από άποψως σκότους πνευματικού, συγχύσεως θρησκευτικής και αναρχίας πολιτικής και κοινωνικής, κρίνεται υπό της Ιστορίας ο χρόνος ο μεταξύ της καταρρέουσας της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας μέχρι της άλωσης της Κωνσταντινουπόλεως υπό των Τούρκων. Ολόκληρος δηλαδή χιλιετής (395-1453) αγριότητος, φανατισμού, προλήψεων, δεισιδαιμονιών, σκληρότητας και απάνθρωπιας, δια τών οποίων οι λαοί της Εύρωπης, ιθαγενείς και επήλυδες, υπέστησαν άνεκδιήγητα μαρτύρια.

Πρός το πέρας του Μεσαίωνα, ήτοι το 1283, την δευτέραν ημέραν του Πάσχα οι Σικελοί, ενώ οι κώδωνες τών εκκλησιών εκάλουν τούς Χριστιανούς εις τόν έσπερινόν, επέπεσαν κατά τών Γάλλων κατακτητών της νήσου, και τούς κατέσφαξαν άνηλεώς.

Τόση ήτο ή έξαψις του φανατισμού τών Σικελών και ή τυφλότης του μίσους και ή παραφορά του πάθους, ώστε ουδεις Γάλλος εύρε οίκτον ή έλεος. Ουδενός γυναικός έφείσθησαν. Ουδενός παιδός ή παρθένου.

Εφθασαν δέ οι Σικελοί μέχρι της άπιστευότου τυφλότητος να σφάζουν πατέρες τας θυγατέρας των και αδελφοί τας αδελφάς, θ-σες είχαν την άτυχίαν να νυμφευθούν Γάλλους και να έγκυμωνούν Γαλλόπαιδας.

Η φοβερά εκείνη σφαγή ήτο άποτέλεσμα μεγίστης και άπορητότου συνομωσίας, της οποίας ψυχή και νεύρα υπήρξε ένας ελληνικής καταγωγής Σικελός: ο Ιωάννης Προκίδας. Οι βυζαντινοί χρονογράφοι τόν γράφουν Προχύτην. Χρηματικός δέ χορηγός ποσού τριάκοντα χιλιάδων ούγγων χρυσού ο Αυτοκράτωρ της Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ Παλαιολόγος. Ο «Σικελικός Έσπερινός» συνδέεται μετά της Ιστορίας του Βυζαντινού Έλληνισμού, συνυφαί-

νεται με την Ιστορικήν εξέλιξιν της φυλής μας, εγκλείει την όρμην του Αχιλλέως και την πλουσιώτερον του Όδυσσεώς και δια τούτο θ' αναπτύξωμεν την δραματικήν αυτήν σελίδα εν πάσει δυνατή ακριβεία.

ΑΙ δυνάμεις αι όποιαι διέσεισαν, διεσάλευσαν και εκρήμιναν εν ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙΣ τέλει την Έλληνικήν αυτοκρατορίαν της Ανατολικής, δέν ήσαν ουτε οι Αραβες ουτε οι Τούρκοι αλλά οι όρμητικοί και βάρβαροι στρατοί τών «Σταυροφόρων». Πιστεύουν πολλοί ότι αι «Σταυροφόροι» όφειλονται εις το θρησκευτικόν αίσθημα της άπολυτρώσεως του Παναγιου Τάφου από την κυριαρχίαν τών Τούρκων. Τούτο είνε άληθές μόνον όσον άφορά τούς όχλους και τούς συρφετούς τών μαχητών.

ΑΙ Ιθύνουσαι δυνάμεις υπήρξαν όπως πάντοτε αι αύται. Δηλαδή πολιτικά και θρησκευτικά συμφέροντα, των οποίων διαχειρισται και μεγάλο εκμεταλλευσται ήσαν οι Πάπαι της Ρώμης, οι όποιοι άπέβλεπον να κατακτήσουν θρησκευτικώς την Ανατολήν, και βασιλείς και φεουδάρχοι της Δύσεως τών οποίων κύριοι σκοποί ήσαν ή κατάκτησις της Βυζαντινης αυτοκρατορίας και ή διαρπαγή τών έδαφών και του πλούτου τών Έλλήνων.

Κολοσσιαία ήτο ή διαφορά του πολιτικού, κοινωνικού και θρησκευτικού πολιτισμού καθ' όλον τόν Μεσαίωνα μεταξύ Ανατολής και Δύσεως. Ούγγροι, Νορμανοί, Λογγοβάρδοι, Ισπανοί, Ιταλοί και οι άπόγονοι τών βαρβαροτάτων Τευτόνων και Κελτών, Γερμανοί και Γάλλοι, διετέλουν υπό άπίστευτον έρημίαν διανοήσεως και συνειδήσεως ανθρωπίνης. Κυρίαρχος ύπέρτατος τών λαών της Εύρωπης ήτο ο Πάπας και υπό την πείσιν μιās βαρβάρου

και άφορήτου Ιδιοτελοϋς άνθίκου και κυριολεκτικώς ληστρικής θεοκρατικής Ισχύος, οι λαοί της Εύρωπης είχαν διαιρεθθί κατά τά έννεα δέκατα εις δούλους και κατά τό ύπόλοιπον εις σκληροτάτους τυράννους.

ΟΙ δευτεροί έξέβησαν την άγέλην τών πρώτων εις τας περιφήμους «Σταυροφόρους» αι όποιαι έξειλιγθησαν άμέσως από τά πρώτα βήματα εις ληστείας, λεηλασίας, διαρπαγάς και σφαγάς έφ' όλοκληρου της Έλληνικής αυτοκρατορίας, έως ότου κατέκτησαν και αυτήν την Κωνσταντινούπολιν. Και οι άγριοι φεουδάρχοι πολεμισται τών πανόπλων εκείνων συμμοριών διένειμαν μεταξύ τούς τά έδαφη της Έλληνικής αυτοκρατορίας άφού τά διήρσαν εις βασιλεία, ήγεμονείας, δουκάτα, πριγκιπάτα, κομιτείας και βαρωνείας.

ΟΙ έπιφανέστεροι τών «Σταυροφόρων» υπήρξαν οι Γάλλοι. Γενναίοι και τολμηροί Ιππότες, σιδηρόφρακτοι και ρωμαλέοι πολεμισται, πένητες κατά μέγα μέρος, επέδραμον στην Ανατολή δια να κάνουν τη τύχη τους. Μεταξύ όμως αυτών ήσαν και τά θύματα τών Παπών, όπως ο κόμης της Ταλούζης Ραυμούνδος, ο πλουσιώτερος και Ισχυρότερος φεουδάρχης της μεσημβρινής Γαλλίας, ο Γοδεφρίδος της Μπουγιόν, ο κόμης της Φλάνδρας, ο δούξ Ροβέρτος τών Νορμανών και αύτός ο αδελφός του βασιλέως της Γαλλίας Φιλίππου του Α' Ούγος. Μετ' αυτών όμως συνεξεστράτευον και Ιππότες περιφανείς δια τας άρετάς των όπως ο Ταγγρέδος και φοβεροί λήσταρχοι όπως ο Ουάλτερος.

Παραλλήλως προς τούς Γάλλους σπουδαία υπήρξε ή όληθρία δράσις δια την Έλληνικήν αυτοκρατορίαν τών Ισπανών και Ιδίων τών Αραγωνίων και έν τέλει τών Καταλανών.

Ο οίκος της Αραγωνίας υπήρξε επί πολλούς αιώνας έχθρικότατος προς τόν περίφρον Γαλλικόν οίκον τών Ανδεγαυών (Αιζου). Όταν οι «Σταυροφόροι» διεμοίρασαν τας διαρπαγείσας χώρας της Βυζαντινης αυτοκρατορίας, οι Γάλλοι έγιναν κυρίαρχοι μεγάλου μέρους της Ελλάδος και δια μέσου σειράς άλληπαλλήλων γεγονότων κατώρθωσαν να Ιδρύσουν Ισχυρότατον κράτος τό όποιον ξετείνεται από του Όλύμπου μέχρι του Τινάρου.

Ακροπόλεις του Γαλλικού αυτού κράτους εις την Ανατολήν ήσαν εις μέν την Στερεάν Ελλάδα τό δουκάτον τών Αθηνών, έξελιχθέν εις άκμήν πλούτου και πολεμικής Ισχύος, και εις την Πελοπόννησον αι Καλάμαι του Φραγκοκρατουμένου Μωρέα. Ο Ανδεγαυικός οίκος δια μιās συνθήκης την όποιαν είχε συνάψει ο Βαλδουίνος Β' αυτοκράτωρ της Κωνσταντινουπόλεως μετά του Καρόλου Α' και ένός γάμου με την Ισαβέλλαν, την θυγατέρα του Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, είχε άποκτήσει δικαιώματα επί ψιλῶ όνόματι κυριαρχίας επί του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως.

ΟΙ Ανδεγαυοί είχαν καταλάβει εκτός Ικανών μερών της Ιταλίας και τη Σικελία. Ισχυρότεροι γένόμενοι από έτος εις έτος και στηριζόμενοι επί του δουκάτου τών Αθηνών και του Μωρέα ήρχισαν να έποφθαλμιούν και την Κωνσταντινούπολιν. Οι Αραγωνιοί παλαίνοντες διαρκώς προς τούς Ανδεγαυούς, εκ φόβου προς την αυξανουσαν Ισχύν των, εδρέθησαν εκ της δυνάμεως τών πραγμάτων έχοντες τά

αυτά συμφέροντα προς τούς Βυζαντινούς και συνεπώς ύποχρεωμένοι να διακείνται φιλικώς προς αυτούς.

Η Σικελία, ή μεγαλύτερα νήσος της Μεσογείου, άρχαία ελληνικωτάτη άποικία, διετέλει κατά την περιόδον εκείνην (1270) υπό την κυριαρχίαν τών Γάλλων καταπιεζομένη δεινώς υπό τών ΣΙΚΕΛΙΑ Ανδεγαυών. Οι Αραγωνιοί ήττηθέντες και έξωσθέντες από τούς Γάλλους διεξεδίκουν την νήσον. ΑΙ διεκδικήσεις των επήγαγον και από προικία συμβόλαια. Ο Πέτρος Γ' ο Αραγωνικός είχε νυμφευθί την κόρη του ήγεμόνος Κορραδίνου και ως προικία είχε λάβει μεταξύ τών άλλων και την νήσον.

Καθ' όλην την περιόδον του Μεσαίωνα και άρκτεούς αιώνας μετέπειτα όλοκληροί έπαρχία, περιφέρειαι, κράτη μικρά και μεγάλα, περιήρχοντο σ' άλλους κυρίαρχους όχι μόνο δια πόλεμους αλλά και δια συνοικεσίας. Έδίδοντο δηλαδή και έξεχωρούντο από τούς κυρίαρχους βασιλείς και ήγεμόνας και δούκας, ως προίκες τών τέκνων των. Οι λαοί, άληθείς άγέλαι, δούλοι στερούμενοι του δικαϊώματος περιουσίας, οικογενειας και ζωής, διετίθεντο από τούς φεουδάρχους όπως και αι άγέλαι τών προβάτων, τών βοών ή τών χοίρων. Εις την Σικελίαν κατά την εποχήν εκείνην ο πληθυσμός ήτο άκόμη μικτός, άλλαχού επλεόναζαν οι Ιταλοί άπόγονοι τών Ρωμαίων και άλλαχού οι Έλληνες. Η Έλληνική γλώσσα ήκούετο άλλαχού καλώς και άλλαχού παρεφθαρμένη. Αφ' ένός ή σκληρότης τών Γάλλων όστινες έφέροντο δεσποτικώς επί τών νησιωτών και αφ' έτέρου τό μίσος τών Έλλήνων κατά του Ανδεγαυικού οίκου δια την προπαρασκευασομένην κατά της Έλληνικής αυτοκρατορίας εκστρατείαν, και αι ένέργειαι τών Αραγωνίων, έρριψαν τά πρώτα σπέρματα του μίσους κατά τών Γάλλων και του πόθου της εκδικήσεως.

Τό μίσος και ο πόθος της εκδικήσεως δημιούργει εις την ανθρωπίνην ψυχήν δυνάμεις Ισχυράς τών οποίων ή εκδήλωσις κατά κανόνα εις τούς λαούς πραγματοποιείται όταν δοθί ώθησις προς ένέργειαν. Τας δυνάμεις εκείνας εις τόν Σικελικόν λαόν τας υπέκρυψε, τας έξωγόνησε, τας έγιγάντωσε, και τας ώθησε προς ένέργειαν ένας άνθρωπος. Ένας Έλληνικής καταγωγής Σικελός όνομαζόμενος Ιωάννης Προκίδας (Da Procidia).

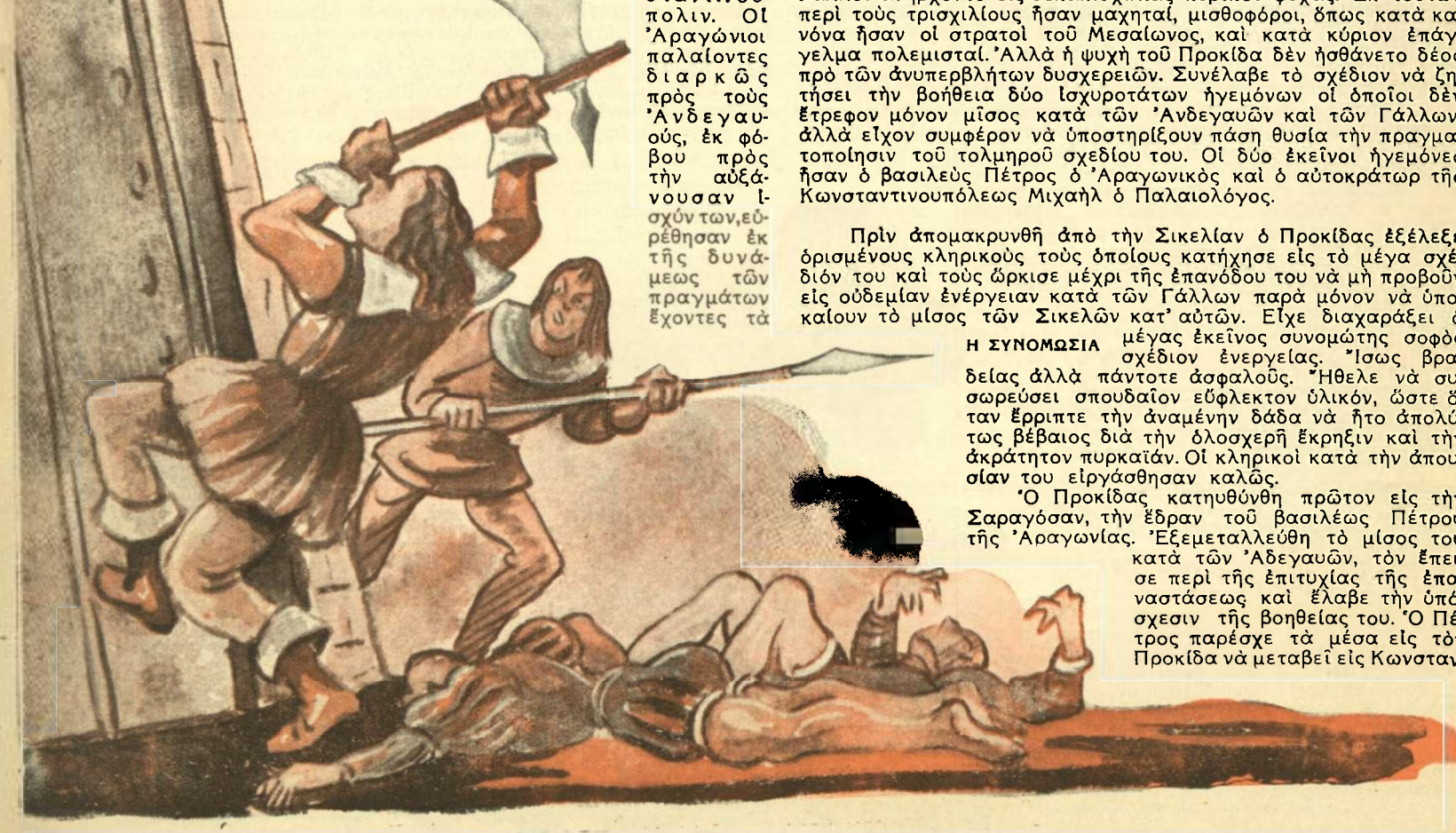
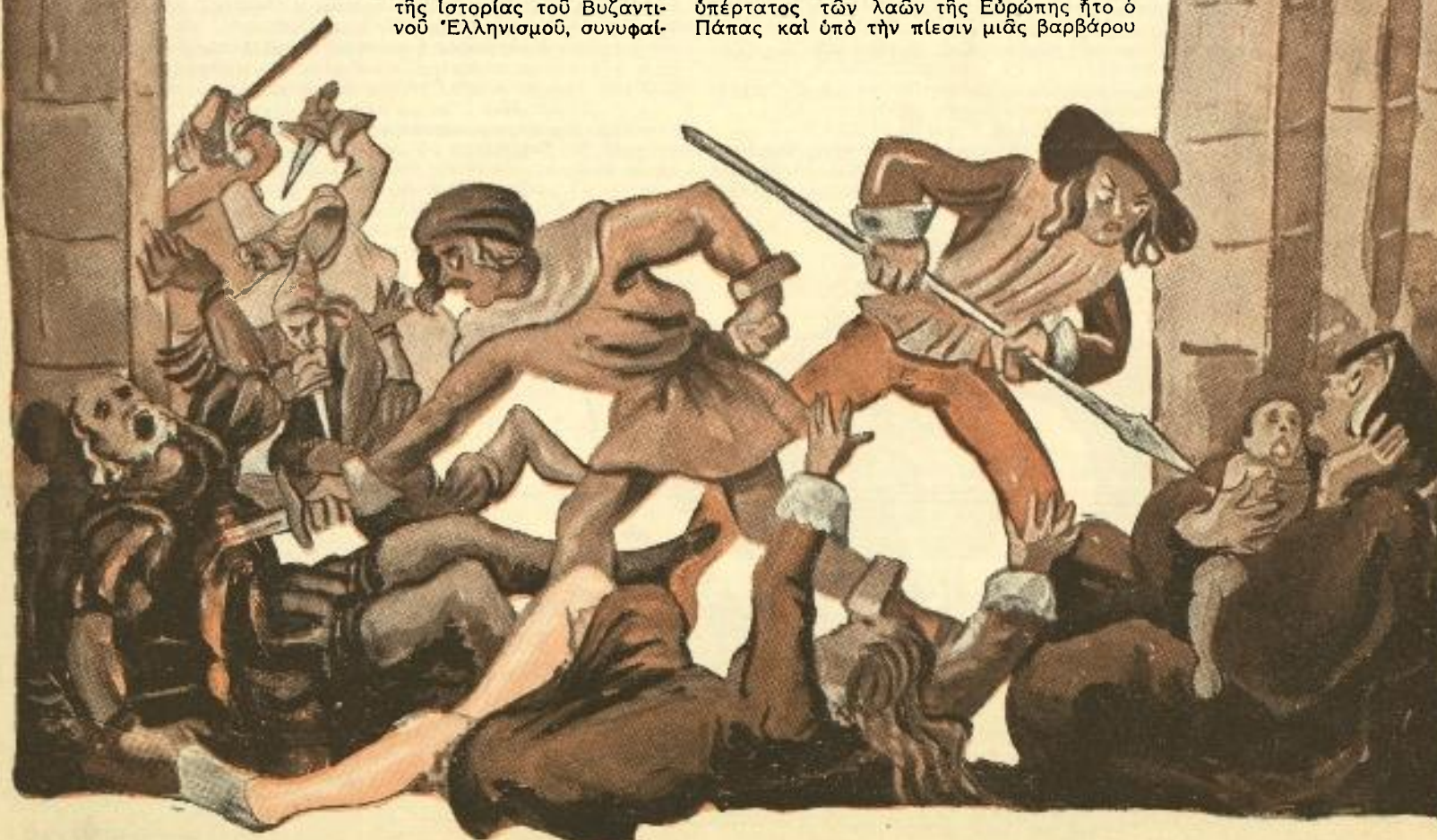
Ο άνθρωπος αυτός υπήρξε κυρίως ή σπουδαιότερα δύναμις, όχι μόνον της συνομωσίας ήτις κατέληξε εις την άγριωτάτην σφαγήν του «Σικελικού Έσπερινού» αλλά και ή Ιθύνουσα δύναμις της όλοσχερούς έξουσιώσεως τών Γάλλων επί της ΠΡΟΚΙΔΑΣ νήσου. Δια τούτο υπό της Ιστορίας κατατάσσεται μεταξύ τών μεγαλυτέρων συνομωτών και επαναστατών. Ο Προκίδας κατήγετο από την νησίδα Προχύτην του Τυρινικού πελάγους. Είχε σπουδάσει Ιατρικήν. Εύφνης, δραστήριος, τολμηρός και Ισχυροτάτων ψυχικών δυνάμεων άνθρωπος είχε καταλάβει την θέσην του Ιατρού και όπουργου επί τών Οικονομικών του βασιλέως της Νεαπόλεως Μαμφρέδου.

Αλλά ο διάδοχος του Μαμφρέδου Κάρολος Α' ο Ανδεγαυικός τόν έστέρησε όλων τών άξιομάτων του, πεισθε εις τας ραδιουργίας της κομήσης Ντέ Φουά. Ο Προκίδας εύρέθη φυγάς και πένης εις την Σικελίαν. Τό μίσος του κατά τών Γάλλων και Ιδίων κατά του οίκου τών Ανδεγαυών και ο πόθος της εκδικήσεως κατέκαιαν την τολμηράν ψυχήν του, πεισθε εις δέ και περί του μίσους τών Σικελών κατά τών Γάλλων συνέλαβε τό σχέδιον να επαναστατήσει την Σικελίαν και να κατασφάξει όλους τούς έν τή νήσω στρατιώτας και πολιτας Γάλλους. Ο έν τη Σικελία Γάλλοι άνήρχοντο εις δεκακισχιλίαις περίπου ψυχάς. Εκ τούτων περί τούς τρισχιλίους ήσαν μαχηται, μισθοφόροι, όπως κατά κανόνα ήσαν οι στρατοί του Μεσαίωνα, και κατά κύριον επάγγελμα πολεμισται. Αλλά ή ψυχή του Προκίδα δέν ήσθάνετο δέος πρό τών ανυπερβλήτων δυσχερειών. Συνέλαβε τό σχέδιον να ζητήσει την βοήθεια δύο Ισχυροτάτων ήγεμόνων οι όποιοι δέν έτρεφον μόνον μίσος κατά τών Ανδεγαυών και τών Γάλλων, αλλά είχαν συμφέρον να ύποστηρίζουν πάση θυσία την πραγματοποίησιν του τολμηρού σχεδίου του. Οι δύο εκείνοι ήγεμόνες ήσαν ο βασιλεύς Πέτρος ο Αραγωνικός ο αυτοκράτωρ της Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ ο Παλαιολόγος.

Πριν άπομακρυνθί από την Σικελίαν ο Προκίδας έξέλεξε όρισμένους κληρικούς τούς όποιους κατήχησε εις τό μέγα σχέδιόν του και τούς ώρκισε μέχρι της επανόδου του να μη προβούν εις ουδέμίαν ένέργειαν κατά τών Γάλλων παρά μόνον να ύποκαίουν τό μίσος τών Σικελών κατ' αυτών. Είχε διαχαράξει ο

Η ΣΥΝΟΜΩΣΙΑ σχέδιον ένέργειας. Ίσως βραδείας αλλά πάντοτε άσφαλούς. Ήθελε να σωφρεύσει σπουδαίον εύφλεκτον ύλικόν, ώστε όταν έρριπτε την αναμένη δάδα να ήτο άπολύτως βέβαιος δια την όλοσχερή έκρηξιν και την άκράτητον πυρκαϊάν. Οι κληρικοί κατά την άπουσίαν του ειργάσθησαν καλώς.

Ο Προκίδας κατηθύθη πρώτον εις την Σαραγόσαν, την έδραν του βασιλέως Πέτρου της Αραγωνίας. Έξεμεταλλεύθη τό μίσος του κατά τών Ανδεγαυών, τόν έπεισε περί της επιτυχίας της επαναστάσεως και έλαβε την ύπόσχεσιν της βοήθειάς του. Ο Πέτρος παρέσχε τά μέσα εις τόν Προκίδα να μεταβεί εις Κωνσταν-

τινούπολιν. Σύνάμα ηρξισε νά ἐνισχύει τόν στόλον του καί νά ἀναμείνει μήνυμα ἐκ μέρους τοῦ Προκίδα καί νά ἐφαρμόσει τὸ σχέδιόν του ὅτι ἐκπλεῖ ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐνῶ θά ἐπέπιπε κατά τῆς Σικελίας. Ὁ Προκίδας κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν, κινδυνεύσας δις νά αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ πειρατὰς, ἔφθασε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ εὔρε τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Παλαιολόγον ὑπὸ λῆαν ἀνησυχίας πληροφορίας τὰς ὁποίας καί ὑπεξέκαυσε καί ἐξεμεταλλεύθη καλῶς.

Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐπιπροφερέτο ἀπὸ τινος χρόνου τὰς προπαρασκευὰς τοῦ Ἀνδραγαυικοῦ οἴκου καί τῆς Φραγκοκρατουμένης Ἑλληνικῆς χερσονήσου, τοῦ Μωρητῆ καί τῆς Ροῦμελης, διὰ τὴν κατά τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατεῖαν. Ἐπανάστασις εἰς τὴν Σικελίαν, ἥττα καί ἔξωσις τῶν Γάλλων, θά ἀπετέλει σπουδαῖον περισπασμὸν καὶ ἂν δὲν ἀνέτρεπε καθ' ὁλοκλήρην θά ἀπεμάκρυνε τὸν κίνδυνον. Ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος ἐνίσχυσε τὸν Σικελινὸν συνομῶτην διὰ ποσοῦ σπουδαίου. Τοῦ ἐμέτρῃσε, κατὰ τὰς μαρτυρίας καί τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ἰταλῶν χρονογράφων τριάντα χιλιάδες οὐγγιές χρυσοῦ, ποσὸν ἄλλο ἀναλογεῖ πρὸς ὀγδοήκοντα χιλιάδες σημερινὰς λίρας ἀναλόγως πρὸς τὴν ὀλιγότητα τοῦ χρυσοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὅταν μετὰ ἕνα περίπου ἔτος ἐπανῆλθε ὁ Προκίδας εἰς τὴν Σικελίαν εὔρε καλῶς καλλιεργημένον τὸ ἔδαφος τοῦ μίσους καί τῆς ἐκδικήσεως. Δὲν εἶχαν μόνον ἐργασθῆ καλῶς οἱ μεμνημένοι ὁ «ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ», εἰς τὴν συνομωσίαν κληρικοὶ ἀλλὰ εἶχον ἐργασθῆ καλῶς καί οἱ κατακτηταί. Αἱ βιαιότητες καὶ αἱ ἀυθαίρειαι τῶν Γάλλων στρατιωτῶν καί βοθημόφων ἐστρέφοντο ἰδίως κατὰ τῆς περιουσίας καί τῆς τιμῆς τῶν Σικελινῶν. Αἱ νεαρὰ γυναῖκες καί παρθένοι διετέλουν ὑπὸ τὸν συνεχῆ τῶν τῆς ἀρπαγῆς καί τοῦ βασμοῦ.

Οἱ Γάλλοι δὲν ἐσέβοντο οὔτε τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου οὔτε τὸ οἰκογενειακὸν ἄστυον τῶν κατοίκων. Πολλὰι γυναῖκες καί παρθένοι εἶχον καταστῆθαι διὰ τῆς βίας σύζυγοι καί παλακίδες τῶν Γάλλων, τῶν ὁποίων ἢ στρατιωτικὴ σύνθεσις, ὁ ὄπλισμός καί τὸ ἐμπειροπόλεμον δὲν ἠδύνατο νά ἀντιμετωπίσουν οἱ Σικελοὶ.

Ὁ Προκίδας ἠγοράσθη μετὰ τέχνης καί συνέτρωσε καὶ συνέλαβε τὸ σχέδιον νά ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν Γάλλων ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἔξ ἀπροόπτου καί νὰ τοὺς κατασφάξῃ. Ἀπεσταλμένοι τοῦ ἀφοσιωμένου, κληρικοὶ πάντες, ἐσκορπίσθησαν εἰς ὄλας τὰς πόλεις καί εἰς τὸ ὑπαιθρον τῆς νήσου. Ἐμῶν πολίτας καί ἀνόρους καί τοὺς ὄρκοιζον καί τοὺς ἐβεβαίουν ὅτι ὅποιος κατὰ τὴν ὥραν τῆς σφαγῆς φονεῦσι περισσότεροὺς Γάλλους ἐξασφαλίζει τὸν παράδεισον!

Ἐν τῷ μεταξύ ἔχον ἔδραν ἐνεργειῶν τοῦ τὸ Παλέρνο, ἀφοῦ ἐμελέτησεν καὶ ἐστάθμισεν καλῶς τὰ πράγματα ἐξέλεξεν ὡς καταλληλοτάτην ἡμέραν τῆς σφαγῆς τὴν ἐπομένην τοῦ Πάσχα! Περὶ τὴν δειλὴν τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ Πάσχα οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν θά ἐκάλουν τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν μέγαν ἔσπερινόν. Οἱ Γάλλοι θά ἦσαν ἀμέμκτοι, θά προσήρχοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας, οἱ Σικελοὶ θά συνεκτροῦντο. Ὅρισμένον σύνθημα θά ἐδίδετο διὰ τῶν κωδῶνων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μαινομένων οἱ Σικελοὶ θά ἐπέπιπτον πανταχόθεν κατὰ τῶν Γάλλων. Τὸ σύνθημα ἦτο «οὐδὲν ἔλεος» καὶ «οὐδεὶς οἶκτος». Ἡ ὀρθοθεῖσα ἡμέρα ἦτο ἡ 30 Μαρτίου 1282. Οἱ ἀρχισυνωμῶται, μετὰ τῶν ὁποίων πρῶτοι ἦσαν οἱ ἱερεῖς, εἶχον ἀναλάβει τὴν ἀρχὴν ὀρισμένων ὁμάδων ἐπιλέκτων συνομωτῶν ὅτινες θά ἐπέπιπτον πρῶτοι καί θά ἐξώθουν μετέπειτα τοὺς συμπατριώτας των εἰς ὄλοσχερὴ σφαγὴν τῶν Γάλλων ἀνεξαρτήτως φύλλου καὶ ἡλικίας. Οἱ Γάλλοι ἀμέμκτοι εἶχον συγκεντρωθῆ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των εἰς τρεῖς κυρίως μεγάλας ἐκκλησίας. Τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἀναλήψεως, τὴν «Καπέλλα Παλατίνα» καί τὸ παρεκκλήσιον τοῦ μοναστηρίου τῶν Καπουκίνων.

Ὅταν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἐσήμαναν τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως οἱ Σικελοὶ ἐπέπεσαν ἀκράτητοι κατὰ τῶν Γάλλων καί ἤρξισαν νά σφάζουν ἀνηλεῶς ἀνδρας, γυναῖκας, παρθέτους καί παῖδας. Ἀκράτητοι ἐκ τοῦ μίσους καί τῆς μανίας τῆς ἐκδικήσεως μετέβαλον τὸ Παλέρνο εἰς πεδῖον σφαγῆς. Ἐσφάζον τοὺς Γάλλους καί τὰς Γαλλίδας μέσα εἰς τὰς ἐκκλησίας, τὰ πρόθυρα τῶν ναῶν, εἰς τὰς πλατείας, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ σπίτια καί εἰς τὰ μαγαζιά. Ἐθραυον καί ἐκρήμιζαν θύρας καί παράθυρα μὲ πελέκεις, εἰσέβαλον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τῶν Γάλλων καί κατέσφάζαν καί κατεκεραμάτιζαν μὲ ξίφη καί λογγοβάρδας ὄχι μόνον τοὺς ἀνθισταμένους ἀλλὰ καί τοὺς παραδιδόμενους καί τὰς γυναῖκας, σφίτινες ματαίως ἐζήτουν ἔλεος. Ἡ φρενὴ αὐτῆ σφαγῆς διήρκεσε ὀλόκληρον τὴν νύκτα. Ὁ ὄχλος δὲν εἶχε μόνον θυσοὺς εἶχε παραφρονῆσαι ἀπὸ τὸ αἷμα. Περὶ τὰ ὀκτακισχίλια πτώματα Γάλλων ἐφώτισε ὁ ἥλιος τῆς τρίτης ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Ἡ ἀγριότης ἐφθόσε μέχρι τοῦ σημείου νά σφαγοῦν ὑπὸ τῶν Σικελῶν καί πολλὰι δυστυχεῖς Σικελαί, αἵτινες εἶχον νυμφεῖθ βιαίως Γάλλους, ἤ ἦσαν παρὰ τὴν θέλησίν των παλακίδες των. Οἱ ἴδιοι πατέρες καί οἱ ἴδιοι ἀδελφοὶ τῶν ἐξέσχίζον τὰ σπλάγχνα των καί ἀφήρουν τῆ κοιλίας διὰ νά κατασπαραξοῦν τὰ ἔμβρυα τοῦ ἀκουσίου ἐρωτῆς των. Αἱ περιγραφαὶ Ἰταλῶν καί Σικελῶν χρονογράφων σημειῶνουν ἐπισημῶς ἀφάνταστον θηριωδίαν. «Ὅταν ἐκσπάσει τὸ

φανατικὸν μῖσος τοῦ ὄχλου, σημειῶναι ὁ P. Orsi, δὲν ὑπάρχει ὄριον θηριωδίας καί ἀναλγησίας εἰς τὴν παραφροσύνην τοῦ φανατισμοῦ του».

Ὁ Ραζίνι μετὰ τῶν ἄλλων ἀναφέρει τὴν τραγωδίαν μιᾶς Σικελῆς τῆς Φελιτσιτᾶς Ντιορμέζης. Ὁραιοτάτη καί γενναία εἶχε νυμφεῖθ ἕνα Γάλλο βαθυμόφρον καί εἶχεν ἀποκτήσει ἕνα τέκνον. ΦΕΛΙΤΣΙΤΑ Τῆ νύκτα τῆς σφαγῆς ἡ Φελιτσιτᾶ οὐδὲν γνωρίζουσα ΝΤΙΟΡΜΕΖΗ καί οὐδὲν ὑποπεύουσα εἶδε τὸν σύζυγόν της νὰ καταφεύγει οἰμόφωτος εἰς τὸν οἶκον της καί ν' ἀρπάζει τὰ ὄπλα. Σικελοὶ ἐπέπεσαν, ἔθραυσαν τὴν θύραν καί εἰσέβαλον εἰς τὸ σπίτι.

Ἡ Φελιτσιτᾶ ἐπολέμησε στὸ πλευρὸ τοῦ πληγωμένου συζύγου της μέχρις ὅτου τὸν εἶδε νεκρὸν. Κατόπιν ἀποφάσισε νά ἀποθάνει κι' αὐτὴ μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας. Ἄλλ' ὅταν εἶδε τὸν πατέρα της καί τοὺς δύο ἀδελφοὺς της παρεδόθη. Ἐκείνοι τὴν ἔδεσαν. Ἦρπασαν τὸ τριετὲς παιδί της καί τὸ ἀπεκεφάλισαν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια της. Ἐπειτα τῆς διήνοιξαν τὰ σπλάγχνα, ἀπέσπασαν ἀπὸ μέσα τὸ ἔμβρυον τοῦ δευτέρου τέκνου της καί τὸ ἐσπάρξαν μπροστά της. Ὁ ἕνας ἐκ τῶν ἀδελφῶν της τὴν ἤλεσε τέλος καί τὴν ἀπετελείωσε μὲ ἕνα κτύπημα εἰς τὴν καρδιά. Τὸ δρᾶμα τῆς Φελιτσιτᾶς δὲν ἦταν τὸ μόνον κατὰ τὴν νύκτα τοῦ «Σικελικοῦ Ἑσπερινοῦ».

Ἡ ἀγριωτέρα καί πεισματωδεστέρα σφαγὴ διεδραμάτισθη εἰς τὴν «Καπέλλα Παλατίνα». Ἐκεῖ ἐπρόφθασαν νὰ κλεισθοῦν ἐντὸς τοῦ ναοῦ μερικοὶ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ μὲ τὰς οἰκογενεὰς των. Οἱ Σικελοὶ περιέζωσαν τὴν «Καπέλλα» ἐκυριεύσαν τὸν ἀνάκτορον καί ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ ναοῦ. ΔΕΒΡΕΜΟΝ Ἐθραυσαν τὰς θύρας καί εἰσέβαλον. Οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ ἠμύνθησαν γενναίως καί ἀπεγνώσμενως, ἀλλὰ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐσώθη καί οὐδεμία Γαλλίς εὔρεν οἶκτον. Οἱ Σικελοὶ κατέσφαξαν τοὺς πάντας. Μετὰ τῶν φονευθέντων εἰς τὴν «Καπέλλα» ἦτο καί ὁ Ρογῆρος Δεβρεμόν, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν λογχοφόρων, ἐκ τοῦ ὁποίου σώματος πάλιν οἱ Σικελοὶ δὲν ἄφισαν οὔτε ἕνα ζῶντα. Ὁ Ρογῆρος Δεβρεμόν γενναϊότατος ἀλλὰ καὶ σκληρότατος Γάλλος εὐπατρίδης ὑπῆρξε γιὰ τοὺς Σικελοὺς τύραννος. Εἰς τὴν «Καπέλλα Παλατίνα» ἐφονεῖθη καὶ αὐτὸς καί ἡ σύζυγός του καί τὰ δύο τοῦ τέκνα. Ἀνάλογοι σφαγαὶ ἐγένοντο εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ὅπου ἦσαν δεισαρμένοι Γάλλοι.

Μοναδικὴν ἐξαιρέσιν ἐσημείωσεν ἡ μικρὰ πόλις τῆς Σπερλίγκης. Ὅχι μόνον δὲν ἐφονεῖθησαν ἐν αὐτῇ οἱ ὄλιγοι Γάλλοι, ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἠνοίξαν τὰς πόλεις τοῦ μικροῦ ΜΟΝΑΔΙΚΗ φρουρίου καί ἔδωσαν ἄστυον στοὺς φυγάδας. ΕΞΑΙΡΕΣΙΣ Ἐπάνω ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ μικροῦ φρουρίου ἐχαράχθη κατόπιν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Οἱ κάτοικοι τῆς Σπερλίγκης μόνον δὲν ἔπραξαν ὅτι οἱ ἄλλοι Σικελοὶ».

Ὁ «Σικελικὸς Ἑσπερινὸς» παρέχει ἕνα ἀπὸ τὰ τραγικώτερα διδάγματα διὰ μέσου τῶν αἰώνων τῆς ἐκρήσεως τοῦ μίσους τυραννομένου λαοῦ, καί μέχρι ποίου σημείου δύναται νά φθάσῃ ἡ ἐκ τοῦ φανατισμοῦ θηριωδία τοῦ ὄχλου, καί τι δύναται νά κατορθώσῃ ἡ ἀκατάβλητος θέλησις καί ἰσχυρὰ ψυχὴ ἑνὸς ἀνδρός ὅπως ὁ Ἰωάννης Προκίδας. Αἱ συνέπειαι τοῦ «Σικελικοῦ Ἑσπερινοῦ» ἀπέβησαν διὰ τοὺς Ἀνδραγαυοὺς σοβαρώταται. Ἐχασαν τὴν Σικελίαν, τὸ γόητρον αὐτῶν ἐμειώθη μεγάλως, ἡ ἐκστρατεία τὴν ὁποίαν παρεσκευάζον πρὸς κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐματαιώθη, βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐγένετο ὁ Ἀραγώνιος Πέτρος καί ὁ φοβερός Ἰωάννης Προκίδας ὑψώθη εἰς καγκελάριον καί ἐκυβέρνησε τὴν νήσον μετὰ στοργῆς καί προνοίας μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΣΠΡΕΑΣ

Ὁ μπάρμπας μου, ὁ Νικολῆς...

Κεῖνα τὰ χρόνια—θυμᾶμαι—ὅταν πλησιάζανε οἱ καλὲς μέρες τὸ σπίτι μας ἦταν ἀνάστατο. Ἄν καὶ χεῖμωνες ὄλα ἐπρεπε πάλι νὰ πλυθοῦν, νὰ ξεσκονισθοῦν, νὰ σιγουρισθοῦν... Δὲν ἔμενε χαλὶ στὴ θέση του, κουρτίνα, κάδρο, γυαλὶκὸ. Ἡ Κωνσταντινίαν—μὰ ἀγαθότατη Βυλιώτισσα ὑπῆρξεν ἡμεῖς εἶχε σχεδὸν ἀναθρέψῃ—μετεβάλετο πρὸς τὸν ναὸν γιὰ τὰ φοβίματα—δύο μικρὲς «δουλιτσες» ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν Τῆνον ἢ ἄλλη ἀπὸ τὴν Κάρπαθο. Ἡ θεὸς μου, ἡ Ἀγγελικὴ, σὲ σατράπη γιὰ τὴν Κωνσταντινίαν. Ἡ μάνα μου σὲ ἀεικίνητο. Καὶ μεῖς, τὰ παιδιὰ, σὲ μπαουδὸλα πού μεταφέρανε πότε σὲ ἕνα καὶ πότε σὲ ἄλλο ἔτοιμο δωμάτιο γιὰ νὰ μὴ κρυώσουν. Κι' αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναῖκες... Οἱ ἀνδρες—ὁ πατέρας μου δηλαδὴ καί ὁ μπάρμπας μου ὁ Σπῆρος—καταλαβαίνετε καλὰ ὅτι ὀπλιζόντο κατὰ τὰς ἀγίας αὐτὰς ἡμέρας μὲ Ἰώβειον ὑπομονὴν θέτοντες φυλακὴν ἐν τῷ στόματι των. Ἐπὶ τέλους τὸ σπίτι, τὴν προπαραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἔλαμπε. Τότε ἐπικρατοῦσε κάποια σχετικὴ γαλήνη καί ξαναβρισκόμαστε πάλι στὴν τραπεζαρία, ἡμεῖς, τὰ παιδιὰ, συναχωμένα, ἢ μητέρα καί ἡ θεὸς μου σὲ κακὰ χάλια. Γιὰ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ δὲν λέω λέξι γιὰ τὴν καὶ ἡ Κωνσταντινίαν καί τὰ δύο ἀτυχεῖς θύματά της ἦσαν γιὰ κλάμματα...

Ὁραῖα καὶ ἀγνή ἐποχὴ τῶν παιδικῶν μας χρόνων! Πῶς θά ἦταν δυνατόν νὰ μοῦ δάνειζες, ἔστω καὶ γιὰ λίγες ὥρες, τὴν δροσιά σου καί τὴν γαλήνη σου!.. Ἄλλ' ἄς συνεχίσουμε τὴν ἱστορίαν μας.

Εἶπαμε, λοιπὸν, ὅτι τὴν προπαραμονὴν ἐπικρατοῦσε μιὰ σχετικὴ γαλήνη γιὰ τὸ ὅτι ὅλες οἱ δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ εἶχαν τελειώσῃ ἐκτός—καὶ αὐτὸ τὸ «ἐκτός» ἦταν τὸ δεύτερο μέρος τοῦ κυκλῶνος—ἐκτός ἀπὸ τὰ ζυμώματα. Τὴν ἱστορίαν πάλι γιὰ νὰ πιασθῆ τὸ προζύμι νὰ ζυμωθῆ καί νὰ ψηθῆ τὸ ψωμί!

Τὰ ζυμώματα ἦσαν ἱεροτελεστία γιὰ τὰ παλαιὰ ἀθηναϊκὰ σπίτια. Τέλος χριστόφωμα, κουλοῦρες, κουλουράκια, κουραμπιέδες, μελομακάρονα καὶ δὲν ἔξω τί ἄλλο βγαίνανε καμμιά φορὰ ξεροψημμένα ἀπὸ τὸν φούρνο τῆς αὐλῆς μας καί τὸ σπίτι μας ἡσύχαζε πιά τελειωτικά.

Ὅταν ὄλα αὐτὰ πού προανέφερα ἦσαν ἀραδιασμένα σ' ἕνα μεγάλο στενόμακρο τραπέζι πού τὸ λέγανε «τραπέζι τοῦ παπποῦ», ἡ θεὸς μου, ἡ Ἀγγελικὴ, μὲ φώναζε καί μοῦ ἔλεγε κάθε χρόνο τὰ ἐξῆς περίπου:

— Πήγαινε στὸν μπάρμπα σου, τὸν Νικολῆ, τὴν κουλοῦρα του καὶ πέστου αὔριο νάρθη σπῆτι γιὰ νὰ φάμε μαζί τὸν γάλο.

Ἐγὼ φορτωνόμην τότε μιὰ κουλοῦρα διπλωμένη σὲ κατακάθαρη ἄσπρη πετσέτα καί τραβοῦσα γιὰ τὴν Πλάκα...

Κεῖνο τὸν χρόνο ὅμως τὸν μπάρμπα μου, τὸν Νικολῆ, δὲν τὸν βρῆκα, ὅπως τὶς ἄλλες φορές ξαπλωμένο σὲ ντιβάνι τοῦ γραφείου του νὰ διαβάξῃ καπνίζοντας τὸν ναργιλὲ του. Τὸ γραφεῖο του ἦταν παραμελημένο. Οἱ γλάστρες πού εἶχε στὶς κόγχες τῶν παραθύρων του μὲ τὶς μηχανιές καὶ τοὺς βασιλικούς ἄνω κάτω. Τὰ βιβλία του σκομισμένα. Μονάχα τὰ κλουβιά τῶν καναρινιῶν του μοῦ φάνηκαν σὰν φρεσκοπλυμένα.

— Ποῦ εἶναι ὁ θεῖος; ρώτησα μόλις μῆκα τὴν Μαργαρώ, τὴν γρῆ ἀπῆρξεν ἡμεῖς.

— Ὁ ἀφένις εἶναι σὲ κρεβάτι μοῦ ἀπήνησεν ἐκείνη. Ἐχει τρεῖς μέρες πού εἶναι σὲ κρεβάτι.

— Εἶναι ἄρρωστος; Δὲν μπορεῖ νὰ σηκωθῆ;

— Πῶς... σηκώνεται... Νὰ καὶ σήμερον σηκώθηκε γιὰ τὸ σὲ περιμενεῖ. Μὰ μόλις πῆγε νὰ δώσῃ φαί στὰ καναρινία του καί νὰ τοὺς ἀλλάξῃ τὸ νερὸ τοῦρθε πάλι ζάλη καί ξανάπεσε. Κάθησε νὰ τοῦ πῶ πῶς ἦρθες, παιδάκι μου, γιὰ τὸ σὲ περιμένει ἀπὸ τὸ πρωτῆ...

Τώρα πού ξαναθυμᾶμαι ὄλα αὐτὰ τὰ πράγματα καί τὰ βλέπω συγκεντρωμένα, γιὰ τὴν μακρὰν, σκέπτομαι πῶς ὁ θεῖος μου, ὁ Νικολῆς, πρέπει νὰ ἦταν μιὰ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία... Ἐγὼ τὸ πορτραῖτο του μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὸ ἀνδρικό καὶ συμπαθητικὸ του πρόσωπο φωτιζόταν ἀπὸ δύο μεγάλα γαλανὰ μάτια γιομάτα καλωσύνη. Ἦταν ψηλός, καλοδεμένος, οωστός ἀνδρας, καί, παρ' ὄλα τὰ 65 του χρόνια εὐλύγιστος σὰν νέος. Ναι... Μόλις ἔμπαινα σὲ γραφεῖο του πεταγόταν ἀπὸ τὸ ντιβάνι του, μ' ἄρπαζε ἀπὸ τὴ μέση καί μὲ σήκωνε σὰν πούπουλο γιὰ νὰ μὲ φιλήσῃ. Κι' ὅμως!.. Εἶμην τότε δώδεκα χρόνων παιδί!

Ἐκεῖνο ὅμως πού θά θυμᾶμαι πάντα εἶναι τὸ εὐγενικὸ καὶ ἀγαθὸ του χαμόγελο πού κοσμοῦσε πάντοτε τὰ χεῖλῃ του. Ἄ! Ὅτι κι' ἂν ἔλεγε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος χαμόγελοῦσε. Κι' ἀκόμα ἤξερε νὰ προκαλῆ τὸ γέλιο στοὺς ἄλλους καί στὴν πιὸ θλιβερὴ στιγμῇ. Μιὰ μέρα, ἔξαφνα,

διηγείτο στο σπίτι μας πώς οι Άθηναίοι, το 1821, — ήταν ανεξάντλητος για ό,τι σχετιζόταν με την ιστορία της Άθήνας — πήραν από τους Τούρκους τον Σερπεντζέ, το μεσημβρινό δηλαδή μέρος του Φρουρίου της Άκροπόλεως, εκείνο που περιείχε το Ωδείο. Τον ακούγαμε όλοι με προσοχή και ο πατέρας μου με θρησκευτική σχεδόν κατανύξη, γιατί σ' αυτή την έφοδο είχε πέσει και κάποιος πρόγονός του — ο Σαλαμίνιος Γιώργης Γκλύτσης. Όταν έφθασε στο θάνατο του γενναίου εκείνου Άλβανού τα μάτια όλων μας ήταν δακρυσομένα. Ο θεός μου τότε, για να κόψη προφανώς την έντύπωση, σηκώθηκε επάνω και είπε χαμογελώντας στην μητέρα μου.

— Ξαδέλφη όλα καλά καλά άγια. Άλλά τό φαί σου σήμερα είναι της συχωρεμένης.

Και ή μακαρίτισσα ή μάνα μου έσκασε στα γέλια μαζύ μ' όλους τους δικούς μου, γιατί πραγματικά τό 'μάμυ-Μπαϊλντί που είχε μαγειρέψει κείνη την ήμέρα ή θειά μου, που περνούσε για ξακουστή μαγειρίσσα, ήταν της κακής του — καυμένο και άνοστο — πράγμα που διευτυπώνετο στο σπίτι μου με «φαί της συχωρεμένης».

Με συγχωρείτε γιατί σάς αναφέρω τέτοιες μικρολεπτομέρειες. Μά σάς είπα προηγουμένως... Μουρχονται σήμερα μαζεμένα πολλά πράγματα στον νού...

Σάν μ' έμπασε λοιπόν ή Μαργαρώ στην κρεββατοκάμαρα του θείου μου, τόν είδα να ταξινομή κάτι χαρτιά στηρίζοντας τις πλάτες του πάνω σ' ένα λόφο από μαξιλάρια. Τα πόδια του ήταν σκεπασμένα με βαριές κουβέρτες. Στα σίδηρα του κρεβατιού του, πρὸς τό μέρος που ήταν τό κεφάλι του, ή άφοσιωμένη υπηρέτρια είχε ρίξει ένα μικρό Τούρκικο χαλί «για να μη περνά τό κρύο», όπως έλεγε.

— Καλημέρα θεϊε, τοῦ είπα πλησιάζοντάς τον και τοῦ φίλησα τό χέρι.

— Καλῶς τόν άνηψιό, καλῶς τόν άνηψιό, καλῶς τό παιδί μου, μοῦ άπήντησεν έκείνος άκτινοβολώντας από εύχαρίστηση. Κάθησε, κάθησε.

— Μά τί έχεις; Εἶσαι άρρωστος; Σούφερα τήν κουλουρα σου και μοῦπε ή μητέρα μου και ή θειά μου, ή Άγγελική, πῶς σε περιμένουμε αύριο για να φάμε τόν γάλο.

— Όχι, ὄχι, διεμαρτυρήθη εκείνος. Δέν έχω τίποτα. Μά λίγο κρωμένος είμαι άλλ' ὄσαμε αύριο θά περάση. Μαργαρώ, φέρε στο παιδί γλυκά και μένα ψήσε μου ένα καφέ. Άκουσες;

Η υπηρέτρια εξηφανίσθη άθόρυβα, σάν σκιά, με τις τελευταίες λέξεις τοῦ θείου μου κι' εἶγώ πήρα μία καρέκλα και κάθησα κοντά του.

Άλλ' ὄσο τόν πρόσεχα τόσο και περισσότερο μοῦ φαινότανε άλλοιωτικός. Τό βλέμμα του είχε γίνει σκληρό, σχεδόν άγριο. Ήταν κίτρινος, σάν τό κερί, και τό χαμόγελό του έλεγε πῶς με βία κρατιώταν στα χείλη του. Τρόμαξα. Μαῦρα συναισθήματα πλημμυρίσανε τήν παιδική μου ψυχή.

— Μά τί έχεις θεϊε; τόν ερώτησα πάλι με δάκρυα ὄμως στα μάτια. Δέν είσαι καλά;

Ο θεός μου, ὁ Νικολής, τότε άρχισε να γελάει δυνατά, με θόρυβο, πράγμα που κι' αυτό με παραξένεψε γιατί κάτι μοῦλεγε μέσα μου πῶς αυτό του τό γέλιο δέν ήταν άληθινό.

— Βρέ κουτό, μοῦπε, τί θέλεις νάχω; Νά. Χειμῶνας είναι, κρύο κάνει, γέρος είμαι, έπιασα τό κρεβάτι. "Υστερα — θά σου πῶ και κάτι άλλά κύτταξε, βρέ μασκαρά, μήν πής τίποτα στο σπίτι.

— Όχι θεϊε. Δέν λέω τίποτα.

— Νά. Αύριο θέλω να τό σκάσω άπ' ἔδῳ. Έχω μία κουτσοπαρέα που

με περιμένει από καιρό για να πάμε έκδρομή, να πιούμε κάνα ποτήρι. Ξέρεις καλά πῶς αν τό μάθη ή μάνα σου και ή θειά σου είναι άξίες να μοῦ κουβαληθοῦνε ὄδω και να μὴν μ' αφήσουνε να φύγω. Γιαυτό λοιπόν κάνω και γῶ τόν άρρωστο, κι' έτσι... Χά, χά!.. Κατάλαβες;

— Νά, θεϊε, κατάλαβα, μουμουρίσα εἶγώ μηχανικά και χωρίς να πολυκαταλαβαίνω, κι' ὕστερα από λίγο πρόσθεσα: Νά, θεϊε, κατάλαβα, .. μά

— Τί μά; με ρώτησε τότε αυτός στρέφοντας περίεργα και κυττάζοντάς με στα μάτια.

Έγῶ δέν βρήκα τή δύναμη ν' άποτελειώσω τήν ερώτηση που πήγα να τοῦ κάνω.

— Λέγε λοιπόν, έκανε ὁ θεός μου σε λίγο, τί μά; Τι ήθελες να ρωτήσης;

Προσάθησα να συγκεντρώσω ὄλη μου τή δύναμη κι' άποφεύγοντας να τόν κυττάξω στα μάτια τοῦ είπα με φωνή σιγανή:

— Ηθέλα να σε ρωτήσω...

— Τί;

— Νά πῶς να τό πῶ;.. Μοῦ φαίνεται σάν παράξενος ὁ τρόπος σου.

— Και γιατί; Μήπως δέν μπορῶ να τό σκάσω και γῶ καμιά φορά για να γλεντήσω με τή παρέα μου;

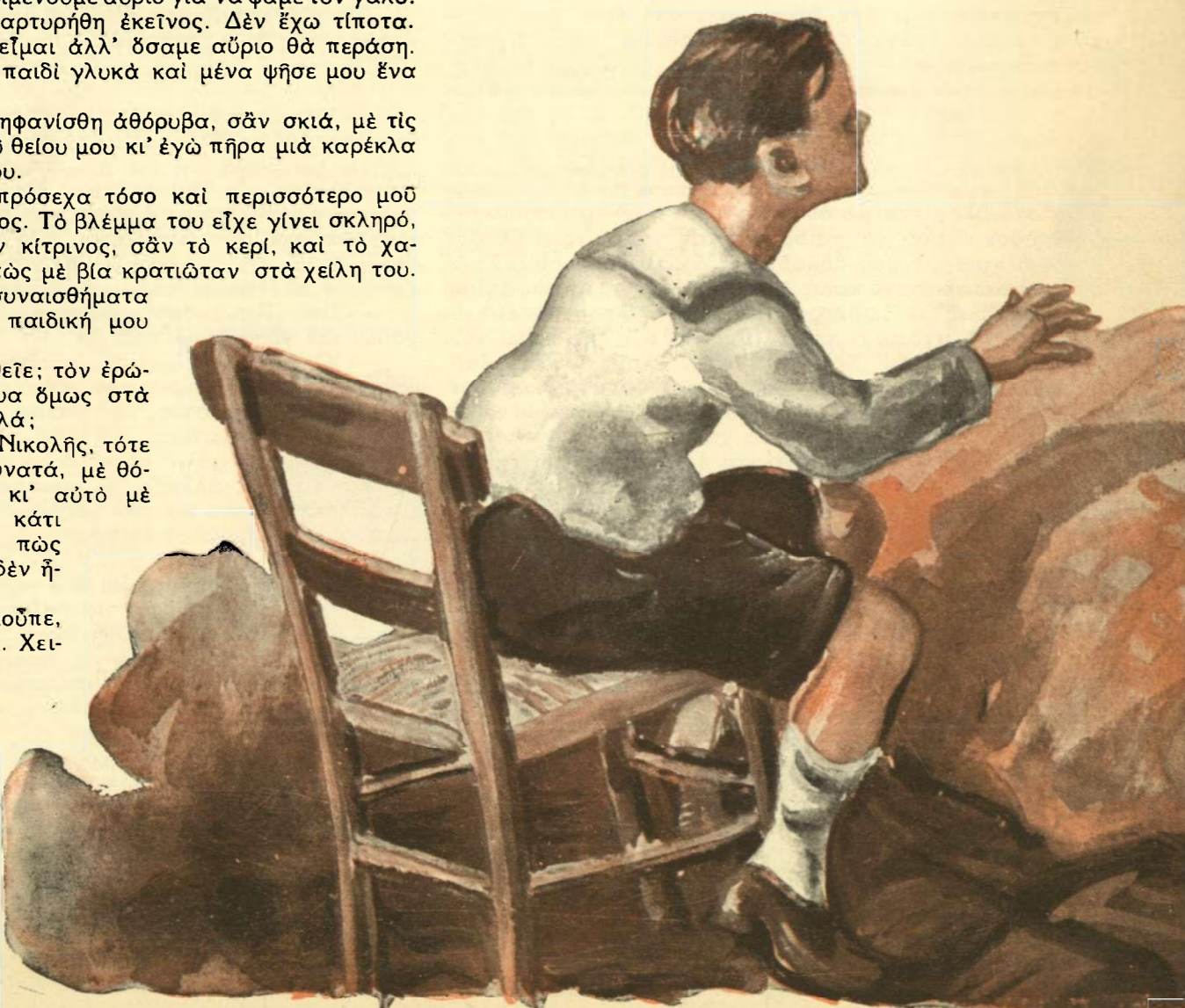
— Δέν λέω αυτό, άντεῖπα τότες εἶγώ, μά κάτι παρόμοιο αυτό δέν τό ξανάκανες...

Στά χείλη τοῦ θείου μου φάνηκε ένα πικρό χαμόγελο.

— Έ! τί να γίνη, μουμουρίσε, χρειάζεται κι' αυτό καμιά φορά. "Επειτα μη ξεχνᾶς πῶς...

Δέν πρόφτασε ν' άποτελειώση τή φράση του. Τήν ἴδια στιγμή φάνηκε ή Μαργαρώ με τά γλυκίσματα και τόν καφέ. Διάλεξε έναν κουραμπιέ μοῦ τόν ἔδωσε και, άφοῦ τόν ἔφαγα, μοῦ εἶπε διώχνοντας τήν υπηρέτρια.

— Άκουσέ με. "Επειδή κάνει σήμερα λιγάκι ψύχρα πᾶρε σε μία εφημερίδα αυτά τά γλυκά κι' ένα εκατοστάρικο, για τόν καλό τόν χρόνο, ν' αγοράσης ὄτι θέλεις και πήγαινε σπίτι. Σε κανέναν δέν θά πής τίποτε πῶς με εἶδες στο κρεβάτι. Μόνο σε παρακαλῶ πέρασε πρώτα

από τό φαρμακείο τοῦ πατέρα σου και δώστου αυτό τό γράμμα. Στα χέρια του. Άκουῦς; Στα χέρια του.

— Θά περάσω θεϊε.

Πήρα τό γράμμα που μοῦδωσε και τά γλυκά, σηκώθηκα, και τόν άποχαιρέτησα φιλώντας του πάλι τό χέρι.

— Άντίο λοιπόν, θεϊε, τοῦ είπα και χρόνια πολλά.

Άλλ' ἔλα αύριο στο σπίτι. Τι θέλεις τώρα να πᾶς έκδρομή άφοῦ εἴμεῖς σ' αγαπάμε τόσο!

Τότε — θυμάμαι — τό χαμόγελο ξαναφάνηκε πάλι στα χείλη του και σφιγγοντάς με στην άγκαλιά του μοῦ άπήντησε:

— Δέν μπορῶ, μωρέ παιδάκι μου νάρθω. Νομίζεις πῶς δέν θέλω; Άχ να μὴν εἶσανε λίγα χρόνια μεγαλύτερος για να μποροῦσες να καταλάβης τόν θεϊο σου, τόν Νικολή...

Και κείνα τά Χριστούγεννα — πᾶνε τριάντα χρόνια από τότε — μάταια περιμέναμε στο τραπέζι τόν θεϊο μου και τόν πατέρα μου για να φῶμε τό γάλο. Η θειά μου, ή Άγγελική, είχε γίνει ἔξω φρενῶν με τή διαγωγή τους.

— Άκουῦς — έλεγε στην μάνα μου — χρονιάρική ήμέρα να λείπουμε από τό σπίτι!.. Και καλά αὐτός είναι ἔργνης. Ο άλλος, οίκογενειάρχης άνθραπος!..

Μά σάν ἦλθε τό βράδυ τό μυστήριο τής εξαφίνσεως των είχε διαλευκανθῆ. Τό μάθαμε από τόν πατέρα μου. Ο μπάρμας μου, ὁ Νικολής, είχε ξεψυχήσει άνήμερα τῶν Χριστουγέννων, στις πέντε τό πρωί.

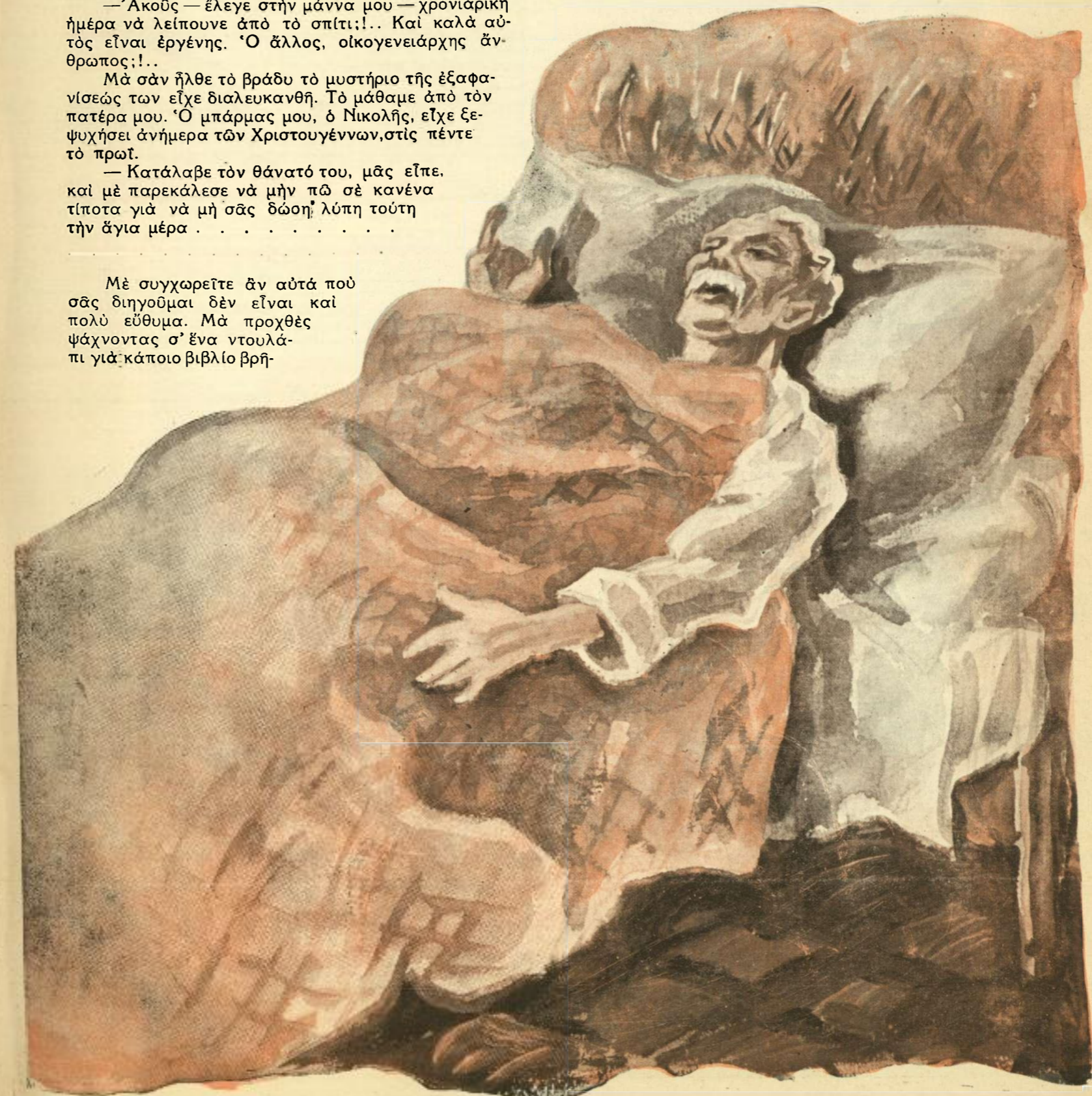
— Κατάλαβε τόν θάνατό του, μάς εἶπε, και με παρεκάλεσε να μὴν πῶ σε κανένα τίποτα για να μη σάς δώση λύπη τούτη τήν άγια μέρα . . . . .

Με συγχωρεῖτε αν αυτά που σάς διηγούμαι δέν είναι και πολύ εύθυμα. Μά προχθές ψάχνοντας σ' ένα ντουλάπι για κάποιον βιβλίο βρή-

κα τυχαίως ένα δέμα με χειρόγραφα, ὄλα για τήν ιστορία τής Άθήνας. Ήτανε τοῦ καθηγητοῦ τής ιστορίας, τοῦ μπάρμα μου τοῦ Νικολή, που τώρα που τόν βλέπω από μακριά σκέπτομαι πῶς πρέπει να ήτανε μία ξεχωριστή φυσιογνωμία. Και γιατί τάχα να μὴν ήτανε; Μήπως ξεχωριστές φυσιογνωμίες είναι μονάχα εκείνοι που έχουν στο ένεργητικό τους με έντονη κοινωνική ή έπιστημονική δράση; Ξεχωριστές φυσιογνωμίες δέν είναι ἄραγε κι' εκείνοι που ξέρουν να ζοῦν με αξιοπρέπεια, να κάνουν τό καλό, να θυσιάζονται για τούς άλλους, — ὄπως ὁ θεός μου που, ὄπως έμαθα άργότερα, θυσιάσε τή ζωή του για να πανδρέψη τις αδελφές του — και που ξέρουν τέλος να πεθαίνουν ὄπως ὁ μπάρμας μου ὁ Νικολής;.. Άλλά περισσότερα δέν μοῦ εἰπρέπετε να πῶ... Ο καθέννας που θά διαβάση τις παραπάνω γραμμές ἄς βγάλη ὄποιαν κρίσι τοῦ άρέσει. Οσο για μένα μοῦ φθάνει να έκφράσω μίαν εύχή:

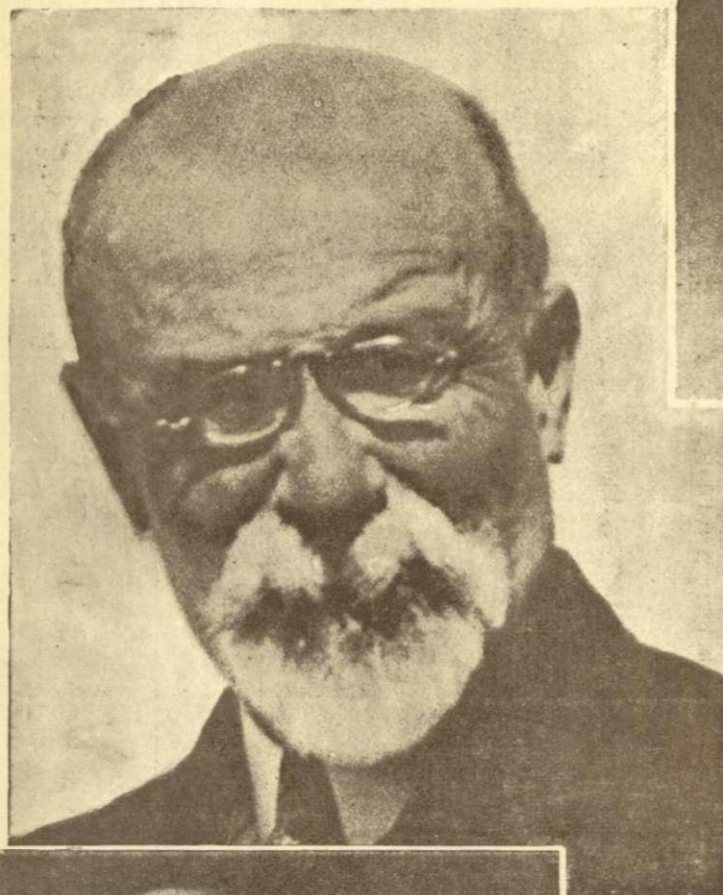
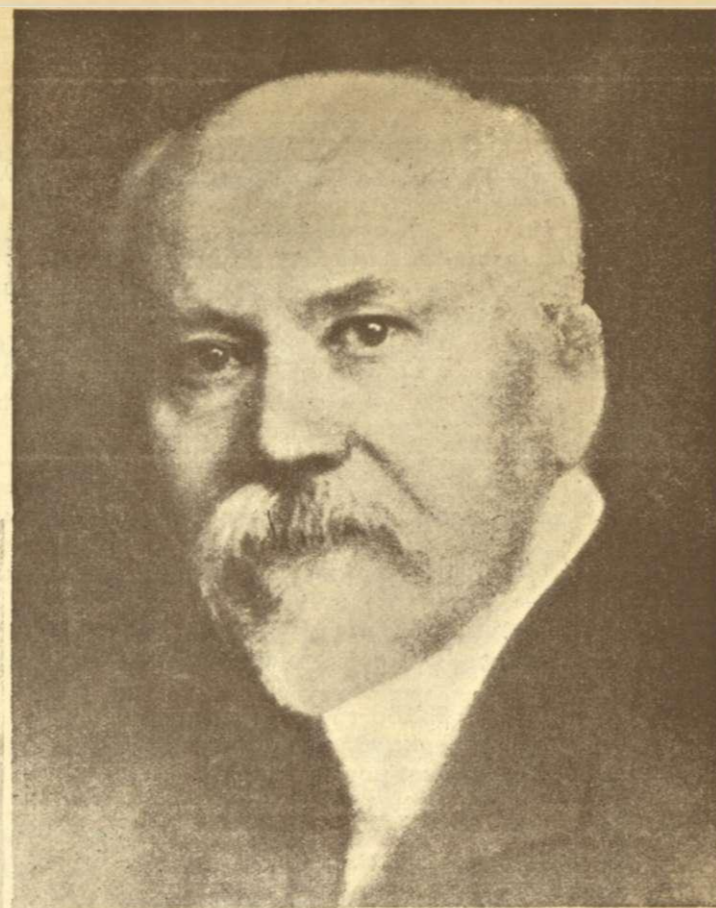
Άς είναι εύλογημένη ή ψυχή του!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΟΓΡΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ ΤΩ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ο τρομερός εφιάλτης του Παγκοσμίου πολέμου εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να πιέζει σαν βραχνάς την ανθρωπότητα. Κι' όμως ο χρόνος κυλά, άπαθης και άδυσώπητος, συμπαρασύροντας στο πέραςμά του έναν-έναν τους πρωταγωνιστές του μεγάλου πολέμου κι' ερημώνοντας καθημερινώς τις τάξεις των. Στο διάστημα του τελευταίου μηνός έσβυσαν πάλιν τρεις φυσιογνώμιες που κατέκτησαν μίαν ιδιαίτερη θέση στην Ιστορίαν, αδιάφορον αν ή ανάμνησίς των θα είναι πλαισιωμένη με ένα φωτοστέφανον δόξης, ή με την φρικτήν αίγλην του αίματος και του ολέθρου. Οι τρεις αυτοί άνθρωποι που θα αφήσουν την σφραγίδα της αδράς προσωπικότητός των πάνω σε μίαν ολόκληρη εποχή είναι οι Γάλλοι πολιτευταί Ραυμόνδος Πουανκαρέ και Λουδοβίκος Μπαρτού κι' ο Γερμανός στρατιωτικός Άλέξανδρος φόν Κλούκ.

Η πιό αδρά προσωπικότης είναι ασφαλώς αυτή του Ραυμόνδου Πουανκαρέ, που αναμφισβήτητα είναι ένας από τους τέσσαρας-πέντε κορυφαίους πρωταγωνιστές της ανθρωποφαγής του 1914-1918. Ο Πουανκαρέ εγεννήθηκε στα 1856 στη Λωρραίνην. Αναμνηθείς ένωρίτατα στην πολιτικήν, έγινε για πρώτη φορά ύπουργός σε ηλικίαν 33 ετών, ενώ ταυτοχρόνως κατακτούσε μίαν επίζηλον θέσιν ανάμεσα στο δικηγορικό κόσμο. Γενόμενος πρωθυπουργός στα 1912, εξέλεγε το επόμενο έτος Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας και υπό την ιδιότητά του αυτήν διήνυσεν ολόκληρον την περίοδον του πολέμου. Το 1926 υπήρξε το έτος της πολιτικής του αποθεώσεως, καθ' όσον κληθείς να σώση την χώραν του από τον βέβαιον οικονομικόν όλεθρον, κατόρθωσε να εξαγάγη την Γαλλίαν από την δύσκολον θέσιν στην οποίαν είχε περιέλθει. Ο Πουανκαρέ θεωρείται από τους Γερμανούς ως εις εκ των υπευθύνων του Παγκοσμίου πολέμου, παρ' όλα δέ τα έναντιον λεχθέντα, υπήρξε μέγας έχθρός της Ελλάδος.

Η σταδιοδρομία του Λουδοβίκου Μπαρτού υπήρξε κάπως διαφορετική. Καταγόμενος από την Βεάρνην, όπου εγεννήθη στα 1857, έπολιτεύθη και αυτός νεώτατος, κατορθώσας να καταλάβη το πρωθυπουργικόν αξίωμα στα 1912. Εκτοτε έγινε αρκετές φορές ύπουργός, διετήρησε συνεχώς την προεδρίαν της επί των Έξωτερικων επιτροπής της Γερουσίας, αλλά δεν ανήλθε στην πρώτη γραμμην των πολιτικων ανδρων, παρ'α το γεγονός ότι έθεωρείτο ως ένας από τους πλέον μακιαβελικούς πολιτικούς της Γαλλίας. Και μετά πάροδον εικοσαετίας επέπρωτο να καταλάβη εξέχουσαν θέσιν στην παγκόσμιον επικαιρότητα, δώσας έντελώς νέαν ώθησιν στην έξωτερικην πολιτικήν της Γαλλίας και της Εύρωπης.

Ο άλλος από τους τρεις εκλιπόντας πρωταγωνιστές του Πολέμου, ο Άλέξανδρος φόν Κλούκ, εγεννήθη στα 1846 και εξε- παιδεύθη, όπως όλοι οι Γερμανοί «Γιουγκερς» που απέτέλουσαν τα έλεκτα στελέχη του αυτοκρατορικού στρατού. Αναδειχθείς εις ένα εκ των καλύτερων στρατηγών του Κάιζερ, διαρίσθη υπ' αυτού διοικητής της ομάδος στρατιών ή οποία κατά το σχέδιον Σχλίφεν θα έβάδιζε έναντιον των Παρισίων. Κατά την κοσμοϊστορικην όμως μάχην του Μάρνη, ο φόν Κλούκ, πληρώνων τα σφάλματα του άρχιστρατήγου του φόν Μόλτκε, ήναγκάσθη να σταματήσει την προέλασίν του. Και έτσι άπωλέσθη διά την Γερμανίαν ο Παγκόσμιος Πόλεμος... Εκτοτε ο φόν Κλούκ έζησεν εις την άφάνειαν, με την αιώναίν τύψιν της άποτυχίας, αλλά και με την συνείδησιν άναπαυμένην διότι είχεν εκτελέσει το καθήκον του ως στρατιώτης και ως Γερμανός.

Η ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ
ΤΟΥ ΔΙΑΣΗΜΟΥ ΓΑΛΛΟΥ EDGAR DEGAS (ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΥ)

Η ΒΙΤΡΙΝΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ὁ Χοροδιδάσκαλος

τὴν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς ἰδικούς των βοηθούς, οἱ ὅποιοι τέλος τὴν ἀναθέτουν εἰς τοὺς προχωρημένους μαθητὰς τοῦ ἐκπαιδευτηρίου. Τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο εἶναι πάντοτε «ἀκαδημία». Οὐδὲν χοροδιδασκαλεῖον εἶναι μικρότερον, κατώτερον ἀκαδημίας. Ὅλα εἶναι ἀκαδημαί χοροῦ, εἰς τὰς ὁποίας διδάσκονται ὅλοι οἱ χοροί, ὅλα τὰ βήματα, ὅλες οἱ «φιοῦρες», καὶ εἰς τὰς ὁποίας μανθάνει κανεὶς πολλὰ καὶ διάφορα πράγματα ἐκτὸς ἐνός, τοῦ χοροῦ...

Ὁ σερβιλόρος

φορεῖ συνήθως σακάκι λευκό, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει ζωηρῶς τὴν «λερὴν φουστανέλλα» τοῦ Εἰκοσίου καὶ εἶναι «ἀσορτι» μὲ τὸ ἐπίσης λερὸν τραπεζομάντηλον, καθὼς καὶ μὲ τὴν σκούφιαν τοῦ μαγειρίου, ἢ ὅποια περιέργως εἶναι καθαρώτερη καίτοι εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον συνάφειαν μὲ τὴν μαυρίαν τῆς κουζίνας. Ὑπὸ τὴν μασχάλην φέρει διαρκῶς λευκὴν πετσέταν. Εἶναι τὸ σῆμά του, τὸ ἔμβλημά του καὶ τὸ ὄπλον του κατὰ τῶν μυῶν, ἀναπόσπαστον στολίδι καὶ συμπλήρωμά του. Σερβιλόρος χωρὶς πετσέταν εἶναι μαέστρος χωρὶς μπαγκέταν, ἵππευς χωρὶς μαστίγιον, ἀστυφύλαξ χωρὶς κλόμπ, γραβαρλίτης χωρὶς βακτηρίαν. Ἐάν τοῦ πάρτετε τὴν πετσέταν, τοῦ ἀποκόπτετε τὰς πτέρυγας, τοῦ δένετε τὰς χεῖρας, τοῦ ἀφαιρεῖτε τὰ μέσα τῆς δράσεως. Εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ κρατηθῇ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ρόλου του, νὰ σερβίρῃ μὲ δεξιότην καὶ μὲ μπῆρο.

Ἐνα καλὸ σερβίρισμα ἀπαιτεῖ νὰ κτυπηθῇ ἐξάκις ἢ πετσετά ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπὶ τῶν καθισμάτων. Ἄλλοιωτικὰ δὲν γίνεται τίποτα. Τὸ φαγητὸν θὰ σερβιρισθῇ μὲ τρόπον ἄτονον, τὸ ἐπιδόρπιον θὰ βραδύνη καὶ ὅλα θὰ διεξαχθοῦν κατὰ τρόπον χλιαρὸν καὶ ἄνοστον μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν κατηφῆ. Εἶναι εὐκίνητος, περιποιητικὸς καὶ νοήμων καὶ ἔχει μνήμην τρανὴν. Ἐνθυμεῖται ὅλας τὰς παραγγελίας καὶ κάθε μίαν μὲ τὴν λεπτομερείαν της: «— Τὸ κεφάλάκι τοῦ κυρίου ἀστυνόμου σπασμένο καλεῖν-καλεῖν!..» «— Τὰ ἐντόσθια τοῦ κυρίου τμηματάρου μὲ μπόλικη σάλτσα!..» «— Τὰ ποδαράκια τοῦ κυρίου συμβολαιογράφου μὲ παχὺ αὐγολέμονο!..» Ἐνα μόνον δὲν κατορθώνει ποτὲ νὰ ἐνθυμηθῇ. Τί φαγητὰ ὑπάρχουν εἰς τὸν κατάλογον καὶ εἰς τὴν κουζίαν. Εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ παρουσιάζεται πάντοτε ἀμελέτητος. Ποτὲ δὲν εἶναι βέβαιος ἐάν τὸ φαγητὸν ποῦ τοῦ ζητᾶτε ὑπάρχει εἰς τὸν κατάλογον. Καὶ ἀντιθέτως. Ζητήσατέ του τυχαίως ἕνα φαγητὸν ἀνύπαρκτον καὶ ἐστὲ βέβαιος ὅτι θὰ σπεύσῃ νὰ τὸ παραγγεῖλῃ. Μὴ τοῦ ζητήσετε ποτὲ πληροφορίας διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ποιότητα τῶν φαγητῶν. Ἄγνοεὶ τελείως τὰ στοιχεῖα τῆς μαγειρικῆς καὶ ψεύδεται εὐσυνειδήτως πάντοτε ὅταν ὀμιλῇ διὰ τὰ ὕλικα καὶ τὰ τρόφιμα.

Ἄγνοεὶ ὅλα τὰ ψάρια, τὰ περισσότερα εἶδη τοῦ κυνηγίου καὶ μὲγα μέρους ἀπὸ τὰ χορταρικά, καὶ ἐπαινεῖ τὸ βούταρον, τὰ τυριά καὶ τὸ λάδι. Τὸ βούταρον εἶναι πάντοτε ἀγνότατον, τὸ λάδι ἀνώτερον τῆς Λούκας, τὸ τυρὶ ἀμβροσίας καὶ ἡ ρετσίνα νέκταρ. Μὴ ζητήσατε ἄλλην πληροφορίαν, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ μίαν ἀρλουμπαν, ἢ θὰ σᾶς κυταξῇ μὲ ἀμχανίαν καὶ μὲ σάστισμα, ὡς νὰ τοῦ ζητήσατε κανένα χρησμόν. Ἀκούει κατὰ τρόπον περιέργον. Ὅταν τοῦ κτυπᾶτε ἀπὸ τ' ἀριστερὰ τῆς αἰθούσης σπεύδει συνήθως πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὸ βάθος. Μόνον κατὰ λάθος ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ κατ' εὐθείαν εἰς τὸ τραπέζι πού τὸν φωνάζουν.

Τὸ αὐτὸ τοῦ προσανατολίζεται πάντοτε μὲ παρέκκλισιν ὠρι-

Ὁ χοροδιδάσκαλος ἔχει κάτι τὸ ὀρηστικὸν καὶ εἰς τὴν ὀμίλιαν του καὶ εἰς τοὺς τρόπους του καὶ εἰς τὴν ὄλην του ἐμφάνισιν. Ὅταν συζητῇ νομίζεις ὅτι δείχνει ὀρισμένον φιοῦραν χοροῦ, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκτελεῖ κατόπιν βαδίζων.

Περιπατεῖ ὡς νὰ ἵπταται, ὡς νὰ βαλσάρῃ, διορθωδὲς συνεχῶς τὰ μαλλιά καὶ τὴν γραβάταν του καὶ διαρκῶς μειδιᾷ.

Καλοχτενισμένος, μὲ κόμην στιλπνὴν, ἄλλοτε κολλημένην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἄλλοτε ἐπιμελῶς ὀντυλαρισμένην, κομψός, ὀλλιον ἐκκεντρικός, εὐπροσήγορος, ὑποχρεωτικὸς καὶ φλύαρος. Ἐνθυμίζει συχνὰ παλαιὸν Ἑπτανήσιον εὐπατρίδην ἢ σύγχρονον κοσμικὸν γεροντοπαλλήκαρον.

Ὁ κλασικὸς τοῦ ἔμωσ τύπος κυμαίνεται μεταξὺ ἠθοποιοῦ, κουρέως, ταχυδακτυλογουῦ καὶ πράκτορος συνοικεσιῶν. Εἶναι αἰσιόδοξος, κεφᾶτος καὶ φαιδρός, ἀποβλέπει μὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέλλον καὶ πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ σωθῇ διὰ τοῦ χοροῦ.

Ὁ χορὸς δι' αὐτὸν εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ὑπερτάτης τῶν ἐπιστημῶν. Ἀποτελεῖ τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὠμέγα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Εἶναι τὰ δύο ἄκρα σημεῖα τοῦ ἀξονος περὶ τοῦ ὁποίου στρέφεται, πρέπει νὰ στρέφεται μοιραίως καὶ ἐπιτακτικῶς κάθε ἀνθρώπος. Ὀλόκληρος ἢ ὑδρόγειος σφαῖρα ἀντιμετωπίζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἕνα πελώριον χοροσάλλονον εἰς τὸ ὁποῖον κάθε ἀνθρώπος ἔχει τὴν στυγνὴν ὑποχρέωσιν νὰ καθέξῃ μίαν θέσιν, μίαν θέσιν «καβαλιέρου» ἢ «ντάμας».

Ὅπως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εὐνόητος εἶναι καὶ ἡ πίστις καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἐνός χοροδιδασκάλου πρὸς τὴν μεγάλην τέχνην. Ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον ἀποστολὴν του. Καὶ τὴν πίστιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του αὐτὸν, κατορθώνει νὰ τὸν μεταβιβάσῃ σὲ ὄλους ὄσους τύχει νὰ τὸν γνωρίσουν ἢ ζητήσουν τὰ φῶτα καὶ τὰ μαθήματά του. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφύγῃ κανεὶς τὴν ὑποβολὴν τὴν ὁποῖαν ἐξασκοῦν ἐπάνω του τὰ λόγια, οἱ κινήσεις, οἱ δραματισμοὶ ἐνός χοροδιδασκάλου. Ὅσας ἀντιρρήσεις καὶ ἄν ἔχῃ εἰς τὸ τέλος θὰ καμφθῇ. Θὰ ὑποκύψῃ καὶ θὰ παραδοθῇ εἰς τὸ ἔλεος καὶ τὴν μεγαθυμίαν του.

Ἐκεῖ ἔμωσ πού ἡ ὑποβολή του ἀγγίζει τὰ ὄρια τοῦ κορυφώματος τῆς ἐπιτυχίας του εἶναι οἱ γυναῖκες. Εἶναι ὁ ἐμπιστὸς των καὶ ταυτόχρονα ὑποδύεται καὶ τὸν ρόλον τοῦ προστάτου τῶν ἐρωτικῶν εἰδυλλίων, τὰ ὅποια ἐκκολάπτονται μέσα εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Τερψιχόρης. Προστατεύει καὶ ἐνθαρρύνει τὰ εἰδυλλία, διότι εἰς τὸ εἰδυλλίον βλέπει τὸ ζεῦγος, καὶ διὰ κάθε ἐκκολάπτονται τὸ ζεῦγος εἶναι ἡ ἰδανικὴ μορφή, ἡ ἰδανικὴ σύνθεσις τῆς ἀνθρωπότητος. Δι' αὐτὸν ἡ ἀνθρωπότης εἶναι διηρημένη εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕν ἀποτελεῖται ἀπὸ καβαλιέρου καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ ντάμας. Πᾶς ἐχέφρων χοροδιδάσκαλος θεωρεῖ τὸν ἔρωτος συνεργάτην καὶ φίλον του. Ποία εἶναι ἡ ἀποστολή του ἔρωτος; Νὰ ζευγαρώνῃ τοὺς ἀνθρώπους. Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς κάμνει καὶ ὁ χοροδιδάσκαλος. Φτιάνει διαρκῶς ζεῦγη. Πᾶς λοιπὸν νὰ μὴ καλοδεχθῇ τὰ ἔτοιμα ζευγάρια πού τοῦ προμηθεύει ὁ ἔρωτος; Χορεύει σπανίως, καὶ σπανίως ἐπίσης διδάσκει, ἐμπιστευόμενος τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τοὺς βοηθοὺς του, οἱ ὅποιοι πάλιν

σμένω μοιρών. Άκούει διά τεθλασμένης... Διά τούτο συνήθως έρχεται εις τὸ τραπέζι σας έπειτα από ένα μεγάλο γύρον και έπειτα από πολλές ενδιάμεσες προσεγγίσεις. Ή εὐθεία τοῦ εἶνε άγνωστος. Έφόσον διαρκεί ὁ περίπλους αὐτός δέν εἶναι φρόνιμον νά τόν φωνάξετε ἐκ νέου. Έάν σᾶς άπαντήση «άμέσως», θά αλλάξη ἐν άκαρεί πορείαν. Γενικώς δταν τόν άκούτε ν' άπαντᾷ «άμέσως», μήν τόν περιμένετε. Κατά κανόνα εὐρίσκειται διαρκῶς ἔμπρός σας έφόσον δέν τόν χρειάζεσθε. Μόλις όμως τού χτυπήσετε εὐρίσκειται μακράν ἢ σπεύδει ν' άπομακρυνθῆ.

Όλοι αἱ ἔκκρεμείς ὑποθέσεις του—λογαριασμοί, παραγγελίες, σερβιρίσματα—πρέπει νά τελειώσουν τήν στιγμήν πού τόν προσκαλεῖτε σεις. Ή πρόσκλησίς σας γίνεται δι' αὐτόν σύνθημα διά νά διεκπεραιώση ὅλες τίς «δουλειές», ἔκτος ἐκείνης διά τήν ὅποιαν τόν προσκαλεῖτε.

Εἰς τούς τρόπους του και εἰς τās κινήσεις του ὑπάρχει πολὺς αὐτοματισμός και ἀπόλυτος στερεοτυπία. Σκέπτεται και ἐνέργει ὡς αὐτόματον και ἔχει ὠρισμένης κινήσεις δι' ἕκαστην περιστασιον και στιγμήν. Οἱ «φυγοὺρες» του εἶναι κυρίως τρεῖς. Πρώτη: Ὑποδοχή τοῦ πελάτου. Εἶναι ἕνα εἶδος «προμενάτ» πρὸς τήν θύραν με ὑπόκλιον, λήψιν τοῦ παλτοῦ και τοῦ καπέλου. Ή φυγοῦρα αὐτή τελειώνει εἰς τὸ τραπέζι ὅπου ὡδηγεῖται ὁ πελάτης μετά τιμῶν, ἀπονεμομένων ὑπὸ τῆς πετοέτας, ἢ ὅποια τύπτει άγρίως τὸ τραπέζι και τὸ κάθισμα. Δευτέρα εἰκόν: Ἐρμηνεῖα τοῦ καταλόγου. Ὁ σερβιτόρος κύπτει ἄνωθεν τοῦ πελάτου και τοῦ ἐρμηνεύει μετ' ἔμβριθειας τόν κατάλογον.

Ἀνάλογον εἰκόνα συναντᾷ κανεὶς μόνον εἰς τὰ πρότυπα κολλέγια, δταν ὁ καθηγητής ἀναπτύσσει εἰς τούς μαθητάς ἕνα δύσκολον τεμάχιον κλασικοῦ ἱσυγγραφῆως. Εἰκὼν τρίτη: Ὁ σερβιτόρος λαμβάνει τήν παραγγελίαν και ἀνέρχεται τροχάδην ἀναμέλπον αὐτήν. Ἐπακολουθεῖ τὸ σερβίρισμα και ὁ λογαριασμός. Εἶναι... διψομανής. Θέλει πάντοτε νά πίνη. Έάν δέν ἦτο τοῦτο ἀληθές, τότε δέν θά ἐξῆτει διαρκῶς πορμπουάρ... θά ἐξῆτει κάποτε και... πορμπανζέ. Τέλος—τὸ πλέον παράδοξον—στερεῖται ἡλικίας. Ὁλοι οἱ σερβιτόροι ἔχουν τήν ἴδιαν... νεανικήν ἡλικίαν. Ἀκούουν ὅλοι εἰς τὸ ὄνομα... «γαρσόν»...

Ὁ ὑποβολεὺς

Ὁ ὑποβολεὺς εἶναι φυσιογνωμία ἐξόχως... ὑποβλητική. Τρυπωμένος μέσα εις τὸ ὑποβολεῖον του, ὅπως ὁ κοχλιάς κάτω ἀπὸ τὸ καβουκίον του, καλύπτεται πάντοτε ἀπὸ ἕνα εἶδος μυστηρίου, τὸ ὅποιον ἐξάπτει τήν περιέργειαν τοῦ θεατριζομένου κοινού. Εἶναι ὁ Κοντορεβιθούλης τῆς σκηνης, ὁ ὁποῖος ἀντὶ μαγκιῆς σκούφιας φορεῖ ἕνα ξύλινον... ἄμπαζούρ, ὁ μέγας ἀφανής τοῦ θεάτρου. Ή ἀφάνεια εἶναι δι' αὐτόν ὑποχρέωσις, καθήκον, νόμος,

πεπωμένον. Δέν πρέπει οὔτε νά φαίνεται οὔτε νά ἀκούεται. Ἄλλο τὸ ζήτημα ὅτι ἀκούεται πάντοτε, περισσότερο και ἀπὸ τούς ἠθοποιούς...

Εἶναι κουτσόμπόλης, νευρικός, κρασοπατέρας και φλύαρος. Ὑποχρεωμένος νά περιορίζεται μόνον εἰς τὸ κείμενον τοῦ θεατρικοῦ χειρογράφου, ξεσπᾷ μετά τήν παράστασιν εἰς ἀκατάσχετον φλυαρίαν, ἢ ὅποια διαρκεῖ ὅσον ἕνα πεντάπρακτον δράμα τῆς παλαιᾶς σχολῆς. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ καιροῦ, περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, περὶ τῆς κρίσεως, περὶ τῶν καλλιτεχνικῶν εἰδωλλίων και μικροσκανδάλων, περὶ ὄλων τῶν πραγμάτων και ὄλλων τινῶν ἀκόμη. Ἰδίως όμως κάμνει κριτικὴν και κριτικὴν άγρίαν, ἐπὶ τῶν παιζομένων ἔργων και ἐπὶ τοῦ παιζιματος τῶν ἠθοποιῶν. Διότι μέσα εἰς κάθε ὑποβολέα, ὑπάρχει πάντοτε ἕνας κριτικός, κριτικός αὐστηρὸς, άγριος, ἀμείλικτος, ὁ ἴδιος κριτικός πού ὑπάρχει μέσα εἰς κάθε ἀποτυχημένον καλλιτέχνην. Μήπως δέν ἤρχισε και ὁ ὑποβολεὺς τὸ στάδιον του ὡς καλλιτέχνης; Συνήθως κάθε ὑποβολεὺς ἀρχίζει τήν καριέραν του ὡς ἠθοποιός, ναυαγεῖ ἐπάνω εἰς τὸ παλκοσένικον και καταποντίζεται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὑποβολείου.

Εἶναι συνήθως μιάσσος, ὄλιγον μῶψ, πεισματάρης, ἰσχυρογνώμων και ἐγωιστής. Οὐδέποτε ἀναγνωρίζει τὸ λάθος του. Καί ἔάν, καμπτόμενος ἀπὸ τήν δύναμιν τῶν πραγμάτων, τὸ παραδεχθῆ, θά τὸ ἐπαναλάβῃ μετ' ὄλιγον ἔσκεμμένως, διά νά ἐκδικηθῆ ἑκείνους πού τοῦ τὸ ὑπέδειξαν.

Ἀλλοίμονον εἰς τούς συγγραφείς πού δέν γνωρίζουν τὰ «χούγια» του και δέν τόν καλοπιάνουν. Θά τούς καταστρέψῃ τὸ χειρόγραφο.

Ἐγωιστής και δοκησίσοφος, ἔχει πάντοτε ὕψος βετεράνου, ἀνθρώπου πολυτελείου και πολυπαθοῦς και παρουσιάζεται παντοῦ ὡς ἐμπειρογνώμων και ὡς σύμβουλος. Ἐννοεῖ νά ἔχη γνώμην ἐπὶ ὄλων τῶν θεατρικῶν πραγμάτων και νά τήν ἐπιβάλλῃ ἀσυστητῆ. Ἄλλ' ἐκεῖ πού δέν δέχεται καμμίαν ἀπολύτως ἀντίρρησην, ἐκεῖ πού δέν ἀναγνωρίζει ἄλλον εἰδικώτερον εἶναι... ἢ γυναίκα γάμπα.

Ἡ γάμπα εἶναι τὸ αἰσθητικόν του φόρτε, τὸ κριτικόν του μονοπώλιον. Οὐδένα πλὴν τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ ἀρμόδιον νά κρίνῃ και νά βαθμολογήσῃ μίαν κνήμην.

Καί ἔχει πλήρες δίκαιον. Διότι οὐδεὶς ἔχει... ἐγκύψει εἰς τὸ θέμα τοῦτο ὅσον αὐτός, οὐδεὶς εἶναι ἰκανώτερος νά κρίνῃ μίαν κνήμην ἀπὸ ἕνα ὑποβολέα, ὁ ὁποῖος ἔχει διαρκῶς ἐνώπιόν του ὄλας τās κνήμας τοῦ θεάτρου.

ὁ ἀνδοπώλης

Ἐάν πρόκειται νά τοῦ προσφέρετε εὐχάς, μήν ὑποβληθῆτε εἰς τόν κόπον νά τοῦ εὐχηθῆτε τόν βλον... «ἀνθόσπαρτον»! Διότι ὁ βλος του εἶναι ἡδὴ ἀνθόσπαρτος ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ὁλα τὰ ἀνθη τῆς γῆς εὐρίσκονται πλησίον του και... ἀναμένουν τούς πελάτας.

Τὸ στρατηγεῖον του εὐρίσκειται συνήθως εἰς μίαν πλατεῖαν. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς πάγκους κατά τὸ μᾶλλον και ἦττον οἱ κτροῦς, ἔκθετε τὸ ἀβρότατον και εὐσομον ἐμπόρεμά του. Ἡ θέσις θά ἦμοιγε περισσότερο εἰς ἕνα ποιητὴν παρά εἰς ἕναν ἔμπορον. Ἐνας θρόνος ἐξ ἀνθῶν! Δυστυχῶς όμως εἰς τήν ζῶνῃ ὄλα αἱ ποιητικαὶ θέσεις κατέχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ στοιχειὰ ἀντιποιητικά, ἐνῶ οἱ ποιητὰ καταγίνονται εἰς πεζοτάτας ἀσχογλάς. Ἐτσι συμβαίνει νά βλέπωμεν ἕνα ἐξαίσιον ἄνθρωπον πλάι ἀπὸ ἕνα χονδροειδῆ ἀνθοπώλην, ἕνα ποιητὴν πλάι ἀπὸ μίαν στοιβαν δικηγράφων και μίαν ὄνειρῶδη κυρίαν πλάι ἀπὸ ἕνα πεζότατον σύζυγον.

Παρ' ὄλ' αὐτὰ δέν δυνάμεθα νά μή ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ ἀνθοπώλης εἶναι ὁ ποιητικώτερος τῶν ἔμπόρων και ὁ πλέον ὠραιοπώλης. Ἡδύνατο κάλλιστα νά πωλῆ πανικὰ ἢ σαρδέλλες. Ἐν τούτοις ἐπροτίμησε νά πωλῆ ὑακίνθους και κρίνα. Δέν βλέ-

πετε ἐνταῦθα τήν ποιητικὴν του διάθεσιν, τήν ὠραιοπώθειάν του, τήν ἔμφυτον κλίσιν του πρὸς τὸ ὠραῖον και πρὸς τὸ ρομαντικόν;

Πωλεῖ ἄνθη. Πωλεῖ τήν ποιησιν τῆς γῆς, τήν ἀβρότητα και τήν χάριν τῶν ἀγρῶν, τὸν ρεμβασμὸν και τήν γοητεῖαν τῶν θερμοκηπίων. Καθημερινῶς θωπεύει τὰ ρόδα, συνομιλεῖ μετὰ χρυσάνθεμα, συσκέπτεται μετὰ τούς πανσέδες και συναλλάσσεται μετὰ κόσμον λεπταίσθητον και ρομαντικόν. Εἶναι ὁ ἔμπορος τῆς χάριος και τῆς ἐλπίδος, ὁ προμηθευτής και ὁ παραστάτης τῶν ἐραστῶν, ὁ διακοσμητής τῶν ἑορτῶν και τῶν γάμων, ὁ ἀντιλήπτωρ τῶν τρυφερῶν ὑποθέσεων και τῶν τρυφερωτέρων μυστικῶν.

Γνωρίζει ὄλα τὰ λουλούδια. Γνωρίζει τὰ φυτὰ και τούς βολβούς. Γνωρίζει τὰ μυστικὰ τῶν ρόδων και τήν ἱστορίαν τῆς καμελίας. Ἄλλ' ἐκεῖ πού αἱ γνώσεις του εἶνε ἀσύγκριτοι και ἀφθαστοι εἶναι εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἑορτῶν και τῶν ἐπετεῖων. Κατέχει ὅσον οὐδεὶς τὸ ἑορτολόγιον και δύναται νά βάλῃ τὰ γυαλιὰ εἰς ὄλα τὰ γραθια και εἰς ὄλους τούς κανδηλαντάς. Γνωρίζει πάντοτε τὸν ἄγιον τῆς ἡμέρας και ὄλους τούς ἄγλους τοῦ μηνὸς και τῆς ἐποχῆς και ἐνίστε και τόν βλον και τὸ συναξάριον αὐτῶν. Διότι ἡ μνήμη ὄλων τῶν ἄγλων συνδέεται στενῶς μετὰ ἔμπορικὰ του συμφέροντα. Πᾶσα ἑορτή, ἰπᾶσα ἐπέτειος μνήμη ἄγιου, εἶναι δι' αὐτόν ἡμέρα νταραβερίου ἐξαιρετικοῦ, καταναλώσεως πανερῶν και ἀνθῶν, πραγματικῆς ἑορτῆς διά τήν ἐπιχείρησιν και τὸ ταμεῖον του.

Ἀπὸ ὕεαν στέκει πάντοτε καλά. Ροδοκόκκινος ὡς τριαντάφυλλον και φρέσκος ὡς νεόκοπος βλαστὸς μυρσίνης μετὰ κόμην οὐλῆν ὡς χρυσάνθεμον, με σβέρκον ταύρου και στόμαχον στρουθοκαμήλου, δέν παραπονεῖται ποτὲ διά τίποτε, διαρκῶς ἔχει κέφι, και εἶναι πάντοτε ἔμπλεως χαρᾶς και αἰσιοδοξίας. Καί πῶς νά μήν εἶναι αἰσιοδόξος, πῶς νά μήν βλέπῃ τὰ πάντα αἰωνίως ρόδινα, ἕνας ἄνθρωπος πού ἀσχολεῖται διαρκῶς μετὰ τὰ ρόδα;

ὁ τελάλης

Ὁ τελάλης ἀνθεῖ εἰς τās περισσότερας πόλεις τῶν ἐπαιρῶν, ὅπου ἀναπληρώνει τὸν τύπον. Εἶναι ἡ ἔμψυχος, ἡ ὀμιλοῦσα ἐφημερίδα τῆς Ἐπαρχίας, ἢ ὅποια ἀνακοινώνει ὄλα τὰ ἐνδιαφέροντα νέα και ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔμπόριον, τήν ναυτιλίαν, τήν γεωργίαν, τήν κοινωνίαν ἐν γένει και τās Ἀρχάς.

Εἶναι συνήθως «σημειωμένος». Πολὺ σπανίως θά συναντήσετε τελάλην ὁ ὁποῖος νά μήν εἶναι κουτσός, κουλός, στραβός, ἐπιληπτικός, ἡμιπαράλυτος ἢ ἡμιπαράφρων. Τὸ ὀλιγώτερον εἶναι νά ἔχη νευρικὸν τικ ἢ σπασμούς. Ἄν δέν ἔχη τίποτα ἀπὸ ὄλα αὐτὰ, τότε ἀσφαλῶς θά εἶναι ἀλκοολικός, μεθυσμένος ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας. Εἶναι ἀπαίτησις τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὅποιον ἀνατίθενται τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου κήρυκος, πρέπει ἀπαρατίτως νά εἶναι ἀνάτητος, «βλαμμένος», σημειωμένος, «πειραζούτσος» διά νά κάμῃ τὸν κόσμον νά τὸν προσέχη. Ἀναγκαστικῶς πλέον θά προσέχη και τὰ λεγόμενά του και αἱ ἀνακοινώσεις του θά λαμβάνουν τήν μεγαλειότητα δημοσιότητα. Τὰ φυσικὰ ἑλαττώματά του παίζουσ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸν ρόλον τὸν ὅποιον παίζουσ τὰ ἔργα μαν πηλσον τῶν διαφημίσεων, ἢ χτυπητοῦ τίτλου τῶν ἐφημερίδων και αἱ γελοιογραφίαι ὄλων τῶν ἐντύπων, εἶναι δολώματα διά τὸ βλέμμα τοῦ κοσμάκη, παγίδες διά τήν προσοχὴν του, συντείνουν εἰς τήν αὐξησιν τῆς κυκλοφορίας...

Ἄλλὰ δέν εἶναι μόνον τὸ σουλοῦπι του, τὸ ἐξωτερικόν του, τὸ... ἐξώφυλλον, ἐκεῖνο πού τραβᾷ τὸν κόσμον. Εἶναι και τὸ... κείμενον, τὸ λεκτικόν του, ἢ φρασεολογία του, τὸ ὕψος του. Αἱ

ἀνακοινώσεις του εἶναι χάρματα ὤτων, ἀριστουργήματα ὕφους, φράσεως, συνθέσεως. Ἰδοὺ μερικὰ δειγμάτια:

«—Ἀκούσατε, κύριοι! Τὸ ἀτμόπλοιον «Φερωτῆ» ἀναχωρεῖ ἄβριον πρῶταν διά Πειραιᾶ δωρεάν και τζάμπα. Ὅσοι ἐπρόλαβαν τὸν Κύριον εἶδον!»

Και ἄλλο:

«—Κύριοι ντόπιοι, γειτόνοι και περαστικοί! Ὁ ἀστυνόμενος, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ δήμαρχος, τὰ γαϊδούργια σας, τὰ μουλάρια σας νά μήν τὰ δένετε στὸ λεμονοδόσος, εἶπανε!»

ὁ φιλικαλῆς

Πουλεῖ φιλικὰ. Κουμπιά, καλτσοδέτες, κορδέλλες, τيرانτες, κάσκες, κουβαριστρες, βερνίκια, σαπούνια, χαρτοφάκελλα, ἀρώματα, κάρτες, ἀλοιφές, πέτρες ἀναπήρων, βελόνια, ὄλην τήν ποικίλιαν τῶν μικροπραγμάτων πού χρειάζομεθα κάθε στιγμήν. Εἶναι ὁ ἔμπορος τοῦ φιλικοῦ μικροκόσμου, ὁ νάνος τοῦ ἔμπορου. Τὰ ἔμπορεύματά του εἶναι λιλιπούτεια εἰς διαστάσεις και εἰς τιμὴν, χωρίς όμως νά εἶναι λιλιπούτεια και τὰ κέρδη του. Ἐδῶ τὰ πράγματα εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Μέσα εἰς τὸ μικρὸν ἔμπόρευμα μετὰ τήν εὐτελεῖ τιμὴν ὑπάρχει τὸ μεγάλο κέρδος. Διότι ἀποκλείεται τὸ παζάρευμα. Τί νά κόψῃ ἀπὸ ἕνα πραγματάκι πού ἔχει ἀξίαν ὄλιγων δραχμῶν; Τὸ παραδέχεσαι εἰς τήν τιμὴν πού σοῦ τὸ δίδουν. Ἐτσι ὁ ἄνθρωπός μας κατορθώνει και «βγάζει ἀπὸ τὴ μύλια σπλήναν», κερδίζει ἀπὸ τὸ ἐλάχιστον τὸ μέγιστον. Εἶναι ὑποχρεωτικός, περιποιητικός, εὐγλωττος και πεισιτικώτατος. Εὐρίσκει τρόπους και πειθίει και τὸν πλέον δύσκολον πελάτην, ὅτι τὰ εἶδη του εἶναι ἐξαιρετικά, ὅτι καλύτερα και εὐθηνότερα δέν εὐρίσκονται εἰς ὄλον τὸν κόσμον, ὅτι θά ἦτο ἐσχάτη ἀφοσούνη νά μή προμηθευθῆ κανεὶς μερικὰ.

Ὅταν εισέλθῃ εἰς τὸ κατάστημά του δέν σέ ἀφήνει πλέον νά φύγῃ μετὰ χεῖρας κενᾶς. Πρέπει νά πάρῃ κάτι. Καί ἔάν δέν ἔχῃ ὄρεξιν γιὰ ψώνια, θά... ἀποκτήσῃ! Εἶναι αὐτός ἐκεῖ, διά νά σοῦ ἐμπνεύσῃ τήν ἐπιθυμίαν τοῦ ψωνίσματος, διά νά σέ καταφέρῃ νά πάρῃς και αὐτὸ και ἐκεῖνο. Καί ἔάν ἐπιλησῆς ἀπλῶς ἀπὸ περιέργειαν εἰς τήν μύσαν του, δέν ἔχει σημασίαν. Θά φύγῃς ψωνισμένος. Καί ἔάν ἐπιήγῃς νά πάρῃς μόνον κορδόνια, θά φύγῃς και μετὰ κουμπιά και μετὰ σαπούνια και μετὰ βερνίκια... Ἐξαιρετικὴ εἶναι ἡ μνήμη του. Ἐνθυμεῖται ὄλα τὰ φιλοπράγματα τοῦ ἔμπορου του, τὸ ὄνομα τοῦ καθενοῦ, τὸ κόστος του, τήν χρῆσιν του, τήν προέλευσίν του, τήν πηγήν του και τήν ἀκριβῆ θέσιν πού κατέχει μέσα εἰς τὸν ἀπερίγραπτον κυκεῶνα τῶσαν και τῶσαν εἰδῶν. Ἐνθυμεῖται ὄλους τούς πελάτας και ὄλας τās πελάτιδας, τὸ ὄνομά των, τήν φάτσαν των και τὸ εἶδος πού ἐψωνίσαν πρὸ μηνῶν. Ὁλιγαρκῆς, μικροκαρῆς, μετριόφρων, ἄνευ φιλοδοξίῶν και ἀξιώσεων, ἐραστής και θιασώτης τοῦ ὄλιγου και τοῦ μικροῦ, ἔχρησε τὸ ὄνομά του εἰς ὄλους τούς μετρίους τύπους, πού ἔχουν τήν ἴδιαν μετὰ αὐτόν ἀντίληψιν τῆς ζῆς και τήν ἴδιαν κοσμοθεωρίαν. Κάθε ἐπαγγελματίας πού ἀσχολεῖται μετὰ «μικρῆς δουλειᾶς» και ἀρκεῖται εἰς μικρὰ ὄφελήματα, κάθε προσωπικότης μικρᾶς ὀλκῆς, κάθε ἄνθρωπος πού δέν ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις και πλατεῖς ὄρίζοντας θεωρεῖται εἰς τήν μεγαλοπράγμονα ἐποχὴν μας φιλικαλῆς.

Φιλικαλῆς εἶναι ὁ καταχραστής τῶν ὄλων χιλιῶν δραχμῶν εἰς ἐποχὴν πού γίνονται καταχρήσεις ἑκατομμυρίων. Φιλικαλῆς εἶναι ὁ φουκαρῆς πού δανεῖζεται δύο χιλιόδραχμα μετὰ τὸν προθεσιν νά τὰ ἐξοφλήσῃ μετὰ ὄσους, ἀντὶ νά δανεισθῆ δύο ἑκατομμύρια και νά ρίψῃ κανόνιον. Φιλικαλῆς εἶναι ὁ τρώγων δυὸ ψωρονόκια ἀντὶ νά καταφάγῃ δλοκλήρον τὸ μίσθιον. Φιλικαλῆς εἶναι ὁ ἐκμαυλιστής και ἐκμεταλλευτής τῆς πτωχῆς χήρας τοῦ συνταξιούχου, τῆς ἐποχῆν κατά τήν ὅποιαν τόσαι ἐκλεκταὶ κυριαὶ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας διψοῦν διά περιπέτειαν. Φιλικαλῆς εἶναι ὁ καραμπίνης τοῦ μπακαρά, ὁ ὁποῖος ρεύει ἐπὶ ὄρας εἰς τήν ὀρθοστασίαν δι' ἑκατὸν δραχμὰς, τὴν στιγμήν πού ὄλλοι παίζουσ ἀνοικτὸν παιγνίδιον μετὰ δανεικὰ ἢ κληματαία χιλιόδραχμα. Φιλικαλῆς τέλος εἶναι ὁ πολιτικός ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται εἰς τήν ἐπαρχίαν του ἕνα σχολεῖον και τήν διόρθωσιν ἐνὸς καρροδρόμου, ἀντὶ νά ὑποσχεθῆ τήν Σορβόνην και ὀκτώ λεωφόρους.

Όλοι αὐτοὶ και πολλοὶ ἄλλοι εἶναι φιλικαλῆδες. Δέν ἔχει σημασίαν ὅτι δέν ἔχουν κατάστημα και ὅτι δέν πωλοῦν φιλικὰ. Σκέπτονται και ἐνέργου ἰφιλικαλῆςιστὶ και αὐτὸ φτάνει. Εἶναι οἱ φιλικαλῆδες τῆς ζωῆς.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ Πιο χθές υπή

Σκεφθήκατε, άραγες καμμιά φορά, τι διαφορά υπάρχει μεταξύ των γυναικών, όπως τις γνώρισε ή προηγούμενη γενεά και των έντελώς διαφορετικών εκείνων πλασμάτων που διαμορφώνονται σήμερα για ν' αποτελέσουν την αύριανή γυναίκα; Ασφαλώς όχι. Κι' όμως είναι τόσο μεγάλη ή διαφορά και τόσο μεγαλειότερη ακόμα ή σημασία της διαφοράς αυτής, που θάξιζε τό κόπο νά τήν σκεφθίτε.

Έλατε λοιπόν νά κάνουμε τώρα μαζί, μιá σύγκριση. Καί πρώτα, πρώτα, άς αναλογισθούμε ποιό αποτελούσε για τούς παπούδες μας και για τούς πατέρες μας ακόμα, τό «τέλειο» τής ιδανι-

κής γυναίκας. 'Η ρομαντικές γυναίκες τής εποχής που αναστέναζαν βλέποντας τό φεγγάρι, άπήγγειλαν στίχους στό σούρουπο, διάβαζαν αισθηματικά ρωμάντζα, άφηναν τόν έαυτό τους να χελικιά ξαπλωμένο μέσα σέ μιá βάρκα που τήν ώδηγούσε, ό άγαπημένος τους, κρατώντας στά στιβαρά του χέρια τά κουπιά. 'Η γυναίκες αυτές παρουσιάζουν μιá γλυκανάλατη περίοδο στην γενικότερη ιστορία των γυναικών, μιá περίοδο σωματικής και πνευματικής αδυναμίας. Γιατί μόνο άνόητες γυναίκες μπορούσαν νά όνειρεύονται έναν έραστή που νά μην καπνίζει παρά μόνο μυρωδάτα ανατολίτικα τσιγαρέτα και που νά έχη μιá γκαρσονιέρα γεμάτη από παχειά χαλιά και να χελικιά μοξιλάρια. 'Η γυναίκες αυτής τής κατηγορίας, ή γυναίκες τής χθές, έτρεφαν στην καρδούλα τους τόν πόθο νά ζήσουν μόνο για τόν έρωτα και ν' άγνοήσουν τις ύποχρεώσεις τους στην οικογένεια και στην κοινωνία. Γι' αυτές, όλη ή ζωή δεν ήταν παρά ένα φλογερό πάθος, όπως παρίσταναν τούλάχιστο τή ζωή τά διάφορα μυθιστορηματα με τούς παραμυθένιους ήρωες και τις μοιραίες γυναίκες.

Και έβλεπε τότε κανείς τά δηλητηριασμένα αυτά φτωχά πλάσματα νά παίρνουν τό ύφος ήρωιδών των μυθιστορημάτων, νά νομίζουν τόν έαυτό τους καταραμένο από τήν Μοίρα, καταδικασμένο από τήν Τύχη. Τά χλωμά τους πρόσωπα, που τά έκαμνε ακόμα πιό χλωμά ή πελιδνή πούδρα, τά βαθουλωμένα μάτια τους που ένα στανικό ρίμμελ τους προσέδιδε μιá μυστηριακή έκφραση, ή αδύνατες φειδίσιες γραμμές, όλη εκείνη ή νεκρική εμφάνιση ένθουσιαζε τις καλές γυναικούλες τής χθές, που θέλανε σώνει και καλά ν' άγνοήσουν τήν σφριγώσα ζωή και τήν ρωμαλέα ύγεια μόνο και μόνο για νά φανούν τής μόδας, για ν' ανταποκριθούν στα άρρωστιάρικα γούστα μιáς εποχής που πέρασε πιά όριστικά! Καύμένες όμως γυναικούλες! Στο βάθος δεν έφταιγαν αυτές για τούς εξωφρενισμούς αυτούς που άκολουθούσαν. Δεν μπορούσαν άλλωστε νά κάνουν κι'

ΓΥΝΑΙΚΕΣ Πιο σήμερα

άλλοιώς. Πήγαιναν με τά γούστα τής εποχής τους. Νόμιζαν πως μ' αυτή τή φιλολογική, άς τήν πούμε, μανία τους μπορούσαν νά ξεχωρίζουν από τις άλλες γυναίκες, τις γυναικούλες του λαού, που ζούσαν πάντα φυσικά και άπροσποίητα. Τήν εποχήν όμως εκείνη ό κόσμος περνούσε μιá περίοδο πνευματικής σαπρίας, ήθικης, σεξουαλικής, κοινωνικής έλευθερίας που έφθανε τά όρια τής άκολασίας. 'Ο κόσμος δλόκληρος, και φυσικά μαζί του και ή γυναίκες, περνούσε από μιá κρίση ιδεωδών. 'Ολοι δεν ένδιεφέροντο παρά μόνο για τό πως θά απολαύσουν περισσότερο και βαθύτερα, για τό πως θά κορέσουν τις όρέξεις τους και τις εξημμένες φαντασίες τους. Εύτυχώς όμως τώρα σιγά-σιγά άρχισε νά δημιουργήται μιá καινούργια γενεά γυναικών, ή γενεά που θά δώση τις αύριανές συζύγους και τις αύριανές μητέρες: μιá γενεά από γυναίκες που θά έχουν και καρδιά γερή, αλλά και μύς γερούς. 'Η αύριανές γυναίκες θά δυναμώσουν τή λεπτεπίλεπτη κράση τους με τή γυμναστική και τά άθλητικά άγωνίσματα, χωρίς νά υπάρχει λόγος νά κατεβαίνουν στον στίβο και νά διαγωνίζονται όπως τό κάνουν ή άνδρες.

'Η αύριανές γυναίκες, δεν πρόκειται νά είναι ή γυναίκες τής χθές, ή συνηθισμένες νά κάθονται να χελικιά στα μαλακά τους ντιβάνια και νά φροντίζουν από τό πρωί τ'ασμα τό βράδυ πως θά άρέσουν πιό πολύ, πως θά διεγείρουν πιό πολύ και — γιατί νά κρυβόμαστε — πως θά αισθανθούν με μεγαλύτερη ήδονή τόν έρωτα.

'Ολα αυτά που μέχρι χθές ακόμα ήταν ή μόνη φροντίδα κάθε γυναίκας, σήμερα δεν υπάρχουν. 'Η σημερινές γυναίκες και περισσότερο ή γυναίκες τής αύριανής έχουν άλλα όνειρα, άλλες επιδιώξεις. 'Η σκέψη τους άγκαλιάζει άλλους, καινούργιους, όρίζοντες, ιδανικότερους και ευγενέστερους. 'Η παληές συνήθειες, ή παληές άσχολίες που κρατούσαν τή σφριγώσα ζωή τους σκλαβωμένη, σήμερα δεν υπάρχουν. Και καινούργιοι, νέοι, θεσμοί, νέα έθια έχουν άνοιξει τόν άλλοτε συννεφιασμένο ούρανό τους και τις τραβάνε προς έναν άλλο καινούργιο κόσμο, σέ μιάν άλλη καινούργια άτμόσφαιρα, προς ένα άλλο καινούργιο τέρμα.

Σιγά-σιγά τό μυαλούδάκι τους θά απολυτρωθί από τις δηλητηριώδεις αναθυμιάσεις του ρομαντισμού του παρελθόντος, και ή ψυχή τους δεν θά είναι πιά ή έστια αισθημάτων σαθρών, μπερδεμένων, άκαθορίστων. Αυτό που θά κάνει, τις αύριανές γυναίκες, νά ξεχωρίζουν από τις χθεσινές θά είναι τό ότι δεν θά βλέπουν στον άντρα έναν έγχρό που πρέπει νά τόν νικήσουν όπως σόδηποτε, αλλά ένα φίλο κι ένα σύντροφο. Στην καρδιά τής αύριανής αυτής γυναίκας θά τρυπήσει ή χαρά κι' ό ένθουσιασμός σαν θά κατορθώνη νά συμμερίζεται κι' αυτή τούς κινδύνους και τούς κόπους του άνδρός της. 'Η αύριανή γυναίκα θά θέλη νά ανακατευθί στην σφριγώσα και παραγωγική ζωή του έθνους της και τής κοινωνίας, κι' ακόμα θά θέλη νά καταλάβη μιá θέση στον κόσμο άντάξια τής μεγάλης άποστολής της, και νά μην είναι μόνο ένα είδος πολυτελείας, μιá κουκλίτσα που όλοι τήν θαυμάζουν, και που κανένας δεν τήν παίρνει στα σοβαρά.

'Η αύριανές γυναίκες, θά ξέρουν, ότι ή άποστολή τους σ' αυτόν τόν κόσμο είναι πάρα πολύ μεγάλη και πάρα πολύ ευγενική, για νά καταδεχθούν νά τήν ταπεινώσουν με άνοησίες δλότελα άνάξιές τους. Θά ξέρουν ότι δεν υπάρχει τίποτε τό πιό ευγενικό από τό νά φέρουν νέα πλάσματα στον κόσμο, κι' ύστερα νά τά αναθρέψουν αυτά τά πλάσματα, με τήν βεβαιότητα ότι προσφέρουν μιá μεγάλη έκδούλευση στην ανθρωπότητα. Θά παύσουν νά ενδιαφέρονται άποκλειστικά για τή σάρκα τους, και θά έχουν τήν συναίσθηση ότι συνεισφέρουν κάτι τό πολύ σοβαρό στην δημιουργία μιáς ανθρωπότητας λιγότερο φτωχής, λιγότερο θλιμμένης, λιγότερο άπάνθρωπης. 'Η αύριανές γυναίκες, κρύβουν μέσα τους τήν ύπόσχεση ενός προτελεσμένου μέλλοντος, που θά είναι πολύ πιό ύψηλό, πολύ πιό ευγενικό και πολύ πιό δίκαιο από τό κατάντημα τής ξεχαρβαλωμένης χθεσινής εποχής.

ΟΙ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ ΜΑΣ

Συνεχίζοντας την σειράν της τόσο ενδιαφερούσης έρευνής μας των συνεντεύξεων με τους έν 'Αθήναις κ. κ. Πρεσβευτάς των ξένων Κρατών, παραθέτουμεν σήμερα την συνέντευξιν ήν εύαρεστήθη νά δώση εις τὸ περιοδικόν «'Αθήναι» ὁ πρεσβευτὴς τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν κ. Μιχαὴλ Κομπέτσκι.

Μία συνέντευξις με τὸν έν 'Αθήναις ἀντιπρόσωπον τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν ἐξοχώτατον κ. Μιχαὴλ Κομπέτσκι μᾶς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα λόγω τῆς ἰδιουτύπου συγκροτήσεως τοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει καὶ ἡτις, ὡς γνωστόν, διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς ἄλλας Χώρας.

Ἡ προσπάθεια τῆς ἀναγεννωμένης Ρωσσίας καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι τὴν διοικοῦν δὲν εἶναι ἀπὸ τὰς συνήθεις. Μία ἀπέραντος χώρα κατοικουμένη ἀπὸ διάφορες φυλές, παρελήφθη ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος εὐρισκομένη κατὰ μέγα μέρος εἰς πρωτόγονον κατάστασιν πολιτισμοῦ. Ἐκτός ἀπὸ μίαν τάξιν ἀσπῶν τῶν πόλεων, στρατιωτικῶν, κρατικῶν ὑπαλλήλων ὀλόκληρος ὁ ἄλλος πληθυσμὸς εὐρίσκετο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον τῆς ἀμαθείας, ἀναλφαβητισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ βιομηχανικὴ κατάστασις καὶ ἡ γεωργικὴ καλλιέργεια εὐρίσκοντο ἐξ ἄλλου εἰς τὰ σπάργανα. Ἀτελεστάτη ἐκμετάλλευσις τῶν πρώτων βιομηχανικῶν ὕλων, κακαὶ καὶ ἐλλειπεῖς συγκοινωνίαι, ἀνθυγιεινὴ διαβίωσις τῶν μαζῶν καὶ ἰδίως τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἰδοὺ έν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ μεγάλα προβλήματα τὰ ὁποῖα εἶχεν νά ἀντιμετωπίσῃ τὸ σημερινόν καθεστῶς τῆς Ρωσσίας καὶ νά ζητήσῃ τὴν βελτίωσιν τῶν.

Ἀνατρέπουσα ὅλα τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κρατοῦντα συστήματα ἢ Ρωσικῆς ἐπανάστασις, μεγάλη πασῶν έν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὴν περίοδον τῆς μεγάλης προσπάθειας τῆς.

Τοιαῦτα μεταβολαὶ δὲν γίνονται ἀπὸ κοινοὺς ἀνθρώπους. Ἐχρηιάσθησαν οἱ φαντατικῶς πιστεύοντες εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀνατροπῆς αὐτῆς οἱ ὁποῖοι μαχόμενοι καὶ μὴ ὀρροδοῦντες πρὸ οὐδενός, ὑπὲρ τῆς ἰδεολογίας τῶν ὑπέστησαν καὶ ὄλας τὰς τιμωρίας τοῦ καταλυθέντος καθεστώτος.

Μεταξὺ τῶν ἐργατῶν αὐτῆς τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας διακεκριμένην θέσιν κατέχει καὶ ὁ σημερινὸς έν 'Αθήναις πρεσβευτὴς τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν κ. Μιχαὴλ Κομπέτσκι, μαχητῆς καὶ πολιτικὸς ἐπαναστάτης μεγάλης δράσεως.

Ὁ Σοβιετικὸς ἐπιτετραμμένος ἔχει ὑπερβῆ τὴν μέσσην ἡλικίαν, εἰς τὴν φυσιολογίαν του καὶ εἰς τὰ ἀδρὰ χαρακτηριστικὰ του οἱ μεγάλοι ἀγῶνες ἔχουν ἀφήσει τὰ ἴχνη τῶν.

Ἀρχίσαμεν τὴν συνέντευξιν μᾶς παρακαλώντες τον νά μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῶν σπουδῶν ἃς ἔκαμε.

— «Μαθηματικός», ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. πρεσβευτοῦ.

Συνεχίζων κατόπιν, ὁ κ. Πρεσβευτῆς, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι αἱ σπουδαὶ του ἦσαν ἀναμεμειγμένα με ἐπανάστασιν, με ἐξορίας, με ἀποβολὰς ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια λόγω τῶν σοσιαλιστικοδημοκρατικῶν φρονημάτων του. Πράγματι ἡ πίστις τὴν ὁποῖαν τρέφει πρὸς τὴν ἰδεολογίαν του, μᾶς ἐξέπληξε. Ἀντικειμενικῶς κρίνοντες, με τὸν δημοσιογραφικόν μᾶς φακόν, ἐβλέπαμεν τὸν ἐπαναστάτην, τὸν φοιτητᾶνον ὁ ὁποῖος ἠνώρθωσε τὸ ἀνάστημά του κατὰ τῶν φοβερῶν μεθόδων τῆς τσαρικής ἀστυνομίας κατὰ τῆς περιφῆμου Ὀρχάνας. Τὰς στιγμᾶς τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς ἀγωνίας του, τὰς στερήσεις, τὰς φυλακίσεις του τὰς ὁποίας διῆλθε καὶ ὄλα αὐτὰ έν τέλει ἱκανοποιούμενα ἀπὸ

τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἀγῶνων εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβε μέρος.

— Ἐσπούδασα μαθηματικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀδησοῦ, μὲς λέγει ὁ κ. πρεσβευτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἤμην ἀναμεμειγμένος εἰς τὴν σοσιαλιστικοδημοκρατικὴν κίνησιν ἢ ὁποῖα ὑπῆρξεν ὁ προάγγελος τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος, δηλαδή τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ προλεταριάτου. Δυστυχῶς αἱ ἀποβολαὶ τῶν φοιτητῶν ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦσαν συχναί. Φρονήματα κάπως τολμηρὰ καὶ ἐλεύθερα δὲν ἐπετρέποντο. Τὴν τύχην αὐτὴν δὲν ἐξέφυγα καὶ ἐγώ. Εἰς τὸ δεύτερον ἔτος τῶν σπουδῶν μου ἀπεβλήθη ὡς ἐπικίνδυνος ἐπαναστάτης ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ 1905 ἔλαβα μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Αἰκατερινουσόλδ τὸ ὁποῖον τώρα ἔχει μετονομασθῆ εἰς Νιεπροπετρόφσκ. Ἐκεῖ συνελήφθη καὶ ἐνεκλεισθην εἰς τὰς φοβερὰς φυλακὰς «Κρίστι» τῆς Πετροπόλεως αἱ ὁποῖαι κατ' εὐφημισμὸν ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦ «Σταυροῦ» λόγω τοῦ σταυροειδοῦς σχήματος αὐτῶν.

Ἐκεῖ ἐν ἔτος ἐγκαθέρχεν ἀφέθη ἐλεύθερος ἐπὶ ἐγγυήσει μέχρι τῆς δίκης μου. Τότε οἱ διευθύνοντες τὸ κόμμα καὶ οἱ φίλοι μου μὲ συνέστησαν νά φύγω ἐκ Ρωσσίας. Κατῶρθωσα καὶ ἔπέρασα τὰ σύνορα καὶ κατέφυγα εἰς Κοπεγχάγην, ὅπου παρέμεινα ἐπὶ δεκαετίαν ἀναμένων μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχα συνεχίσει τὰς σπουδὰς μου καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γοτίνγης έν Γερμανίᾳ.

Ἐν Κοπεγχάγη μὲ ἐπεφύλασε ἡ τύχη νά ἐπιστρέψω, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Νοεμβρινῆς ἐπαναστάσεως, ὡς πρεσβευτῆς τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, εἰς τὴν θέσιν δὲ αὐτὴν παρέμεινα ἐπὶ ἑννέα ἔτη. Μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν μου έν Κοπεγχάγη διωρίσθη ἐπιτετραμμένος εἰς τὴν Δημοκρατίαν τοῦ Καυκάσου ὅπου παρέμεινα 8 μῆνας καὶ τὸν παρελθόντα Μάιον ἀπεστάλην εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ἐπιτετραμμένος τῶν Ἠνωμένων Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἠρωτήσαμε τὸν κ. Κομπέτσκι νά μᾶς ἐξηγήσῃ πῶς εἰς τὰς Σοβιετικὰς Δημοκρατίας ἀποστέλλεται ἐπιτετραμμένος ἐκ τοῦ κέντρου ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους καὶ ὁ κ. πρέσβυς μᾶς ἔδωσε τὰς ἐξῆς ἐξηγήσεις:

— Ὅπως γνωρίζετε ἡ σημερινὴ Ἐνωσις τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐξῆς ἐπτά μεγάλας Δημοκρατίας: τῆς Ρωσσίας, τῆς Οὐκρανίας, τῆς Λευκῆς Ρωσσίας, τοῦ Καυκάσου, τοῦ Τατζικιστάν, τοῦ Οὐζμπικιστάν καὶ τῆς Τουρκομανίας. Ἐκάστη τῶν Δημοκρατιῶν αὐτῶν ἔχει ἰδίαν Κυβέρνησιν ἐξ Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ. Ὅλα ὅμως αἱ Δημοκρατίαι αὐταὶ εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα καὶ εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἐθνικῆς Ἀμόνης ἔχουσιν κοινὴν κατεύθυνσιν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ κέντρου

ὑπὲρ ἐδρεῦει εἰς Μόσχαν. Τὸ κέντρον ἀποστέλλει διπλωματικούς ἀντιπροσώπους εἰς ἐκάστην τῶν Δημοκρατιῶν αὐτῶν, οἵτινες καὶ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως τῶν ἰδίων κρατῶν. Ἡ Δημοκρατία τοῦ Καυκάσου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄλλας τρεῖς μικροτέρας Δημοκρατίας, τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀτζερμπαϊτζάν με πρωτεύουσαν τὸ Βακοῦ, τῆς Γεωργίας με πρωτεύουσαν τὴν Τυφλίδα, ὅπου καὶ παρέμεινα πρωτοῦ ἔλθω εἰς Ἀθήνας, ὡς ἀνέφερα προηγουμένως, καὶ τὴν Δημοκρατίαν τῆς Ἀρμενίας με πρωτεύουσαν τὸ Ἐριβάν.

Τὸ δεύτερον πενταετὲς σχέδιον τῆς ὀργανώσεως τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, λήγει εἰς τὸ 1937. Κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν εἰργάσθημεν ἐντατικῶς πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἰσχυρᾶς βιομηχανίας καὶ ἀλλαγῆς τῶν μέχρι τοῦδε βιομηχανικῶν μεθόδων καὶ μηχανημάτων. Κατεσκευάσθησαν τεράστια ἔργα συγκοινωνιῶν, φραγμάτων πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς πτώσεως τῶν ὕδατων, καὶ ἰδιαίτερώς κατεβλήθη τεράστια προσπάθεια διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς μηχανικῆς καλλιέργειας. Κατεσκευάσθη ἀπειρία γεωργικῶν μηχανημάτων καὶ κατεβλήθη προσπάθεια νά γενικευθῇ ἡ χρῆσις τῶν.

Ἡ ὑγιεινὴ βελτίωσις τῶν μαζῶν, ἡ μείωσις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ἡ προστασία τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὡς καὶ ἡ ἐντατικὴ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς, διότι αἱ ἀνάγκαι τῶν μορφουμένων μαζῶν ἠξέθησαν, ἰδοὺ ποταὶ εἶναι αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τοῦ δευτέρου πενταετοῦς σχεδίου.

Ἡ Ἐνωσις τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν ἔχει πόρους φυσικούς εἰς τὸ ἔδαφός της ἀνεξαντλήτους. Ὅλα σχεδὸν τὰ γνωστὰ μεταλλεύματα ὑπάρχουν, ξυλεῖα ἄφθονος, πετρέλαια καὶ ἄνθραξ εὐρίσκονται έν ἀφθονίᾳ. Τὸ ζήτημα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ συνεισφέρει εἶναι ἡ ἐντατικὴ καὶ ἡ καλλιτέρα ἐκμετάλλευσις τῶν.

Εἰς τὸ Βακοῦ ἡ παραγωγή πετρελαίου κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἔφθασε τὰ 15 ἑκατομμύρια τόννους, ἐφέτος θὰ ὑπερβῆ τὰ 22.000.000 τόννους. Κατασκευάζεται ἐπίσης μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἢ τις θὰ ἐξασφαλίσῃ μεγάλας μεταφορὰς ἀπὸ τὸ Βακοῦ εἰς τὸν λιμένα Πότι τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Ἐπίσης τὰ ἄνθρακωρυχεῖα τοῦ Ντόν καὶ τῆς Κουνιέτσκας έν Σιβηρίᾳ ἀποδίδουν μεγάλας ποσότητες ἄνθρακος.

Κοινωνικῶς, με τὸν терματισμὸν τοῦ πενταετοῦς σχεδίου τὸ 1937 θὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ κατάργησις τῶν τάξεων.

Ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἴμεθα ἕνα κράτος ποῦ ἐνδιαφέρεται περισσότερον παντὸς ἄλλου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Δι' αὐτὴν ἐδιαφερόμεθα πρωτίστως, διότι νομίζομεν, ὅτι οἱ λαοὶ μόνον δι' αὐτῆς θὰ προαχθοῦν.

Εἰς σχετικὴν ἐρώτησίν μᾶς περὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων Ἐλλάδος καὶ Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, ὁ κ. πρέσβυς εἶχε τὴν καλωσύνην νά μᾶς δώσῃ τὰς κάτωθι πληροφορίας:

«Μὲ τὴν Ἐλλάδα ἔχομεν μίαν ἐμπορικὴν σύμβασιν ἀνανευομένην κατ' ἔτος. Κυρίως ἐξάγομεν εἰς τὴν Ἐλλάδα σίτον, γαιάνθρακας καὶ ξυλεῖαν. Θὰ ἠδυνάμεθα νά προμηθεύσωμεν καὶ ἄλλας ποσότητας, ἐάν δὲν ὑπῆρχε ἡ συναλλαγματικὴ δυσκολία. Ἀντιθέτως αἱ Σοβιετικαὶ Δημοκρατίαι χρησιμοποιοῦν, διὰ τὰς μεταφορὰς τὴν Ἐλληνικὴν ναυτιλίαν καὶ προμηθεύονται ἀρκετὰς ποσότητας καπνοῦ.

Ἐὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νά προαχθῶσιν ἀκόμη περισσότερον αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν δύο κρατῶν».

Τέλος ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐντυπώσεις του διὰ τὴν Ἐλλάδα ὁ κ. Κομπέτσκι μᾶς εἶπε τὰ ἐξῆς:

«Μοῦ ἀρέσει ἐξαιρετικὰ ἡ Χώρα σας ὡς κλίμα καὶ ὡς Φύσις. Οἱ κάτοικοί της ἔχουν μεγάλην εὐγένειαν. Ἦδη ἔχω κάμει μερικὰς ἐκδρομὰς εἰς Δελφούς καὶ εἰς ἄλλους ἀρχαιολογικούς τόπους.

Διαφέρετε ἀπὸ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη διότι ἡ χώρα σας ἔχει εὐγενὴ χαρακτῆρα καὶ «φινέτσα». Ἐχω μελετήσῃ καὶ γνωρίζω τὴν ἀρχαίαν Ἐλληνικὴν, ἤδη δὲ προσπαθῶ νά μάθω τὴν νεωτέραν γλῶσσαν σας, πρᾶγμα ποῦ ἐλπίζω νά κατωρθῶω καὶ τὸ ὁποῖον θὰ με εὐχαριστήσῃ πολὺ».

Καὶ ὁ κ. Πρεσβευτῆς, καθὼς μᾶς ἀποχαιρετοῦσε, μᾶς ἔσφιξε θερμὰ τὸ χέρι, εὐχαριστώντας μᾶς διότι διὰ τῶν «'Αθηνῶν» τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσῃ με τὸ κοινὸν τῆς Χώρας εἰς τὴν ὁποῖαν ἀντιπροσωπεύει τὴν πατρίδα του.

Σ. Κ. ΤΡΑΥΛΟΣ

Σ' εκεί πού θρυφήνεται η νέα γενιά...

Ένω τὸ αὐτοκίνητο κυλά στήν μεγαλοπρεπή λεωφόρο πού ἑνώνει τήν πρωτεύουσα μέ τὸ ἀριστοκρατικώτερο ἀπὸ τὰ προάστεια τῆς, τὴν Κηφισιά, στὰ ἀριστερὰ τοῦ δρόμου, λίγο παρά πέρα ἀπὸ τὴς ἐπαύλεις τοῦ Ψυχικοῦ, ξεχωρίζει κανεὶς πάνω σ' ἕνα ὕψωμα δύο οικοδομικοὺς κολοσσούς, πού δεσπόζουν τὸ λεκανοπέδιο: ὁ ἕνας, τεράστιο οικοδόμημα μέ τίς ἀπείριτες γραμμές τῆς πύθονος ἀρχιτεκτονικῆς, ὁ ἄλλος, ὀγκώδες κτίριο, μέ τὴν ξεχωριστὴν ἐμφάνισή καὶ πρὸς τὸ καθεστὴρμένη, μὰ ἐπιβλητικὴ.

Εἶναι τὰ δύο κτίρια — δύο πραγματικὰ μεγαλοπρεπεῖς ἀρχιτεκτονικοὶ κολοσσοὶ — τοῦ Ἀρσακείου καὶ τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν, πού γιὰ τὴν ὑπαρξή τους μπορεῖ δικαίως νὰ ὑπερηφανεῖται ὁ Ἑλληνισμός. Μέσα στίς ἀτέραντες αἰθουσές τους, χαλυβδώνεται ἀπὸ χέρια πεπειραμένα καὶ τρυφερά συγχρόνως, ἡ καινούργια μας γενεά, ἡ γενεά πού θά ἔχη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν βαρεῖα κληρονομία μιᾶς ἀλλόκοτης καὶ ἀρρωστημένης ἐποχῆς σάν τὴ δική μας.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα ἐδημιουργήθηκαν χάρις στὴ παλιὰ ἔθνικὴ παράδοση τῶν εὐεργετῶν. Τὸ Κολλέγιο Ἀθηνῶν, καρπὸς τῆς Ἀμερικανικῆς γενναιοδωρίας πού ἐπρόκεισε τὴν Ἀνατολή μέ ἱδρύματα σάν τὴν Ροβέρτειο Σχολὴ καὶ τὸ «Κονσταντινὸπλ Κόλλετζ» τῆς Πόλης καὶ τὸ «Ἀνατόλιο Κόλλετζ» τῆς Μερζεφόντος, τιμὰ τὴν μνήμην τῶν δωρητῶν τοῦ Ἑμμ. Μπενάκη καὶ Κεχαγιά, τῶν ὁποίων τὰ δνόματα ἔχουν δοθῆ στὸ κύριο κτίριο καὶ στὸ παράρτημα πού στεγάζεται τὸ οἰκοτροφεῖον.

Τὸ Ἀρσάκειον πάλι τοῦ Ψυχικοῦ, τὸ μεγαλειώτερον ἀσφαλῶς ἐκπαιδευτικὸν ἱδρυμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ τελειώτερα τοῦ κόσμου, ἐπεσφράγισε τὴ δρᾶσή τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας», πού στήν ὑπαρξή τῆς τόσα πολλὰ ὄφειλε ἡ πνευματικὴ ἀναδημιουργία τῆς χώρας.

Τὸ Κολλέγιο Ἀθηνῶν, πού μπῆκε στὸν ἕκτο χρόνο τῆς λειτουργίας του, εἶναι ἕνα ἱδρυμα πού συνδυάζεται ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις μέ τὴν ἀμερικανική. Προικισμένο μέ τίς τελειώτερες τεχνικὲς ἐγκαταστάσεις — ἐργαστήρια χημείας, φυσικῆς, βιολογίας, τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, αἰθουσα θεάτρου καὶ συνεντεύξεων, κτλ. — διευθύνεται οὐσιαστικῶς ἀπὸ δύο διοικητικὰ συμβούλια, τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐδρεύει ἐδῶ καὶ τὸ ἄλλο στήν Ἀμερική. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐδῶ Συμβουλίου εἶναι ὁ κ. Ἐπ. Χαρίλαος καὶ πρόεδρος τοῦ Ἀμερικανικοῦ ὁ περίφημος ἀρχαιολόγος κ. Κάπς.

Τὸ σύστημα τῶν εργασιῶν τοῦ Κολλεγίου ἔχει καταρτισθῆ σύμφωνα μέ τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς παιδαγωγικῆς, χωρὶς ὅμως τοὺς δῆθεν προοδευτικοὺς νεωτερισμοὺς πού κάθε ἄλλο παρά συμβιβάζονται μέ τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα. Ἡ σχολὴ περιλαμβάνει τρεῖς πύθονες δημοτικοῦ, ὀλόκληρον ἐπιταξίον γυμνάσιον, ἐπιταξίον πρακτικῶν λύκειον καὶ πεντατάξιον ἐμπορικὴν σχολήν. Τὸν τελευταῖον αὐτὸν χρόνον προσετέθη μία τά-

εις γιὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἐργασία τῶν μαθητῶν πού ἐκτός ἀπὸ τὸ ἐπίσημον ἑλληνικὸ πρόγραμμα, ἔχουν νὰ παρακολουθήσουν καὶ πολλὰ μαθήματα Ἀγγλικῆς. Ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ τῶν προσαθειῶν τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἑλληνικῶν παιδαγωγῶν εἶναι τὸ νὰ καταστήσουν τὴν σπουδὴ ἑλευθερία γιὰ τὸ παιδί. Γι' αὐτὸ δὲν συνανατοῦμε ἐκεῖ τὸν δλῆθρο παταγιαλισμὸν τὴν μηχανικὴ ἐκμάθησι. Χαρακτηριστικὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτῆς μεθόδου εἶναι τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν χρησιμοποιοῦνται σχολικὰ βιβλία. Σὲ κάθε μαθητὴ δίδεται ἕνα ἐρωτηματολόγιό μέ διάφορες ἐρωτήσεις, πλάι στίς ὁποῖες ὑπάρχουν διάφορες παραπομπές ἱστορικῶν βιβλίων πού περιλαμβάνονται στήν βιβλιοθήκη τῆς σχολῆς. Ἐτσι ὁ κάθε μαθητὴ εἶναι ἐλευθέρως νὰ μελετήσῃ μόνος του, νὰ κἀν ἔρευνες ὀλόκληρες χάρις σὲ μιὰ πλουσιωτάτη βιβλιογραφία, καὶ μέ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ ἐνδιαφερθῆ προσωπικῶς γιὰ τὸ μάθημά του, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν πρωτοβουλία του, νὰ ἐκδηλώσῃ τίς προτιμήσεις του.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μέ τὰ περισσότερα ὑπόλοιπα μαθήματα ὅπως καὶ μέ τίς ὑπόλοιπες ἐκδηλώσεις τοῦ μαθητικοῦ βίου στὸ Κολλέγιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἐτσι, παραδείγματός χάριν, ἡ κάθε τάξις ἀποτελεῖ καὶ ἕνα ἰδιαίτερο σὺλλογον πού ἔχει τὴν ἀτομικὴ του δρᾶση στὸ περιθώριον τῆς γενικῆς δράσεως τῆς σχολῆς. Ἀπὸ τὸ σύστημα αὐτὸ δημιουργεῖται μιὰ εὐγενικὴ αἰχμὴ μεταξὺ τῶν μαθητῶν, πού δὲν ἔχουν νὰ προσπορισθῶν ἰδιαίτερα ὠφέλη, ὅπως συμβαίνει σὲ ἄλλα παιδαγωγικὰ συστήματα, πού οἱ μαθηταὶ ἀμιλλῶνται μεταξ' ἑαυτῶν κατὰ τρόπον ἀνήθικο στὸ βάθος γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν πρωτείων καὶ διαφόρων βραβείων.

Ἐκ παραλλήλου οἱ μαθηταὶ ἐπιδίδονται, δύο-τρῆς ὥρες τὴν ἑβδομάδα, σὲ διάφορες ἐργασίες τεχνικῆς φύσεως: μερικοὶ μαθαίνουν ἀγγειοπλαστική, ἄλλοι ξυλουργική, ἄλλοι κηπουρικὴ, κ.τ.λ. Τὸ παιδαγωγικὸ αὐτὸ σύστημα περιλαμβάνει ἀκόμα τὴν ἐκπαίδευση τῶν μαθητῶν ὡς κοινωνικῶν ἀνθρώπων. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐισαγωγὴ στὸν κοινωνικὸ βίον, πού ἐπιτυγχάνεται μέ χιλιάς μέσα: διλέξεις, δεξιώσεις, θεατρικὲς παραστάσεις, διοργανώσιμι σὺλλόγων, ἀθλητικῶν ἀγώνων, ἐκδόσεις περιοδικῶν, καὶ τόσα ἄλλα. Ἡ διατροφή τῶν μαθητῶν ρυθμίζεται ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ οἱ ὅροι τῆς διαβίωσός των ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς ὕγινης, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψη τοῦ διευθυντοῦ τοῦ οἰκοτροφείου κ. Γ. Φυλακτοπούλου καὶ τοῦ διακεκριμένου ἱατροῦ τῆς πόλεως κ. Κελαϊδίτη, ἐπιμελητοῦ τῆς κλινικῆς Γερουλάνου. Τὴν γενικὴν διεύθυνση τῆς Σχολῆς ἔχει ὁ καθηγητὴς κ. Ντέβης, μέ ὑποδιευθυντὸν τὸν κ. Ράφ Κέντ.

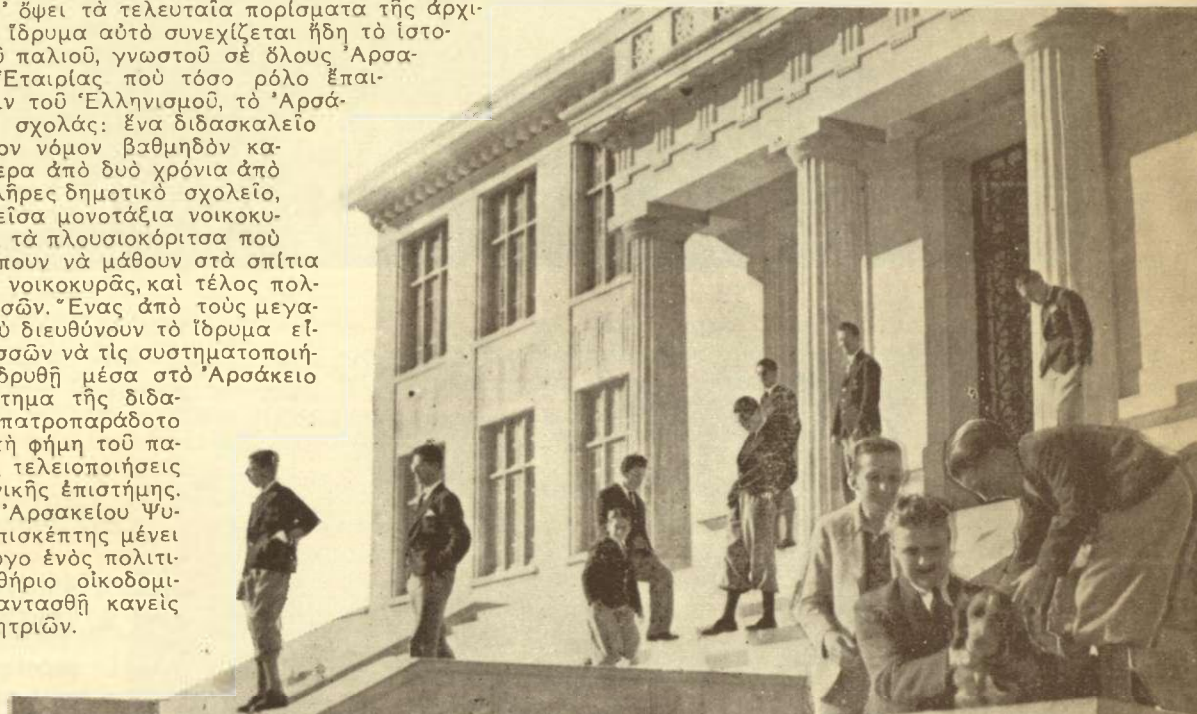
Σὲ λίγη ἀπόσταση, στὴν κορυφὴ ἑνὸς ἄλλου γηλόφου, ὑπάρχει τὸ Ἀρσάκειον, πραγματικὸς πνευματικὸς πόλος τῶν Ἑλληνίδων. Ἀπὸ κεῖ θά βγοῦν τὰ κορίτσια πού, ἀνεξαρτήτως τῆς κοινωνικῆς τάξεως στήν ὁποῖαν ἀνήκουν, καλοῦνται ἀπὸ τώρα νὰ παίζωσιν τὸν σπουδαιώτατον ρόλον τους στήν Ἑλληνικὴν κοινωνία ὅπως αὐτὴ διαμορφώνεται σιγά-σιγά. Κι' ἀν αὐριο — ὅπως ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ συμβῆ — οἱ Ἑλληνίδες θά λάβωσιν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, πού στὸ ἐξωτερικὸ τὸ ἔχουν λάβει γυναῖκες πολὺ κατώτερου πνευματικοῦ ἐπιπέδου ἀπὸ τίς Ἑλληνίδες, τότε ἀσφαλῶς ἀνάμεσα ἀπὸ τίς παλιὰς μαθήτριες τοῦ Ἀρσακείου θά στρατολογήθωσιν οἱ ἡγήτιδες τοῦ Ἑλληνικοῦ γυναικοκόσμου.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀρσακείου τοῦ Ψυχικοῦ εἶναι πῶς πρόσφατη ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Κολλεγίου. Τὸ μεγαλοπρεπέστατον αὐτὸ κτίριο ἐκτίσθηκε μόλις πέντε, καὶ γιὰ τὴν ἀνεγερσὴ του ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψη τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Στὸ ἱδρυμα αὐτὸ συνεχίζεται ἤδη τὸ ἱστορικὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔργον τοῦ παλίου, γνωστοῦ σὲ ὅλους Ἀρσακείου. Κτίμα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας πού τόσο ρόλον ἔπαιξαν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ Ἀρσάκειον τώρα περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς σχολὰς: ἕνα διδασκαλεῖον πού σύμφωνα μέ κάποιον πρόσφατον νόμον βαθμηδὸν καταργεῖται γιὰ ν' ἀντικατασταθῆ ὑστερα ἀπὸ δύο χρόνια ἀπὸ μιὰ Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, ἕνα πλήρες δημοτικὸν σχολεῖον, ἕνα ἐξατάξιον γυμνάσιον, μιὰ νεοἰδρυθεῖσα μονοτάξια νοικοκυρικὴ σχολὴ, προωρισμένη κυρίως γιὰ τὰ πλουσιοκρίτσια πού οἱ σημερινὲς συνθήκες δὲν τίς ἐπιτρέπουν νὰ μάθωσιν στὰ σπίτια τους ὅλα τὰ καθήκοντα μιᾶς καλῆς νοικοκυρᾶς, καὶ τέλος πολὺς τάξεις διδασκαλίας ξένων γλωσσῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πόθους τῶν ἀνθρώπων πού διευθύνουν τὸ ἱδρυμα εἶναι τίς τάξεις αὐτὲς τῶν ξένων γλωσσῶν νὰ τίς συστηματοποιήσωσιν μέ τὸν καιρὸ οὕτως ὥστε νὰ ἰδρωθῆ μέσα στὸ Ἀρσάκειον μιὰ ξεχωριστὴ ξένη σχολὴ. Τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας δὲν παρεξέκλινε ἀπὸ τὸ πατροπαράδοτον ἐκείνου συστήματος πού ἐδημιούργησε τὴ φήμη τοῦ παλίου Ἀρσακείου, μέ ὅλες βέβαια τίς τελειοποιήσεις πού ἐπέφερε ἡ ἐξέλιξις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις τοῦ Ἀρσακείου Ψυχικοῦ εἶναι ἀληθινὰ οὐρανοκρήνη. Ὁ ἐπισκέπτης μένει κατάπληκτος μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ἐνὸς πολιτισμοῦ πού τιμὰ τὴ χώρα μας. Μεγαθέριο οἰκοδομικῆς, περιλαμβάνει ὅτι μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς γιὰ τὴ πῶς ἀντιδιαμορφή τῶν Μαθητηρίων.

Τὰ μικρὰ κοριτσάκια κοιμοῦνται σὲ κοινούς κοιτῶνες πού χωροῦν δέκα πέντε ὡς εἴκοσι κρεβατάκια, ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπίβλεψη τῆς ἐπιμελητριάς. Ἡ μεγάλης πάλι ἔχουν κάθε μιὰ τὸ δωμάτιόν της, μέ τὸ κρεβάτι της, τὴ ντουλάπα της, καὶ διάφορα ἄλλα μικροεπιπλά. Τὰ δωμάτια αὐτὰ εἶναι χωρισμένα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέ μεσότοιχο ὕψους δύομισο μέτρων, καὶ ἀντὶ γιὰ πόρτες κλείνουν μέ κουρτίνες, πάνω σ' ἕνα κοινὸ διάδρομο. Φυσικὰ τόσο τὸ Ἀρσάκειον ὡς καὶ τὸ Κολλέγιο Ἀθηνῶν, θερμαίνονται μέ κεντρικὸν σύστημα. Ὑπὸ τὴν ἄμεση ἐπίβλεψη τῆς διευθυντριάς κ. Ἀννας Γιαννοπούλου καὶ τοῦ ἐπόπτου τῶν Σχολείων τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρίας κ. Καλλιὰφα, οἱ Ἀρσακειαῖδες ζοῦν μιὰ ζωὴ ἡρεμῆ καὶ εὐχάριστη, πού δὲν μπορεῖ παρά νὰ τοὺς θυμίζῃ σὲ ὅλα τὸ σπῆτι τους. Ἐκ παραλλήλου ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ σιδερένια ἐκείνη πειθαρχία πού τόσο χρειάζεται στὰ νεανικά χρόνια καὶ πού μόνη αὐτὴ μπορεῖ νὰ διαμορφώσῃ γυναῖκες ἀληθινῆς, καὶ ὄχι μακιγιαρισμένες κουκλίτσες ἱκανῆς γιὰ καπρίτσια μόνον καὶ νεύρα.

Μιὰ γενεὰ εὐρωστὴ καὶ μορφωμένη, τίμια καὶ ἠθικὴ, ἰδοὺ τὸ μεγάλο ἀγαθὸ πού ἐτοιμάζωσιν στήν Ἑλλάδα τὰ δύο ἐκπαιδευτήρια τοῦ Ψυχικοῦ: τὴν ὑπόσχεση μιᾶς καλύτερης αὐριο, χάρις σὲ ἀγόρια καὶ κορίτσια πού θά δικαιώσωσιν τὸ ἀρχαῖον «νοῦς ὕγιης ἐν σώματι ὕγιει».

ΠΩΣ ΦΙΛΤΡΑΡΕΤΑΙ ΤΟ ΝΕΡΟ ΠΟΥ ΠΙΝΟΥΜΕ

—“Ένα ποτήρι νερό, παρακαλώ.

‘Η τυπική φράση που επαναλαμβάνεται χίλιες φορές την ημέρα από στόματα μεγάλων και μικρών σ’ όλα τα σπίτια και τα κέντρα του κόσμου.

Πολύ λίγοι όμως από τους κατοίκους των ‘Αθηνών, του Πειραιώς και των περιχώρων ξέρουν με πόσους κόπους και δυσκολίες κατορθώνει να φτάσει το νερό που πίνουν μέσα στο ποτήρι καθαρό και διαυγές. Γιατί δεν αρκεί ότι το νερό το βρίσκουν οι συμπολίτες μας μπροστά στα πόδια τους, το ζήτημα είναι ότι το νερό αυτό το πίνουν καθαρό. Κι’ αυτό ακριβώς είναι η υπόθεση που αγνοούν οι περισσότεροι.

Τά έργα της ‘Ελληνικής ‘Εταιρίας ‘Υδάτων στον Μαραθώνα αποσκοπούν μόνο στην εξεύρεση και συγκέντρωση του απαιτούμενου νερού για την κατανάλωσι. ‘Υπάρχουν όμως και άλλες κλοσσιατες εγκαταστάσεις που βρίσκονται στο Γαλάτσι και που έχουν ως προορισμό την επεξεργασία του νερού που διοχετεύεται απ’ την τεχνητή λίμνη του Μαραθώνος, κυρίως, αλλά και από την σήραγγα Μπογιατίου, τις στοές Κοκκιναρά και το ‘Αδριάνειο σύστημα.

“Όλα αυτά τα νερά είναι είτε βρόχινα είτε πηγαία και συνεπώς κατά το μάλλον και ήττον ακάθαρτα και μολυσμένα.

Στις εγκαταστάσεις καθαρισμού λαμβάνει χώραν σειρά επεξεργασιών, ήτοι αερισμός, καθίζηση των εν αιώρησει φερτών ύλων με τη βοήθεια χημικών ουσιών, διύλιση με ταχυδιύλιση και αποστείρωση. “Έτσι εφαρμόζονται όλοι οι σύγχρονοι τρόποι, με τους όποιους κατορθώνεται ο τέλειος καθαρισμός του νερού.

‘Η πρώτη μηχανική ενέργεια, που γίνεται στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας, είναι ο αερισμός. Αυτός έχει τέσσερους σκοπούς: α) την άφαιρση ή ελάττωσι των ανεπιθυμητών αερίων, β) την προσθήκη οξυγόνου, γ) την άφαιρση της κακοσμίας και δ) την αύξηση της αποδόσεως των άλλων επεξεργασιών στις όποιες υπόκειται το νερό.

Τά ανεπιθύμητα αέρια, μέσα στο νερό, είναι κυρίως το διοξείδιο του άνθρακος, το υδροθείο και το ελεύθερο χλώριο, έφ’ όσον αυτά βρίσκονται στο νερό σε τέτοια ποσότητα ώστε να είναι βλαβερά. ‘Η προσθήκη οξυγόνου φέρνει το κατακάθισμα του σιδήρου, αλλά σίδηρος δεν υπάρχει σχεδόν στο νερό της λίμνης του Μαραθώνος κι’ έτσι η χημική αυτή ενέργεια δεν λαμβάνει χώραν.

Την κακοσμία στο νερό την προκαλούν κυρίως η σήψη οργανικών ουσιών στα στάσιμα νερά της λίμνης καθώς και η τυχόν ανάπτυξη μικροοργανισμών. ‘Ο αερισμός λοιπόν που γίνεται μέσα σε ειδική δεξαμενή ελαττώνει σημαντικά τις προκαλούμενες από την σήψη όσμες ή και τις άφαιρεί τελείως.

‘Η δεύτερη μηχανική ενέργεια, στην όποιαν υπόκειται το νερό μετά τον αερισμό, είναι ο διαυγασμός του, το να γίνει δηλαδή το νερό διαυγές, που επιτυγχάνεται με τη βοήθεια διαφόρων χημικών ουσιών. ‘Η χρήση των χημικών ουσιών αντικαθιστά την πολυήμερη παραμονή του νερού μέσα σε δεξαμενές ώσπου να κατακαθίσουν οι εν αιώρησει λεπτές φερτές ύλες και έχει το πλεονέκτημα να είναι ταχεία και πιο αποτελεσματική. ‘Εκτός αυτού οι χημικές ουσίες διευκολύνουν την διύλιση του νερού με τά διύλιση στήρια όπως θα ιδούμε παρακάτω. Οι χημικές ουσίες που χρησιμοποιούνται συνήθεστερα είναι το βασικό θειικό άργιλλιο και ο θειικός σίδηρος. ‘Η διάλυσί τους γίνεται μέσα σε δυο ειδικές δεξαμενές κατασκευασμένες από σκυροκονίαμα. ‘Η ποσότης των χρησιμοποιούμενων χημικών ουσιών ρυθμίζεται με ειδικό μηχάνημα, όπως με δεύτερο ειδικό μηχάνημα ρυθμίζεται και η περιοδική ανάμιξη της διαλύσεως και συγκράτησι του θειικού άργιλλίου σε ομοιόμορφη πυκνότητα. ‘Ο χρόνος που παραμένει το νερό μέσα στις δεξαμενές διαυγασίας εξαρτάται από την παροχή των εγκαταστάσεων. “Έτσι για κανονική λειτουργία ο χρόνος παραμονής είναι 3.2 ώρες, για την μεγίστη απόδοσί τους είναι 2.8 ώρες και για την σημερινή ταχύτητα λειτουργίας τους είναι 4 ώρες. Οι διαστάσεις καθεμιάς δεξαμενής είναι 15.5 μ. × 32 μ. × 5-5.5 μ. βάθους.

Το νερό από τις δεξαμενές καθιζήσεως διοχετεύεται στα ταχυδιύλιση για την περαιτέρω επεξεργασία. ‘Η λήψη από τις δεξαμενές καθιζήσεως γίνεται σε βάθος 1.0 μ. περίπου με κατάλληλες δικλείδες.

Το διύλιση γενικά άποτελείται από ένα στρώμα πορώδους ύλικου, συνήθως άμμου, από όπου περνά το νερό για να ξελαγαρισθί και να καθαρισθί από τά μικρόβια. Το στρώμα αυτό στηρίζεται σ’ ένα σύστημα άποχετευτικό από χαλίκια, διάτρητες τσιμεντόπετρες και σωλήνες, με τά συναφή έξαρτήματα.

Τά διύλιση ενεργοούν πρωτίτως ως στραγγιστή-

ρια. ‘Αλλά τά λεπτότερα μόρια λύος και τά μεγαλύτερα βακτηρίδια είναι κατά πολύ μικρότερα σε διαστάσεις κι’ απ’ αυτούς τους λεπτότερους κόκκους της άμμου και μπορούν να περάσουν ανάμεσα τους. Οι μικροσκοπικές αυτές εν αιώρησει φερτές ύλες και τά βακτηρίδια άφαιρούνται εν μέρει από την άπορροφητική ενέργεια μιάς μεμβράνης που σχηματίζεται επάνω στο στρώμα της άμμου, καθώς και μιάς άλλης μεμβράνης που σχηματίζεται στην επιφάνεια.

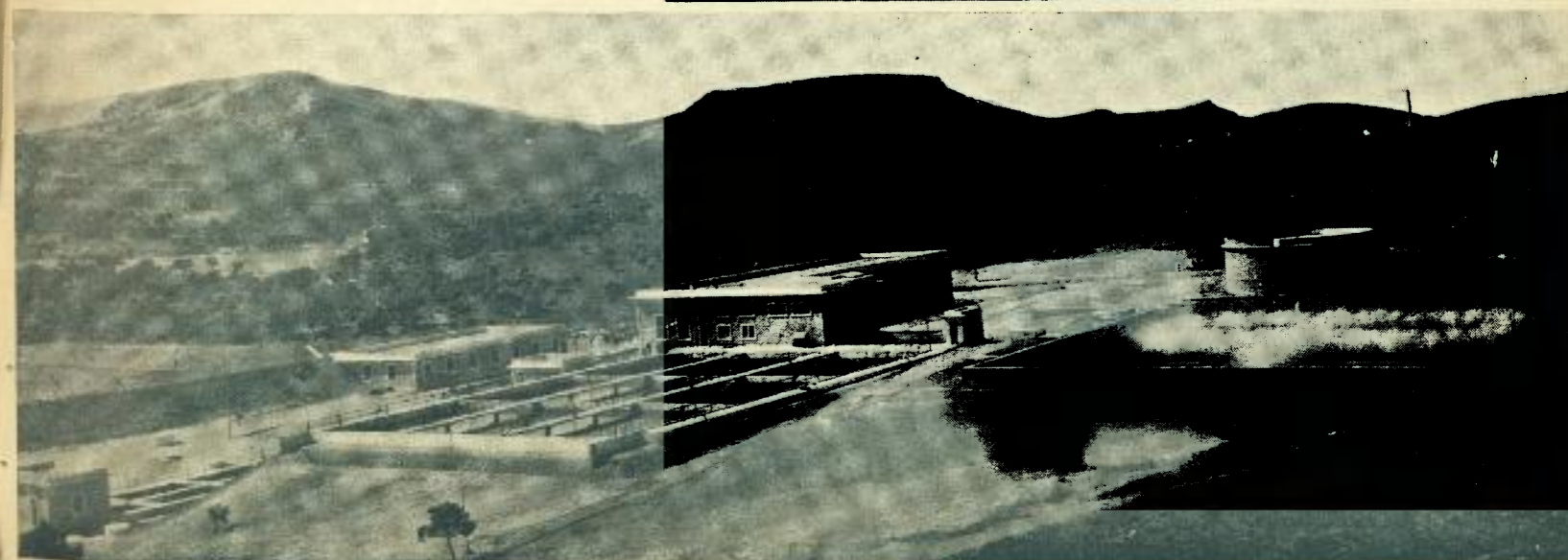
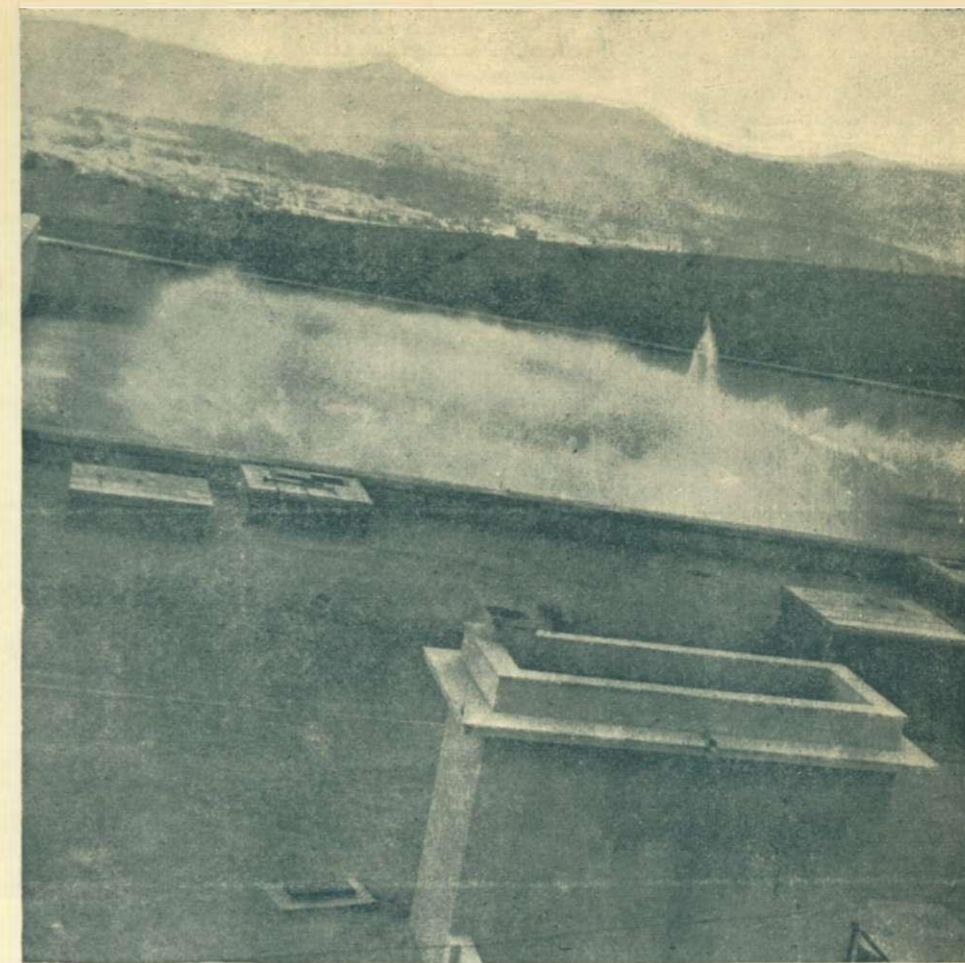
Οι δύο κυριώτερες κατηγορίες διύλιση είναι τά βραδέα και τά ταχυδιύλιση. Στις εγκαταστάσεις της Ε.Ε.Υ. χρησιμοποιούνται μόνο τά δεύτερα, που λειτουργούν με μεγαλύτερη ταχύτητα διύλισης. ‘Εξ αίτίας αυτής της ταχύτητός τους άπαιτούν και συχνό καθάρισμα, το όποιο γίνεται κάθε 30-45 ώρες λειτουργίας, με διαφόρους τρόπους χωρίς μετακίνηση της άμμου, έξόν σε έξαιρετικές περιπτώσεις—μιά ή δυο φορές το χρόνο, όποτε λόγω ανάγκης πιο ριζικού καθαρισμού ή επιφανειακή άμμος άφαιρείται και καθαρίζεται έντατικώτερα.

Τά ταχυδιύλιση στις εγκαταστάσεις των ‘Αθηνών είναι εν όλω δέκα με δύο κλίνες το καθένα. Οι διαστάσεις κάθε κλίνης των διύλιση αυτών, που είναι κατασκευασμένα από σιδηροπαγές σκυροκονίαμα, είναι 8 μέτρα σε μήκος και 3.05 μέτρα σε πλάτος. ‘Η άμμος που χρησιμοποιείται σ’ αυτές έχει μέσο μέγεθος κόκκου 0.42 χιλιοστά. ‘Η άμμος αυτή είναι καθαρότατη, σκληρή και άνθεκτική, προερχόμενη από την Μύκονο.

Κάτω από το στρώμα της άμμου αυτής ύπάρχει ένα στρώμα χαλίκια πάχους 426 χιλιοστών διαφόρων διαστάσεων. Το πάχος του στρώματος της άμμου είναι 686 χιλιοστά. “Έτσι το όλικό στρώμα άμμου και χαλίκιων είναι 1112 χιλιοστά.

“Όπως είπαμε το στρώμα αυτό στηρίζεται επάνω σε ένα πρόσθετο σύστημα άποστραγγίσεως που άποτελείται από διάτρητες τσιμεντόπετρες. ‘Ανάμεσα απ’ αυτές περνούν οι άποχετευτικοί σωλήνες, οι όποιοι συγκοινωνούν με τον σωλήνα έξαγωγής του διύλισμένου νερού και με τον κεντρικό άγωγό της διοχετεύσεως του στις δεξαμενές.

Με όλες τις παραπάνω επεξεργασίες, δηλαδή τον αερισμό, την καθίζηση και την διύλιση γίνεται ο διαυγασμός του νερού και η άποστείρωσί του. ‘Ο διαυγασμός είναι πλήρης. ‘Η άποστείρωσις κά-

“Άνω: “Άποψις της Λίμνης του Μαραθώνος με το ύδατοφραγμα.— “Έναντι έκ των άνω: Δεξαμενή αερισμού ύδατος.— Δεξαμενή καθιζήσεως.— Κάτω: Γενική άποψις των διύλιση.

πως έλλιπής. Για την συμ-
πλήρωσι της αποστείρωσε-
ως γίνεται χρῆσι χλωρίου

Εκ τῶν ἄνω: Σωλῆνες διύλι-
στηρίων.—Κλιβανὸς ἀποστει-
ρώσεως.—Εἰδικὸς θάλαμος
χρῆσιμου ἐξετάσεως ὑδάτων.

Ἡ χλωρίωσι τοῦ νεροῦ
γιὰ τὴν ἀποστείρωσί του σὲ ἐγκαταστάσεις ὅπως
τῆς Ε.Ε.Υ. γίνεται πρὶν ἀπὸ τὴν διύλισι. Ἡ ἰκανό-
της τῆς προχλωρίωσης νὰ καταστρέφῃ τὸ μεγαλεί-
τερο ποσοστὸ μικροβίων, εἶναι τὸ καλλίτερο προ-
ληπτικὸ μέτρο γιὰ πιθανὲς ἀποτυχίες τῆς περαιτέρω
ἐπεξεργασίας, οἱ ὁποῖες ἀποτυχίες δὲν μποροῦν νὰ
πληφθοῦν μετὰ τὴν μεταχλωρίωσι.

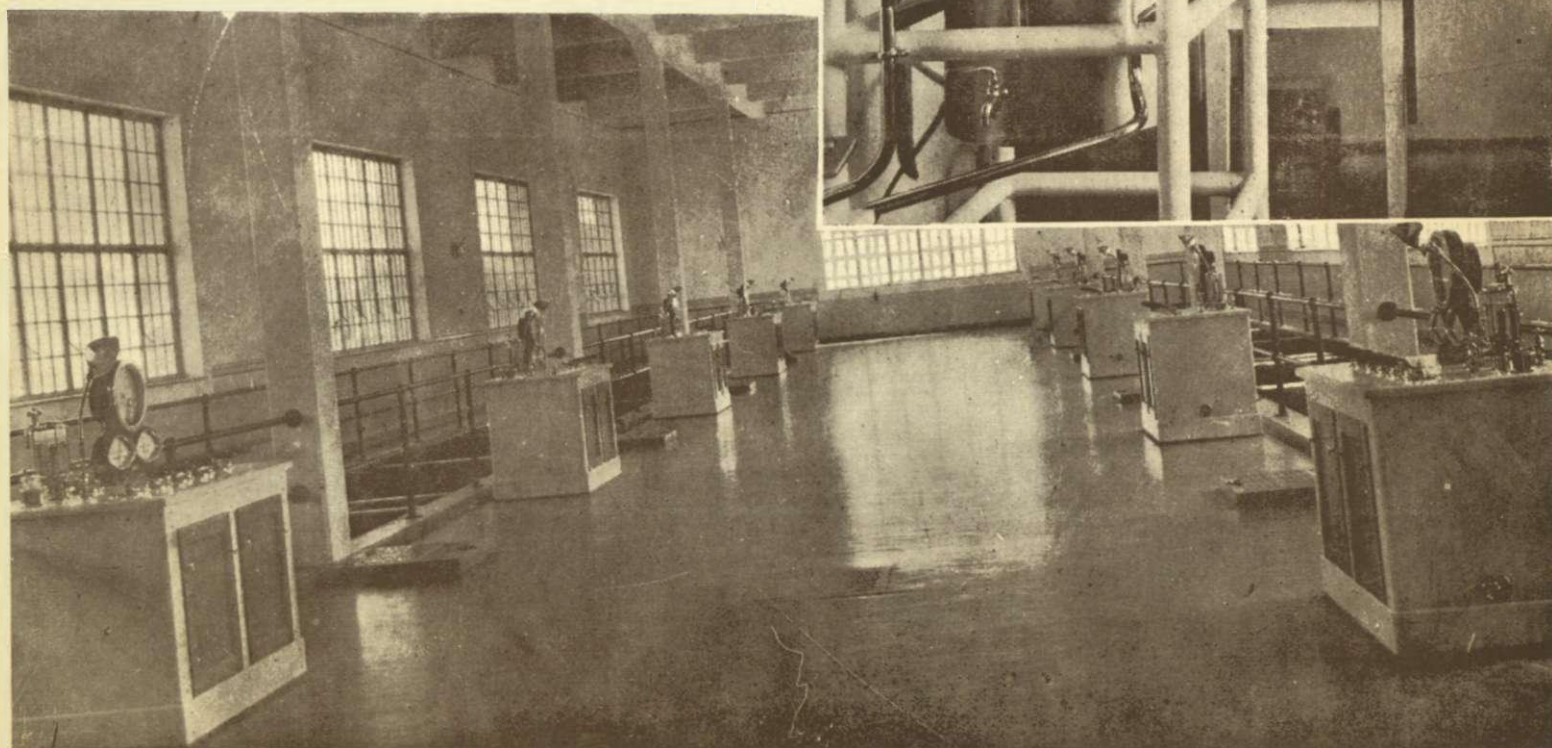
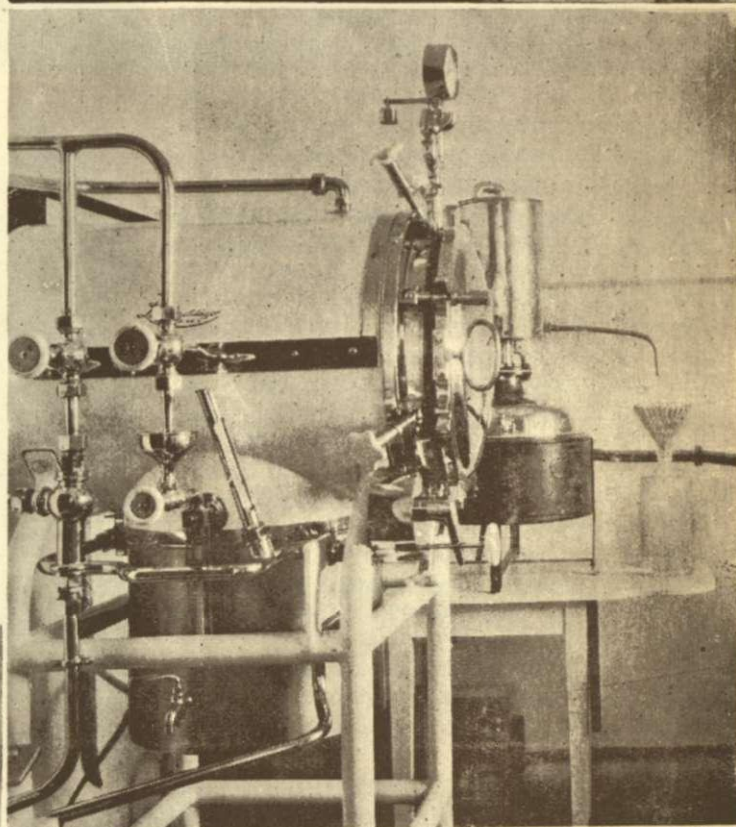
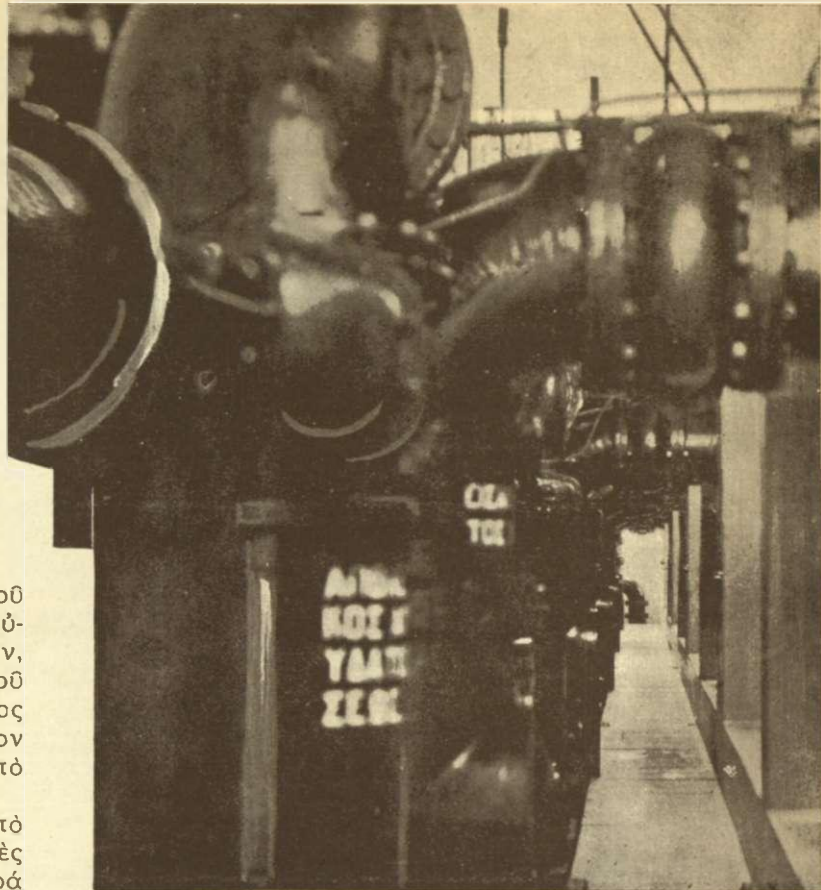
Λόγω τῆς ἤδη καλῆς ποιότητος τοῦ νεροῦ τῶν
Ἀθηνῶν καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία δὲν ὑπάρχει
ἀνάγκη μεταχλωρίωσης. Ἔτσι ἡ χρῆσι τοῦ χλω-
ρίου γίνεται μετὰ τὴν ἀνάμιξι τοῦ θεϊκοῦ ἀργιλίου
καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν καθίζησι στὶς εἰδικὲς δεξαμενές.

Τὸ νερὸ ἔπεται ἀπὸ τὴν πλήρη ὡς ἄνω ἐπιξεργα-
σία του διοχετεύεται στὴν κεντρικὴ ὑδαταποθήκη ἀπὸ
τὴν ὁποῖαν τροφοδοτεῖται τὸ ὅλον δίκτυο. Ἡ κεντρικὴ
αὕτη ὑδαταποθήκη ἔχει χωρητικότητά 42.000 κυβικὰ
μέτρα. Εἶναι σκεπασμένη, οὕτως ὥστε ἡ ποιότητος τοῦ νεροῦ
νὰ μὴν ἀναλλοίωτη καὶ ἡ θερμοκρασία του νὰ μὴν ἀυ-
ξάνῃ. Πράγματι, ἀπὸ τὶς συχνὲς παρατηρήσεις ποὺ ἔγιναν,
ἀποδείχθηκε ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα τοῦ νεροῦ
αὕτη καλλιτερεύει, γιατί δίνεται περισσότερος χρόνος
στὸ χλωρίο νὰ ἐπεξεργασθῇ ἀποστειρωτικῶς καὶ ὅσον
ἀφορᾷ τὴν θερμοκρασία αὕτη μᾶλλον ἐλαττώνεται ἀπὸ
τὴν ἀντίστοιχη στὶς ἐγκαταστάσεις.

Γιὰ νὰ τελειώσωμε μετὰ τὶς διάφορες διαδικασίες ἀπὸ
τὶς ὁποῖες περνᾷ τὸ νερὸ ποὺ πίνουν οἱ δύο γειτονικὲς
πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς μετὰ τὰ περιχωρά
τους, ἀνοφέρομε καὶ τὴν ἀγρυπνὴ μικροβιολογικὴ παρα-
κολούθησι ποὺ γίνεται ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία ἐπεξεργασίας
τῆς Ε.Ε.Υ. Μὲ χίλια δυὸ μηχανήματα εἰδικὰ παρακολου-
θεῖται ἀδιάκοπα ἡ ὑγιεινὴ κατάστασι τοῦ νεροῦ, γιὰ κάθε
τυχὸν ἀπρόοπτο ποὺ μπορεῖ νὰ φέρῃ μιὰ ἀποτυχημένη
ἐπεξεργασία. Ὡστε μποροῦν νὰ ἐφησυχάζουν τὰ ἑκα-
τομμύρια τῶν ὑδρευομένων κατοίκων τῶν δύο πόλεων καὶ
ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ τόσο σημαντικὸ καὶ λεπτό,
ὅς εἶναι δὲ βέβαιοι ὅτι οἱ ἐντεταλμένοι διὰ τὴν ὑγιεινὴν
καὶ ἄνευ ἐπιβλαβῶν στοιχείων παροχὴ τοῦ νεροῦ, παρα-
κολουθοῦν τοῦτο ὡς οἱ πλέον εὐσυνειδητοὶ θεράποντες
ἰατροί, ὥστε νὰ δίδεται εἰς τὴν κατανάλωσι ἐντελῶς
καθαρό.

Παράλληλα μετὰ τοὺς κερβέρους ρομπότ, τὰ τελειό-
τατα αὐτὰ μηχανήματα τῶν ἐγκαταστάσεών της, ἡ Ἐλ-
ληνικὴ Ἐταιρεία Ὑδάτων ἔχει παρατεταμένη καὶ στρα-
τιὰ ὀλόκληρη ἀπὸ τεχνικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς κερβέ-
ρους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ προσωπικὸ της καὶ φρον-
τίζουν γιὰ τὸ... ψωμάκι μὲν τῶν ἰδίων, ἀλλὰ καὶ γιὰ
τὸ... νεράκι τὸ δικό μας κυρίως.

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

τιοῦ ποὺ ζητοῦσε. Τώρα ὁμως ἕνας φόβος τὴν
βασάνιζε: ἂν δὲν εὑρίσκε κανένα στὸ σπίτι,
ἕνας περαστικός τὴν ἐπλησίασε καὶ τὴ
ρώτησε τί γύρευε. Ἡ Κατερίνα τοῦ εἶπε τὸ
ὄνομα τοῦ ἀνδρα τῆς.

— Δὲν κάθεται ἐδῶ! ἀπάντησε ὁ περα-
στικός.
— Δὲν κάθεται ἐδῶ! Μὰ τότε, Παναγιά
μου, τί θ' ἀπογίνω ἡ ἔρημη; μουρούρισε ἡ
Κατερίνα καὶ τὸ κεφάλι της βάραινε.
Δὲν εἶχε μαζὶ της παρά ἕνα μόνο ρουβλί,
ποὺ τὸ κρατοῦσε δεμένο στὴν ἄκρη τοῦ μαντη-
λιοῦ της καὶ ποὺ δὲν τῆς ἔφτανε οὔτε γιὰ νὰ
γυρῆσι πρὶν στὸ χωριὸ της. Τὶ θάκανε λοιπόν;
Δὲν πρόφτασε νὰ συμπληρώσῃ τὴ σκέψη της.
Μιά γρη῏ μ' ἕναν κουβᾶ κι' ἕνα σφουγγαρό-
πανο στὸ χέρι τὴν πλησίασε καὶ σὰν ἔμαθε τί
ζητοῦσε τῆς εἶπε πῶς ὁ Ἀνδρέας Νικανόριτς
πῆγε σὲ κάποιο ἐξοχικὸ κέντρο ἐκεῖ κοντὰ. Γιὰ
νὰ τὸν βρῆ ἔπρεπε νὰ πάρῃ τὸ τραῖνο.

Τόσο πολὺ χάρηκε ἡ Κατερίνα, ποὺ ἔφυγε
χωρὶς νὰ ζητήσῃ πολλὰς πληροφο-
ρίες. Μὰ σὰν ὕστερα ἀπὸ κάμποση
ὥρα ἔφθασε στὸ προάστειο, ποὺ τῆς
εἶπε ἡ γρη῏ δὲν ἔφερε τίποτα γιὰ
τὸ σπίτι ποὺ καθότανε ὁ ἀντρας της
μετὰ τὴν ἐρωμένη του.

Εἶχε βραδυάσει. Ἡ Κατερίνα
περπατοῦσε ἀσκοπα, κρατῶντας
σφιχτὰ στὸ χέρι ἕνα δεματάκι. Ἦ-
ταν ἕνα δῶρο ποὺ ἔφερε στὸν ἀν-
τρα της: κάτι ξεροψημένες τηγα-
νίτες, ποὺ μόνο αὕτη ἔφερε νὰ τὶς
ἔφαγε.

Ἡ Κατερίνα δὲν ἔφερε τί ν' ἀπαντήσῃ. Μουρούρισε μονάχα:
— Νὰ ἔξερεις πῶς φοβήθηκα. Θαρροῦσα πῶς δὲν θά σ' εὑ-
ρισκα ποτέ. Τοῦ κάκου σὲ γύρευα ὅλη τὴν ἡμέρα. Δὲν ἔξερα
ποῦ νὰ πάω...

Καὶ ξανάρχιζε τὰ κλάμματα. Ὡστερα ὁμως σὰν νὰ ντρά-
πηκε κι' ἡ ἴδια γιὰ τὰ κλάμματά της, σφούγκισε τὰ δακρυσμένα
μάτια της καὶ χαμογέλασε δειλὰ-δειλὰ.
Καὶ τότε μόνο, ξαφνικά, θυμήθηκε γιὰτί εἶχεν ἔλθει. Τώρα
ὁμως ἦταν πιά πάρα πολὺ ἀργά. Ἀφοῦ ρίχθηκε ἐπάνω του σὰν
σὲ ἕνα σωτήρα, ἀφοῦ ἔκλαψε στὸ στήθος του ἀπὸ εὐτυχία, δὲν
μποροῦσε τώρα νὰ βάλῃ τίς φωνὲς καὶ νὰ τοῦ δημιουργήσῃ φα-
σαρία. Ἀκόμα σὰν εἶδε τὰ μεταξένια ξανθὰ μαλλιά του, ἐνοιῶσε
μιὰ τέτοια εὐτυχία ποὺ ὁμοία τῆς δὲν εἶχε νοιώσει οὔτε ὅταν
πῆγαινε νὰ πλαγιασθῇ μαζὶ του στὸν ἀχρῶνα πάνω στὸν μυρω-
μένο σανό.

Αὐτὸς δὲν ἔλεγε τίποτα. Τίποτα ἀπὸ ὅσα θὰ ἔλεγε ἕνας
ἀντρας σὲ ὁμοία περίπτωση. Μήπως δὲν τῆς εἶχεν ἐγκατα-
λείψει; Γιατί τοῦ ἐρχόταν τώρα ἔτσι χωριάτικα ντυμένη; Δὲν
καταλάβαινε πῶς ἐκεῖνος ἦταν τώρα ἕνας κύριος; Κι' ὁμως τὸ
πρόσωπό του δὲν ἔδειχνε οὔτε ἀγανάκτηση οὔτε θυμὸ.
— Ἐλα, σῶπα πιά, μὴ κλαῖς, τῆς εἶπε μετὰ τὸ αἰῶνα χαρού-
μενο ὕφος του. Θὰ πῶ ν' ἀνάψουν τὸ σαμοβάρι νὰ πιούμε τσάι
καὶ νὰ φάμε.

Καὶ τράβηξε πρὸς ἕνα καινούργιο φτιασμένο σπιτάκι, ποὺ
βρισκόταν λίγο παρά πέρα. Καθὼς περπατοῦσαν, ὁ Ἀντρούσκας
εἶπε σὲ κάποιον ποὺ συνάντησαν:
— Ἰβάν Κούζμιτς, πρέπει νὰ στεῖλαις σήμερα γιὰ ψόνια στὴ
Μόσχα. Ἐλα νὰ σοῦ υπογράψω τὴ διαταγή.

Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ὁ ἀντρας τῆς μίλησε σὲ κείνον τὸν
ἀνθρωπο κι' ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε «πολὺ
καλὰ», ἡ Κατερίνα κατάλαβε πῶς ὁ ἀντρας τῆς εἶχε γίνῃ ἕνα
σπουδαῖο πρόσωπο ποὺ οἱ ἄλλοι τὸν ἐσέβοντο καὶ τὸν ἀκούαν.

Τὸ τραῖνο βρισκόταν ἀκόμα καμμιὰ τριανταριά βέρσια
μακριὰ ἀπὸ τὴ Μόσχα, κι' ὁμως ἡ Κατερίνα εἶχε κι' ὄλας ἀρ-
χίσει νὰ ἀνησυχῇ. Τῆς φαινόταν πῶς δὲν θάφτανε ποτέ στὴν
μακρινὴ πολιτεία, κι' ὅσο λιγότευεν ἡ ἀπόστασι, τόσο πλεὺ
δυνατὰ χτυποῦσε ἡ καρδιά της.

Εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ χωριὸ της, γιὰτί εἶχε μάθει πῶς
ὁ ἀντρας της, ὁ Ἀντρούσκας, ποὺ ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια δου-
λευε σὲ κάποιο ἐργοστάσιό τῆς Μόσχας, συζοῦσε μετὰ μιὰν ἄλλη
γυναίκα.

Τὴν πληροφορίαν αὕτη τῆς τὴν εἶχαν μεταδώσει κάτι ξένοι.
Ὁ Ἀντρούσκας, ὁ ἀντρας της, τῆς ἔγραφε κάπου-κάπου καὶ σὲ
κάθε γιορτῇ τῆς ἔστελνε χρήματα. Νὰ, χτὲς ἀκόμα εἶχε λάβῃ
εἰκοσι πέντε ρουβλία γιὰ τὰ Χριστούγεννα ποὺ πλησίαζαν.

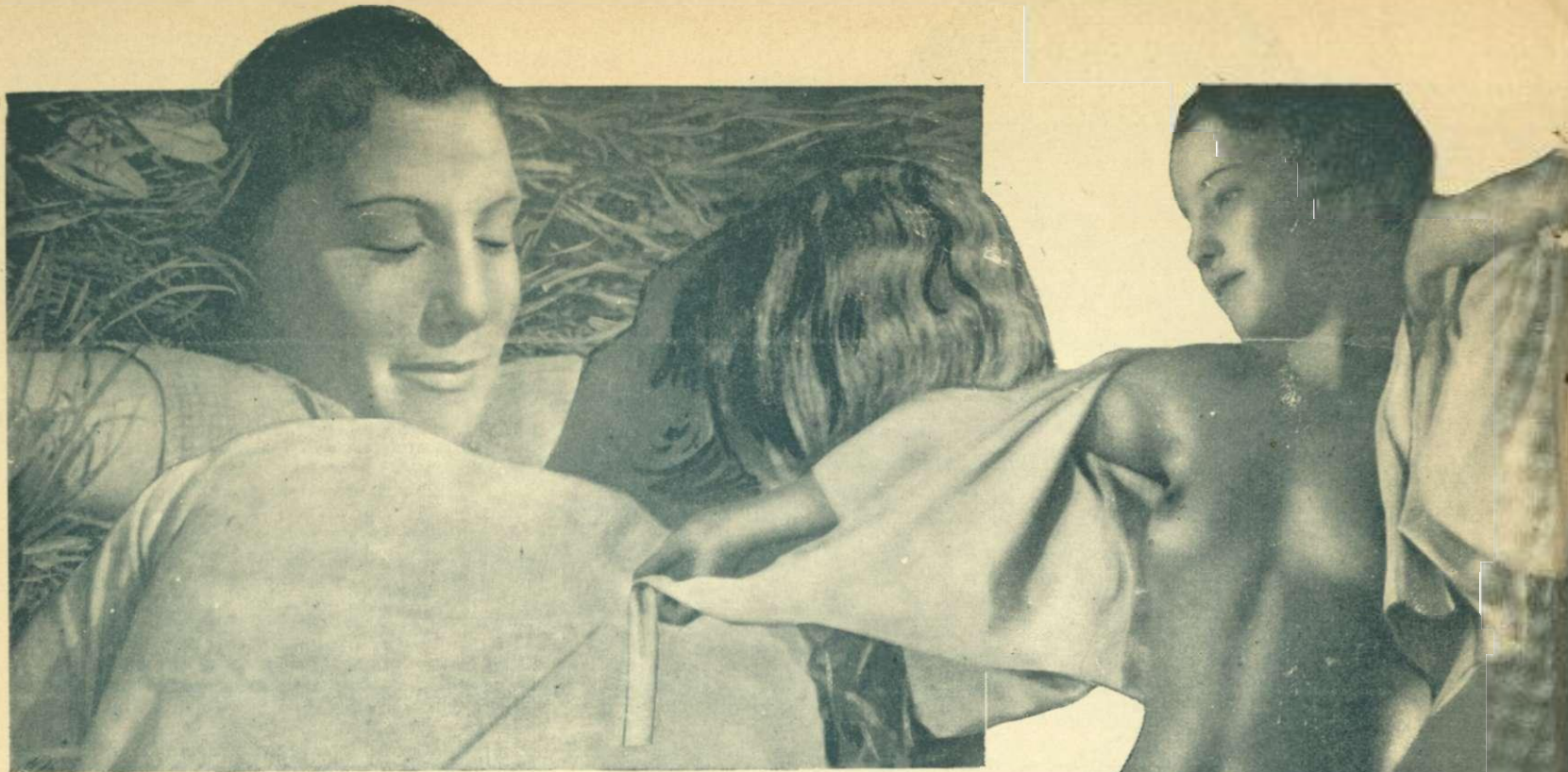
Κι' ἡ Κατερίνα σκεφτόταν πῶς τώρα ποὺ ὁ ἀντρας της
εἶχε γίνῃ πρόεδρος κάποιου σοβιέτ, θάγε ἀρκετὰ λεφτὰ γιὰ νὰ
ζῆ ὁμορφα καὶ εὐτυχισμένα μετὰ τὴν ἄλλη γυναίκα, τὴν «ἐξελ-
ογιόστρα» καὶ τὴν «ἀντροχωρίστρα» ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσε. Γιατί
ὁμως τότε νὰ τῆς στέλνῃ αὕτην, ποὺ τὴν εἶχε μετὰ στέφανι,
τόσα λίγα λεφτὰ;

Ἀκόμα σκεφτόταν τί ἔπρεπε νὰ κάνῃ σὰν θάφτανε στὴν
Μόσχα: νὰ πάῃ στὸ σπίτι τὸν ξαφνικά, νὰ δημιουργήσῃ σκάν-
δαλο, νὰ σπᾶσῃ τὰ τζάμια, νὰ δείξῃ σ' ὅλο τὸν κόσμο πῶς δὲν
εἶναι παρά ἕνας παληάνθρωπος ὁ ἀντρας της. Ἀκόμα ἔπρεπε
νὰ πιάσῃ ἀπὸ τὶς κοτσίδες αὕτη τὴν «ἐξελογιόστρα» καὶ νὰ τῆς
σπᾶσῃ τὰ πτευρά.

Κι' ὕστερα ἡ Κατερίνα σκεφτόταν πόσο ὁμορφα περνού-
σανε οἱ δύο τους, τότε ποὺ ὁ Ἀντρούσκας δὲν εἶχε φύγει ἀκόμα
γιὰ τὴν πολιτεία. Τὰ βράδια πηγαίνανε στὰ λαγκάδια γιὰ
χόρτα. Αὕτη στεκόταν πάνω στὸ κάρρο, κι' ἐκεῖνος, μετὰ ἐξου-
μπυτο γιὰκὰ, μετὰ τὰ ξανθὰ του τὰ μαλλιά ποὺ ἀνέμιζαν στὸ
βραδυτὸ ἀεράκι, σήκωνε τὸν μυρωδάτο σανὸ καὶ τὸν πετοῦσε
στὸ κάρρο, σκεπάζοντάς τιν. Ὡστερα γυρνοῦσαν στὴν «Ἰζμπα-
τους, στὸ μικρὸ σπιτάκι, ποὺ πάνω στὸ μυρωμένο σανὸ θὰ ἐξ-
πλώνονταν γιὰ νὰ χαροῦν τὰ νειάτα τους. Σὲ λίγο θὰ ξεσποῦ-
σεν ἡ μπόρα, κι' αὐτοὶ θὰ ἀπελάμβαναν τὸν ἔρωτά τους μέσα
στὶς ἀστραπὲς καὶ στὶς βροντὲς.

Τώρα ὁμως ἡ εὐτυχία ἐκεῖνη εἶχε καταστραφῇ. Καὶ γι' αὐτὸ
σὰν βγήκε ἡ Κατερίνα ἀπὸ τὸν σταθμὸ ἐνοιῶσε πῶς ἦταν ἰκανὴ
γιὰ ὄλα. Μόλις ὁμως ἀνακατεύθηκε στὸν κόσμο ποὺ τριγυ-
ροῦσε στοὺς δρόμους τῆς Μόσχας, ἔχασε τὸ θῆρος της. Αὕτη
ἤθελε νὰ βρεθῇ ἀμέσως μπροστὰ στὸν Ἀντρούσκας καὶ νὰ τοῦ
τὰ πῇ ὄλα ἀπὸ τὴν καλή. Τώρα ὁμως ἔπρεπε νὰ τρέξῃ ἀπ' ἐδῶ
καὶ ἀπὸ κεῖ, ρωτῶντας τοὺς διαβάτες γιὰ νὰ τῆς δείξουν τὸ
δρόμο ποὺ ζητοῦσε. Ἀνέβηκε σὲ κάποιο τράμ, πῆρε ἕνα εἰσιτή-
ριο, μὰ μὴ ξέροντας ποῦ ἔπρεπε νὰ κατέβῃ, κάθησε ὥσπου τὸ
τράμ ἔφθασε ἔξω στὸ τέρμα.

Ἔτσι ἀναγκάσθηκε νὰ ξαναγυρῆσι πάλι μετὰ τὸ ἴδιο τράμ,
κατέβηκε σὲ μιὰ στάση ποὺ τῆς δείξανε κι' ἐπειδὴ δὲν ἔφερε
γράμματα ρωτοῦσε τοὺς διαβάτες γιὰ νὰ βρῆ τὸν ἀριθμὸ τοῦ σπι-

«Η Κατερίνα τον άκολουθήσε με σφιγμένη καρδιά. Δέν του είπε ούτε λέξη για κείνο που την βασάνιζε και την είχε κάνει να ξεκινήσει από τό χωριό της. Σκεφτόταν όμως τό τί θά γινόταν άν τώρα συναντούσε στό σπίτι την «άλλη». Κι' αυτή ή «άλλη» βέβαια, θάταν μιά άληθινή κυρία, άφου ό 'Αντρούσκας δέν ήταν πιά ένας χωριάτης μά ένας κύριος καθώς πρέπει.

Μπήκανε σ' ένα ευρύχωρο δωμάτιο. Τό πρώτο πράμα που παρατήρησε ήταν πώς μέσα στό δωμάτιο βρισκότανε δύο κρεβάτια. 'Η καρδιά της χτύπησε δυνατά, τά πόδια της λύγισαν, τό λαρύγγι της στέγνωσε. *Μοιαζε τόσο λίγο με την ίζμπα τους αυτό τό σπίτι.

Κοντά στό παράθυρο ήτανε ένα τραπέζι σκεπασμένο με μιά έφημερίδα και πάνω του αραδιασμένα ένα καλαμάρι, μιά πένα και μιά στοίβα βιβλία. Κοντά στό λαβουμάνο βρισκότανε μερικές καθαρές πετσέτες.

— Δέν υπάρχει έδω μέσα ούτε ένα εικόνημα για να κάνη κανέναν τόν σταυρό του, παρατήρησεν ή Κατερίνα.

— Ναί, δέν υπάρχει, άπάντησεν άλλά ό 'Αντρούσκας, πλένοντας στό λαβουμάνο τά χέρια του.

'Η Κατερίνα είχε καθίσει άδέξια στην πρώτη καρέκλα που βρέθηκε μπροστά της, κρατώντας πάντα στό χέρι τό δεματάκι με τίς τσηανίτες. 'Η γυναίκα κοίταζε δλόγυρα και τά μάτια της με άγωνία ψάχνανε για ν' άνακαλύψουν τά ίχνη της «άλλης».

Ξαφνικά είδε ένα παλιό ψάθινο καπέλλο πάνω στό ντουλάπι. 'Αμέσως όμως τράβηξε τά μάτια της από κεί για να μην αντίληφθί ό 'Αντρούσκας πώς ή γυναίκα του είχε δει τό καπέλλο της φιλενάδας του.

— Τώρα, θά πιούμε τσάι... είπεν ό 'Αντρούσκας μαζεύοντας τά χαρτιά και τίς έφημερίδες από τό τραπέζι. 'Η Κατερίνα δέν ήξερε τί να πη για να διακόψη τή σιωπή που έδειχνε πώς κάτι τό ύποπτο ύπήρχεν άνάμεσα τους.

Σάν ζούσαν μαζί, του μιλούσε καθημερινώς για τά ίδια πάντοτε πράγματα για τά τρία παιδιά τους, για την άγελάδα, τίς κακοκαιριές. Και τώρα προσπαθούσε να του πη κάτι, μά δέν ήξερε τί άκριβώς. Ξαφνικά θυμήθηκε την άγελάδα και χάρηκε: —'Η Λύσκα μας γέννησε ένα μωσαράκι άπαράλλακτο σάν τή μάνα του.

—'Απαράλλακτο σάν τή μάνα του; ρώτησε μηχανικά ό 'Αντρούσκας. Φαινόταν σάν να σκεφτότανε κάτι σοβαρό. Και ξαφνικά γυρνώντας προς τό μέρος της και με φωνή σταθερή και έπισημη, λές κι' είχε πάρει μιά άπόφαση βαρεία, πρόσθεσε: — Κατερίνα, δέν σου έγραφα ίσαμε τώρα τίποτε, γιατί τό θεωρήσα περιττό... Πρέπει να ξέρης όμως πώς δέν ζω μονάχος... *Έχω μιά φιλενάδα... Είναι ένα καλό και τίμιο κορίτσι, όπου και να είναι θά γυρίσει από τή δουλειά της. Μην την κακομεταχειρισθής. Σε βεβαιώ πώς δέν έτρεχα πίσω από τίς γυναίκες μά έτσι ήλθαν τά πράγματα. *Ένα μόνο σου λέω, πώς φέρθηκα τίμα.

'Η Κατερίνα τον κοίταζε σιωπηλή. Και σκεφτόταν πώς τώρα ήταν ή κατάλληλη στιγμή να πετάξει τό τσεμπερί της, να τραβήξει τά μαλλιά της, να βάλη τίς φωνές, τρελλή από τή θλίψη και από τή προσβολή που τίς είχαν κάνει... κι' ύστερα να σπάσει τά τζάμια. Μά άντι να κάνει όλα αυτά που σκεφτόταν, χωρίς να ξέρη κι' ή ίδια της γιατί, ρώτησεν ήσυχά-ήσυχά: — Κι' έγω, τί θά γίνω τώρα;

—'Όπως ζούσες πρώτα, θά ζήσης και τώρα! άπάντησεν ό 'Αντρούσκας. Θά σου στέλνω χρήματα και τό καλοκαίρι θά έρθω να σε βοηθήσω για τό θέρισμα.

'Η Κατερίνα δέν άπάντησε. Ξαφνικά όμως τά μάτια της πλημύρισαν από δάκρυα.

— Μην κάνης έτσι, θά τά βολέψουμε κάπως, μουμούρισε ό 'Αντρέας. Κι' ύστερα κοιτάζοντας από τό παράθυρο, πρόσθεσε: — Νάτη... έρχεται... την λένε κι' αυτή Κατερίνα... ή μάλλον Κάτια... σκούπισε τά μάτια σου γιατί δέν θά ήταν σωστό να σε δη σ' αυτά τά χάλια... Της έχω μιλήσει πολλές φορές για σένα.

'Η Κατερίνα σκούπισε γλήγορα-γλήγορα τά μάτια της.

Περίμενε να δη μιά χοντρογυναίκα με άσπρα παχειά μπράτσα, με στήθος πλούσιο, μιά καλοθρεμμένη γυναίκα.

Μήπως ή προκομμένη δέν ξόδευε τετρακόσια και πεντακόσια ρούβλια τόν μήνα, ένω αυτή σκέβρωνε δουλεύοντας στα χωράφια; Τά δικά της τά χέρια είχαν γιομίσει κάλους, τά μπράτσα της, που κάποτε ήταν κάτασπρα, στέγνωσαν και μαύρισαν από τόν ήλιο...

Κι' από τήν ψυχή άνέβαινε ένα σκοτεινό κύμα ζήλειας και μίσους, που τίς φλόγιζε τό μυαλό.

Μά έμεινε κατάπληκτη από τό θέαμα που είδε. Στο δωμάτιο μπήκε μιά βεργολυερή κοπέλλα, μ' άσπρη μπλούζα, μαβιά φούστα και παπούτσια τριμμένα. Τά ξανθά μαλλιά της ήταν κομμένα της μόδας, και τά συγκρατούσε μ' ένα ώραίο κοκκαλένιο χτενάκι.

Μόλις μπήκε στάθηκε ξαφνιασμένη. — Τί να τής βρήκε άραγε; άναλογίσθηκε ή Κατερίνα. Τό στήθος της είναι σάν σανίδι, και πίσω είναι δλότσια.

— Κάτια, έχουμε μιά άπίσκεψη, είπε τότε ό άντρας, θέλοντας να τίς βγάη και τίς δυό από τή δύσκολη θέση που βρισκότανε. *Ηλθε να μάς δη ή Κατερίνα.

'Η Κάτια κοκκίνισε ντροπαλά κι' ύστερα έδωσε τό λεπτοκαμωμένο της χέρι στην Κατερίνα.

— Δέν τό κατάλαβα άμέσως, είπε για να δικαιολογηθί. Και σε λίγο προσέθεσε: Θά πεινάτε βέβαια ύστερα από τόσο ταξίδι.

— Είπα στην νοικοκυρά να μάς έτοιμάση τσάι, έκανε ό 'Αντρούσκας.

'Η Κάτια κοιτάχθηκε μιά στιγμή στό καθρεφτάκι του τοίχου, έσιαζε τά μαλλιά της, κι' ύστερα πέρασε στό παιινό δωμάτιο.

'Η Κατερίνα καθόταν άκίνητη στην καρέκλα της. Δέν ήξερε τί να πη και πώς να φερθί στον άντρα της, άφου εκεί πλάι τους βρισκόταν ή «άλλη», ή άληθινή, ή σημερινή γυναίκα του. Χωρίς να τό θέλει, μουμούρισε: — Τί άδύνατη που είναι!

— Είναι πρώτης τάξεως κοπέλλα! έκανε ό 'Αντρούσκας. Τότε σάν να θυμήθηκε κάτι ή Κατερίνα, άνοιξε γλήγορα γλήγορα τό δεματάκι που κρατούσε.

— Σας έφερα κάποιον δώρο από τό χωριό, για τά Χριστούγεννα.

'Εκείνη τή στιγμή γύρισε ή Κάτια, και ή Κατερίνα τής είπε κοκκινίζοντας: — Να με συμπαθήτε άν σας έφερα χωριάτικο δώρο.

'Η Κάτια κοκκίνισε κι' αυτή κι' έφριξε ένα λοξό βλέμμα στον 'Αντρούσκα.

— Πάρ'το, πάρ'το... είπεν ό άντρας. Ξέρεις, ή Κατερίνα είναι πρώτης τάξεως γυναίκα.

— Μά γιατί να ένοχληθίτε... Έκανε ή Κάτια... δέν έπρεπε να κάνετε τόν κόπο... Κι' όμως έγω τρελλάινωμαι για τσηανίτες. *Υστερα κάθισαν και οι τρεις κι' άρχισαν να πίνουν τσάι. — Πιάσαν τόν 'Ιβάνωφ, είπεν ή Κάτια μηχανικά στον 'Αντρούσκα. Δέν ξέρεις τί κακό έγινε; φωνές, φασαρία, άληθινή διαδήλωση...

'Υστερα γυρνώντας προς τή Κατερίνα, τής είπε: —'Εσείς έχετε κάλους στις παλάμες, κι' έγω τους έχω στα δάχτυλα, όλη τήν ήμέρα χτυπώ τή γραφομηχανή.

'Η Κατερίνα πάλι κάτι ήθελε να πη, κάτι να διηγηθί, μά δέν ήξερε πώς ν' άρχισι. Γι' αυτό άρκέστηκε να πη στη Κάτια: —'Η άγελάδα μας ή Λύσκα γέννησε ένα μωσαράκι... όλη τή νύχτα δέν μπόρεσα να κλείσω μάτι... και, ξέρετε, τό μωσαράκι είναι ίδιο κι' άπαράλλακτο ή μάνα του...

— Πώς τ' άγαπώ τά μωσαράκια! έκανε ή Κάτια. Κι' ύστερα άκολούθησε μιά σιωπή. — Τά χέρια μου γιόμισαν πληγές! είπε ξαφνικά ή Κάτια. Κι' ή Κατερίνα ένθουσιάσθηκε γιατί ήξερε ένα γιατρικό για τίς πληγές των χεριών. *Αρχισε να τής λήη πώς να τό φτιάξει, πώς να τό άλείψη, και προσπαθούσε να μιλήσει πολύ ώρα πάνω σ' αυτό τό ζήτημα, γιατί φοβόταν μήπως τελείωση ή κουβέντα, και τότε δέν θάξερε τί άλλο να πη.

'Υστερα από τό φαί, ή Κάτια σήκωσε τά σερβίτσια, ένω ή Κατερίνα ένα μονάχα σκεφτόταν: που θά τήν έβαζαν να κοιμηθί; Σκεφτόταν πώς θά τήν έστελναν ίσως σε καμιά γειτόνισσα, ένω αυτοί θά μέναν μαζί... Και στη σκέψη αυτή έννοιωσε πάλι τή ζήλεια να τής δαγκώνη τήν καρδιά. Μά ή Κάτια έφερε ένα κρεβάτι έκστρατείας, και τό έστησε δίπλα στα άλλα δυό. Πριν πέσουν να κοιμηθούν, ή Κάτια είπε στον 'Αντρούσκα να βγί έξω. Αυτός φόρεσε τή τραγιάσκα του και βγήκε.

—'Ελάτε, πέστε τώρα να κοιμηθίτε, είπεν ή Κάτια στην Κατερίνα μ' ένα δειλό χαμόγελο, δείχνοντάς της τό κρεβάτι που τό είχε στρώσει με δλοκάθαρα σεντόνια. Κι' ή Κατερίνα έννοιωσε πώς έπρεπε να πη κάτι τό εύγενικό.

— Γιατί να μαίνετε σε μπελάδες; Μπορούσα να ξαπλώσω κατά γής. Συνηθισμένη είμαι έγω σ' αυτά!

'Η Κατερίνα έβγαλε τά γοβάκια της και χάρηκε που δέν είχε φορέσει τά χοντροπάπουστα του χωριού. *Έβγαλε ύστερα τό φουστάνι της, και ντροπιασμένη για τό ποικαμίσό της από χοντρό ύφασμα, έπεσε γλήγορα-γλήγορα στό κρεβάτι. *Υστερα γδύθηκε και ή Κάτια. 'Η Κατερίνα με μιά άσυγκράτητη περιέργεια κοίταζε τό στήθος της, τήν κοιλιά της, τά άδύνατα πόδια που κάθε μέρα θά τά έβλεπεν ό άντρας της ό 'Αντρούσκας. *Ένα μαύρο πέπλο σκέπασε και πάλι τά μάτια της:

— Μά τί τής βρήκε; άναλογίσθηκε ξανά. — Τελειώσατε; άκούσθηκε άπ' έξω ή φωνή του 'Αντρούσκα.

—'Εμπα μέσα! άπάντησε ή Κατερίνα. —'Ο 'Αντρούσκας μπήκε, κρέμασε τή τραγιάσκα του σ' ένα καρφι, κάθισε στό κρεβάτι του και ρώτησε: — Μά σβύσω τό φως; — Σβύσε το.

Στό δωμάτιο έγινε σκοτάδι. *Ακούσθηκε ένα τριέξιμο, κι' ό 'Αντρούσκας έπεσε κι' αυτός να κοιμηθί.

'Η Κατερίνα άνοιγόκλεινε τά μάτια της μέσα στό σκοτάδι. Σκέψεις περιέργες περνούσαν από τό μυαλό της, για τόν 'Αντρούσκα, για τή Κάτια, για τή Λύσκα τήν άγελάδα, για τό μωσαράκι...

Τό πρωί ή Κατερίνα έφυγε για τό χωριό. Τήν ξεπροβόδισαν ό 'Αντρούσκας και ή Κάτια. Τή στιγμή που δρασκέλισε τήν πόρτα, ή Κάτια τής έβαλε στό χέρι ένα δεματάκι.

—'Ενα μικρό δώρο για τά παιδιά, τής είπε. — Μά γιατί να κουρασθίτε;

— Δέν βαρύνεθε! έκανε ή Κάτια. Κι' ύστερα πρόσέθεσε: *Έπρεπε να μέινετε λίγες μέρες ακόμα.

— Δέν μπορώ, τό σπίτι είναι έρημο χωρίς μένα, άπάντησε ή Κατερίνα που σκεφτόταν τί έπρεπε να πη στον 'Αντρούσκα. Μά τί να του πη; Πώς ν' άρχισι; *Υστερα σκέφθηκε πώς δέν είχε παρά 11 μόνον καπκίκα. Πώς θά έπαιρνε εισιτήριο για τό χωριό;

'Η Κάτια, που κατάλαβε πώς ό 'Αντρούσκας ήθελε να μέινη μόνος με τή γυναίκα του, βγήκε έξω διακριτικά.

Προτού φύγη ευχήθηκε στην Κατερίνα «καλό ταξίδι» κι' από μακριά τής κούνησε τό μαντήλι της. 'Η Κατερίνα περπατούσε τώρα πλάι στον άντρα της στό χιονισμένο μονοπάτι, και περίμενε ν' άρχισι πρώτος αυτός... Είχαν ζήσει δώδεκα δλοκλήρα χρόνια μαζί... Δέν θάβρισκαν τίποτε να πουν ό ένας στον άλλον εκείνη τή στιγμή; Σε μιά στιγμή σταμάτησαν.

—'Ετσι λοιπόν, είπεν ό 'Αντρούσκας. *Αν σου χρειασθί τίποτε, γράψε μου... Θάρθω να σε βοηθήσω τό καλοκαίρι στο θέρισμα.

Τής έδωσε δυό χαρτονομίσματα των δέκα ρουβλιών, και ύστερα τή φίλησε. 'Η Κατερίνα τον άγκάλιασε άδέξια και τον φίλησε κι' αυτή.

—'Αντί! του είπε. *Ελα να δης τήν Λύσκα και τό μωσαράκι της. —'Αντί! θάρθω.

Κι' ή Κατερίνα έφυγε. Σάν έκανε όμως λίγα βήματα, γύρισε πίσω και είδε τόν 'Αντρούσκα που στεκόταν στο ίδιο μέρος σάν στενωχωρημένος. 'Η Κατερίνα χάρηκε για αυτό, στάθηκε κι' έκανε να γυρίσει πίσω. *Ο 'Αντρούσκας κούνησε τότε τά χέρια του και τής φώναξε: — Να προσέχης πολύ τή Λύσκα.

— Θά τήν προσέχω! άπάντησεν άναστενάζοντας ή Κατερίνα. *Ο 'Αντρούσκας γύρισε τότε και έφυγε.

Σάν έξαφανίσθηκεν ό άντρας της, ή Κατερίνα έννοιωσε να τήν πνίγη ή άγανάκτηση. Σκεφτόταν πώς τή βρήκαν κουτή, τή χωριάτισσα, τή τύλιξαν, τή γέλασαν, τής βούλωσαν τό στόμα καλοπιάνοντάς την. Σκεφτόταν ακόμα τίς γειτόνισσες που θά τή ρωτούσαν τί απέκαμε με τόν άντρα της και τή έρωμένη του. Κι' αυτή όχι μόνον δέν είχε σπάσει τά τζάμια, όχι μόνον έκανε σκάνδαλο, όχι μόνον δέν ξερρίζωσε τά μαλλιά της προκομμένης, μά τής πήγε και δώρο κι' αυτοί πάλι τής έδωσαν κάτι για τά παιδιά και είκοσι ρούβλια για τήν ίδια. Γιατί, λέει, πλησιάζαν Χριστούγεννα... Και να πής πώς ή άλλη μπορεί να τή κορόιδευε τώρα για τό χωριάτικο δώρο της!

'Η Κατερίνα σταμάτησε, έτοιμη να γυρίσει πίσω. Μά ξαφνικά θυμήθηκε τά λεπτοκαμωμένα κι' άδύνατα χέρια τής Κάτιας, τό δειλό και τόσο γλυκό χαμόγελό της.

Κι' ή Κατερίνα άφου άφισε τό βλέμμα της να πλανηθί για λίγο πίσω στό δρόμο που είχε περάσει, σήκωσε τό χέρι της, έκανε τόν σταυρό της και συνέχισε ήρεμα τό δρόμο της για τό χωριό...

PANTELEIMON ROMANOV

Copyright περιοδικού «ΑΘΗΝΑΙ».

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

— Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;

Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

— Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μιὰ τέτοια άπραξία;
Τί κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δέν νομοθετούνε;

Γιατί οι βάρβαροι θά φθάσουν σήμερα.
Τί νόμους πιά θά κάμουν οι Συγκλητικοί;
Οι βάρβαροι σάν έλθουν θά νομοθετήσουν.

— Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη,
και κάθεται στής πόλεως τήν πιό μεγάλη πύλη
στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας τήν κορώνη;

Γιατί οι βάρβαροι θά φθάσουν σήμερα.
Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί
τον άρχηγό τους. Μάλιστα έτοιμάσε
για να τον δώσει μιὰ περγαμνή. Έκει
τόν έγραφε τίτλους πολλούς κι όνόματα.

— Γιατί οι δύο μας ύπατοι κ' οι πραιτορες έβγήκαν
σήμερα με τές κόκκινες, τές κεντημένες τόγες;
γιατί τ' αρχιόλια φόρεσαν με τόσους άμεθύστους,
και τα χτυλιδιά με λαμπρά γυαλιστερά σμαράγδια;
γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούρια
και σήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα;

Γιατί οι βάρβαροι θά φθάσουν σήμερα;
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.

Γιατί κ' οι άξιοι ρήτορες δέν έρχονται σάν πάντα
να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τά δικά τους;

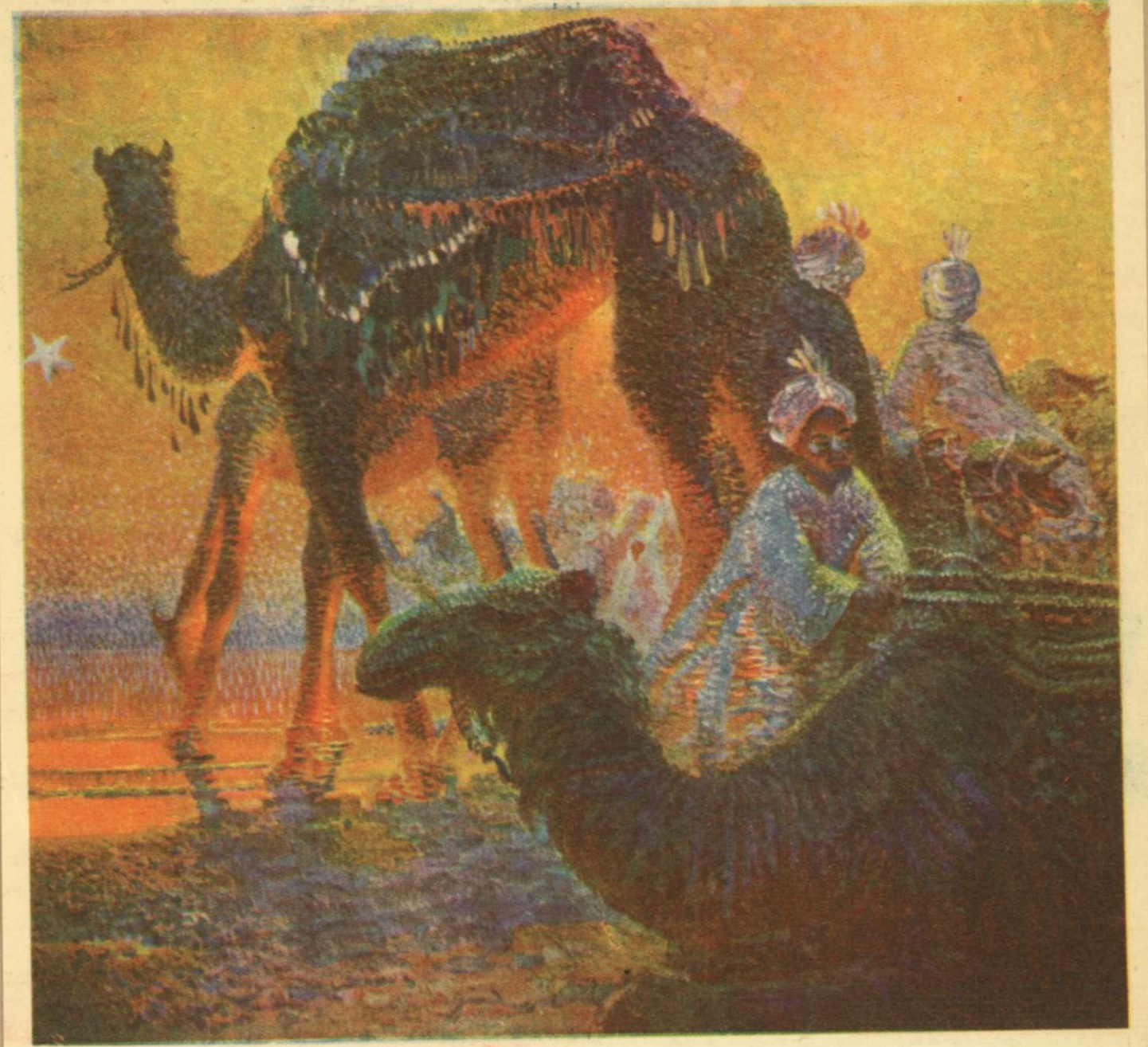
Γιατί οι βάρβαροι θά φθάσουν σήμερα;
κι αυτοί θαρρούντ' εύφράδειες και δημηγορίες.

Γιατί ν' αρχίσει μονομιάς αυτή ή άνησυχία
κ' ή σύγχυσις. (Τά πρόσωπα τί σοβαρά πού έγιναν).
Γιατί άδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κ' ή πλατέες,
κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι;

Γιατί ενύχτωσε κ' οι βάρβαροι δέν ήλθαν.
Και τρεφοί έφθασαν απ' τά σύνορα,
και είπαν πώς βάρβαροι πιά δέν υπάρχουν.

Και τώρα τί θά γένομε χωρίς βαρβάρους.
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μιὰ κάποια λύσις.

Κ Π Καβαφης

ΟΙ ΜΑΓΟΙ

ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΑΡΘΟΥΡΟΥ ΣΛΟΥΜΑΚ

ΚΑΪΜΟΙ

Χαρμόσυνοι ήχοι γιομίζουν τὰ ὑγρά, τὰ σκοτεινά, τὰ θλιβερά καὶ πένθιμα κελιά. Οἱ ήχοι τῆς καμπάνας τῆς μικρῆς ἐκκλησοῦλας τῶν φυλακῶν, ἢ ἐκεῖνοι ποὺ φτάνουν σβυσμένοι καὶ ἀδύνατοι, μὰ πάντα χαρμόσυνοι, ἀπὸ μακρινῆς ἐκκλησιῆς, περνοῦν τοὺς ὑγροὺς τοίχους, τρυπῶνουν μέσα ἀπὸ τὰ καγκελόφραχτα παράθυρα τῶν φυλακῶν. Φθάνουν οἱ ήχοι τοῦ ἱεροῦ χαλκοῦ ὡς τὰ ἀδύτα τῶν ὑγρῶν ὑπογειῶν, ὡς τὰ πιὸ φρικαλέα ἀπομωνωτήρια τῶν καταδικῶν. Γεμίζουν καὶ οἱ φυλακῆς μὲ τὸ ὄρατο ἄγγελμα τῶν Χριστουγέννων.

— Χριστὸς γεννᾶται σήμερον! Ὁσαννὰ ἐν τοῖς Ὑψίστοις! Κάτι τέτοιο μὴνᾶει ἡ καμπάνα ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν καμπαναριῶν ὡς τὰ βᾶθη τῶν ὑγρῶν κελιῶν τῆς φυλακῆς...

Κάτι τέτοιο χτυπάει μέσα στὶς καρδιῆς καὶ στὶς ψυχῆς τῶν καταδικῶν. Κάτι τέτοιο ἔρχεται ξαφνικὰ μέσα στὸ εἶναι τους γιὰ νὰ τοὺς ξυπνήσῃ θύμησες καὶ μεράκια καὶ καῦμούς...

Ὡ, αὐτοὶ οἱ καῦμοι, οἱ ἀνείπωτοι καῦμοι, οἱ καῦμοι ποὺ ξεχειλίζουν τὶς καρδιῆς καὶ τὴ σκέψη τῶν φυλακισμένων, τῶν διωγμένων ἀπὸ τὴ ζωὴ, τῶν χωρισμένων ἀπὸ τὴν κοινωνία! Ὡ, οἱ καῦμοι, οἱ ἀφάνταστοι αὐτοὶ καῦμοι, ποὺ πλημμυρίζουν τῶν φυλακισμένων τὶς ψυχῆς μὸλις ἀκουστοῦν οἱ πρῶτοι ήχοι τῆς καμπάνας τῶν Χριστουγέννων!..

Πῶς νὰ τοὺς ἀκούσῃ κανεὶς, πῶς νὰ τοὺς βρῇ μέσα στὰ βᾶθεια τῶν ψυχῶν καὶ πῶς νὰ τοὺς τραβήξῃ ἀπὸ κεῖ στὸ φῶς αὐτοὺς τοὺς ἀφάνταστους καὶ τοὺς ἀνείπωτους καῦμούς;

Κ' ἔρχεται ὁ ήχος τῆς Χριστουγεννιάτικης καμπάνας ὡς τὴν ψυχὴ τοῦ φυλακισμένου, τοῦ παλιοῦ καταδικῶ, τοῦ «ἰσοβίτη», ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα—ἢ τὴν ἔχει πολὺ ἀόριστη καὶ ὠχρὴ— πῶς θὰ γιορτάσῃ κάποτε Χριστοῦγεννα στὸ σπιτί του.

Τοῦ «ἰσοβίτη» ἡ θλίψη εἶναι κάτι ἀνυπόφορα μαῦρο. Ὁ καῦμός του εἶναι φαρμάκι! Ἡ Χριστουγεννιάτικη καμπάνα ξαναφέρει καταπράσινο στὰ μάτια του τὸ δράμα τοῦ βουνοῦ, τοῦ χωριοῦ, τοῦ περιβάλλοντος ποὺ ἔζησε ἄλλα χρόνια... Θυμᾶται πῶς ἐκεῖ πέρα στὸ χωριὸ του γιορτάζε Χριστοῦγεννα... Μπορεῖ νάτανε καὶ ληστής... Καὶ «σὰν βγήκε στὸ κλαρί» θυμᾶται καὶ κάτι Χριστοῦγεννα πιὸ λυρικά, μὰ ὄχι τόσο ζεστά καὶ σπιτικά, κάτι Χριστοῦγεννα κλέφτικα καὶ ἄγρια... Μὰ οὔτε τὰ σπιτικά Χριστοῦγεννα μέσα στὴν οικογένειά του, οὔτε ἐκεῖνα τὰ κλέφτικα στὸ βουνοῦ θὰ ξαναγυρίσουν πιά. Ὁχι, δὲν θὰ ξαναγυρίσουν ποτέ!.. Ὁχι, ὄχι, εἶναι ψέμματα πῶς θὰ ξαναἰδῇ τὸ σπιτί του, ἐκεῖ πάνω, πῶς ἡ γυναίκα του—θᾶναι τώρα πιά γηρασμένη—πῶς ἡ ἄμοιρη θὰ φέρῃ τὴ γαλοπούλα καὶ τὶς πῆττες στὸ τραπέζι... Ὁχι, εἶναι ψέμματα πῶς θὰ ξαναγιορτάσῃ Χριστοῦγεννα στὸ τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ του, πῶς θὰ τὰ γιορτάσῃ κάποια φορὰ ἀκόμα περιτριγυρισμένος ἀπὸ τὰ παιδιά του. Ὁχι, ὄχι, ὄχι, εἶναι ψέμματα... Θὰ ρέψῃ ἐκεῖδᾶ μέσα, στὸ ἀνήλιο κελλί, χωρὶς νὰ ἰδῇ ποτέ χαρῶπᾶ Χριστοῦγεννα. Τὶ ἀνείπωτος σπαραγμός! Τὶ ἀφάνταστος καῦμός!..

Μὰ φτάνει ὁ χαρμόσυνος ήχος τῆς Χριστουγεννιάτικης καμπάνας καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὸν ἄφισεν ἡ Ἑλπίδα, ἡ γοητευτικὴ μάγισσα τῆς ζωῆς... Τὴν

Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Πρόχειρη κούνια παιδιοῦ. — Φυλακισμένες γυναῖκες ποὺ ὑφαίνουν στὸν ἀργαλειό. — Πρωτὴν προσευχὴ τῶν φυλακισμένων γυναικῶν πρὶνὰπὸ τὸ πρόγευμά τους.

ἀκούει τὴ χαρωπὴ καμπάνα κ' οἱ ἄλλοι φυλακισμένοι ποὺ ἔχουν καταδικασθῆ ἄσέ πρόσκαιρα δεσμά, κ' οἱ ἄλλοι ποὺ ἀπὸ «ἰσοβίτες» πέρασαν μὲ γὰρ σὲ πρόσκαιρα, κ' οἱ ἄλλοι οἱ πῶς ἀλαφροποινίτες... Σ' αὐτοὺς μιὰ ἀσπρη φωτεινὴ λάμψη ἔρχεται καὶ τοὺς γελᾷ, σὺν ἀπὸ τὴν ἀκρὴ τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖ μέσα στὸ ἀτέλειωτο ἀβυρο... Αὐτοὶ κάποτε—ἀχ, κάποτε! θὰ ξαναγιورتῶσουν τὰ Χριστούγεννα στὰ σπιτία τους... Μὰ κ' αὐτῶν ὁ καυμὸς εἶναι βαρὺς. Κι' αὐτοὶ θυμούνται τὰ ἴδια. Ὁ νοῦς τους, μόλις ἀκουστῆ ἡ καμπάνα, τρέχει σὲ χωριὰ καὶ σὲ χώρες... Ἐκεῖ ποὺ ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμα οἱ δικοὶ τους. Ἐκεῖ ἦταν κάποτε καὶ ἡ χριστουγεννιάτικη χαρὰ... Ναί. Τὸ τραπέζι, τὸ ζεστὸ σπῆτι, ἡ γυναίκα, τὰ παιδιά, οἱ ἀδερφές, τ' ἀδέρφια, ὁ πατέρας, ἡ μάννα... Ἀχ, πόσο ἦταν ὄλα αὐτὰ ζεστά καὶ γλυκά... Καὶ πρὸ πάντων δταν ἦταν Χριστούγεννα, χαρωπὰ Χριστούγεννα, ἐκεῖ πέρα...

Μὰ τώρα, τώρα τίποτε ἀπ' αὐτὰ... Τώρα ὄλοι αὐτοί, ὄλες οἱ ἀναπημένες ψυχές ζοῦν μόνες... Ἡ γιορτὴ τους θυμίζει πῶς πολλὸ πὼς κάποιος λείπει. Τὰ Χριστούγεννα τοὺς φέρνουν πῶς πολλὴ λύπη, παρὰ χαρὰ. Τὸ ξέρετε αὐτὸ καὶ τὸ συλλογίζεται πάντα ὁ φυλακισμένος. Μὰ τί μπορεῖ νὰ κάμῃ;

«Ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς εἶναι πῶς βαρὺς ἀπὸ τὸ θάνατο!», συλλογίζεται τώρα ὁ φυλακισμένος. Ὡστόσο ὑπομένει. Ὡστόσο ὁ καυμὸς δὲν τὸν πνίγει. Γιατί; Κάτω ἐκεῖ στὸ βάθος τοῦ ἀτελειώτου ἀβυρο χαμογελάει ἡ μάγισσα Ἐλπίδα... Ναί, δὲν εἶναι φέμματα. Θὰ ξαναγυρίσουν κάποτε στὴν κοινωνία, στὴ σκληρὴ κοινωνία... Μὰ τότες θὰ ξαναζήσουν τὰ ἄμορφα Χριστούγεννα. Καὶ τότες, συλλογίζονται—ὄλ' αὐτὰ θάχουν ξεχαστῆ...

Κ' ἡ ἀσπρη Ἐλπίδα γιγαντῶνει τὸν καυμὸ τους...

Ὁ ἦχος ποὺ ξεπετιέται ἀπὸ τὴ Χριστουγεννιάτικη καμπάνα ξεχύνεται θριαμβευτικὰ στὸν ἀέρα καὶ χτυπᾷ στοὺς τοίχους τοῦ Ἐφθελίου... Ἐνας κόσμος ἀπὸ παιδιά, ἀπὸ παλληκάρια ἀμοῦστακα ἀκόμα ζῆ ἐκεῖ μέσα τὴ ζωὴ τοῦ ἀπόκληρου τῆς κοινωνίας... Ἡ δουλειὰ σκληρὴ κάθε μέρα, ἡ πειθαρχία ἀυστηρὴ, ἡ ζωὴ ὠμὴ καὶ ξερὴ... Καὶ τώρα, ποὺ φτάνει ὁ χαρμῶνος ἦχος τῆς καμπάνας, τὰ παιδικὰ μάτια γεμίζουν φῶς... Καυμοὶ καὶ καυμοὶ γιομίζουν τὶς ψυχές. Θύμησες δειλές ξεπροβάλλουν... Ἐνα σπῆτι, μιὰ γλυκεῖα μαννούλα, ἕνας πατέρας... Καὶ θυμούνται οἱ μικροὶ κατὰδικοὶ τώρα τὸ Χριστουγεννιάτικο τραπέζι, προτάντων τὰ γλυκά, τὶς πῆττες, τοὺς κουραμπιέδες... Μερικοὶ θυμούνται καὶ κάτι παιγνίδια. Μέσα στοὺς καυμοὺς καὶ στὶς πίκρες τοὺς ξεπροβάλλει δειλὰ κ' ἕνας καραγκοζῆκος, ἕνας φασουλῆς, ἕνα ἐξυλινὸ πρόσωπο καὶ τοὺς χαμογελάει... Γιατί νὰ φύγουν αὐτὰ; Γιατί νὰ χαθῆ ἡ στοργικὴ μητέρα καὶ τώρα νῦναι ἀποπάνω τους ὁ σκληρὸς φύλακας;... Γιατί νὰ μὴν ὑπάρχῃ πῶς ἕνα χαμόγελο; Τί γίνθηκε τὸ γέλιο; Χάθηκε ἀπὸ τὸν κόμο;...

Κ' οἱ καυμοὶ οἱ παιδιᾶτικοὶ, οἱ σκληροὶ καὶ θλιβεροὶ καυμοὶ πλημμυρίζουν τὶς ψυχές τῶν παιδιῶν, τῶν μικρῶν ἐγκληματιῶν, καθὼς χτυπᾷ ἡ Χριστουγεννιάτικη καμπάνα... Ἐρχεται ὡς τὶς ψυχές τους ἡ ἀναγέλια τῆς γιορτῆς. Μὰ ἡ γιορτὴ δὲν φτάνει ὡς ἐκεῖ... Οἱ ψηλοὶ μαῦροι τοῖχοι τοῦ Ἐφθελίου χωρίζουν τοὺς νεαροὺς φυλακισμένους ἀπὸ τὴν κοινωνία, ἀπὸ τ' ἄλλα παιδιά, ἀπὸ κείνα ποὺ ἔχουν σπῆτι καὶ μάννα καὶ Χριστούγεννα!

Ἄ, ἀνείπωτοι καυμοὶ τῶν θλιβερῶν αὐτῶν παιδιῶν!..

Μὰ ἡ φλύαρη Χριστουγεννιάτικη καμπάνα ξεπετᾷ τοὺς ἦχους τῆς καὶ μέσα στὶς γυναικεῖες φυλακές. Ἄλλοι καυμοὶ καὶ ἄλλες ψυχικὲς τραγωδίες, βουβές καὶ ἀνείπωτες τραγωδίες ἐκεῖ...

Οἱ γυναικεῖες καρδιές σπαράζουν! Ὅσο κ' ἂν οἱ γυναῖκες αὐτές ἔχουν κάμει κακουργήματα, ἡ φωνὴ ποὺ στέλνει ἡ Ἐκκλησία, ἡ θρησκεία καὶ ἡ περασμένη τους ζωὴ, τοὺς μαλακώνει τὶς ψυχές, τὶς κάνει τρυφερές καὶ τὶς πλημμυρίζει ἀπὸ ἀπαλές σκέψεις... Ὡ, ναί... Πὼς θυμούνται τώρα τὸ σπῆτι τους, ἐκεῖ πέρα, γιομάτο χριστουγεννιάτικη χαρὰ! Πὼς θὰ τρέχανε χαρωπές νὰ τὰ ἐτοιμάσουν ὄλα. Ν' ἀνάψουν φωτιά, νὰ ἐτοιμάσουν τὰ φαγητὰ, νὰ στρώσουν τὸ χαρμῶσιμο τραπέζι καὶ νὰ τὸ στολίσουν μὲ τὸ κάθε τί... Ναί... Καὶ ὁ ἀντρας, δυνατὸς καὶ χαρωπός, θὰ χαιρότανε μαζί μὲ τὴ γυναίκα του καὶ μὲ τὰ παιδιά του τὰ Χριστούγεννα... Νοιώθει ἀκόμα ἡ φυλακισμένη γυναίκα τὴ ζέστη, τὴ χαρὰ, τὴ χλιαρὴ περικυκλωσιὰ τοῦ Χριστουγεννιάτικου σπιτιοῦ... Μὰ ἔπειτα ξαναγυρίζει στὴν πραγματικότητα! Τίποτε... Μόνη σ' ἕνα ὑγρὸ κελί, ἡ ἀντίκρου σ' ἕνα ἀργαλειό, συλλογίζεται καὶ δουλεύει χωρὶς φροντίδα γιὰ σπῆτι, γιὰ Χριστουγεννιάτικη γιορτὴ, γιὰ ἀντρα καὶ γιὰ παιδιά...

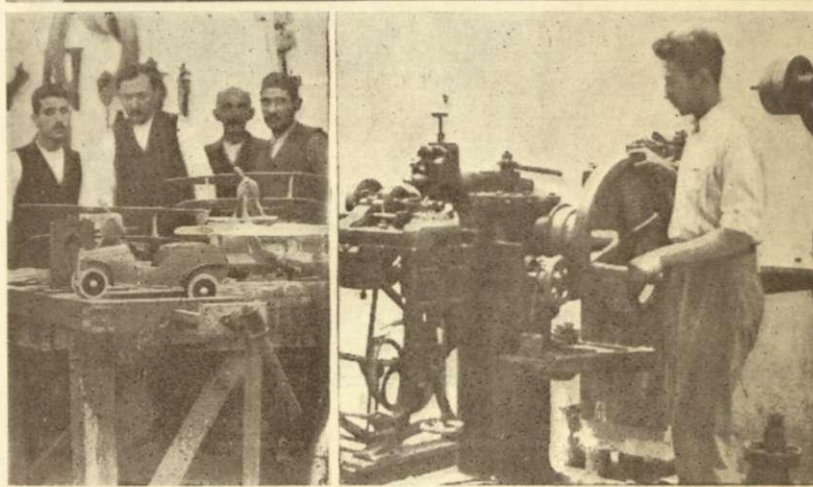
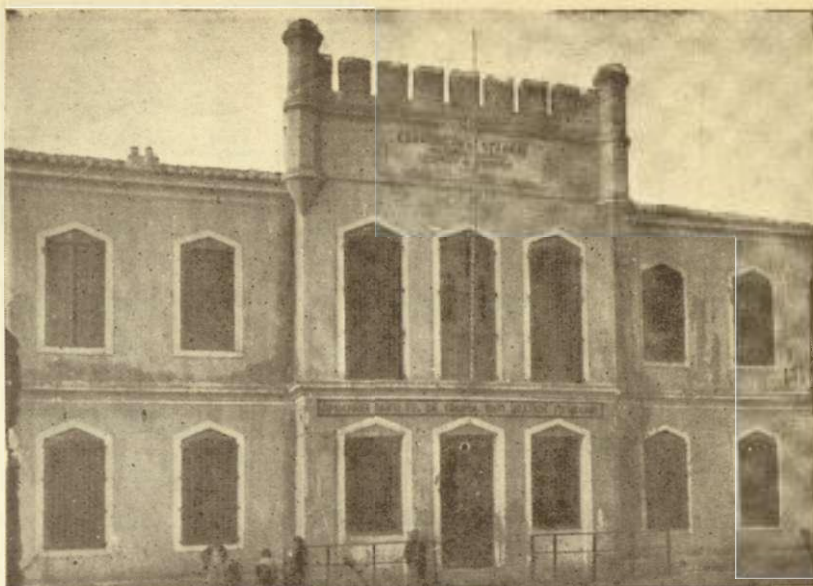
Μερικὲς φυλακισμένες μητέρες, ποῦχουν μαζί τὰ παιδάκια τους, νοιώθουν ἀκόμα ἕνα συντρίμι σπιτιοῦ κοντὰ τους, μιὰ θύμηση σπιτιοῦ πῶς ζωντανῆ... Ναί, μὰ τὸ σπῆτι τους εἶναι μακρὰ... Καὶ ποῖος ξέρει πὼς γιορτάζουν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα... Κ' οἱ καυμοὶ τῶν φυλακισμένων γυναικῶν γιγαντῶνονται, ἀγριεύουν, γιομίζουν ὄλη τὴ γυναικεῖα ψυχὴ τους...

Βέβαια οἱ φυλακισμένες γυναῖκες προσεύχονται ταχτικά καὶ πηγαίνουν καὶ στὴν ἐκκλησιόουλα, πούναι στὴν αὐλὴ τῶν φυλακῶν. Ἐχουν τὴν παρηγοριά τῆς θρησκείας. Μὰ τί θὰ πῆ αὐτὸ; «Γίνονται Χριστούγεννα χωρὶς σπῆτι; συλλογίζονται. Καὶ μαρμαζώνουν οἱ ἄμοιρες...

Θὰ πάνε καὶ στὴν ἐκκλησία ν' ἀκούσουν τὸ «Σήμερον γεννᾶται...» Θὰ ψάλῃ κ' ἡ Φοῦλα, ποὺ σκότωσε τὸν ἀντρα τῆς στοῦ Χαρακόπου. Ἐκεῖ ἀκούσουν καὶ τοῦ παπᾶ τὰ θεία λόγια... Μὰ, μάταια ὄλα... Ἡ χαρὰ τῶν Χριστουγέννων δὲν θάρρη... Ὅχι. Κι' αὐτὸ εἶναι ὁ μεγαλύτερος καυμὸς!

Καλὰ στὶς γυναικεῖες φυλακές... Μὰ ὑπάρχουν καὶ φυλακές, ἐκεῖ κάτω στὶς ἐπαρχίες, σὲ κάτι παλιὰ κάστρα, μέσα σὲ ἔρειπωμένα παμπάλαια σπιτία, ὅπου οὔτε ὑπόψια ἐκκλησιᾶς ὑπάρχει... Ἡ ἂν φτάνῃ κάπως ὁ ἦχος τῆς καμπάνας, ἡ λειτουργία τῶν Χριστουγέννων μένει μακρὰ... Πολλές φορές δὲν φτάνει οὔτε κ' ἡ καμπάνα.

—Ἰδιες κ' ὄμοιες περνοῦν οἱ μέρες ὄλες μέσα στὰ μαῦρα

Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω: Αἱ παρὰ τὴν Καλλιθέαν φυλακὰ Συγγροῦ.— Φυλακισμένοι ἐργαζόμενοι ὡς τσαγκαράδες εἰς τὸ Ἐφθελίον Ἀβέρωφ.— Ἐργαστήριον φυλακισμένων ἐξυλογοτεχνιῶν καὶ μηχανοεργατῶν.— Ἐνα γκρουπ ἀπὸ παιδάκια τῶν φυλακισμένων γυναικῶν, μὲ τὴν δασκάλα τους.— Ἐγαντι: Φυλακισμένες μητέρες στὶς γυναικεῖες φυλακὰς μὲ τὰ παιδάκια τους.

κελλιά, χωρὶς καμμιὰ διαφορὰ. Μονότονες, ἄσκημες, κακές, ἀπαίσιες...

Ἔτσι μᾶς ἔλεγε κάποιος «ἰσοβίτης» γιομάτος καυμοὺς καὶ ἀπελπισία. Καὶ ἐξακολουθοῦσε:

—Ὅλες οἱ μέρες ὄμοιες! Ἀπελπισία πιά!.. Βέβαια εἶχαμε ἕνα «Καζαμία» καὶ βλέπαμε πὼς ἀξάφνα σήμερα εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τᾶδε μέρα Πρωτοχρονιά. Μὰ τί βγαίνει μ' αὐτὸ; Αὐτὰ τὰ γράφει μονάχα ὁ «Καζαμίνας». Δηλαδὴ γιὰ τὴν κοινωνία. Ὅχι γιὰ μᾶς. Ἐμεῖς ἄλλο σημεῖο δὲν ἔχομε πὼς εἶναι Χριστούγεννα. Στὴν ἐκκλησιὰ δὲν πηγαίνουμε. Παπᾶ βλέπουμε μόνο σὺν πεθάνῃ κανέναν στὴ φυλακὴ ἢ δταν πρόκειται νὰ ἐχτελεστῆ κανένας καταδικασμένος σὲ θάνατο!.. Πὼς νὰ νοιώσουμε λοιπὸν τὴ «χροινιάρα» μέρα; Ἔτσι περνᾷ ἡ ζωὴ μας μέσα στὴ φυλακὴ σὺν ἕνα ρυάκι, ποὺ δὲν σταματᾷ, ποὺ δὲν κάνει κρότο, καὶ ποὺ δὲν ἀλλάζει τὸ δρόμο του... Γεμάτοι πλήξη καὶ βαρεμάρα περνοῦμε τὶς μέρες μας, ὄλες ἄσκημες καὶ ὄλες ὄμοιες... Χροινιάρες καὶ καματερές ὄλες μαζί σ' ἕνα ἀτελειώτο ποτάμι, μονότονο καὶ μαῦρο...

Ἄλλος καυμὸς πάλι αὐτὸς. Ἄλλος σπαραγμὸς ἢ πλήξη μιᾶς τέτοιας ἀτελειώτης μονοτονίας!

Καὶ δὲν εἶναι μονάχα ἡ καμπάνα. Ὅχι. Δὲν ἐμπνᾷ μόνο αὐτὴ μὲ τοὺς ἦχους τῆς τοὺς καυμοὺς καὶ τοὺς ψυχικοὺς σπαραγμοὺς τῶν φυλακισμένων. Εἶναι κ' ἄλλες ἀφορμές, ὄμοια θλιβερές γι' αὐτοὺς...

Καί, νά, κάτι κυρίες, —γρηές καὶ γεροντοκόρες οἱ πῶς πολλές—φτάνουν στὴ φυλακὴ. Φοροῦν καπέλλα καὶ βαρεῖες γούνες καὶ σκορποῦν μυρουδιές μέσα στὴν ὑγρὴ βροῦμα τῆς φυλακῆς... Φέρνουν μικρὰ δῶρα γιὰ τοὺς φυλακισμένους. Καὶ πιστεύουν πὼς μ' αὐτὰ μποροῦν αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι, οἱ βουτηγμένοι στὴ θλίψη καὶ στοὺς καυμοὺς, νὰ νοιώσουν κ' αὐτοὶ τὰ Χριστούγεννα. Πόσο εἶναι γλασμένες! Ὡ, ἂν οἱ κυρίες αὐτές μποροῦσαν νὰ νοιώσουν πόσο ἡ καρδιὰ τῶν φυλακισμένων εἶναι μαρμαμένη καὶ πόσο πενθεὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὴν γιορτάσιμη, πόσο ἡ καρδιὰ τους εἶναι μαῦρη καὶ βαριεστημένη, ποτὲ δὲν θὰ πῆγαν νὰ τοὺς ἴδουν καὶ νὰ τοὺς δώσουν τὰ ἀσήμαντα δῶρα τους...

Πέρνει ὁ ἄμοιρος φυλακισμένος ἀπὸ τὰ χέρια τους μ' εὐγένεια τὰ τσιγάρα ἢ τὰ γλυκίσματα καὶ συλλογίζεται ἐκεῖνα ποὺ οἱ κυρίες δὲν τὰ συλλογίζονται ποτέ...

Τὰ τσιγάρα αὐτὰ τὰ καπνίζουν οἱ φυλακισμένοι μὲ τὴν ἴδια πλήξη ποὺ καπνίζουν καὶ τὰ δικά τους. Καὶ ἴσως κ' ἐνοχλοῦνται γιὰ ἐκεῖνα ποὺ φέρνουν οἱ κυρίες εἶναι χειρότερα ἀπὸ κείνα ποὺ ἔχει ὁ «νταραβεριτζῆς» τῶν φυλακῶν καὶ τοὺς πωλεῖ κάθε μέρα... Μὰ οἱ κυράδες τί φταίνε; Αὐτές, δταν δὲν καπνίζουν οἱ ἴδιες, πὼς νὰ διαλέξουν τὰ καλά ἀπὸ τὰ κακά;.. Καὶ οἱ φυλακισμένοι τὶς ἀθωώνουν...

Καλὰ τὰ τσιγάρα. Μὰ τὰ γλυκὰ; Τί νὰ κάμουν στοὺς φυλακισμένους τὰ γλυκὰ; Μποροῦν νὰ γλυκάνουν τὴν πίκρα τῆς καρδιᾶς τους; Κάθε ἄλλο... Ἀπεναντίας τοὺς ξανάφερναν τώρα νέες θύμησες θλιβερές... Τοὺς θυμίζουν τὰ παιδάκια τους, ἐκεῖ πέρα στὸ σπῆτι... Ὡ, ναί, αὐτὰ θὰ τάθειαν τὰ γλυκὰ. Θὰ λαχταροῦσαν γιὰ τὰ γλυκὰ τῶν κυριῶν... Ναί... Μὰ οὔτε τὰ γλυκὰ μποροῦν νὰ πάνε στὰ σπιτία τῶν φυλακισμένων, οὔτε τὰ παιδάκια τους μποροῦν νάρθουν στὴ φυλακὴ...

Ἔτσι καὶ τὰ γλυκὰ ἐναγενοῦν καυμοὺς καὶ θλί-

ψη. Ξαναφέρνουν στὴ μνήμη τῶν φυλακισμένων τὰ παιδιά τους, τὰ σπιτία τους, τὰ χριστουγεννιάτικα στολισμένα σπιτάκια τους...

Φτάνει ἡ χαρούμενη καμπάνα καὶ ὡς κάτω στὰ ἀνήλιαγα ὑπόψια τῶν νησιωτικῶν φρουριῶν. Φτάνει ὁ ἦχος τῆς καὶ ὡς μέσα στὶς τρώγλες, ὅπου ἡ ὑγρασία φτάνει στοὺς τοίχους δέντρα καὶ σύννεφα, μορφές καὶ ζωγραφιές ποικίλλες... Φτάνει ὡς ἐκεῖ ποὺ ζοῦν μιὰ ζωὴ φρικιαστικὴ φυλακισμένοι βαρποινίτες, ἀνθρώποι ἀνέλπιδοι καὶ τραγικοὶ!..

Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ. Παπᾶς δὲν πατεῖ. Ψαλμωδιὰ δὲν ἀκούεται οὔτε τὰ Χριστούγεννα... Μόνο ἂν κανένας φυλακισμένος ξέρει κανένα τροπάρι, γίνεται ἐξαίρεση... Μὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ κόψῃ τὴν πίκρα τῆς ἀνήλιαγης φυλακῆς. Οὔτε ὁ ἥλιος μπορεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸ κορμί, οὔτε ἡ θρησκεία τὴν ψυχὴ. Λεῖπουν καὶ τὰ δῶτα.

Κ' οἱ φυλακισμένοι, δταν φτάνουν τὰ Χριστούγεννα, συλλογίζονται:

—Ὅτε σπιτία ἔχομε πιά γιὰ νὰ γιορτάσωμε Χριστούγεννα, οὔτε ἐδῶ μέσα ἔχομε καμμιάν ἐλπίδα. Ἡ θρησκεία πέθανε γιὰ μᾶς, ὅπως πέθανε καὶ ὁ ἥλιος... Ἡ ὑγρασία θὰ μᾶς σαπίσῃ τὰ κόκκαλα καὶ ἡ πίκρα θὰ μᾶς φάῃ τὴν ψυχὴ... Τί μᾶς χρειάζονται ἐμᾶς τὰ Χριστούγεννα... Μονάχα ὁ θάνατος μᾶς χρειάζεται... Μὰ δὲν ἔρχεται!

Ἔτσι κ' ἐκεῖ κάτω ἀποκορυφώνονται οἱ καυμοὶ. Ἡ τραγωδιὰ φτάνει στὸ ὑπέρτατο σημεῖο τῆς!

Ὡστόσο, νά, φτάνει ἡ φωνὴ τῆς καμπάνας καὶ μέσα στὰ ὑγρά κελλιά ὄλων τῶν «ἀχθῶν»... Ναί. Βέβαια. Ἐχεῖ τὸ κάστρο καὶ ἐκκλησιόουλα... Μὰ, τί ἀνείπωτος καυμὸς! Ἡ ἐκκλησιόουλα εἶναι ἐκεῖ ἀπηγορευμένους καρποῦ... Οἱ φυλακισμένοι ἀκούουν τὴν καμπάνα. Μὰ δὲν φτάνουν ὡς αὐτοὺς τὰ Χριστούγεννα.

Βέβαια ἀκούει τὴν καμπάνα τῆς ἐκκλησιόουλας. Ἐρχεται ὁ ἦχος τῆς χαρμῶσιμος ἀπὸ τὸ μικρὸ τῆς καμπαναριῶ, ποὺ ὑψώνεται στὴν πλατεῖα τοῦ κάστρου... Μὰ μήπως ἡ καμπάνα χτυπᾷ γιὰ τοὺς φυλακισμένους; Μεγάλῃ πλάνῃ ἂν τὸ πίστευε κανένας αὐτὸ! Ὅχι. Αὐτοὶ δὲν πηγαίνουν ποτέ στὴ μικρὴ ἐκκλησιόουλα... Πηγαίνουν μονάχα οἱ φύλακες κ' οἱ στρατιῶτες τῆς φρουρᾶς τῶν φυλακῶν, ὅσοι εἶναι «ἐλεύθεροι ὑπηρεσίας»... Αὐτοὶ, μονάχα αὐτοὶ, γιορτάζουν Χριστούγεννα. Τοὺς φυλακισμένους, τοὺς ἀνθρώπους τοὺς σαριασμένους στὰ ὑγρά κελλιά, ποῖος τοὺς λογαριάζει γι' ἀνθρώπους!..

—Σαπίστε παλιοτόμαρα! εἶναι ἡ πῶς εὐγενικὴ φωνὴ ποὺ ἀκούει ἐκεῖ μέσα...

Καὶ σαπίζουν οἱ ἔρμοι σὺν παλιοτόμαρα. Χωρὶς Χριστούγεννα, χωρὶς σπῆτι, χωρὶς ἐκκλησία, χωρὶς θρησκεία, χωρὶς παρηγορία, χωρὶς ἥλιο, χωρὶς καλωσύνη... Ἄς κάμουν κ' ἄλλιῶς... Τί καυμοὶ καὶ τί πίκρες!..

Ἄχ! πόσους πικροὺς συλλογισμοὺς γεννάει αὐτὸς ὁ ἦχος τῆς Χριστουγεννιάτικης καμπάνας, ποὺ σκορπίζεται στὸν ἀέρα καὶ ποὺ μπαίνει ἀκάλεστος καὶ μέσα στὶς φυλακές!.. Πόσους καυμοὺς, πόσους ἀνείπωτους καὶ ἀφάνταστους καυμοὺς γεννάει αὐτὸς ὁ ἦχος τῆς καμπάνας!..

Καὶ τί καυμοὺς! Μὰ αὐτοὶ οἱ καυμοὶ καὶ αὐτές οἱ θλιβερές σκέψεις μένουν μέσα στὴ σκιά τῶν ψυχῶν τῶν φυλακισμένων. Δὲν ἐμποδίζουν τὴν χαρὰ νὰ ξεχειλίξῃ παντοῦ γύρω... Οὔτε ἐμποδίζουν τὴ Χριστουγεννιάτικη καμπάνα νὰ χτυπᾷ. Ἐκείνη ἀποπάνω ἀπὸ ὄλους καὶ ἀπὸ ὄλα σκορπᾷ τὸ ὠραῖον ἄγγελμα τῶν Χριστουγέννων:

—Χριστὸς γεννᾶται σήμερον! Ὡσαννὰ ἐν τοῖς Ὑψίστοις!..

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Η ΠΡΩΤΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ "ΕΚΠΟΜΠΗ"

Η 2α Νοεμβρίου 1920 είναι μια ημερομηνία ιστορική για την εξέλιξη της ραδιοφωνίας σε όλκληρο τον πολιτισμένο κόσμο. Την εσπέραν της 2ας Νοεμβρίου του έτους 1920, ήτοι πρό δέκα τεσσάρων ετών στο Πίτσμπουργκ της Πενσυλβανίας της Β. Αμερικής εξεπέμφθη το πρώτον ή ραδιοφωνική «έκπομπη». Η ημέρα εκείνη υπήρξε ιστορική και διά τόν λόγον διότι διά πρώτην φοράν γνωστοποιήθη το αποτέλεσμα της εκλογής του προέδρου της Δημοκρατίας των Ηνωμένων Πολιτειών από ραδιοφωνικών σταθμών.

Εσπέρα 2ας Νοεμβρίου 1920. Ώρα 9.30 μ.μ. Στόν αέρα υπάρχει κάποιο μυστήριο, κάποια έκσταση. Ολόκληρος ή Αμερική εύρσκειται έν άγωνία. Αγωνιά διά δύο λόγους: διά το αποτέλεσμα της εκλογής του νέου προέδρου της και διά το αποτέλεσμα των επιστημόνων οι οποίοι ήργάζοντο επί έτη διά την επίτυχία της ραδιοφωνικής εκπομπής. Οι έφημερίδες έχουν άναγγείλει από ήμερών ότι το αποτέλεσμα της εκλογής του νέου προέδρου θά άναγγελη ραδιοφωνικά από το Σπίτσμπουργκ την 9.30 μ.μ. Ο κόσμος μιλά σε χαμηλούς τόνους. Μερικοί άμφιβάλλουν, άλλοι είνε τελείως άπιστοι. Η άτμόσφαιρα είναι πλήρης ήλεκτρισμού. Θά επιτύχουν άί εργασίαι των επιστημονικών εργαστηρίων της Ουέστν Χάουζ; Θά δοξασθή με μίαν νέαν άνακάλυψιν ή άμερικανική επιστήμη; «Εκπομπή!» Μέχρι πού φθάνει αυτός ό μύθος. Πώς ήμπορεί να στείλη κανείς μιά είδησι μιλώντας μπρός σ' ένα κουτάκι «μικρόφωνο» και να τόν άκούση ένας άλλος όπως στο κοινό τηλέφωνο, χωρίς να χρειάζονται τά τηλεφωνικά σύρματα; Έν τούτοις μετά δύο ώρας την 12.30 ολόκληρος ή Αμερική γνώριζε ότι άί εργασίαι των επιστημόνων της είχαν επιτύχει. Η ραδιοφωνική «έκπομπη» έδόθη την όρισθεΐσαν ώραν και ή επίτυχία υπήρξε πλήρης. Το θαύμα, όπως τό άπεκάλουν και εύπιστοι και άπιστοι, είχε επιτελεσθή.

1934. Δέκα τέσσαρα χρόνια έχουν περάσει από τότε. Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί και τό ραδιόφωνο έλαβον τόν δρόμον της εξέλιξεως, δρόμον ταχύν και επιστημονικών με καταπληκτικήν επίτυχίαν. Ραδιοφωνικοί σταθμοί ίδρύονται στην Αγγλία, Γαλλία, Αμερική Ισχυράς έντάσεως και τελειοποιημένοι πλήρως. Σ' όλες της πόλεις της Εύρώπης ίδρύονται ραδιοφωνικές έταιρίες με εκατομμύρια κεφάλαια οι όποιες κάθε χρόνο άποδίδουν τεράστια κέρδη στους μετόχους των. Σε όλα τά χρηματιστήρια του κόσμου οι ραδιοφωνικές μετοχές σημειώνουν άλματώδεις αύξήσεις και οι άγοροσάι των πληθύνονται περισσότερο από τά ραδιόφωνα. Δέν άποτελούν πλέον θαύμα ούτε τό ραδιόφωνο ούτε οι σταθμοί. Ο 20ός αιώνας έχει συνηθίσει την άνθρωπότητα εις τά θαύματα αυτά. Τό κοινόν δέν εκπλήσσει ούτε άγωνιά. Έχει διαρκώς βεβαιότητα. Υπάρχουν ήδη έν λειτουργία άνω των πεντακοσίων ραδιοφωνικών σταθμών και περί τά δέκα πέντε έως είκοσι εκατομμύρια ραδιόφωνα. Μη σάς φανή ύπερβολικός ό αριθμός. Εις την Αμερικήν, Γερμανίαν, Αγγλίαν, Γαλλίαν τά ραδιόφωνα είναι είδος πρώτης ανάγκης. Τά χρησιμοποιούν δε άί άστυνομίαι, τά νοσοκομεία, άί φυλακάι εκτός βέβαια των διαφόρων κέντρων.

Η έφεύρεσις όμως του ραδιοφώνου, τό θαύμα αυτό του 20ού αιώνας άποτελεί μετά τό τηλέφωνο την πλέον εύχάριστον έφεύρεσιν διά την άνθρωπότητα. Διότι με όλίγας χιλιάδας δραχμών, ύπάρχουν ραδιόφωνα από 8.000 δραχμών, δύνασθε να έχετε εις τό σπίτι σας ένα κομψό μικρό έπιπλο, κουτάκι τό όποιον δύναται να σάς έξυπηρετήση οίανδήποτε ώραν της ήμέρας ή της νυκτός, προσφέροντά σας μίαν μουσικήν άπόλαυσιν και ίκανοποιώνας και τά πλέον δύστροπα γούστα σας από μουσικής άπόψεως. Τί θέλετε; Τί επιθυμείται να άκούσητε; κλασσικήν μουσικήν, όπερέττα, συναυλίαν, ρεσιτάλ πιάνου, βιολίου, στρατιωτικήν μουσικήν, έκκλησιαστικήν, τσιγγάνικην όρχήστρα, μπαλαλάικα, λαϊκά τραγούδια ξένων έθνών; Τά έχετε άμέσως. Μόλις γυρίσετε λίγο τό κουμπι των διαφόρων σταθμών. Έχετε δε την εύχρειαν της διαλογής άπολύτως σεΐς. Άλλ' εκτός της μουσικής δύνασθε να παρακολουθεΐτε και διαλέξεις, πολιτικά, έμπορικά και άστυνομικά άκόμη νέα όπως και θεατρικά έργα πρόζας. Τό «μαγικό» αυτό κουτάκι τό όποιον καλείτε ραδιόφωνο σάς έξυπηρετεί θαυμάσια, όποιαδήποτε στιγμή τό θελήσετε σεΐς χωρίς να φέρνη καμμία άντίρρηση στα γούστα και τά κέφια σας, χωρίς να σάς ζητά τίποτα, άρκεί να στρίψετε λίγο τόν διακόπτη κι' αυτό θ' άρχιση να παίζη.

Την άξίαν δε αυτήν του ραδιοφώνου την άντελήθησαν τόσο καλά εις όλκληρον την Εύρώπην ώστε έτοποθέτησαν ραδιόφωνα στα ταξιδιωτικά άεροπλάνα, στα αυτοκίνητα, στα πλοία εις τά δωμάτια των άσθενών, εις τά νοσοκομεία και εις τάς φυλακάς άκόμη.

ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΝ

Εις την Ελλάδα και ειδικώτερον εις τάς Αθήνας τό ραδιόφωνον κατέκτησε έφέτος έδαφος. Σήμερον τά περισσότερα σπίτια των Αθηνών, τά άριστοκρατικά έννοείται, έχουν ραδιόφωνα, και έχουν μόνον τά άριστοκρατικά διότι άί τιμαί των ραδιοφώνων ένταύθα εύρσκονται εις ύψηλά επίπεδα. Αρχίζουν από όκτώ χιλιάδας δραχμών και φθάνουν εις τάς τεσσαράκοντα, άί τιμαί δε αυτά δικαιολογούνται διότι δέν ύπάρχει άκόμη έν Ελλάδα, και τό γράφω τούτο με μεγάλην λύπην μου, ραδιοφωνικός σταθμός. Εΐμεθα δηλαδή τό μοναδικόν κράτος εις την Εύρώπην τό όποιον δέν απέκτησε άκόμη ραδιοφωνικών σταθμών. Εύθως όμως ως έγκατασταθή ένταύθα ραδιοφωνικός σταθμός άί τιμαί των ραδιοφώνων θά εκπέσουν, διότι θά δύνανται να λειτουργούν και ραδιόφωνα μόνον με δύο λυχνίας ένψ σήμεραν ένα καλό ραδιόφωνο πρέπει να έχη τουλάχιστον όκτώ λυχνίας. Τότε φυσικά και στόν τόπο μας τό ραδιόφωνο θά άρχιση να διαδίδεται περισσότερο και ή τιμές του θά κατέλθουν σε χαμηλά επίπεδα ώστε να γίνη προσιτό σε όλους. Κάθε σπίτι θά άποκτήση, όπως δλα τά σπίτια στην Εύρώπην, τό μαγικό αυτό κουτάκι και με μιά στροφή του διακόπτου ό κάτοχος του θά μπορη ν' άκούση από τό σπίτι του, μαζί με την οικογένειά του, τις συναυλίες, τις όπερες, τά διάφορα έλληνικά τραγούδια πού τώρα λόγω των τιμών των συναυλιών είνε άποκλειστικό προνόμιο μόνον των πλουσίων. Τότε, όταν θά ίδρυθη και στόν τόπο μας ραδιοφωνικός σταθμός, έλπίζουμε ότι αυτό θά γίνη σύντομα, θά μπορούμε όλοι μας να έχωμε τάς άπολαύσεις πού δίνει ένα καλό ραδιόφωνο.

Τόν χειμώνα κυρίως τό ραδιόφωνο είναι περισσότερο εύχάριστο εις τό σπίτι, διότι άί συγκεντρώσεις γίνονται κυρίως τόν χειμώνα, τά μουσικά προγράμματα των ραδιοφωνικών συναυλιών είναι πλουσιώτερα. Έξ άλλου τόν χειμώνα ή θαλπωρή του σπιτιού είναι πλέον εύχάριστος παρά τό καλοκαίρι όπότε ζητείται τό ύπαιθρον. Με ένα καλό ραδιόφωνο μπορεί κάλλιστα κανείς, ξαπλωμένος στην άναπαυτική πολυθρόνα ή στο ντιβανάκι του σπιτιού του μέσα στη ζέστη, με μιά εύχάριστη συντροφιά, να άπολαύση όλα τά μουσικά άριστουργήματα πού εκπέμπονται από όλον τόν κόσμο. Με τό ραδιόφωνο μπορεί επίσης εκτός των συναυλιών, των μελοδραμάτων, όπερεττών και άλλων θεατρικών έργων πού εκπέμπονται από τό Λονδίνο, τό Παρίσι, τη Ρώμη, τό Μιλάνο, τη Νέα Υόρκη, να παρακολουθήση και την πολιτικήν κίνηση της Εύρώπης, τους πολιτικούς λόγους των άρχηγών των διαφόρων κομμάτων, τις τιμές του χρηματιστηρίου, τά μεγάλα γεγονότα και τά διάφορα έπικαιρα, τελετές, συνεδριάσεις άκαδημίων, και όλόκληρο τό πλοσίαιο πρόγραμμα των ραδιοφωνικών σταθμών εκπομπής.

Άλλά εκτός άπ' όλας αυτές τάς εύχαριστήσεις πού προσφέρει σ' ένα σπίτι τό ραδιόφωνο, δέν πρέπει κανείς να αντιπαρέρχεται και την πρακτικήότητά του. Σήμερα γίνονται τακτικώτατα εκπομπάί πάσης φύσεως μαθημάτων εις τρόπον ώστε να μπορη κανείς και να μορφωθή έγκυκλοπαιδικώς ή να εκμάθη άκόμη και ξένες γλώσσες. Είναι μιά από τάς πλέον εύχρήστους έφευρέσεις των τελευταίων ετών. Διά να τό άποδείξω δε εις τους άναγνώστας μας, θά σας άναφέρω ένα εύχάριστο ανέκδοτο πού έγινε πέρσι εις την Αμερικήν.

Ο γνωστός έξερευνητής των πόλων κ. Μπέρντ, εύρσκειτο, την εποχήν αυτήν εις τόν Νότιον Πόλον, ειχε δε αναλάβει να διδη τάς έντυπώσεις του ραδιοφωνικώς ή ραδιοτηλεγραφικώς εις την έφημερίδα «Τάιμς» της Νέας Υόρκης. Ένα άπόγευμα, λοιπόν ό άρχισυντάκτης των Τάιμς εύρσκειτο εις ραδιοφωνικήν έπικοινωνίαν με τόν εις τόν Νότιον Πόλον εύρισκόμενον Μπέρντ, κλεισμένος μέσα εις την καμπίνα του ραδιοφώνου. Την ώραν όμως εκείνην εκάλε τηλεφωνικώς τόν άρχισυντάκτην των «Τάιμς» ό κυβερνήτης της Νέας Υόρκης έπειγόντως. Ούδεις ήδύνατο να ένογλήση τόν ζητούμενον άρχισυντάκτην. Τότε ό κυβερνήτης της Νέας Υόρκης έζήτησε και έλαβε ραδιοφωνικώς τόν Μπέρντ εις τόν Ν. Πόλον και τόν παρεκάλεσε να ειδοποιήση τόν κ. άρχισυντάκτην ότι τόν ζητεί έπειγόντως και να πάη εις τό τηλέφωνο. Πράγματι ό Μπέρντ ειδοποίησε τόν ζητούμενον, έφυγε από την καμπίνα του ραδιοφώνου, συννενοήθη με τόν διοικητήν της Νέας Υόρκης και κατόπιν επανέλαβε την ραδιοφωνικήν του συνδιάλεξιν με τόν Μπέρντ. «Ητο δηλαδή εύκολώτερον να συννενοηθί με τόν άρχισυντάκτην των «Τάιμς» με τό ραδιόφωνο παρά με τό τηλέφωνο.

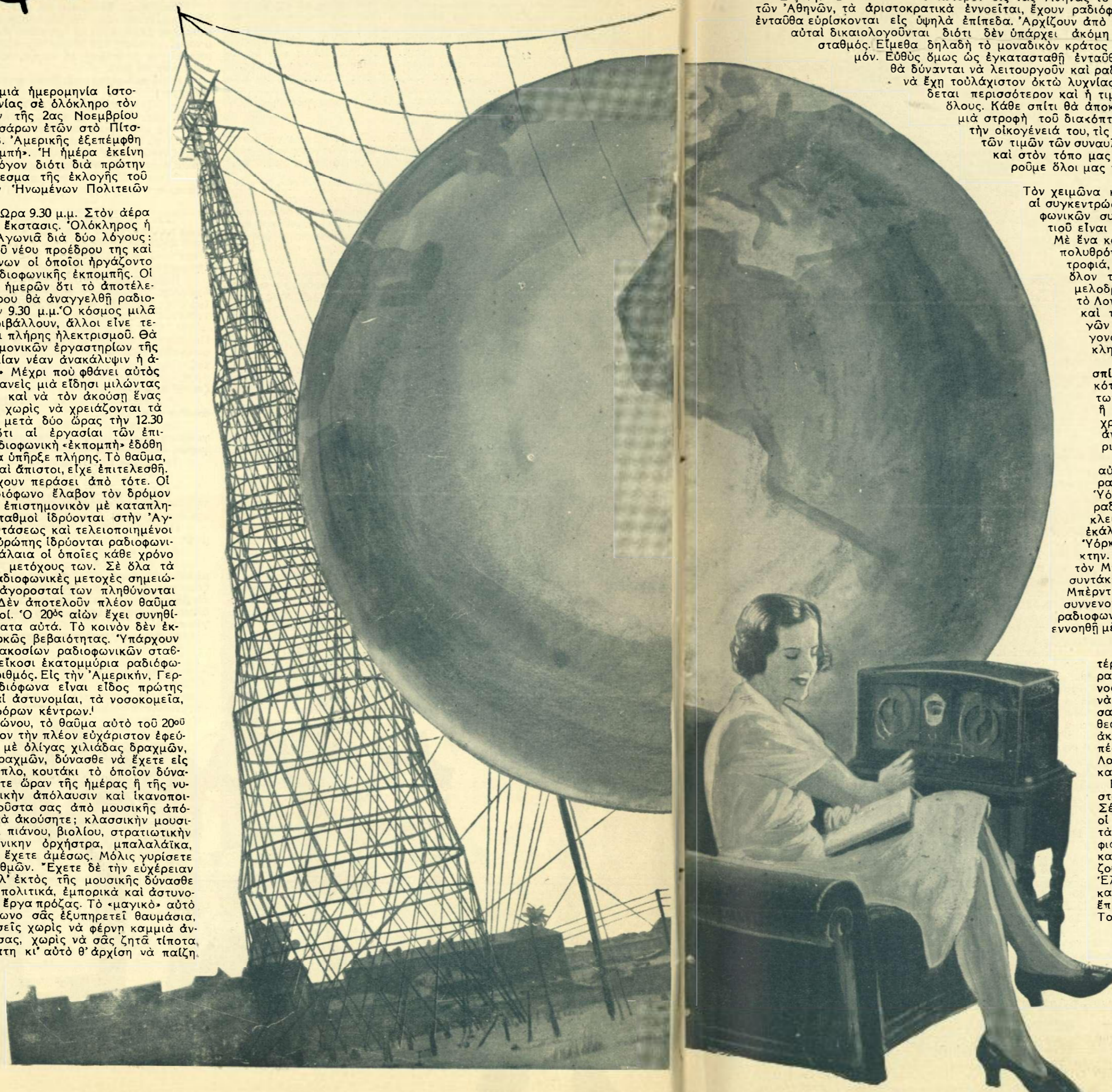
Έν συμπεράσματι συνεπώς όλων αυτών τά όποια άνεφέραμεν άνωτέρω, θά ήδύνατο κανείς άνευ του παραμικρού διαταγμού να κατατάξη τό ραδιόφωνον εις την πρώτην σειράν των χρησιμωτάτων έφευρέσεων του αιώνα μας. Και μόνη ή σκέψις ότι μάς είναι δυνατόν εις οίανδήποτε στιγμήν να τίθεται εις άπ' εύθείας έπικοινωνίαν με πόλεις και με χώρας άπεχούσας χιλιάδας όλοκλήρους χιλιόμετρων από έμάς, να παρακολουθώμε μίαν θεατρικήν παράστασιν έν Βερολίνω, να άκούωμεν μίαν διάλεξιν Γάλλου άκαδημαϊκού, να δισκεδάζωμεν με την τσιγγάνικην όρχήστραν της Βουδαπέστης και να πληροφορούμεθα τά παγκόσμια νέα από τόν σταθμόν του Λονδίνου, φθάνει διά να μάς ίκανοποιή πλήρως διά την συντελεσθεΐσαν αυτήν κατάκτησιν του άνθρωπίνου πνεύματος και την πρόδοτον του πολιτισμού μας.

Εϊδικά δι' ήμάς τους Έλληνας τό ζήτημα της ίδρύσεως του ραδιοφωνικού σταθμού έχει μεγάλην σημασίαν, διότι οι γείτονές μας Βούλγαροι, Τούρκοι, Σέρβοι και Ρουμάνοι έχουν ήδη από χρόνια τόν σταθμόν τους. Συχνά δε οι κάτοικοι της Μακεδονίας πού έχουν άποκτήσει τό κουτάκι αυτό άκούουν τά βουλγαρικά τραγούδια πού εκπέμπει ό ραδιοφωνικός σταθμός της Σόφιας και τους τούρκικους άμανέδες πού στέλνει ή Αγκυρα. Άκόμα άκούουν και τις διαλέξεις πού γίνονται και διά των όποιων ό Βούλγαρος παρουσιάζουν την Μακεδονίαν και την Θράκην ως βουλγαρικές. Κι' ένψ ζούν μέσα στην Ελλάδα κι' είνε «Έλληνες οι περισσότεροι άγνωστοί την έλληνικήν μουσική και πληροφοροούνται την έν γένει ζωή της χώρας των εις τό άλλο άκρον έπειτα από μήνες σχεδόν, ένώ μαθαίνουν ολόκληρη τη ζωή των Βουλγάρων, Τούρκων, Ρουμάνων και των άλλων λαών.

Τελευταίως ό Ιταλικός σταθμός του Μπάρι εκπέμπει σχεδόν καθημερινώς, έλληνιστι δελτίον πληροφοριών και νέων από την Ελλάδα, την εκπομπήν των όποιων έπακολουθεΐ συνηθώς και ή μετάδοσις έλληνικών τραγουδιών, ως επί τό πλείστον δημοδών, ως και συγχρόνων μουσικοσυνθετών. Τοúτο όμως βέβαια δέν είναι άρκετόν...

Περαίνοντες τό παρόν θά ηυχόμεθα εις τους Αθηναίους και εις όλους τους Έλληνας όπως τό ύπουργείον Συγκοινωνίας κατορθώση και τεματίσει τάς άρξαμένας νέας συννενοήσεις διά την ίδρυσιν ραδιοφωνικού σταθμού έν Αθήναις εις τρόπον ώστε από την προεχί άνοιξιν να άποκτήση και ή Ελλάς ραδιοφωνικών σταθμών και κατορθώσουν όλοι οι Έλληνες να ξεκουράζονται, άκούοντας λίγη μουσική ώραία, εύχάριστη και εύθυνή.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ

Το βραβείο Νόμπελ και ο Λουίτζι Πιραντέλλο

Ξέρουμε όλοι μας πώς η ανθρώπινη ψυχή κρύβει όλες τις φιλοδοξίες, όσο ταπεινή κι' αν είναι. Όλοι όμως έχουν μια ιδιαίτερη φιλοδοξία της προτιμήσεώς τους, κάτι που τους κάνει να το δνειρεύονται πιά αποκλειστικά, όλοι έχουν αυτό το κάτι που λέγεται «ιδεώδες» τους. Για τους συγγραφείς της σημερινής εποχής—ή μάλλον για τη μεγάλη τους πλειονότητα—το ιδεώδες αυτό περιορίζεται σε μία μαγική λέξη, που πεμπουσιώνει ότι θα μπορούσε να επιθυμήσει ένας άνθρωπος των γραμμάτων: διεθνή αναγνώριση, δόξα και πλούτη. Νόμπελ!

Όπως ο μικρός φαντάρος δνειρεύεται τις χρυσές πλάκες του αντιστρατήγου, όπως ο ταπεινός γραφεύς λιμπίζεται το πολυτελές γραφείο του γενικού διευθυντού, έτσι κι' ο πιά άσημος ποιητάστρος, ο τελευταίος απ' όλους αυτούς που μουντζουράνουν το χαρτί με τα άποκρηματα της φαντασίας του κρύβει στην καρδιά του την έλπίδα πώς μία μέρα θα γίνει άξιος να τιμηθί με το βραβείο Νόμπελ, τη μεγαλύτερη σημερινή αναγνώριση—την επίσημη βέβαια, κι' όχι βέβαια την πραγματική εκείνη αναγνώριση που μόνον ο χρόνος μπορεί να τη δώσει—στο πεδίο της λογοτεχνίας.

Όταν ο Άλφρέδος Νόμπελ ημερώνταν μέσαστο έργοσθιρίο του, σκυμένος πάνω στους δοκιμαστικούς σωλήνες του, άσφαλως δέν υποπτευόταν πώς μία μέρα το όνομά του θα έφερνε χτυποκάρδι σε πολλούς απ' αυτούς που έχουμε συνηθίσει να τους ονομάζουμε μεγάλους άνδρες. Ταπεινός χημικός στην Σουηδία, είχε κινδυνεύει τρεις φορές να πεταχθί στον άέρα μαζί με το εργασθιρίο του: γιατί ο Νόμπελ είχε βάλει στο νού του να κατακτήσει μιά από τις τρομερές εκείνες δυνάμεις που στην αρχή ο άνθρωπος ούτε να τις άνειψη δέν τολμούσε, και πού με τον καιρό κατώρθωσε να τις δαμάσει.

Οι παλαιοί χημικοί γνώριζαν τη νιτρογλυκερίνη, μιάν έκρηκτική ύλη έξαιρετικής δυνάμεως, πού, σε ύγρη κατάσταση όπως ήταν, άρκουσε κανείς να κουνήσει λιγάκι το δοχείο στο όποιο βρισκόταν για να προκαλέσει μιάν ανεπανόρθωτη καταστροφή. Την νιτρογλυκερίνη αυτή, ύστερα από έτών έργασια ο Νόμπελ κατώρθωσε να την παρασκευάσει σε στερεή κατάσταση. Η καινούργια αυτή έκρηκτική ύλη, πολύ λιγώτερο επικίνδυνη στον χειρισμό της όνομάστηκε από τον έφευρέτη της δυνάμιτης. Η έφευρέσις αυτή έγινε στα 1863, κι' από τότε άρχισε για τον Νόμπελ η μεγάλη ζωή.

Δυναμίτης για τα όρυχεία, δυναμίτης για τη κατασκευή δρόμων, δυναμίτης για τον πόλεμο: σε λίγα χρόνια μέσα ο Νόμπελ είχε γίνει πάμπλουτος. Κι' όταν πέθανε στα 1895, η περιουσία του σε μετρητά ύπερέβαινε τα 45 εκατομμύρια σουηδικών κορωνών, άπάνω δηλαδή από τα 1200 εκατομμύρια σημερινών δραχμών!

Ο Νόμπελ ήταν όμως ένας ιδιαίτερος τύπος ιδεολόγου, απ' αυτούς που επιθυμούν να κατακτήσουν την οικουμένη για να την έξυπηρετήσουν. «Έτσι με τη διαθήκη του ώρισε να κατατεθί ή περιουσία του σε μιά τράπεζα με τόκο 3 1/2%, και καθάρως οι τόκοι αυτοί να αποτελέσουν πέντε βραβεία που θα άπενέμοντο κάθε χρόνο στις καλύτερες έργασίες στα πεδία της λογοτεχνίας, της φυσικής, της χημείας, της ιατρικής και της... ειρήνης! Πράγματι ο Σουηδός έφευρέτης πού είχε γίνει πάμπλουτος χάρις σε μιά έκρηκτική ύλη πού έφερε το θάνατο σε τόσους ανθρώπους, θαρρεί κανείς πώς ήθελε να έξιλειωθί ζητώντας να βραβέψη τις διάφορες ειρηνευτικές προσπάθειες.

Το καθένα από τα βραβεία αυτά ήταν και είναι σήμερα άκόμα άξιας 200.000 σουηδικών κορωνών, πεντέμισυ δηλαδή εκατομμυρίων δραχμών. Ο τρόπος της διαχειρίσεως των κεφαλαίων είχαν όρισθί από τον ίδιο τον Νόμπελ, ο όποιος επιπροσθέτως καθώρισε ότι το βραβείο της λογοτεχνίας θα το άπνευμε ή Σουηδική Άκαδημία, τα βραβεία της φυσικής και της χημείας ή Άκαδημία των Έπιστημών, το βραβείο της ιατρικής το Ίνστιτούτον της Στοκχόλμης και το βραβείο της ειρήνης μιά επιτροπή από πέντε Σουηδούς βουλευτάς. Έπίσης καθωρίσθηκε ή επίσημη

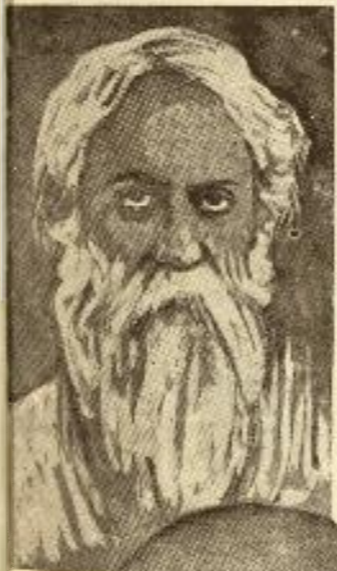
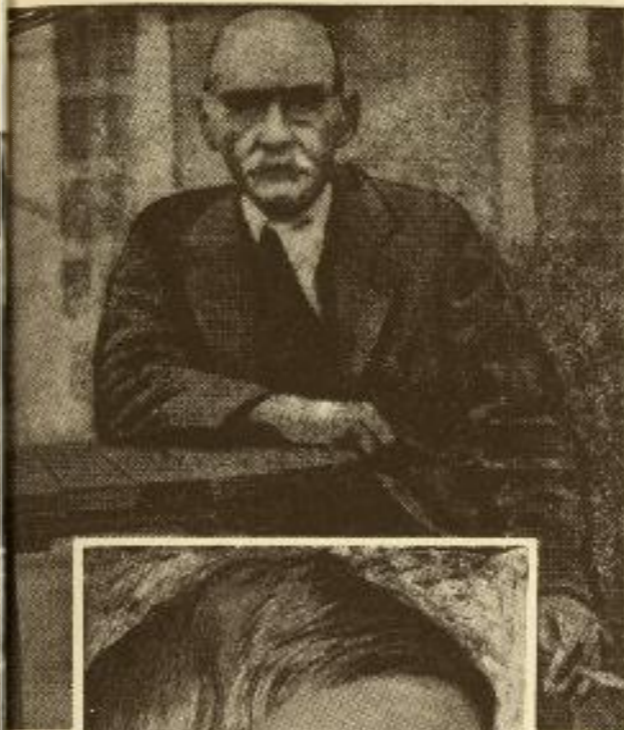
άπονομή των βραβείων να γίνεται κάθε 10 Δεκεμβρίου, πού είναι και ή επέτειος του θανάτου του Άλφρέδου Νόμπελ.

Τα πρώτα χρόνια μετά τον θάνατο του δωρητού πέρασαν σε άδιάκοπες δίκες, γιατί οι συγγενές του Νόμπελ δέν έννοούσαν με κανένα λόγο να δεχθούν τους όρους της διαθήκης. Η δίκες αυτές κράτησαν πέντε όλόκληρα χρόνια, τελείωσαν όμως με την δικαίωση των άπόψεων του διαθέτου. Κι' έτσι στα 1901 το βραβείο Νόμπελ μπήκε στην ιστορία.

Σήμερα, από τα πέντε βραβεία Νόμπελ, εκείνο πού έχει την μεγαλύτερη αίγλη είναι άσφαλως το λογοτεχνικό, άδιάφορο άν τα άλλα πιά χρήσιμα είναι, κι' άπνεύονται πιά δίκαια... Γιατί δυστυχώς, όπως σε τόσες άλλες ανθρώπινες έκδηλώσεις, άνακατεύθηκε και έδω ή ρουφετολογία. Κι' έτσι ο Νόμπελ της λογοτεχνίας στερείται σήμερα της μεγάλης του λογοτεχνικής άξιας, για να γίνη όργανο πολιτικής και συνδιαλλαγής...

Αυτή ή τάσις, ή τόσον αντίθετη στο πνεύμα του διαθέτου, έκδηλώθηκε από τη πρώτη στιγμή. Γιατί πράγματι ή πρώτη άπονομή στα 1901 του βραβείου Νόμπελ της λογοτεχνίας στον άσημαντο Γάλλο ποιητή Συλλύ-Πριντώμ, άπέτέλεσε άληθινό σκάνδαλο. Όλόκληρος ο πολιτισμένος κόσμος διαμαρτυρήθηκε τότε για την παραγνώριση του Λέοντος Τολστόϊ, του Ρώσου κολοσσού πού οι κοινωνικές του ιδέες τον έκαναν να παραμερισθί... Στα 1902 το βραβείο το πήρε ο επίσης άσημος Γερμανός Μόμσεν, στα 1903 ο Σουηδός Μπιγιόρνιν, και στα 1904 το μοιράσθηκαν ο Προβιγγιανός ποιητής Μιστράλ και ο Ίσπανός δραματικός συγγραφεύς Έταεγγάρεϊ. Την άλλη χρονιά βραβεύθηκε ένας κακός συγγραφεύς, αλλά διεθνώς γνωστός, ο Πολωνός Σνέγκεβιτς, ο συγγραφεύς του περιφήμου «Κβό βάντις» και στα 1906 ο Ίταλός ποιητής Καρντούτσι. Κι' έτσι μόνον στα 1907 το Νόμπελ άπνευμήθη σ' ένα πραγματικά τεράστιο συγγραφέα, τον Άγγλο Ράντγιαρντ Κίπλιγκ, τον άθάνατο ύμνητή του Βρετανικού Ιμπεριαλισμού. Κι' ύστερα ξανάρχισε πάλι ή σειρά των άσημοτήτων: 1908, Γερμανός Έϋκεν, 1909 ή Σουηδή Σέργια Λάγκερλεφ, 1910 ο Γερμανός Χάυζε. Άντιθέτως ή επόμενες έκλογές ύπηρεσαν άρκετά έπιτυχημένους, γιατί τόσον ο Βέλγος Μαίτερλιγκ (1911) όσον ο Γερμανός Χάουπτιαν (1912) και ο Ίνδος Ραμπιντραντ Ταγγόρ (1913) είναι συγγραφείς από τους μεγαλύτερους του αιώνας μας.

Στα 1914, έξ άφορηής του Παγκοσμίου πολέμου, το Νόμπελ

δέν άπνευμήθη, και την επόμενη χρονιά, οι Σουηδοί Άκαδημαϊκοί, για να έκδηλώσουν τις φιλειρηνικές τους διαθέσεις, έβράβευσαν τον μεγάλο Γάλλο ειρηνιστή Ρομάν Ρολλάν. Στα 1916 τις κορώνες τις πήρε ο έντελώς άγνωστος έξω από την Σκανδιναυία Χάϊδενσταμ, στα 1918 το βραβείο δέν δόθηκε, για ν' άρχισή ή μεταπολεμική σειρά των βραβευθέντων: 1919, ο Έλβετός ποιητής Κάρλ Σπίτελερ, 1920 ο Νορβηγός Κνουτ Χάμσον, 1921 ο Γάλλος Άνατόλ Φράνς, 1922 ο Ίσπανός Μπεναβότε, 1923, ο Ίρλανδός Γής, 1924 ο Πολωνός Βλαδισλαύς Ρέμουντ, 1925 ο δαιμόνιος Ίρλανδός Τζώρτζ Μπέρναρν Σω, 1926 ή Ίταλίς Γκράτσια Ντελέντα. Οι τελευταίοι βραβευθέντες με το Νόμπελ είναι οι έξης: ο Γάλλος φιλόσοφος Μπερζόν, ο Γερμανός μυθιστοριογράφος Τόμας Μάν, ο Άμερικανός Σίνκλαιρ Λέονις, ο Άγγλος Γκάλσουόρθυ, ο Λευκορώσος Ίβάν Μπούβιν, και — ο φτεινός — Λουίτζι Πιραντέλλο.

Κατά τα τελευταία χρόνια, στη σειρά των κρατών πού διεκδικούνε το Νόμπελ μπήκε και ή Έλλάς, της οποίας ο αντιπρόσωπος—άλλοτε είχε προταθί και ο Σουρης—ο μεγάλος ποιητής Κωστής Παλαμάς δικαιούται να λάβη το βραβείο πολύ περισσότερο από πολλούς βραβευθέντας. Πέριση ή έκλογή του ήταν βεβαία, και έφέτος άκόμα βεβαιότερη. Δυστυχώς όμως ο κ. Παλαμάς άνήκει σε μιά χώρα μικρή και άδύνατη, και ή πολικάντικη νοοτροπία των Σουηδών άκαδημαϊκών έχει έκδηλωθί άρκετές φορές ώστε να μη μάς φαίνεται περιεργή ή άποτυχία του αντιπροσώπου μας. Δέν μάς μένει παρά να έλπίζουμε πώς του χρόνου θά χαμογελάση ή τύχη στην Έλλάδα...

Για τον φτεινό τυχερό, πού στις 10 Δεκεμβίου θα παρουσιασθί στην Άκαδημία της Στοκχόλμης για να πάρη το χρυσό μετάλλιο του Νόμπελ και το τσέκ των 5 1/2 εκατομμυρίων δραχμών, για τον Ίταλο Λουίτζι Πιραντέλλο, δέν μπορεί να λεχθί ότι άδίκια βραβεύθηκε. Ο Πιραντέλλο άποτελει ένα άληθινό κεφάλαιο για τον σημερινό μας πνευματικό πολιτισμό, άδιάφορο άν σήμερα πέρασε κάπως ή μόδα κι' άν δέν κατέχει την θέση πού κατείχε έδω και δέκα χρόνια. Γιατί άλήθεια, κατά το 1925 ο Πιραντέλλο έθεωρείτο σαν ο μεγαλύτερος θεατρικός συγγραφεύς της εποχής μας, σαν ο άναμορφωτής του θεάτρου, σαν ένας άληθινός Προμηθεύς της δραματικής τέχνης. Κατά τον πόλεμο, ή άνθρωπότης είχε ζήσει στιγμές έξαιρετικές, πού άνέτρεψαν τον έξωωτερικό ψυχικό κόσμο και τις καθιερωμένες άξιες. Ο στρατιώτης πού γύριζε από το μέτωπο ύστερα από άπουσία τεσσάρων χρόνων, θαρρούσε πώς αιώνας όλόκληροι τον χωρίζαν από την προπολεμική εποχή. Η ζωή, τώρα πού είχε γλυτώσει από τον θάνατο, του φαινόταν σαν κάτι το όλότελα καινούργιο, σαν κάτι πού δέν το είχε ζήσει άκόμα... Τα πνεύματα, άπνευκρωμένα από το γκρέμισμα του παλπού ψυχικού κόσμου, ζητούσαν καινούργιες πηγές έμπνευσεως.

Αυτό το καινούργιο ήλθε να προσφέρη ο Πιραντέλλο, ο γεροπαράξενος καθηγητής πού είχε γεννηθί το 1867 στο Τζωρτζίνον της Σικελίας, την παλιά ελληνική άποικία Άκράγαντα και πού δέν πρωτοέγραψε για το θέατρο παρά στα 1917, σε ήλικία δηλαδή 50 χρόνων. Όπλισμένος με τα τρομερότερα για την άποστολή του όπλα: ένα ψυχρό σαρκασμό και μιά διαβολεμένη διαλεκτική ευχέρεια, ρίχθηκε στον στίβο με πρόγραμμα σαφώς καθωρισμένο από την αρχή. Θέλησε, συγχίζοντας άκόμα περισσότερο την τόσο συγχισμένη κι' όλας κατάσταση, να ξεδιαλύνη ώρισμένες πλάνες πού του φαινόταν πώς κατέστρεφαν την άνθρωπότητα. Ο πρώτος έχθρος εναντίον του όποιο έξιφούλκησεν ύπηρεν ή άντικειμενική άλήθεια, στην όποια στηρίζεται όλόκληρο το οικοδόμημα του ευρωπαϊκού μας πολιτισμού.

Γι' αυτό όλόκληρη ή Πιραντελλική κοσμοθεωρία στηρίζεται στην διηκενή αντίθεση μεταξύ της ύποκειμενικής και της άντικειμενικής άλήθειας. Ο τίτλος ενός από τα καλύτερα έργα του, το «Έτσι είναι άν έτσι νομίζετε» προδίδει άρκετά καθαρά τη βάση της φιλοσοφίας του Πιραντέλλο. Για τον Ίταλο συγγραφέα, αυτό πού όνομάζουμε «άλήθεια» δέν ύπάρχει, είναι κάτι πού ο καθένας μας το φτάνει όπως θέλει. Και όπως συμβαίνει με όλους τους σκεπτικιστάς, ή αντίληψις αυτή προέρχεται από την άπογοήτευση μιάς άληθινά άγνης ψυχής μπροστά στην ψευτιά και την ύποκρισία πού καλύπτουν τις ανθρώπινες έκδηλώσεις.

Όπως και να είναι, τα έργα του Πιραντέλλο—άνάμεσα στα όποια έξωρίζουν, έκτός από το «Έτσι είναι άν έτσι νομίζετε», τα «Έξη πρόσωπα ζητούν συγγραφέα», «Η ήδονή της τιμιότητας», «Ο άνθρωπος, το κτήνος και ή άρετή», «Ερρίκος ο Δ'» πού μερικά απ' αυτά παίχθηκαν πρό καιρού και έδω—σημειώσαν την εποχή πού είδαν τα φώτα του προσκηνίου άληθινής επανάσταση στην δραματική τέχνη. Σήμερα όμως τα πράγματα έχουν άλλαξει. Ο έξωφρενισμός της άμέσου μεταπολεμικής εποχής άντικαταστήθηκε σήμερα από μιά συντηρητική τάση πού μάς κάνει να γυρνούμε στα παλιά κλασσικά καλούπια. Κι' άν τα δόγματα του Πιραντέλλο ήταν της μόδας κατά το 1920-1926, σήμερα άρχίζουν να μην έχουν πέραση. Η παρακμή αυτή του Πιραντελλικού έργου, πού μπορεί βέβαια να μην είναι και όριστική, δέν παύει από του να άποτελή σήμερα ένα γεγονός, πού δέν έπρεπε να το είχαν παραγογήσει οι διαθέτοντες τα κληροδοτήματα του Άλφρέδου Νόμπελ...

Α. ΠΗΝΙΑΤΟΓ'ΛΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὁ καλλιτεχνικός συνεργάτης μας κ. Α. Σπαχῆς θὰ μᾶς γράψῃ μιά σειρά ἀπὸ ἀρθρα γιὰ τὴ σύγχρονη καὶ τὴν κλασσικὴ Τέχνη, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ περιοδικοῦ μας.

Ἄν καὶ ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, πὼς ἀπευθύνομαι σ' ἓνα ἀναγνωστικὸ κοινὸ, τοῦ πιὸ σύγχρονισμένου περιοδικοῦ τοῦ τόπου μας, μ' ὄλα ταῦτα δὲν θὰ μπορέσω ν' ἀντιπαρέλω μερικὲς ἀλήθειες, πού εἶναι θεμελιώδεις κ' ἔχουν θέση βασικὴ στὴν εἰσαγωγή καὶ παρακολούθηση τῶν σύγχρονων αἰσθητικῶν ζητημάτων. Ξέρω ἐπίσης πὼς ἀπευθύνομαι σ' ἓνα κοινὸ, πού τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ του διακρίτει ἔχθρικά πρὸς τὶς σύγχρονες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις καὶ διαβλέπει ὑπόπτα κάθε προσπάθεια πρωτοποριακὴ στὴν Τέχνη, ὅταν δὲν εἶναι νοητὴ σ' αὐτό. Ξέρω ἀκόμα πὼς τὸ κοινὸ, πού δὲν ἔχει καμμιά ἰδιότητα ἀπ' τὴν πολεμικὴ αὐτὴ καὶ στέκεται θεατὴς τῆς πάλης, περιορίζεται ἐπιεικῶς νὰ μᾶς χαρακτηρίσῃ παράφρονος, τῆ δὲ δουλειά μας σχετικὴ μὲ τὰ προϊόντα τῆς παραφροσύνης, ἐνῶ, παράλληλα οἱ ἀνείλικρινεῖς ὁδηγεῖται του, πού περιθάλπουν τὴν κάθε μικροαδυναμία του, προσπαθοῦν νὰ τὸ πείσουν, ὅτι πρόκειται περὶ μῆας τυχοδιωκτικῆς ἐπανάστασης, ἢ ὅποια δὲ θὰ ζήσῃ καὶ θὰ πεθάνῃ, ὅπως οἱ ἀδύνατοι ὀργανισμοὶ στὴ γέννησή τους!

Μ' ὄλα ταῦτα, παρά τὰ κηρύγματα τῶν σκοτεινῶν αὐτῶν ὁδηγητῶν σας, πού κλίνετε πρὸς τὶς ἀπόψεις τους οἱ περισσότεροί, ἔρχεστε ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά νὰ κυρῶσετε ἐναντίον στὶς πεποιθήσεις σας καὶ νὰ ἀποδεχθῆτε μὲ τὴν πράξη τὰ αἰσθητικὰ προϊόντα, πού προέρχονται ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς πρωτοποριακῆς μας ἐργασίας.

Καί, γιὰ νὰ εἶμαι πιὸ συγκεκριμένος, τὸ περιοδικὸ αὐτό, πού ἔχετε στὰ χέρια σας καὶ τὸ θαυμάζετε καὶ τὸ ἀγαπᾶτε, πού ὄλοι ὠμολογήσατε ὅτι εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐπιτυχία, ἀπ' τὶς τόσες προσπάθειες τῶν ἑλληνικῶν περιοδικῶν τῆς τελευταίας δεκαετίας, σκεφτήκατε ποτὲ πού ὀφείλεται τὸ αἰσθητικὸ του νόημα κ' ἡ καλλιτεχνικὴ του διάταξις;

Εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν τὸ σκεφτήκατε, γιατί, ἂν συνέβαινε τὸ ἀντίθετο, θὰ εἶχατε σηματοῦσαι ἄλλη γνώμη, γιὰ τὰ κηρύγματα τῶν αἰσθητικῶν ὁδηγητῶν σας καὶ θὰ ἀντιλαμβάνασατε, ὅτι ἡ παραφροσύνη δὲν ἔχει θέση στὴν προσπάθεια τῆς σύγχρονης Τέχνης, ἀντίθετα δὲ ἡ μομφὴ τῆς ἀπάτης, πού μᾶς ἐπιρρίπτουν ἔχει θέση ἄλλου, ἔχει θέση σ' αὐτούς, πού σὰς συμπεριφέρονται ὅπως οἱ λευκοὶ κατακτητὴ πρὸς τοὺς μαύρους τῆς Πολυνησίας.

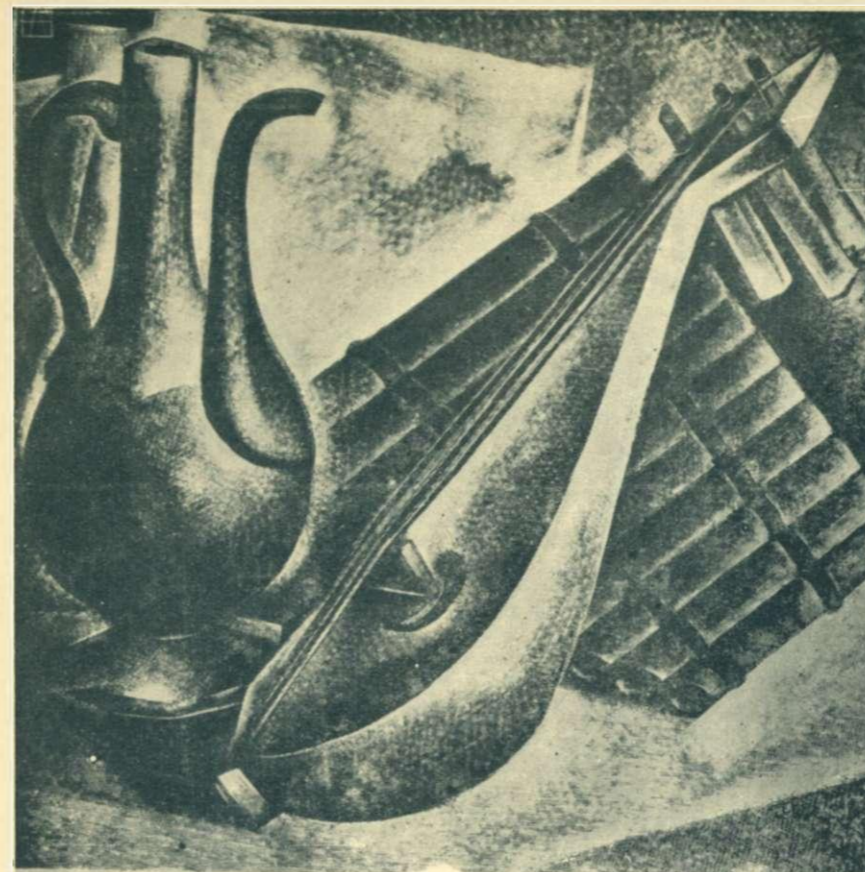
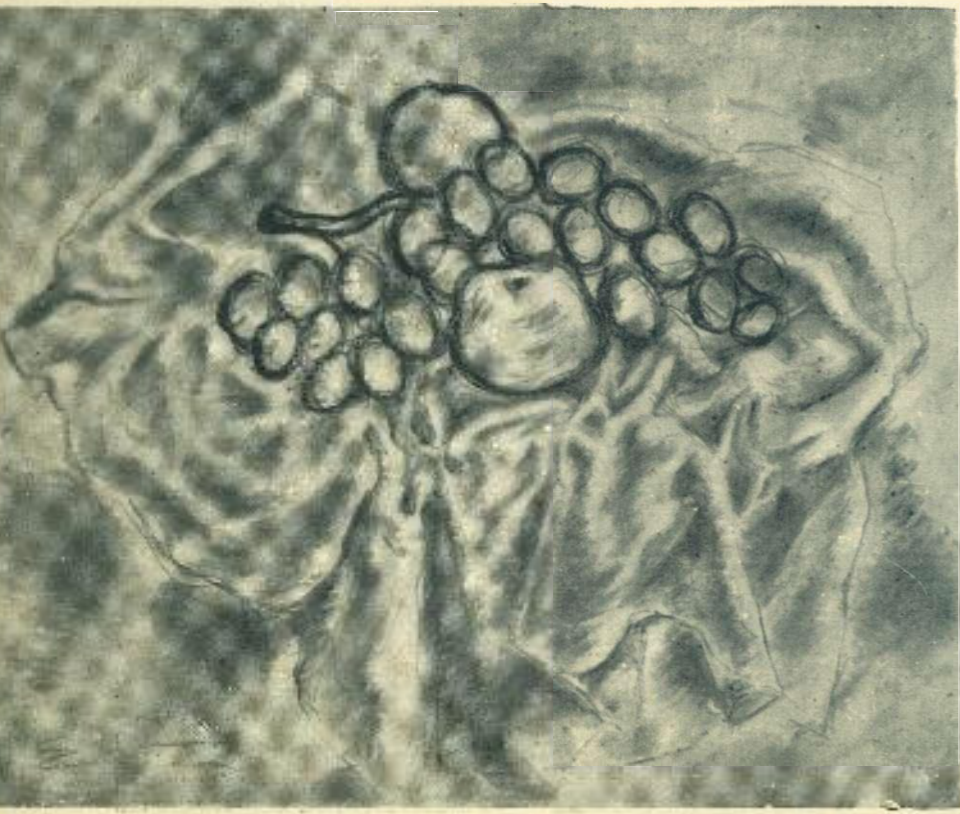
Σὰς ἐξαπατοῦν μ' ἓνα μωγιατισμένον πορτοκάλι, πού μοιάζει μὲ τὸ φυσικὸ ἢ μὲ μιά μυῖνα πούναι καθισμένη ἀπάνω στὰ σταφύλια καὶ νομίζετε πὼς εἶναι ἀληθινὴ. Σὰς κάμουν νὰ τοὺς ἐκτιμᾶτε καὶ νὰ θεωρεῖτε πὼς αὐτὸ εἶναι Τέχνη. Καὶ μ' ὄλα ταῦτα ὁ ταχυδακτυλουργός, πού καταπίνει ἓνα σπαθὶ ὀλάκερο ἢ βγάζει ἀπὸ τὴ μύτη του δεκάρες, σὰς συγκινεῖ, σὰς καταπλήσσει, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐκτιμᾶτε τὸν δυστυχῆ, ὅπως τὴν καλλιτεχνικὴ προσωπικότητα, πού κατορθώνει νὰ σὰς διεγείρῃ τὴν ὄρεξή σας μὲ τὴ φυσικὴ ἀναπαράσταση τῶν μῆλων καὶ τῶν πορτοκαλλῶν.

Ἐκτιμᾶτε τὸν κατασκευαστὴ μῆας προσωπογραφίας, τὸν θεωρεῖτε ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα ἐπειδὴ ἔφτιαξε τὸ πορτραῖτο τοῦ θεοῦ σας καὶ τὰ μαλλιά του εἶναι τρίχα, τρίχα φτιαγμένα, ἢ καθένα τοῦ ρολοιοῦ του πλεγμένον μὲ δεξιότεχνα χρυσοχόου καὶ τὰ κουμπιά τῶν μανικετῶν του εἶναι ἀπαράλλακτα, — ὡς καὶ τὸ μόνόγραμμο διακρίνεται καθαρά. — Τὸν θεωρεῖτε μεγάλο καλλιτέχνη καὶ δὲν ἐκτιμᾶτε ἰσάξια τὸ κορίτσι, πού κέντησε τὸ τραπεζομάνηλο τοῦ σπιτιοῦ σας, πού τὸ ἔκαμε ὄλο ἀζούρ καὶ τὸ δούλευε μῆνες. — Τὸ βλέπετε καὶ νομίζετε πὼς δὲν τὸ ἔπιασαν χέρια. — Αὐτὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν τὴν ἐκτιμᾶτε, ὅπως τὸν καλλιτέχνη, πού ἔκαμε τὸ πορτραῖτο τοῦ θεοῦ σας μὲ τὴν καθένα καὶ τὰ κουμπιά τῶν μανικετῶν του.

Θαυμάζετε ἀκόμα ἓναν καθαλάρη, καμωμένον ἀπὸ λαδομπογιά, πού τὸ ἄλογο του στέκεται ὅπως τὸ φυσικὸ, πού ἡ κίνησή του γιὰ σὰς εἶναι σωστὴ καὶ τὰ χνάκια τῶν πατημασιῶν, πού ἄφισε εἶναι στὴ θέση τους βαλμένα ἀκριβῶς, ὅπως θὰ τάφινε ἓνα ἀληθινὸ ἄλογο.

Αὐτὸ τὸ λῆτε ἔργο ἰσορροπημένον, λῆτε, ὅτι αὐτὸς ὁ καλλιτέχνης ἔχει γνώση τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς ἰσορροπίας τῶν ὀγκῶν. Ἡ ἀκροβασία σὰς θέλγει, σὰς κάνει νὰ θαυμάζετε καὶ νὰ νομίζετε, ὅτι ὁ δεξιότεχνης αὐτὸς ἔχει γνώσεις σοφές. Τὸ κορίτσι ὁμοῦ τοῦ ἵπποδρομίου πού γλουστράει στὸ σῦρμα μὲ τὴν ὀμπρελίτσα του καὶ κάνει διάφορα τρῦκ, ζέρετε καλά, πὼς δὲν ἔχει γνώση τῆς θεωρίας τοῦ Νεύτωνος. Ἔχετε μίαν ἐκτίμηση γι' αὐτὴν ἀνάλογη μὲ τὴν ἀκροβατικὴ τῆς δεινότητά καὶ δὲν τὴν ἐκτιμᾶτε ὡς μαθηματικὸν οὔτε τῆς ἀπενόμετε τὸν τίτλον τῆς καλλιτέχνιδος.

Ἐδῶ εἶναι ἡ πλάνη. Σὰς διαφεύγουν πόσες στενὲς σχέσεις ἔχουν οἱ καλλιτεχνικὲς αὐτὲς ἀκροβασίαι, μὲ τὰ σπαθιά, πού καταπίνει ὁ θαυμαστοποιός, μὲ τὰ ἀζούρ τῶν κοριτσιῶν καὶ μὲ τὴν σωματικὴν μῆας ἀκροβατικῆς.

Δὲν πιστεύω ν' ἀμφισβητῆ κανεὶς, ὅτι ἡ θαυματοποιία οὐσιαστικὰ εἶναι μιά ἀπάτη, ἀπάτη ὀπτική, ἔταν γίνεται μέσα στὸ θέατρο ἢ μέσα στὸ ἵπποδρόμιο, μιά ἀπάτη κοινωνικὴ, ὅταν ἐφαρμόζεται εἰς βάρος σας στὸ παίχνιδι τοῦ πρᾶσινου τραπεζιοῦ. Ἄλλὰ μήπως ἡ ἀναπαράσταση ἑνὸς ἀντικειμένου διὰ μέσου τῶν δυὸ διαστάσεων, ὅταν κατορθώνει καὶ δίνει τὴν ψευδαίσθηση τῆς ἀνύπαρκτης τρίτης διάστασης, αὐτὸ δὲν εἶναι μιά ὀπτικὴ ἀπάτη; Μποροῦμε νὰ ἀρνηθοῦμε, ὅτι δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μῆας ὀπτικῆς ἀπάτης, αὐτὸ πού πάθανε τὰ πουλιά, ὅταν ἔπεσαν νὰ φᾶνε τὰ ζωγραφισμένα φρούτα τοῦ Παράσιου; Ἀπάτη ὀπτικὴ δὲν εἶναι καὶ τὰ φρούτα τοῦ σύγχρονου Ἀκαδημαϊκοῦ, πού σὰς διεγείρουν τὴν ὄρεξη; Ἀπάτη αἰσθησιακὴ δὲν εἶναι τὰ γυμνά τῶν Σαλόν τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, πού σὰς ἐρεθίζουν τὶς σεξουαλιστικὲς σας διαθέσεις καὶ ἀπ' ἀφορμὴ τούτου συμπληρώνετε μὲ τὴ φαντασία σας τὴν γυναικα, πού θέλετε ν' ἀποκτήσετε ἢ νὰ τὴν εἶχατε σὲ μιά ἀνάλογη στάση;

Ἐ, αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ ὡς σκοπὸς τῆς Τέχνης, κάτι ἄλλο μπορεῖτε νὰ τὸ ἀποκαλέσετε. Οἱ ψυχῆλοι ἔχουν δώσει τὸν κατάλληλο ὄρο. Τὸ κάτω κάτω ὑπάρχει καὶ μιά ἠθικὴ, — δὲν ἐννοῶ βέβαια τὴν χριστιανικὴ ἠθικὴ, — ἀλλὰ μιά ἠθικὴ, πού ἔχει ἀφετηρία στὴν ἐκδήλωσή τῆς τὸν ἀνδρισμὸ.

Δὲν καταλαβαίνω τότε, γιατί βαραίνει περισσότερο ἡ ἀνηθικότητα ἐνὸς προαγνοῦ ἢ μαστρωποῦ στὴν κοινωνία κ' ἔχει θέση ἀρνητικὴ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἓναν κατασκευαστὴ, ὁ ὁποῖος περιθάλπει διὰ τοῦ μέσου τῆς Τέχνης τὰ αἰσθησιακὰ πάθη τοῦ κοινού. Ὁ Ἀριστοτέλης βλέπει, ὡς ἓνα κύριον σκοπὸν τῆς Τέχνης τὴν κάθαρση τῶν παθῶν «παθημάτων κάθαρσης». Ὁ Πλάτων δέ, πού ἐξετάζει τὴν Τέχνη περισσότερο σὰν ἠθικολόγος καὶ καθόλου σὰν αἰσθητικός, ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἦτανε κατηγορηματικὸς καὶ ἐμμέφτο ὄλας τὰς Τέχνας διότι «καλλιεργοῦν τὴν ἐκμαλακυντικὴν αἰσθαντικότητα στὸ κοινὸ».

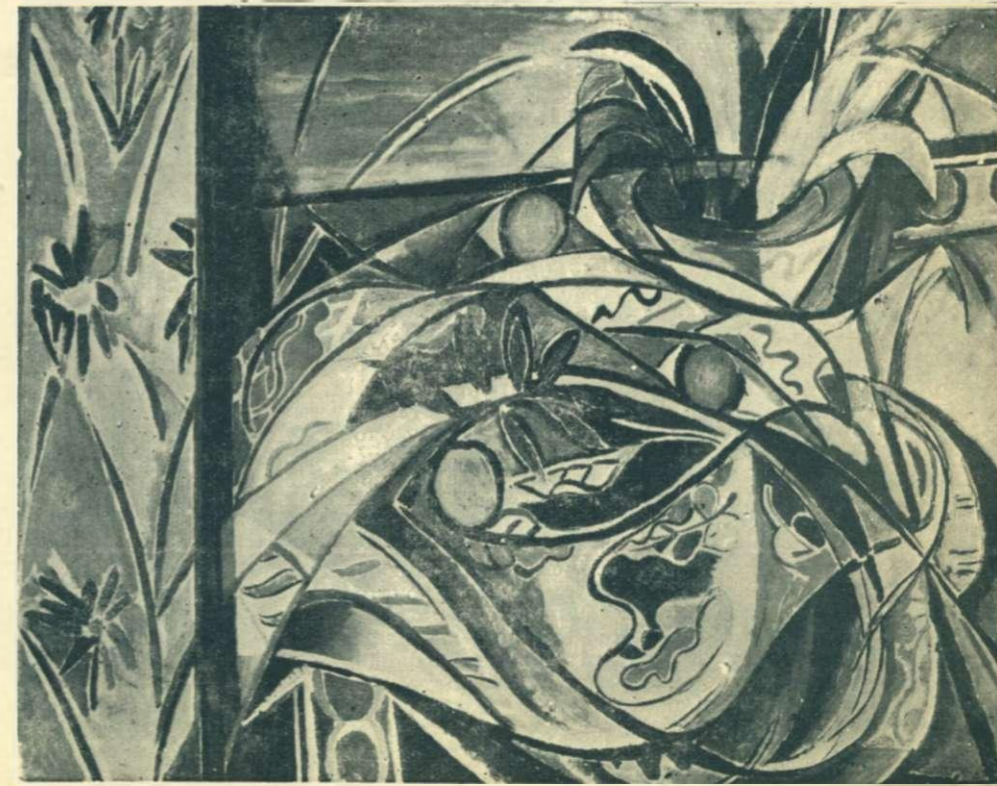
Οἱ σύγχρονοι λένε, πὼς ἡ Τέχνη, κάτω ἀπ' ὄλες τὶς μορφές της, δὲν εἶναι παρά μιά σύμβαση, ἡ ἐντύπωση τοῦ ἀληθινοῦ δὲν ἐπετεύχθη ποτὲ διὰ τῆς δουλικῆς ἀναπαράστασης αὐτῆς ταύτης τῆς ἀλήθειας. Τέλος ἐμεῖς πιστεύουμε, ὅτι ἡ Τέχνη δὲν εἶναι οὔτε θέαμα οὔτε ψυχαγωγία, λιγώτερο δὲ «Παίγνιο» κατὰ τὸν Σπένσερ. Ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ εἶναι ἀναμφίβολως ἡ πιὸ πλούσια καὶ δυσκολώτερη ἐκ τῶν ἠθικῶν πειθαρχιῶν τῆς ἀνθρωπότητος (λαλώ).

Κάθε ἔργο Τέχνης ἀληθινὸ, εἶναι πάντα ἓνα πολὺπλοκο πρόβλημα, τὸ ἀντιλαμβάνεσθε ἢ τὸ λύνετε, ὅταν κατέχετε τὴ γλῶσσα τῆς ἁρμονίας, ὅπως, ὅταν κατέχετε τὴ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν λύνετε ἓνα πρόβλημα.

Ἀπ' ἀφορμὴ τῆς ἀποψῆς αὐτῆς προήλθεν ἡ ἐκδήλωση ἐνὸς πληθους θεωρητικῶν σὲ ὄλες τὶς Τέχνες, οἱ ὁποῖοι, ὅπως λέγει ὁ Α. Μπῶλ, «μεγαλειώδεις καὶ ἀνείλικρινεῖς, σκοτεινοὶ καὶ μυστηριώδεις, αὐτοκαλοῦνται διδάσκαλοι ἐνὸς συστήματος, τὸ ἐφαρμόζουν μετ' ἐπιμονῆς καὶ διακηρύττουν μεγαλοφώνως τὴν βαθεῖαν πρωτοτυπίαν του».

Τὰ παράσιτα αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀποφύγει κανεὶς. Στὰ μεγάλα κινήματα πάντα παρουσιάζονται τέτοιοι τύποι καὶ δύσκολα μπορεῖ νὰ τοὺς ξεχωρήσῃς. «Ἐφ' ὅσον ἀναπνέωμε δὲν μποροῦμε ν' ἀποφύγωμε τὰ μικρόβια».

Χρήσιμο γιὰ τὸ πολὺ κοινὸν δὲν εἶναι τὸ ἔργον αὐτὸ καθαυτὸ. Ἡ χρησιμότητα γιὰ τὸ κοινὸ εἶναι τὸ ἐφαρμοσμένον ἀποτέλεσμα, πού τὸ κοινὸ εἶναι τὸ μέσου τοῦ ἔργου εἰς τὴν κοινωνικὴ αἰσθητικὴ καὶ ἠθικὴ διάπλαση τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ τὸ πόσον ῥόλον παίζει στὴν ἠθικὴ τοῦ κοινού ἡ Τέχνη, τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς σαφῶς, ὅταν ἀναλογιστῆ τὸν ῥόλο πού ἔπαιξε εἰς τὰ βλαία ἠθικὰ συστήματα, — θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικά, — γιὰ νὰ προσυληθίσουν καὶ προπαγανδίσουν τὸ κοινὸν διὰ μέσου αὐτῆς.

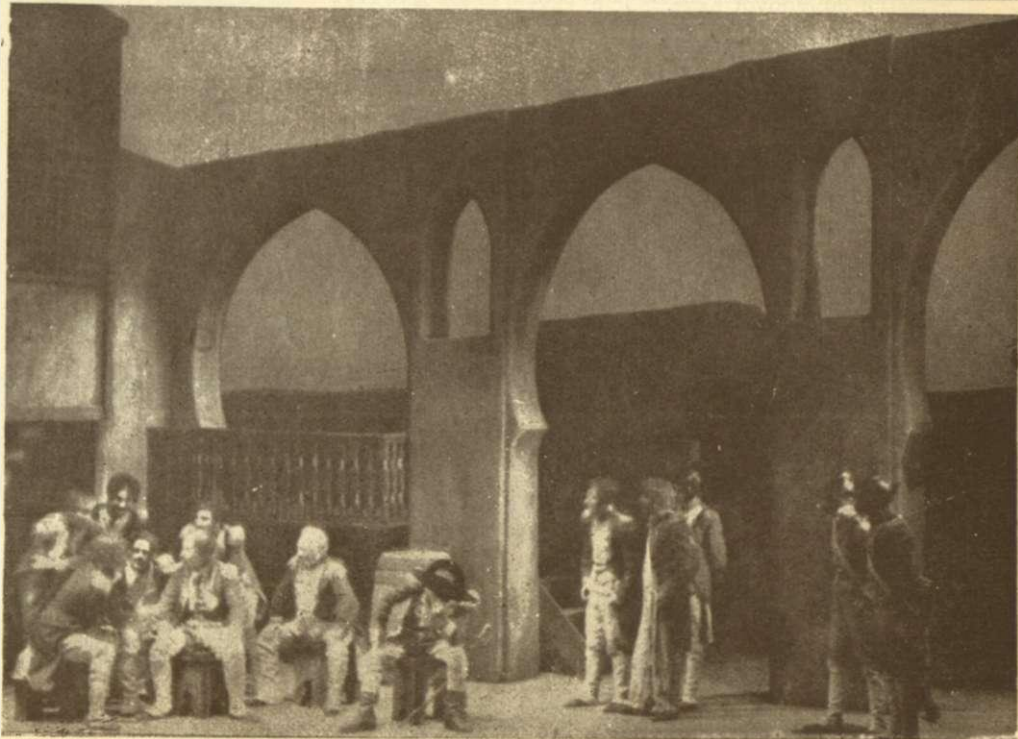

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΡΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΕΡΓΑ

Τόν περασμένο μήνα έγινε κάτι πραγματικώς περίεργο: τρεις άποτυχες, όπως τουλάχιστον τις έχαρακτήρισε ή κριτική του καθημερινού τύπου, έπροκάλεσαν τη μικρότερη θεατρική κίνηση: οι «Ιουλιέττες χωρίς Ρωμαίους» του κ. Αλέκου Μ. Λιδωρίκη, ο «Μπέμπης θέλει παντρεία» του κ. Σωτ. Σκίπη και του «Φτωχού τ' άρνι» του Στέφανου Τοβάιγκ.

Ένας νέος έκανε την τρίτη δοκιμή του στο θέατρο έπειτα από μία έπιτυχία, —τη «Μεγάλη στιγμή», — κι' από μία άποτυχία, — τόν «Βύρωνα», — ένας ποιητής έδοκίμασε τις δυνάμεις του σε είδος, που όλοι έπίστευαν ότι ήταν γι' αυτόν μία φοβερή παγίδα, κ' ένας ξένος συγγραφέας, που έχει διαβαστή πολύ στην Ελλάδα, παρουσιάστηκε στο άθηναϊκό κοινό από την πιό άδύνατη πλευρά του. Τρεις άφορμές γιά να γίνουν ένδιαφέρουσες συζητήσεις, να ξεκαθαριστούν μερικά πράγματα, που είναι πολύ μπερδεμένα στο μυαλό τών περισσότερων θεατών, και να ζητηθούν εύθυνες άπ' όσους θέλουν να ρυθμίζουν τη θεατρική μας κίνηση. Ο κ. Λιδωρίκης δέχτηκε τις παρατηρήσεις τών κριτικών αλλά και τις συζητήσεις, ο κ. Σκίπης δέν τούς έχάρισε κάστανα κι' ο Τοβάιγκ δέν έμεινε άνυπεράσιστος: ο κ. Κωστής Παλαμάς κι' άλλοι έλεπαν στους έπικριτάς του, ότι δέν θα μπορούσε να τούς πη ούτε ο ίδιος και βρήκαν την εύκαιρα να εκφράσουν τη μεγάλη τους εκτίμησι γιά τό έργο του.

Διευτώθησαν, λοιπόν, πολλές και διάφορες γνώμες κ' έγιναν άλλες τόσες παρατηρήσεις. Περισσότερο όμως άπ' όλες με σταμάτησε ή συμβουλή που έδωσε στον κ. Λιδωρίκη κριτικός άπογευματινής, νομίζω, έφημερίδος. Του άνεγνώρισε αρκετές Ικανότητες, — και δέν θα ήταν ελλικρινής άν δέν του τις άνεγνώριζε, — ώμολόγησε ότι οι «Ιουλιέττες χωρίς Ρωμαίους» δέν τόν εκούρασαν καθόλου, αλλά συγχρόνως του έλεπε ότι θα προτιμούσε να εύρισκε στην κομεντί του περισσότερη πνοή και λιγώτερη τεχνική. Η σύστασις αυτή έχει τη θέση της, κι' ο κ. Λιδωρίκης πρέπει να την υπολογίση, να καταλάβη τό πραγματικό περιεχόμενό της και να μνη την πάρη γιά μία συνηθισμένη παρατήρησι που γίνεται χωρίς ένδιαφέρον και προπάντων χωρίς προσοχή. Βέβαια ένα θεατρικό έργο πρέπει να έχει σκηνική οικονομία και διάλογο φυσικό, όπως συνηθισαμε να τόν λέμε, ή καλύτερα διάλογο γραμμένον με τρόπο που να φαίνεται φυσικός, ένψ θα είναι άποτέλεσμα ύπομονητικής εργασίας και σειρά άπ'ο καλοδουλεμένες, περίτεχνες και καλοζυγισμένες φράσεις, που σπανίως έρχονται μόνης τους στα χείλη και έπειτα από σκέψι και προσπάθεια φτάνουν στην άκρη της πέννας. Αυτά όλα δέν υπάρχουν άμφιβόλλα ότι είναι άπαραίτητα σ' ένα θεατρικό έργο, αλλά δέν διστάζω, δέν διστάζω καθόλου να πω ότι στα έργα τών νέων, — και όχι μόνο στα θεατρικά, — άναζητώ περισσότερο από τις Ικανότητες αυτού του είδους, που στο κάτω-κάτω μπορεί να τις

έπιδείξη όποιος έκανε πολλά πειράματα στο θέατρο, άναζητώ την πνοή, τόν παλμό εκείνον που μας πληροφορεί ότι ένας ζωντανός άνθρωπος ήλθε σ' έπαφή με τη ζωή κ' έχει να εκφράση πολλές συγκινήσεις και σκέψεις, άγνωστες σ' έμάς, ή τουλάχιστον κάπως διαφορετικές από τις κείνες που αισθανθήκαμε ως τώρα. Γι' αυτήν την «πνοή» ψάχνω πάντα, όταν διαβάζω βιβλίο νέου ή βλέπω θεατρικό έργο του. Κι' όταν την άνακαλύπτω, στέκω με χαρά στο χειρόγραφο, στο τυπωμένο χαρτί ή στο θεατρικό διάλογο. Είμαι βέβαιος ότι έχω μπροστά μου ένα δημιουργό που άν δέν μπορή ακόμα να δώση αυτό που υπάρχει μέσα του, θα βρή αύριο, μεθαύριο, τούς εκφραστικούς τρόπους που του χρειάζονται και θα φέρη στην έπιφάνεια, ότι μένει σκορπισμένο, άπειθάρχητο, άμορφο στο βάθος, στο σκοτάδι. Φτάνει να ύπαρξη αυτό τό βάθος. Τότε όλα τ' άλλα θα έλθουν με τόν καιρό, με την πείρα, με την άσκησι.

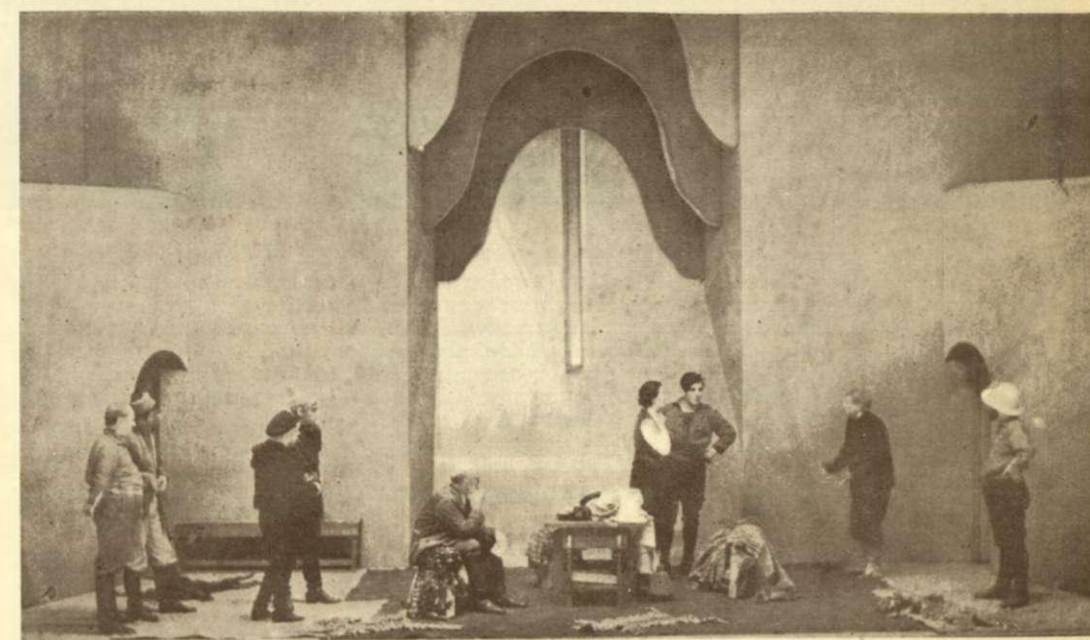
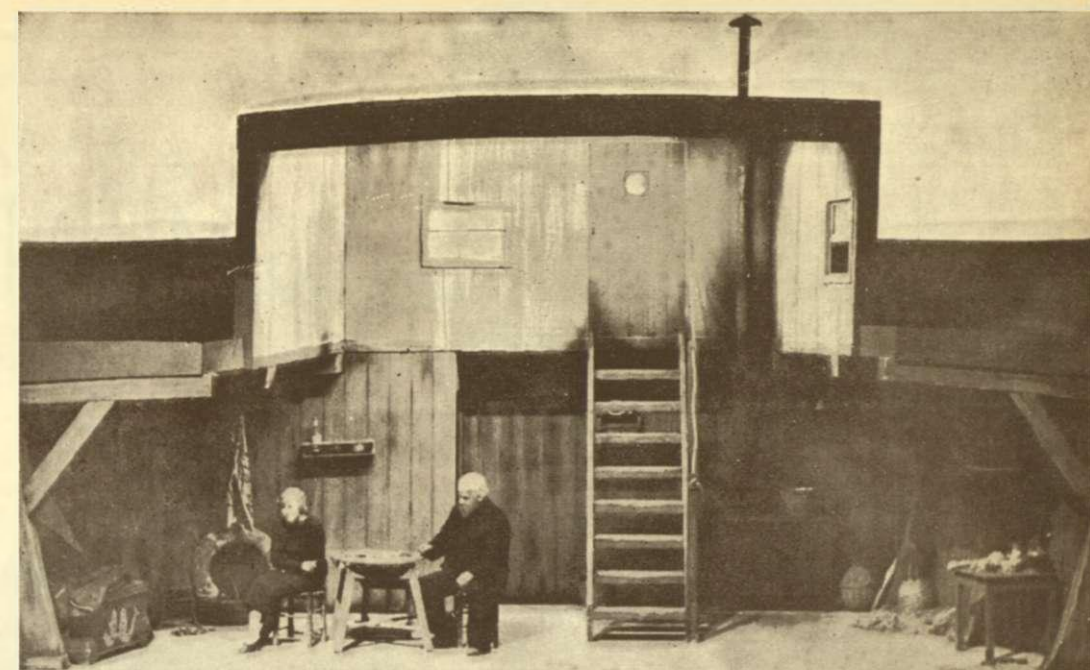
Ο κ. Αλ. Λιδωρίκης δέν περιορίζεται στην τεχνική σύνδεσι μερικών σκηνών. Έχει κάνει τις παρατηρήσεις του κ' έχει να πη αρκετά. Δέν είναι «άδειος». Μόνο που δέν έπιμένει όσο χρειάζεται σε ό,τι άποφασίζει να μελετήση και περνάει κάπως γρήγορα έπάνω από γεγονότα και καταστάσεις. Περιμένω λοιπόν, από τόν κ. Αλ. Λιδωρίκη έργα με μεγαλύτερη πνοή, τολμηρότερα, γεμάτα από βαθύτερες παρατηρήσεις. Άρκετή είναι ή άσκησις που έκανε γιά να μάθη πώς «κατασκευάζεται», ένα δράμα ή μία κωμωδία. Καιρός να χρησιμοποιήση την άσκησι αυτή γιά να δώση εργασία σοβαρώτερη.

Του «Φτωχού τ' άρνι» δέν έπρόφτασα να τό δω. Έκανε μόνο τρεις παραστάσεις. Άλλ' έπροκάλεσε πραγματική άναστάτωση, που λίγο έλειψε να δημιουργήση μία νέα κατάσταση στη διοίκηση του Έθνικού θεάτρου. Άπ' όσα διάβασα έσχημάτισα τη γνώμη ότι είναι έργο άδύνατο. Νομίζω όμως ότι άδικήθηκε. Και άδικήθηκε όχι γιάτι τό έκριναν με άδυστηρότητα, αλλά γιάτι τό παρεξήγησαν. Ηρωές του ο Ναπολέων, ο άνθυπολοχαγός Φουρές και ή ώραία γυναίκα του, και ύπόθεσή του ο έρωτας του Ναπολέοντος και της κ. Φουρές και ή άγανάκτησι του άνθυπολοχαγού, που θέλει να ξεσηκώση τη Γαλλία στο πόδι γιά να τιμωρήση τόν κλέφτη της εύτυχίας του. Ο Φουρές έδειξε, βέβαια, τη γροθιά του στους δυνατούς, στους τυράννους, στους δικτάτορας. Ο δεύτερος έξώστης του Έθνικού, που είχε πληροφορηθή ότι «Του φτωχού τ' άρνι» έχει γραφή με... άντιχιτλερική διάθεση, χειροκρότησε ζωηρά και... ή παρεξήγησις έγινε. Οι περισσότεροι μίλησαν γιά την «άντιχιτλερική διάθεση», ένας-δύο γιά τό περιεχόμενο του έργου κ' οι άλλοι γιά τη θέση του Τοβάιγκ στην πνευματική κίνηση της Εύρώπης.

Τό άποτέλεσμα δέν ήταν κακό. Τό Έθνικό θέατρο βρήκε τόν προορισμό του. Έπανελάβε δηλαδή μερικές από τις έπιτυχίες του, — τόν «Ποπολάρο», τό «Καθηκόν», την «Άννα Κρίστι», τούς «Βρυκόλακες», τη «Λοκαντιέρα», τόν «Καπετάν Μπρασμπάουντ» και τό «Φυντανάκι», — κ' έτσι μπόρεσε να έτοιμάση με άνεσι τόν «Δόν Κάρλο» του Σίλλερ. Όπωσδήποτε θα θέλαμε τό Έθνικό θέατρο, χωρίς να έχη άτυχήματα, να βρισκη συχνότερα τόν προορισμό του. Και προορισμός του, — άκριβέστερα ένας από τούς προορισμούς του, — δέν είναι να παίξη τό ίδιο έργο είκοσι και τριάντα βραδυές (και με πολύ μικρές εισπράξεις) αλλά να έχη δραματολόγιο ποικίλο, όπως άλλωστε τά έθνικά θέατρα όλου του κόσμου και όπως δέν έπαυσαν να συνιστούν όσοι ένδιαφέρονται πραγματικώς γιά την άποστολή του, και να προσφέρη στους περαστικούς από την Άθήνα με δκτώ-δέκα παραστάσεις, ότι είδαν και χάρηκαν οι Άθηναίοι σε μία ή σε δύο θεατρικές περιόδους.

Ο «Μπέμπης θέλει παντρεία» του κ. Σωτ. Σκίπη δέν είχε καλή τύχη. Έκανε πολλές παραστάσεις, άλλ' άνεβάστηκε και παίχτηκε με τόν χειρότερο τρόπο. Μία ώριμη γυναίκα, γιά να κρύβη τά χρόνια της, δέν αφήνει τό γυίο της να μεγαλώση, να γνωρίση τη ζωή, να ντυθή και να φερθή σύμφωνα με την ηλικία του. Προσπάθεια άγωνιώδης και κωμική. Κι' ο «Μπέμπης» μεγαλώνει μία μέρα ξαφνικά, γίνεται άντρας και κάνει πολύ γρήγορα τη μητέρα του πεθερά. Έννοείται ότι γιά ό,τι αυτά χρειάζεται σειρά γεγονότων, που γεμίζουν τρεις δλόκληρες πράξεις. Και οι τρεις όμως πράξεις παίχτηκαν, όπως έσημείωσα, τόσο κακά, τόσο πρόχειρα, τόσο βάναισα από τό θιασο Άργυροπούλου ώστε δέν κατόρθωσα να καταλάβω ποιά ήταν στο «Μπέμπη που θέλει παντρεία» τά προτερήματα και ποιά τά έλαττώματα.

ΠΙΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Έναντι. Έκ τών άνω προς τά κάτω: Η κ. Μαρίκα Κοτοπούλη και ο κ. Τ. Μυράτ στο έργο του κ. Αλέκου Λιδωρίκη «Ιουλιέττες χωρίς Ρωμαίους». — Δύο χαρακτηριστικές σκηνές από τό έργον του Στέφανου Τοβάιγκ «Του φτωχού τ' άρνι».

Άπό τάς έπαναλήψεις του «Έθνικού». Έκ τών άνω προς τά κάτω: Χαρακτηριστικές σκηνές από τά έργα του Ο'νέιλ «Άννα Κρίστι», του Μπέρναρ Σω «Καπετάν Μπρασμπάουντ» και του κ. Παντελή Χόρν «Τό Φυντανάκι».

Το δέραςμα ΤΗΣ ΜΠΡΙΓΚΙΤΤΑΣ ΧΕΛΜ

ἀπ' τὴν Ἀθήνα

«Μπριγκίττα, Σᾶς ὀνομάζω ἔτσι ἀπλᾶ, διότι δὲν εἶσθε μιά ξένη γιὰ μένα. Σᾶς ἔχω μέσα στήν καρδιά μου, ἔχω μιλήσει πολύ συχνά με τήν εἰκόνα σας, σᾶς σκέπτομαι ἀδιάκοπα. Μπριγκιτάκι, γλυκό μου κορίτσι με τήν εὐγενική ψυχή, ἔπλασα γιὰ σᾶς ἕνα γοητευτικό ὄνειρο, πού θά μπορούσε νά διαρκέσῃ γιὰ ὀλόκληρη τήν ζωή μας ἕαν ἐσὺ τὸ θελήσῃς. Ὑπάρχει ἄραγε στήν καρδιά σας μιά θέσις καί γιὰ μένα; Εἶμαι ἔτοιμος νά σᾶς προσφέρω ὀλόκληρο τήν ζωήν μου, μιά ζωή σοβαροῦ ἀνθρώπου, πού θέλει μόνον τήν εὐτυχίαν σου.»

Κ.

Ἰατρός σπουδᾶσας ἐν Γερμανίᾳ.

Τὸ ἄσπρο βελουδένιο πρόσωπο τῆς «ντίβας», με τὰ γλυκὰ ἀπονήρευτα μάτια πού τὰ κύκλωνε ἐβενέιο ζωνάρι, ἐφωτίσθη ἀπὸ ἕνα χαμόγελο, καθὼς διάβαζε τὸ ἀνωτέρω γράμμα.

Μόλις εἶχε ξυπνήσει, ἦταν τὸ πρῶτο πρωῒνὸ πού περνοῦσε στήν Ἀθήνα, καί ὁμιλοῦσε τὸ μικρὸ τραπέζι πού ἦταν κοντὰ στὸ κρεβάτι τῆς, ἦταν φορτωμένο ἀπὸ ἕναν ὄγκον ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἐφρόντισαν νά τῆς στείλουν ἐγκαίρως οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος θαυμασταὶ καὶ θαυμάστριά τῆς.

Κάτω ἀπὸ πολλὰ πολυχρόνια ἀρωματισμένα ἐπιστολόχαρτα ἦσαν ὑπογραφαὶ γνωσταί, πού κανεὶς δὲν ἐφαντάζετο ὅτι θά τις εὕρισκε ἔπειτα ἀπὸ γραμμὲς πού διερμήνευαν τὴν ἐρωτικὴ φλόγα.

Ὁ ὄγκος αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν ἄθελά τῆς, τῆς ἔφερε τὴν σκέψιν εἰκοσιτέσσαρες ὄρες πρὶν, ὅταν γιὰ πρώτη φορά ἦλθε σὲ ἐπικοινωνία με τοὺς Ἑλληνας θαυμαστὰς τῆς.

Στὴ Θεσσαλονίκη, ἐκεῖ ἦταν πού χωρὶς νά τὸ καταλάβῃ, εὐρέθηκε ξαφνικὰ περικυκλωμένη ἀπὸ ἕνα πλῆθος ἔξαλλο.

— Ἐνόμιζα, — ἔλεγε ὁ μαῖτρ τῷ Βαγκόν-Λι πρὸς τοὺς ἐπιβάντας εἰς τὰς Θῆβας Ἀθηναίους δημοσιογράφους, — ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐτρελλάθησαν ἀφινιδίως. Ἄλλος προσπαθοῦσε νά τὴν ἀγκαλιάσῃ, ἄλλος τῆς τραβοῦσε τὰ μαλλιά γιὰ νά πάρῃ μερικὰς τρίχας, καί οἱ περισσότεροὶ ἤβελαν νά τὴν... σηκώσουν στὰ χέρια! Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι πρώτη φορά στὴ ζωή μου εἶδα τέτοιο πρᾶγμα... Αὐτὴ ἡ καὶ μὲν, φοβισμένη, καί δίχως νά ξέρῃ τί πρέπει νά κάμῃ, εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν ὄλου αὐτοῦ τοῦ μαινομένου ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν πλῆθους, ἕως ὅτου ἀστυνομικὰ ὄργανα τὴν ἀπέσπασαν διὰ τῆς βίας καί τὴν ἐκλείδωσαν εἰς τὸ διαμέρισμά τῆς. Καί ἔπειτα στήν Ἀθήνα.

Ὁ! Ὁποῖος δὲν εἶδε με τὰ μάτια του τί ἐτράβηξε ἡ Μπριγκίττα, εἶναι ἀδύνατο νά πιστέψῃ ἐκείνους πού τὰ ἔγραψαν. Ὑπερβολές, θά λένε ὅλοι. Καί ὁμιλοῦσε, καμμιὰ ὑπερβολή. Ὅστε στὸν Βίλλυ Φρίτς, οὔτε στήν Γκίττα Ἄλπαρ, οὔτε στὸν Μοχίκα, οὔτε στήν Ντίτα Πάρλο, ἔγινε ὑπόδοχή ὁμοία με ἐκείνης τῆς Μπριγκίττα Χέλμ. Σοφραζέττες, ἀλσηματικές κοπέλλες, νέοι κομψευόμενοι, ρωμαντικοὶ καί ἀθλητικοί, εἶχαν καταλάβει ἐξ ἐφόδου τὴν πλάτ-φόρμ τῷ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, πολὺ πρὶν τὸ Σεμπλὸν κάμῃ τὴν ἐμφάνισίν του. Καί ὅταν ἐπὶ τέλος αὐτὸ, μεγαλοπρεπές, εἰσήλθε εἰς τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ, ἐκείνη, ἡ γόησσα μὰ καὶ παιδοῦλα, ἦταν ἤδη στὸ παράθυρο διὰ νά εὐχαριστήσῃ τοὺς θαυμαστὰς τῆς.

Ὁ χειμαρρὸς τῶν μαινομένων ἀνθρώπων ὄρμᾳ πρὸς τὸ διαμέρισμά τῆς. Οὐρλιάζουσαν, χειροκροτοῦσαν, πολλοὶ προσπαθοῦσαν νά ἀναρριχηθοῦν εἰς τὴν πλάτῃ τῶν ἄλλων γιὰ νά τὴν φθάσουν καί ἡ «ντίβα» τρέπεται εἰς φυγὴν. Τώρα δὲν τὴν κλειδώνουν ὅπως στήν Θεσσαλονίκη στὸ διαμέρισμά τῆς. Κλειδώνεται μόνη τῆς. Πῶς νά βγῇ;

Σὲ λίγο τὸ τραῖνο ξεκινᾷ καί πάλιν γιὰ νά κατέβῃ ἡ «ντίβα» στὸν ἅγιον Ἰωάννην Ρέντην, ἀπ' ὅπου δι' αὐτοκινήτου ἀνέρχεται εἰς Ἀθήνας. Πού νά πάῃ ὁμιλοῦσε; Ἐξω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο τῆς εἶναι συγκεντρωμένα τὰ πλήθη τοῦ σταθμοῦ. Θέλουσιν ὅλοι τοὺς νά τὴν δοῦν καί νά τὴν χειροκροτήσουν.

Εὐτυχῶς, τὸ ξενοδοχεῖον ἔχει καί μιά δευτέρα εἰσοδο, πρὸς σωτηρίαν τῆς ξένης μας. Ἀπ' αὐτὴν ἀνεβαίνει στὸ διαμέρισμά τῆς καί ἐντελῶς πλέον ἀσφα-

λῆς, βγαίνει εἰς τὸν ἐξώστη τοῦ δωματίου τῆς διὰ νά εὐχαριστήσῃ ὄλους τοὺς θαυμαστὰς τῆς.

Κι' ὄλος αὐτὸς ὁ κόσμος πού καρτερικὰ περιμένει τὴν ἐμφάνισιν τῆς, πλημμυρισμένος ἀπὸ ἕναν ἀκράτητο ἐνθουσιασμὸν ἐξοπαῖ σὲ χειμαρρῶδη χειροκροτήματα καί «ζήτω». Δὲν χρειάζεται τίποτα ἄλλο, ἀπ' τὴν ἔνθερμην αὐτὴν ἐκδήλωσιν γιὰ νά συγκινηθῇ ἡ «ντίβα». Μένει λίγες στιγμὲς ἐκστατικὴ κι' ὕστερα χαμογελᾷ κι' ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἐξώστου τοῦ ξενοδοχείου ἀρχίζει νά μοιράζῃ στὸ ἐνθουσιῶν πλῆθος φιλιὰ. Γιὰ μιά στιγμὴ, οἱ ἐκλεκτοὶ πού βρίσκονται σιμὰ τῆς, διακρίνουν μερικὰ μαργαριτάρια νά κυλοῦν ἀπὸ τὰ μάτια τῆς. Ἡ «ντίβα» δακρῖζει. Εἶναι τὰ δάκρυα τῆς συγκινήσεως. Οἱ θαυμασταὶ τῆς ὁμιλοῦσιν ἐννοοῦν νά φύγουν. Δὲν τὴν χορταίνουσαν.

Ἡ κούραση ὁμιλοῦσιν καί αἰ ὑπὲρ τὸ δέον θερμὲς ἐκδηλώσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς ἔχουν τσακίσει. Ξαπλώνεται σὲ μιά πολυθρόνα καί σὲ λίγο ἐγκαταλείπει ὄλους διὰ νά ἀποσυρθῇ στὸ διαμέρισμά τῆς. Εἶναι ἡ πρώτη ἡρεμὴ νύκτα τῆς...

Τὸ κουδούνι τοῦ τηλεφώνου τῆς διακόπτει τοὺς συλλογισμοὺς. Ἀπλώνει τὸ λεπτὸ χεράκι τῆς καί φέρνει τὸ κάτασπρο κομψὸ ἀκουστικὸ τ' αὐτῆς. Στὰ κατακόκκινα, σάν ματωμένα, χεῖλη τῆς διαγράφεται τώρα ἕνα μειδίαμα. Ἐπειτα, με μιά ἀπότομη κίνησιν πηδᾷ ἀπὸ τὸ κρεβάτι καί τρέχει πρὸς τὸ ὀλάνοιχο παράθυρο.

Ὁ ἥλιος, ὁ πρωῒνός ἀέρας τῆς κάνει καλὸ. Μέσα ἀπ' τὴν κάτασπρη μεταξωτὴ μπιτζάμα, διαγράφεται ἕνα σῶμα φιδένιο. Ἡ καμαριέρα εἶναι κιόλας κοντὰ τῆς. Τὸ τηλεφῶνον κτυπᾷ ξανά. Τὴν εἰδοποιοῦν ὅτι ἦλθαν οἱ ξεναγοὶ τῆς. Ἐπρεπε νά κάμῃ γρήγορα.

Τώρα εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ. Φορεῖ μιά φούστα ἀπὸ μαῦρο βελούδο, καί ἐπάνω ἄσπρη μπλουζα ἀπλῆ, με φαρδεῖα μανίκια. Ἐνα καπελλάκι ἀπὸ κάτασπρα φτερά, φορεμένο στραβά, συγκρατοῦσε τὰ πλούσια ξανθὰ μαλλιά τῆς. Τὰ μεγάλα μάτια τῆς ἔκαναν πῶς κτυπητὴ τὴν παιδιᾶστικὴ ὁμορφίαν τῆς.

— Βιάζομαι νά δῶ τὴν Ἀθήνα σας, ἦταν αἰ πρῶτα λέξεις πού εἶπε στοὺς ξεναγοὺς τῆς. Δὲν μπορῶ ἀκόμη νά πιστέψω ὅτι σὲ λίγο θά εἶμαι ἐπάνω στήν Ἀκρόπολιν...

Καί μήπως δὲν ἦταν ἀληθινὴ ἡ ἀνυπομονή τῆς; Ὅσοι τὴν συνώδευσαν, τὴν εἶδαν με πόσῃ συγκινήσειν ἐπάτησε τὰ ἔρα μάρμαρα πού ἔχουν ἱστορίας αἰῶνων, καί ἀκόμη με πόσο θαυμασμὸν ἐξεφράζετο γιὰ κάθε νέο πού ἔβλεπε.

— Ὅταν ἐγύριζα τὴν «Ἀντινέα», — ἔλεγε στοὺς συνοδοὺς τῆς, — εἶχα βέβαια ὑπ' ὄψιν μου διάφορα πρᾶγματα ἀπὸ περιγραφὰς βιβλίων, ἀλλὰ ὅταν θά βρεθῶ μιά μέρα μπροστὰ στὸ θαῦμα αὐτὸ τῶν αἰῶνων, στὴ δοξασιμένη πόλιν τῆς ἀρχαιότητος, οὔτε μποροῦσα νά τὸ φαντασθῶ! Γι' αὐτὸ ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶνε ἡ ὀρειότερη μέρα ἀπ' ὅλες τῆς μέρες τῆς ζωῆς μου...

Μιά κομψὴ λιμουζινατὴν μεταφέρει τώρα με ταχύτητα ἑκατὸν ἑβδομήντα χιλιομέτρων εἰς τὰς γραφικὰς ἀκτὰς μας. Φάληρον, Καλαμάκι, Ἑλληνικό, Γλυφάδα, Βούλα, Βουλιαγμένη. Κάθε νέο τοπίο, καί νέα ἐπιφωνήματα θαυμασμοῦ τῆς «ντίβας» γιὰ τίς φυσικὰς καλλονὰς τοῦ τόπου μας.

— Πρέπει ν' εἰσθε ὑπερήφανοι γιὰ τὴν Ἀθήνα σας, — ἐπανελάμβανε κάθε ὅσο, — γιὰ τὸν ἥλιο καί τὸν οὐρανὸν σας. Πόσο θά ἠθέλα νά ἔμενα γιὰ πάντα ἐδῶ, στὴν εὐτυχιμένη αὐτὴ χώρα!

Τὸ ξανθὸ κεφαλάκι τῆς στρέφει ἀδιάκοπα γύρω τῆς. Τὸ βλέμμα τῆς, ἀνυπόμονο βιάζεται νά ἀγκαλιάσῃ τὸ σῶμα. Δὲν χορταίνει. Τὸ κάθε τι τὴν ἐνθουσιάζει. Μπροστὰ σὲ μιά γέρικη ἑλλά, πού γέρνει τὸ κορμὶ τῆς, λές γιὰ νά τὴν χαιρετήσῃ δὲν βρίσκει λόγια γιὰ νά ἐκφράσῃ τὴν χαρὰ καί τὴν εὐχαρίστησιν πού πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ τῆς ἡ διάφανη καί λιτὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ὕπαθρου.

Γιὰ μιά στιγμὴ, ἀπ' τὰ χεῖλη τῆς, ξεφεύγει μιά φρασσοῦλα: — Πῶς θάθελα νά ζοῦσα ἐδῶ ὅλη μου τὴ ζωὴ...

Κι' ὕστερα σάν νά σκέφτεται κι' ἡ ἴδια πῶς αὐτὸ πού λέει εἶναι ἀδύνατο, προσθέτει:

— Νά μπορούσα τουλάχιστο νά μενα ἐδῶ περισσότερες ἡμέρες!..

Κι' ἀλήθεια, ἡ «ντίβα» ἔκανε ὅτι μπορούσε γιὰ νά παρατείνῃ τὴν διαμονὴ τῆς στὸν τόπο μας. Ἐφατξε μάλιστα στὸ σημεῖο νά προσποιηθῇ ὅτι δὲν ἔλαβε καί ἕνα τηλεγράφημα, πού τὴν ἔκαλοῦσε ἡ κινηματογραφικὴ ἐταιρεία, διὰ λογαριασμὸν τῆς ὁποίας ἐργάζεται, νά ἐπιστρέψῃ εἰς Βερολίνον τὴν ἐπομένη τῆς ἐδῶ ἀφιέως τῆς.

Ὁ «Ἀφρός» — ἕνα κομψότατο γιῶτ — ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν τιμὴν ὅτι μετέφερε τὴν γόησσαν τῆς ὀθόνης εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἀνά τὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια. Με τὴ συντροφίαν καλῶν φίλων, μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἐνοχλητικοὺς θαυμαστὰς τῆς, ἐπανέδρε τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὸ κέφι τῆς, ἔκανε μακρινὰς ἐκδρομὰς, ἐπεσκέφθη πολλὰ ἀπὸ τὰ γραφικὰ νησιά μας. Οἱ Ποριῶτες, οἱ Αἰγινίτες καί ἀκόμη οἱ Σπετσιῶτες, εἶδαν πῶς ἀνετα ἀπὸ τοὺς ἐδῶ θαυμαστὰς τῆς τὴν ξένην μας, ἡ ὁποία γιὰ ὄλους εἶχε καί ἀπὸ ἕνα μειδίαμα. Με τὸ ἴδιο αὐτὸ γιῶτ εἶχε καί μιά μικρὴ περιπέτεια πού τὴν ἐνθουσίασε ἀκόμη πῶς πολύ. Γυρίζοντας βράδῃ με παστέλλο ἀπὸ τὰς Σπέτσας, προσάραξαν στὰς ὑφάλους τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἁγίου Κοσμά, ἀπ' ὅπου ἀνεσύρθησαν ἀπὸ ρυμουλκόν.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ὁμιλοῦσε, τόσο γρήγορα — ὅπως εἶπε ἡ ἴδια εἰς τοὺς δημοσιογράφους πού τὴν ἀπεχαιρέτησαν στὸ βαγόνι τῆς — ὅστε «ὁ μόνος πόθος τῆς ζωῆς μου εἶναι νά ἀνασκάνω αὐτὸ τὸ ταξίδι, νά μείνω κοντὰ σας γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ, ἕως ὅτου σᾶς χορτάσω. Ἀγαπᾶτε τὴν Ἑλλάδα σας, τῆς ἀφιέω». Τὰ πλῆθη με τὰς ζητωκραυγὰς τῶν τῆς διέκοψαν. Ἡ παιδοῦλα με τὰ μεγάλα μάτια μᾶς ἐγκατέλειψε, γιὰ νά τρέξῃ στὸ παράθυρο τοῦ βαγονιοῦ καί νά εὐχαριστήσῃ γιὰ μιά ἀκόμη φορά τοὺς θαυμαστὰς τῆς, πού δὲν τὴν ἐχόρτασαν.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο, ἡ μικρὴ καμπανίτσα τοῦ σιδηροδρομοῦ εἰδοποίησε τοὺς τελευταίους φίλους ὅτι ἔπρεπε νά κατέβουν. Ἡ μεγάλη ἀτμομηχανὴ με ρόχθο ξεκινᾷ ἀργά, ἀργά. Στὸ παράθυρο ἕνα κατὰξανθο κεφαλάκι προβάλλει ἀκόμη, ἕνα χεράκι κινεῖται συνεχῶς. Εἶναι τὸ Μπριγκιτάκι μας, πού μᾶς ἀποχαιρετᾷ...

Λ. ΠΕΤΡΟΜΑΝΙΑΤΗΣ

ΚΟΡΤΩ-ΤΙΜΠΩ-ΠΙΑΤΙΓΚΟΡΣΚΙ

Με την χειμερινή περίοδο επανήρξα και η μουσική κίνησης εις τας "Αθήνας, που ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξελλίσσεται εις ἕνα σπουδαιότατον πράγματι εὐρωπαϊκὸν μουσικὸν κέντρον. Ἐάν ὑπάρχη εις τὸν τόπον μας μία καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση διὰ τὴν ὁποίαν δικαιούμεθα νὰ ὑπερηφανευόμεθα, αὐτὴ ἀσφαλῶς εἶναι ἡ μουσικὴ. Αἱ "Αθήναι ἔχουν καταστῆ ἀπαραίτητος σταθμὸς εις τὰς περιόδους τῶν μεγάλων ξένων καλλιτεχνῶν, ἐνῶ ἐκ παραλλήλου ἐξελλίσσεται ἀματωδῶς καὶ ἡ καθ' αὐτὸ ἑλληνικὴ μουσικὴ κίνησις. Τοῦτο φεύκεται κυρίως εις τὴν ὑπάρξει ἑνὸς πραγματικοῦ κοινου μουσοφίλων, κοινου ἐιδικευμένου, δυσκόλου, ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιῶδους, πού ζητεῖ τὴν μετὰ κλησιν ἐξέλιξιν καλλιτεχνῶν καὶ βιρτουόζων, καὶ πού δύναται νὰ τοὺς ἐτιμῆσῃ κατ' ἀξίαν. Οὗτο, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἐπεσκέφθησαν τὰς "Αθήνας τρεῖς καλλιτέχναι ἐκ τῶν κορυφαίων σήμερον: ὁ γνωστός μας καὶ ἀπὸ προηγουμένης ἐπισκέψεως τῶν ἐνταῦθα Γάλλος "Αλφρέντ Κορτώ καὶ Ζάκ Τιμπώ καὶ ὁ νεαρότερός των Ρωσσοὺς Γκρέγκορ Πιατιγκόρσκυ. Ἀντιπροσωπεύουν καὶ οἱ τρεῖς διαφορετικὰς σχολὰς, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν θεωρεῖται μοναδικὸς εις τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον παίζει.

Ὁ διασημότερος ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Κορτώ. Ὁ λαμπρὸς αὐτὸς πλανίστας ἔχει κατορθώσει νὰ καταλάβῃ μίαν ὄλων ἰδιαιτέραν θέσιν, ὀφειλομένην βεβαίως εις τὴν μουσικὴν του ἰδιοφυίαν, ἀλλὰ καὶ εις τὴν ἄληθιν του προσωπικότητα. Πραγματικῶς ἐγκυκλοπαιδικὸς ἄνθρωπος μὲ τεραστίαν ὄσον καὶ βαθυτάτην μόρφωσιν, εὐρίσκειται διαρκῶς εις κίνησιν. Ὅταν δὲν ἐπιχειρεῖ «τουρνέ» εις ὄλον τὸν κόσμον—εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον περιζητήτους βιρτουόζους—διευθύνει ὀρχήστρας, διδάσκει εις τὸ θέατρον τοῦ Μπαίρουτ, διευθύνει διαφόρους λυρικούς ἐπιχειρήσεις, ἰδρύει ἐταιρίας, δημιουργεῖ σχολὰς, ἐκδίδει ἐρμηνευτικά κείμενα τῶν κλασσικῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου, μεταγράφει παρτίτες ὀρχήστρας, συντάσσει κριτικὰς μελέτας, γράφει πάσης φύσεως συγγράματα, τέλος δίδει μαθήματα καὶ διαλέξεις. Ταυτοχρόνως διευθύνει τὴν Γαλλικὴν Ἐκδὸς Νορμάλ ντὲ Μυζικ, τὸ ἀνώτατον ἀληθῆ μουσικὸν ἴδρυμα τῆς πατρίδος του.

Ἡ τοιαύτη καταπληκτικὴ δραστηριότης προδίδει μίαν ἄδραττην προσωπικότητα, ἡ ὁποία δὲν φαίνεται νὰ συμβαδίζει μὲ τὰς προτιμήσεις του εἰς τὸ μουσικὸν πεδῖον. Πράγματι οἱ ὀρθόδοξοι μουσικοκριτικοὶ ἔχουν πολλὰς ἀντιρρήσεις διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀποδίδει ὁ Κορτώ τοὺς κλασσικοὺς «μαίτρ». Ὅλοι ὁμως συμφωνοῦν εις τὸ νὰ τὸν ἀναγορεύσουν μοναδικὸν ἐρμηνευτὴν τῆς ρομαντικῆς μουσικῆς καὶ δὴ τοῦ Σούμαν, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς οὐδέποτε ἀπέκτησε τοιοῦτον ἐρμηνευτήν.

Ὁ Ζάκ Τιμπώ, βιολονίστας αὐτὸς, συνεργάσθη εις τὸ παρελθόν, συνεργάζεται δὲ καὶ σήμερον μετὰ τοῦ Κορτώ, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ ἕνα μοναδικὸν ντοῦο διὰ τὴν ἐκτέλεσιν συναρτων. Οἱ μόνον καλλιτέχναι, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤδύναντο νὰ ἀναμετρη-

ἡ μουσικὴ κίνησις τοῦ μινός

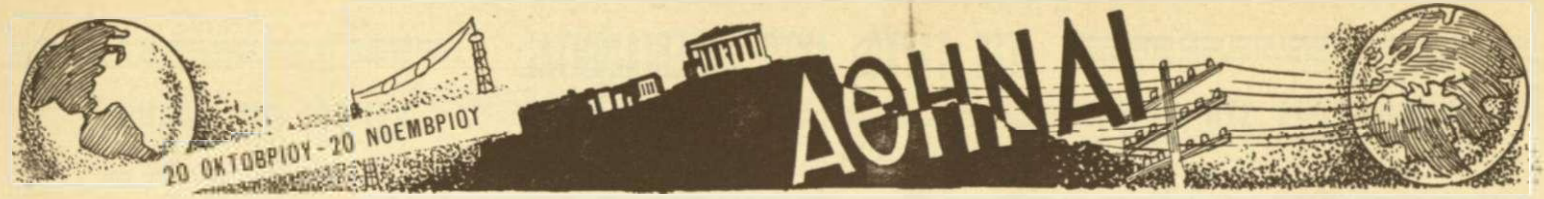
θοῦν μὲ τὸ ντοῦο Κορτώ-Τιμπώ εἶναι τὸ Ἑβραϊκὸν ζεῦγος τῶν νεαρωτάτων ἀδελφῶν Γαεχοντι καὶ Ἐφουίμ Μενουχίμ, τῶν ὁποίων τὸ ἄστρον μεσουρανεῖ σήμερον εις τὸ καλλιτεχνικὸν στερέωμα. Ἐπίσης ὁ Τιμπώ ἀποτελεῖ μέλος τοῦ περιφήμου συγκροτήματος τριῶ Κορτώ-Τιμπώ-Καζούλς, τῶν ὁποίων αἱ ἐκτελέσεις ἔχουν μείνει ἀληθινοὶ εἰς ὄσους ἔτυχε νὰ τὰς ἀπολαύσουν.

Βεβαίως ὁ Τιμπώ ὡς σολίστας δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὰ πρωτεῖα εις μίαν ἐιδικότητα τὴν ὁποίαν λαμπρύνουν ἕνας Κράτσερ, ἕνας Χούπερμαν, ἕνας Χαίφειν, ἕνας Μενουχίμ. Καλλιτέχνης ὁμως μὲ γνησίαν καὶ ἁρμονικωτάτην φλέβαν, βιρτουόζος προικισμένος μὲ ἐξαιρετικὴν «ντελεριτέ», καθηγητὴς ἐκ τῶν καλλιτέρων, ὁ Ζάκ Τιμπώ, σεμνὸς εἰς ὄλους τὰς ἐκδηλώσεις ἀποτελεῖ πολυτιμώτατον κεφάλαιον διὰ τὴν Γαλλικὴν μουσικὴν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐπαξίως ἀντιπροσωπεύει εις τὸ ἐξωτερικόν.

Ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας μας τοῦ παρελθόντος μηνὸς εἶναι ὁ βιολοντελλίστας Γκρέγκορ Πιατιγκόρσκυ, πού ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν ἐνώπιον τοῦ Ἀθηναίου κοινου καὶ πού ἀσφαλῶς θὰ μᾶς ἐπισκεφθῆ ἔκ νέου, ἐάν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν ὄσων τὸν ἤκουσαν εις τὸ μοναδικόν του ρεσιτάλ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἀ' Συνεδρίας τῶν Συνδρουητῶν, εις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν μέρος ὁ σολίστας.

Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ εἶναι ὁ λαμπρὸς καὶ πλούσιος ἦχος του πού ἀποδίδει τόσον καλὰ τὴν κλασσικὴν μουσικὴν τοῦ Μπαχ ὅπως καὶ τὴν ὑπεριοντέραν τοῦ Στραβίνσκυ. Ἀν ὁ Πιατιγκόρσκυ εἶχεν ἐκ παραλλήλου περισστέραν γλαφυρότητα καὶ συντονισμόν, τότε ἀσφαλῶς, θὰ κατελάμβανεν τὴν πρώτην θέσιν ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων τελλιστῶν, οἱ ὁποῖοι, δέον νὰ ὁμολογηθῆ, δὲν εὐρίσκονται εις τὸ ἴδιον ὕψος μὲ τοὺς βιρτουόζους τῶν ἄλλων ὀργάνων. Ὅπως ὁμως καὶ ἴνα εἶναι ὁ Πιατιγκόρσκυ δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ καταλάβῃ τὴν μοναδικὴν θέσιν πού ἀξίζει εις τὴν πλουσιωτάτην ἰδιοσυγκρασίαν του. Οἱ τρεῖς λαμπροὶ καλλιτέχναι, πού ἐνεκαινίσαν τὴν νέαν χειμερινὴν σεζὸν ἀποτελοῦν ἕνα οἰωνόν, πού μᾶς προδιαθέτει πάρα πολὺ εὐχάριστα διὰ τὰς ἐπισκέψεις καὶ ἄλλων βιρτουόζων, πού ἀσφαλῶς δὲν θὰ μᾶς λείψουν ἐφέτους.

Ο ΜΟΥΣΙΚΟΣ

ΕΛΛΑΣ

- 21 **Ἰαννουάριος**.—Ἀπόλυσις τοῦ κομμουνιστοῦ δημάρχου Σερρών Μενύχτα, τῆ ἐισηγήσει τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Μακεδονίας κ. Π. Ράλλη.
- 22 **Ἰαννουάριος**.—Σύλληψις τοῦ λησάρχου Καραθανάση ὑπὸ μελῶν τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμόνης». Παραιτήσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν κ. Γιαννοπούλου καὶ τῶν ἀστυνομικῶν κ.κ. Μπαρμπάση, Βαβούρη, Ἐβέρτ καὶ Σταυροπούλου.
- 23 **Ἰαννουάριος**.—Ζητεῖται ἡ ἄμεσος διάλυσις τῆς «Δημοκρατικῆς Ἀμόνης», τεινύσις νὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἐν κράτει. Ἀναλαμβάνει καθήκοντα ἀστυνομικοῦ Διευθυντοῦ Ἀθηνῶν ὁ κ. Σπύρου.
- 24 **Ἰαννουάριος**.—Ὁ κ. Κατραμπάσας ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν. Ἀγγυλεῖται ἐξ Ἀργυροκάστρου ὅτι τὸ ἐκεῖ προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐλιθοβολήθη ὑπὸ Ἀλβανῶν.
- 25 **Ἰαννουάριος**.—Ἐντονον διὰ τὴν ἐπὶ τῶν ἑλλήνων ἐν Τυρανίᾳ πρεσβεῖον διὰ τοὺς διαγμοῦς ἐναντίον τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Ἀκώρωσις ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοῦ Ἐκλογικοῦ Νομοσχεδίου κατόπιν τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ κ. Ζαῦρη. Ὁρκωμοσία τοῦ κ. Κλαροῦ, βουλευτοῦ Δωριδος, ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν.
- 26 **Ἰαννουάριος**.—Ἐορτασμοὶ τῆς 22ας ἐπετείου τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονικῆς. Ἀναγόρευσις εἰς ἄγκυραν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν κ. Μαζίμου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Περματιόγλου.
- 27 **Ἰαννουάριος**.—Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου κ. Σαγιάς ἀναλαμβάνει καὶ τὸ νεοῖδρυν ἐξουσιοδοτεῖ Ἀγορανομίαν, Διέλευσις ἐκ Θεσσαλονικῆς τῆς Γερμανίδος ἠθοποιῦ τῶν κινηματογράφου Μπριγκίττε Χέλμ.
- 28 **Ἰαννουάριος**.—Ἀφίξις εἰς Ἀθήνας καὶ θριαμβευτικὴ ὑπόδοχὴ τῆς Γερμανίδος πρωταγωνίστριας Μπριγκίττε Χέλμ. Θεμελιώσις τῶν αἰταποθηκῶν Πειραιῶς.
- 29 **Ἰαννουάριος**.—Ἐντασις τῆς ἀπεργιακῆς κινήσεως τῶν αὐτοκινητιστῶν.
- 30 **Ἰαννουάριος**.—Διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς μέχρι τῆς 14 Δεκεμβρίου ἐ.ἔ.
- 31 **Ἰαννουάριος**.—Καταλαμβάνομενον τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρεσβεῖου τοῦ Κ. Κακλαμάνου ὑπὸ τῶν ὀφίτων ἠλικίας, ὅπως πρόκειται νὰ ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τοῦ ἐν Οὐάσινγκτον πρεσβεῖου κ. Σιμπούλου. Ἀνακάλυψις σκανδάλων τῶν προηγουμένων δημοτικῶν ὀργῶν ἐν ἀγέσει μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἀεροπόρου. Μυστηριώδης ἐξαφάνισις τοῦ Ἀσμανοπούλου, φονέως τοῦ ἱατροῦ Κεφαλογιάννη, κατὰ τὴν μεταφορὰν του ἀπὸ Χαλίναν εἰς Πειραιᾶ.

ΑΓΓΛΙΑ

- 23 **Ἰαννουάριος**.—Οἱ Ἀγγλοὶ ἀεροπόροι Σκότ καὶ Κάμπελ Μπλάκ προεγειώθησαν εἰς Μελβούρνην ἀνακρουθέντες νικηταὶ τοῦ ἀγῶνος Ἀγγίλλας-Αὐστραλίας καὶ κληρώσαντες τὴν ἀπόστασιν εἰς 2 ἡμέρας καὶ 21 ὄρας.
- 24 **Ἰαννουάριος**.—Ἐναρξίς τῶν προεργασιῶν τῆς Ναυτικῆς Διασκέψεως Ἀγγίλλας-Ἡνωμένων Πολιτειῶν-Ἰαπωνίας.
- 9 **Νοεμβρίου**.—Θεαλωδὴς συνεδρία τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐμπορίας τῶν ὀπλων.
- 10 **Νοεμβρίου**.—Ματαιοῦται ἡ ναυτικὴ προδιάσκεψις.
- 21 **Ἰαννουάριος-20 Νοεμβρίου**.—Συνεχίζονται αἱ λαϊκὰ ἐκδηλώσεις διὰ τοὺς γάμους τοῦ Δουκὸς τοῦ Κέντ μὲ τὴν πριγκιπισσιν Μαρίναν τῆς Ἑλλάδος.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

- 5 **Νοεμβρίου**.—Παραίτησις τῆς Κυβερνήσεως Γιεχτά πασᾶ ἐξ ἀφορμῆς ἀγγλικῆς ἐπιβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς χώρας.
- 15 **Νοεμβρίου**.—Ἐσχηματίζη μετὰ κοινῶν διαπραγματεύσεων κυβερνήσιν ὑπὸ τοῦ Νεσῆμ πασᾶ.

ΑΛΒΑΝΙΑ

- 24 **Ἰαννουάριος**.—Λιθοβολισμὸς παρ' Ἀλβανῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενεῖου Ἀργυροκάστρου. Ἐξαγγελεῖται ἀπόφασις τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἀπαγορεύσῃ τὴν λειτουργίαν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων.
- 26 **Ἰαννουάριος**.—Ὁξύνονται αἱ διώξεις ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς μειονότητος. Σύλληψις διαφόρων Ἑλλήνων.
- 27 **Ἰαννουάριος-15 Νοεμβρίου**.—Συνεχίζονται αἱ διώξεις ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.
- 16 **Νοεμβρίου**.—Ἡ Ἀλβανικὴ Κυβερνήσις δηλώνει ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν λειτουργίαν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐπὶ τῆς βάσει τῆς συνθήκης περὶ μειονοτήτων.
- 17-20 **Νοεμβρίου**.—Συνεχίζονται αἱ ἀνελληνικὸι διαγμοί.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

- 30 **Ἰαννουάριος**.—Σύλληψις δύο στρατηγῶν συνεργαζομένων μετὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Κόμματος.
- 31 **Ἰαννουάριος**.—Πυρκαϊὰ τοῦ τριαινοῦ τοῦ ὁποῖου ἐπέβανε ὁ βασιλεὺς Βόρις.
- 11 **Νοεμβρίου**.—Καταδικα τῶν διευκολυντῶν τὴν ἀπόδρασιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Κομιτατζήδων Ἰβάν Μιχαήλωφ.
- 15 **Νοεμβρίου**.—Διέλευσις τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν Τεβήκ Ρουσὴ βέη.
- 17 **Νοεμβρίου**.—Θάνατος τοῦ στρατηγοῦ Τοντοράφ.

ΓΑΛΛΙΑ

- 23 **Ἰαννουάριος**.—Σύλληψις ἐν Παρισίοις τοῦ Κράτου ἀρχηγῶν καὶ τοῦ πρωτοῦ ὑπουργοῦ Πριμπισβεῖτς ὡς ἐνεχομένου εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου.
- 1 **Νοεμβρίου**.—Θάνατος τοῦ Βαρόνου Ρότταλδ. Σοβαρὰ ζυμώσεσις διὰ τὸ ἐπιχειροῦμενον δημοφίλοισι τοῦ Σάαρ.
- 6 **Νοεμβρίου**.—Ἐπιδεινοῦται ἡ πολιτικὴ κατάστασις λόγω ἀπειλουμένης παραίτησεως τῶν Ριζοσπαστῶν ὑπουργῶν.
- 8 **Νοεμβρίου**.—Κυβερνήσεως Ντουμέργκ ἐξ ἀφορμῆς τῶν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἀρνηθέντος τοῦ κ. Λαβάλ, ὅπως σχηματίζῃ νέαν κυβερνήσιν, ἡ ἐντολὴ ἀνετέθη εἰς τὸν κ. Φλαντέν.
- 9 **Νοεμβρίου**.—Σχηματισμὸς κυβερνήσεως εὐνοτάτου συνασπισμοῦ ὑπὸ τῶν κ. Φλαντέν, Διαβλώσις εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνικιστῶν καὶ τοῦ «Κοινου Μετώπου».
- 11 **Νοεμβρίου**.—Ἀνακάλυψις νέας τεραστίως καταρρήσεως. Ὁγκώδεις συλλαλητήριον ἐν Παρισίοις ὑπὲρ τοῦ κ. Ντουμέργκ. Ἀποκαλυπτήρια εἰς Μασσαλίαν ἀναμνηστικῆς πλακὸς τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τῆς Γιουγκοσλαβίας.
- 13 **Νοεμβρίου**.—Ἐμφάνισις ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῆς Κυβερνήσεως Φλαντέν, ἥτις λαμβάνει ψήφον ἐπισημοσύνης.
- 18 **Νοεμβρίου**.—Ὁ στρατηγὸς Βεϋγκάν ἀντικαθίσταται εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γκαμελέν. Ἐπιτελάρχης διορίζεται ὁ στρατηγὸς Ζορζ.
- 20 **Νοεμβρίου**.—Ἀνακάλυψις ἐν Νικαίᾳ συναμοσίας πρὸς δολοφονίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Τσεχοσλοβακίας κ. Μάκενς.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

- 3 **Νοεμβρίου**.—Μεταβάλλεται ἡ ἔντασις τῆς Μόσχας Γερμανικῆς πολιτικῆς.
- 8 **Νοεμβρίου**.—Ἀνακάλυψις ἐν Βερολίνῳ τῶν ἀρχείων τῆς Κροατικῆς τρομοκρατικῆς ὀργανώσεως «Οὐδάσσα».
- 15 **Νοεμβρίου**.—Συνομιλίαι ἐν Λονδίνῳ μετὰ τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως φόν Ρίμπεντροπ καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ ὑπουργοῦ Ἔντεν.
- 19 **Νοεμβρίου**.—Κροσώματα ἀνυποτάτας εἰς τὰ χιλιερικὰ τάγματα ἐφόδου.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

- 21 **Ἰαννουάριος**.—Ἀνασηματισμὸς τῆς Κυβερνήσεως Οὐζούνοβιτς.
- 23 **Ἰαννουάριος**.—Σύλληψις ἐν Παρισίοις τοῦ Κράτου ἡγέτου Πριμπισβεῖτς, ὡς ἐνεχομένου εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου.
- 26 **Ἰαννουάριος**.—Ἀναχώρησις εἰς Ἀγκυραν τῆς ὑπὸ τὸν κ. Ποῦριτς Γιουγκοσλαβικῆς ἀντιπροσωπείας διὰ τὴν Βαλκανικὴν Διάσκεψιν.
- 7 **Νοεμβρίου**.—Σύλληψις τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίεβιτς, ὑπαπιστοῦ τοῦ δολοφονηθέντος βασιλέως Ἀλεξάνδρου, κατηγορευομένου ἐπὶ καταρρήσει.
- 10 **Νοεμβρίου**.—Οἱ Κροαταὶ ζητοῦν πλήρη ἀποκατάστασιν τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν.
- 11 **Νοεμβρίου**.—Προσφυγὴ τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου.

ΕΛΒΕΤΙΑ

- 16 **Νοεμβρίου**.—Ταραχώδεις διαδηλώσεις ἐθνικοσοσιαλιστῶν ἐναντίον Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν Ζυρίχην.

ἩΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ

- 23 **Ἰαννουάριος**.—Ἄνοθος εἰς τὴν στρατοσφαιραν τοῦ ζεύγους Πικάρ.
- 8 **Νοεμβρίου**.—Θριαμβευτικὴ νίκη τοῦ Προέδρου Ρούζβελτ καὶ τοῦ Δημοκρατικοῦ Κόμματος εἰς τὰς ἐκλογὰς.

ΙΑΠΩΝΙΑ

- 25 **Ἰαννουάριος**.—Ἡ Ἰαπωνικὴ ἀντιπροσωπεία εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου ζητεῖ πλήρη ἰσοπλάν μετὰ τῆς Ἀγγίλλας καὶ Ἀμερικῆς.

ΙΤΑΛΙΑ

- 28 **Ἰαννουάριος**.—Ἡ ἔκδοσις τῶν ἀνεχομένων εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου Κροατῶν Πάβελιτς καὶ Κβάτερνικ δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ.
- 30 **Ἰαννουάριος**.—Ἀφίξις εἰς Ρώμην τοῦ ὀβιγροῦ πρωθυπουργοῦ Γκόμπος. Ἐναρξίς τῆς ναυπηγήσεως δύο πολεμικῶν 35,000 τόννων.
- 8 **Νοεμβρίου**.—Τὸ βραβεῖον φιλολογίας Νόμπελ διὰ τὸ 1934 ἀνεμεμήθη εἰς τὸν Ἰταλὸν δραματικὸν συγγραφέα Λουίτζι Πιρανδέλλο.
- 9 **Νοεμβρίου**.—Ὁ κ. Μουσσολίνι ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν τὸν Δῆμαρχον Ἀθηναίων κ. Κοτζιάν.
- 11 **Νοεμβρίου**.—Ἐγκαθίδρουσις ἐπισημῶς τοῦ φασιστικοῦ συντεχνιακοῦ κράτους.
- 12 **Νοεμβρίου**.—Τελικὴ ἀρνήσις τῆς Ἰταλίας ὅπως ἐκδόσῃ τοὺς Κροατὰς τρομοκράτας Πάβελιτς καὶ Κβάτερνικ.
- 15 **Νοεμβρίου**.—Ἐπίσκεψις τοῦ Αὐστριακοῦ Καγκελλάρου Σο'ονικ εἰς Ρώμην.
- 20 **Νοεμβρίου**.—Σύλληψις ἐν Μιλάνῳ τῆς Δανικῆς χορευτρίσας Μιέλις Κρίστενσεν, ἡ ὁποία πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ ἀναμιχθεῖσα εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου μυστηριώδους γυναικός.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

- 16 **Νοεμβρίου**.—Ἐμφάνισις μυστηριώδους ἀεροπλάνου ὑπεράνω νορβηγικῶν ὁσάων.
- 18 **Νοεμβρίου**.—Ἐμφάνισις εἰς τὰ νορβηγικὰ ὕδατα μυστηριώδους πλοίου. Λαμβάνονται ἐκτακτὰ μέτρα.
- 20 **Νοεμβρίου**.—Πανικός τῶν κατοίκων ἐξ ἀφορμῆς τῶν συνεχῶν ἐμφανίσεων τοῦ μυστηριώδους ἀεροπλάνου.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

- 6 **Νοεμβρίου**.—Ἐναρξίς ἐνώπιον τοῦ κακουροδικεῖου Βουδαπέστης τῆς δίκης τοῦ δυναμιτιστοῦ τῶν τραίνων Ματούσκα.
- 17 **Νοεμβρίου**.—Ἀνακοινώσις τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου.
- 20 **Νοεμβρίου**.—Καταδικα εἰς θάνατον τοῦ δυναμιτιστοῦ Ματούσκα.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

- 25 **Ἰαννουάριος**.—Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν Δ. Τιτούλεσκο ἀνεχώρησεν εἰς Ἀγκυραν διὰ νὰ συμμετάσχῃ τῆς Βαλκανικῆς Διασκέψεως.
- 15 **Νοεμβρίου**.—Ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, Φθίαι περὶ ἀποπέρας ἐναντίον τοῦ Βασιλέως Κάρολου.
- 19 **Νοεμβρίου**.—Αὐτοκινητιστικὸν δυστύχημα εἰς τὸν Βασιλέα Κάρολου, διασώβητος τούτου ὡς ἐκ θαύματος.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ

- 7 **Νοεμβρίου**.—Μεγαλοπρεπὴς εορτασμοὶ τῆς ἐπετείου τῆς Ρωσικῆς ἐπανάστασεως.
- 17 **Νοεμβρίου**.—Διενέργεια ἐκλογῶν καθ' ἄληθιν τὴν χώραν διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοπικῶν Σοβιέτ.

ΤΟΥΡΚΙΑ

- 26 **Ἰαννουάριος**.—Ἀφίξις εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ Ρουμάνου ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν κ. Τιτούλεσκο καὶ ἐπίσκεψις του παρὰ τῷ Πατριάρχῳ.
- 28 **Ἰαννουάριος**.—Ἀφίξις εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν ἀντιπροσωπιῶν διὰ τὴν Διάσκεψιν τῆς Ἀγκύρας.
- 29 **Ἰαννουάριος**.—Ἐορτασμοὶ τῆς ἐνεκάτης ἐπετείου τῆς ἀνακρούσεως τῆς Δημοκρατίας, παρουσίᾳ τῶν Βαλκανικῶν ἀντιπροσωπιῶν.
- 30 **Ἰαννουάριος**.—Ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βαλκανικῆς Διασκέψεως.
- 1 **Νοεμβρίου**.—Τερματισμὸς τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Βαλκανικῆς συνεννόσεως.
- 2 **Νοεμβρίου**.—Ἀναχώρησις ἐξ Ἀγκύρας τῶν Βαλκανικῶν ἀντιπροσωπιῶν.
- 6 **Νοεμβρίου**.—Ἐπίσημος ὑπόδοχὴ τοῦ κ. Μαζίμου εἰς τὰ Πατριαρχεῖα.
- 8 **Νοεμβρίου**.—Ἐπίτευξις ἐν Ἀγκύρᾳ Ἑλληνοτουρκικῆς ἐμπορικῆς συμφωνίας.
- 12 **Νοεμβρίου**.—Διάλυσις τῆς Τουρκικῆς Βουλῆς καὶ προκήρυξις νέων ἐκλογῶν.
- 14 **Νοεμβρίου**.—Καθέρωσις ἐπιθέτου εἰς τὰ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Συνέχεια από τη σελίδα 13)

γήση στην Έκκλησία. Και πραγματικά μ' έτύλιξε σε διάφορες κουβέρτες, με πήρε στην άγκαλιά της, με μετέφερε στη γειτονική εκκλησία, και με απέθεσε σ' ένα στασίδι, από το οποίο παρηκολούθησα τη λειτουργία.

Έπειτα στη ζωή μου είδα κάποτε και έδω στην Άθήνα, και στο έξωτερικό, μερικές συγκεντρώσεις επίσημες, και λειτουργίες ακόμη με πλήθος έκλεκτων παρευρισκομένων, με λούσα γυναικεία με στολές ανδρικές, με παράσημα, με χρυσά σειρήνια, με φωτεινές άντανακλάσεις και λογίων, λογίων, στολίσματα.

Είδα, είδα κι' έζησα ένα σωρό άλλα Χριστούγεννα, Χριστούγεννα επίσημα, κοσμικά, έπιβλητικά. Κα' δώ, στην πρωτεύουσά μας, και στο έξωτερικό, μου έτυχε πολλές φορές να νιώσω τη χαρά που προσφέρει κάθε τέτοια ήμερα, είτε την γιορτάζει κανένας μόνος του, είτε την γιορτάζει μαζί με τους δικούς του. Ό πλούτος, ή εύθυμία, ή ευχαρίστησις, ή μεγαλοπρέπεια, ή αγάπη, ναι όλα

αυτά κι' ένα σωρό άλλα ακόμα που αποτελούν την ατμόσφαιρα κάθε γιορτινής ημέρας των, ακόμα περισσότερο την ατμόσφαιρα της γιορτής των Χριστουγέννων, μ' έκαναν πολλές φορές να νιώσω μια χαρά τόσο μεγάλη που ή θύμησής της νά χαραχθί μέσ' το μυαλό μου. Μά παρ' όλα αυτά, τίποτα! Ούτε ή έκκλησιαστικές τελετές, ούτε ή κοινωνικές γιορτές, ούτε οί χοροί κι' ή δεξιώσεις στο παλάτι λ.χ. ή σε άλλα επίσημα κέντρα δέν μου έκαναν ποτέ την έντύπωση, που μου προξενούσαν ή λειτουργίες εκείνες, πρό πάντων των Χριστουγέννων, στην Άγία Θεοδοσία.

Ο «Κονόμος», ό Οικονόμος δηλαδή, που ίεουργούσε, με τη λευκή γενειάδα του, ήταν πιό θεορατικός από τους Μητροπολίτας που είδα κατόπιν και μ' έφερνε γρηγορώτερα σ' έπικοινωνία μέ τον Ούρανόν και τά μυστήριά του.

Έπειτα οί ψάλτες, οί έπίτροποι, ό πολυέλαιος με τά αναμμένα κεριά, οί άλλοι δυό μικρότεροι πολυέλαιοι, αναμμένοι έπίσης, και τό πλήθος των Έκκλησιαζομένων, που φορούσαν όλοι τά γιορτινά τους, οί χωρικοί με τίς χονδρές καπότες τους, οί άστοί με τά σκουρα πανωφόρια τους, και πρό πάντων οί καπεταναίοι με τίς κοντές γούνες ή τά άκριβά κοστούμια τους, και ή γυναίκες με τους στολισμούς της έποχής, ίδίως ή χωρικές με την πολυχρωμία των φορεμάτων τους, έδιναν στην εκκλησία τόν τόνο της άληθινής γιορτής. Αυτό για μένα ήταν τό άληθινό πανηγύρι.

Ήταν δέ πλήθος καπεταναίων, γιατί τό νησί είχε ναυτιλία μεγάλη, τότε που δούλευαν ακόμη τά ιστιοφόρα. Και πάντα την έποχή των Χριστουγέννων τά καράβια ήταν δεμένα στο νησί, γιατί περίμεναν τά Φώτα, νά «βαφτιστούν» τά νερά για νά ξεκινήσουν για την Ξηνητεία. Και ταξίδευαν τότε, κυρίως στη Ρωσία, στο Ταϊγάνι, όπου μετέφεραν κρασί από τή Σαντορίνη και έπερναν από κει σιτάρι. Ταξίδευαν έπίσης στη Μάλτα, στην Ίταλία, Αίγυπτο και έν γένει στη Μεσόγειο. Κυρίως όμως στη Ρωσία και τόσο πολύ, ώστε νά κυκλοφορούν στη Σαντορίνη και τά Ρωσικά νομίσματα.

Ή λειτουργία τέλειωνε τό πρωτ.

Σ' άλλα νησιά, καθώς ξέρω, τρώνε άμέσως ύστερα άπ' τη λειτουργία τη Χριστουγεννιάτικη σούπα.

Έκει, θυμούμαι, ότι άφοϋ περιμέναμε νηστεύοντες 40 μέρες, περιμέναμε ακόμη και λίγες ώρες, ως που νά φτάση τό μεσημέρι, και νά κάτσωμε στο Χριστουγεννιάτικο τραπέζι για νά φάμε τη γιορτινή σούπα.

Τώρα έχω χρόνια νά γιορτάσω στο νησί.

Φαντάζομαι όμως ότι έκτός από τά Ρωσικά νομίσματα, δέν θα υπάρχουν και μεγάλες διαφορές.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

Ο ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ:]
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣΟ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ:
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΤΖΙΑΣΟΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΙ:
Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ
ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣΟΙ ΞΕΝΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΑΙ:
GEORGES LENOTRE
(της Γαλλικής Ακαδημίας)
PANTELEÏMON ROMANOV

ΚΑΙ ΟΙ Κ.Κ.

ΓΕΩΡΓ. ΑΣΠΡΕΑΣ, ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ,
Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΗΣ, ΣΤΕΦ.
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ, Κ. ΚΑΒΑΦΗΣ, ΔΙΟΝ. ΚΟΚΚΙ-
ΝΟΣ, ΝΙΚ. ΛΑΣΚΑΡΗΣ, ΑΠ. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ,
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΟΓΡΗΣ, ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ,
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ, Λ. ΠΕΤΡΟΜΑΝΙΑΤΗΣ,
ΛΑΖ. ΠΗΝΙΑΤΟΓΛΟΥ, ΣΠΥΡ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ,
ΘΕΜ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ, ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ,
ΑΓΓ. ΣΠΑΧΗΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ,
ΣΥΛΒΙΟΣ, ΣΠ. ΤΡΑΥΛΟΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ποστάσουν. Κάτω ή Σμύρνη άπλώνονταν στα πόδια της, χρυσαμένη από τις τελευταίες άχτινες ενός ωραίου χειμωνιάτικου ήλιου. Ή θάλασσα, γαλάζια, πέρα ως πέρα, από τό Μπαϊρακλή ως τό Κάστρο. Άντικρύ φάνταζε τό Κορδελίό κάτω από μία πορφυρή δύση, και δεξιά ό Μπουρνόβας χωμένος μέσα στα κυπαρίσσια του. Ό σταυρός της Μητρόπολης της Άγ. Φωτεινής ύψωνετο δλόχρυσος πάνω από την πόλη.

Ή Στάσα έρριξε μία ματιά στο πανόραμα της όμορφης πολιτείας που έτοιμάζετο νά γιορτάση τη γέννηση του μεγάλου είρηνοποιού, τη στιγμή που όλα τά έθνη στεκότανε τό ένα άντικρύ στο άλλο, με τό σπαθί του ξολοθρεμού στο χέρι. Ό πόλεμος, ό πόλεμος, σάν μαύρο σύννεφο πέρασε μπροστά στα μάτια της. Και ξανάειδε μέσα στους καπνούς της σημερινής συμφορας, τ' όνειρο της αγάπης της, με τό πανηγύρι τ' "Αη Παντελεήμονα, τις όμορφες ώρες της λησμονιάς, και τη λαχτάρα του χωρισμού, την καταστροφή, τη σημερινή τους θέση. Ξανάπήραν τό δρόμο. Ή μάνα ακολουθούσε σάν σκιά.

Σάν έφθασαν στον Κουκλουτζά είχε σουρουπώσει. Τό ίδιο βράδυ, τά μεσάνυχτα, ή Στάσα γέννησε ένα άγοράκι ξανθό σάν άγγελουδι με μάτια σμαραγδογάλανα.

Στ' άσπρισμένο τζάκι φούντωνε ή φωτιά από ξερές κουμαρίες, και μπροστά ένας μαγτρόσκυλος ξαπλωμένος, κοιμώντανε. Πλάι στο κρεβάτι της παράστεκε ή μάνα, ένας γέρος ξάδερφος κ' ένας γείτονας.

Ή όμορφα της Στάσας λαμποκοπούσε ανάμεσα στα γηρατεία. Έσφιγγε τό μικρό στο στήθος της κι' αυτό βύζαινε άνίδεο κι' άμέριμνο για τις έννοιες που τριγύριζαν τό κρεβάτι της γέννας του.

Ξημέρωνε.

Ή καμπάνα του χωριού προσκαλούσε για τη λειτουργία της Γέννησης. Τά κοκόρια άρχισαν νά φωνάζουν.

— Μαζύ με τό Χριστό! ψιθύρισε ή μάνα.

Οί τρεις γεροντικές ύπάρξεις που παράστεκαν, σάν άκουσαν τόν ήχο της καμπάνας, γονάτισαν σάν τους μάγους πλάι στο κρεβάτι του μικρού.

Ή μάνα έφερε τό θυμιατό. Ό γέρος προσευχόντανε:

«...Δόξα έν ύψιστοις Θεώ

και επί γής ειρήνη...»

— Έπί γής Ειρήνη... σιγομουρμούρισε ή μητέρα...

Στη στιγμή της καμαρούλας άντήχησε ένα σιγανό παραπονεμένο κλάμμα. Τό κλάμμα της γυναίκας που έλειπε ό άνδρας της.

Τό μικρό άγγελουδι βύζαινε, βύζαινε... άνίδεο, εύτυχισμένο...

ΣΥΛΒΙΟΣ